STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06581

POLITISHER EKONOMYE

Alexander Malinovskii A. Bogdanov

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

װיסענשאַפטליכע ביבליאָטעק

אין צעהן בענד.

אונטער דער רעדאקציע
פון
דר. יצחק אייזיק הורוויטש.

פאַרלאַג „די הײם“
ניו יאָרק — 1919.

באַנד 7:

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

בוך ב.

אַ. באָגדאַנאָוו

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אידיש: חיים האלמשטאק.

פאַרלאג די היים
ניו יארק.

Copyrighted, 1920
FARLAG HEIM, INC.
New York, N. Y.

אינהאלט:

אכטער קאפיטעל:

אינדוסטריעלער קאפיטאליזם

1. די שייכות׳ן פון דער געזעלשאפט צו דער אויסערליכער נאטור — — — — — — — — — — — — 245

2. די אנטוויקלונג פון די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דער פראדוקציע אין דער עפאכע פון מאַנופאקטור קאפיטאליזם — — — — — — — — 248

א. די סאציאלע באדינגונגען פון דער אנטשטעהונג פון מאנופאקטורען — — — — — — — — — — 248

ב. די אפשטאמונג פון אינדוסטריעל־קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען און זייערע אינוויינינגסטע באציהונגען — — — — — — — — — — — 256

ג. דער עצם פון א קאפיטאליסטישער אונטערנעמונג (ארבעטס קראפט ווי א סחורה) — — — — — — 263

ד. די ווירקונג פון די וואקסענדיגע קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען אויף די אפגעשטאנענע פארמעם פון פראדוקציע — — — — — — — — — — — 274

ה. האנדעלס קאפיטאל און אינדוסטריעלער קאפיטאל 280

3. די מיטלען פון געזעלשאפטליכער פארטיילונג פון פראדוקטען אין דער מאנופאקטור עפאכע — — — — 282

4. די פאנאנדערטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען פראדוקט צווישען די פארשיידענע קאפיטאליסטישע קלאסען 291

א. פראפיט — — — — — — — — — — — — 291

ב. ערד־רענטע — — — — — — — — — — — 305

ג. ארבעטס לוין — — — — — — — — — — — 321

5. די הויפטשטריכען פון דער געזעלשאפטליכער פסיכאלאגיע אין דעם מאנופאקטור פעריאד — — — — — 334

6. די אנטוויקלונגס־כוחות און די ריכטונג זייערע אין דעם ערשטען פעריאד פון אינדוסטריעלען קאפיטאליזם 362

ניינטער קאפיטעל:

אינדוסטריעלער קאפיטאל.

עפאכע פון מאשין־פראדוקציע.

1. די באציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור — 377
   - א. פון וואנען נעמען זיך מאשינעס? — — — — — 377
   - ב. וואס איז א מאשינע? — — — — — — — — — — 380
   - ג. די פארשפרייטונג פון מאשין־פראדוקציע — — 388
2. די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דעם פעריאד פון דעם מאשין־קאפיטאליזם — — — — — — — — — — 396
   - א. די אנטוויקלונג פון פשוט'ער צוזאמענארבעטונג און ארבעטס צעטיילונג אינווייניג אין יעדער אונ־טערנעמונג — — — — — — — — — — — — 396
   - ב. די אנטוויקלונג פון דער געזעלשאפטליכער אר־בעטס־צעטיילונג — — — — — — — — — — 401
3. די אנטוויקלונג פון פארטיילונגס מיטלען אין דעם מאשין־פעריאד פון קאפיטאליזם — — — — — — — — — 404
   - א. דער געלט־פארקער — — — — — — — — — — 404
   - ב. קרעדיט — — — — — — — — — — — — — — 405
   - ג. די אקציאנערע פארמען פון אונטערנעמונגען — 419
   - ד. די בערזע — — — — — — — — — — — — — 422
   - ה. ספעקולאציע — — — — — — — — — — — — 424
4. די פאנאנדערטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען פרא־דוקט צווישען די פארשיידענע קאפיטאליסטישע קלאסען 429
   - א. פראפיט — — — — — — — — — — — — — 429
   - ב. רענטע — — — — — — — — — — — — — — 435
   - ג. ארבעטס לוין — — — — — — — — — — — — 439
5. די וויכטיגסטע ענדערונגען פון דער געזעלשאפטליכער פסיכאלאגיע אין דעם פעריאד פון מאשין־קאפיטאליזם 467
6. די פראצעסען פון געזעלשאפטליכען פארשריט און צו־ריקשריט אין דעם פעריאד פון מאשין־קאפיטאליזם — 506
   - א. קריזיסען — — — — — — — — — — — — 508
   - ב. פאראייניגונגען פון אונטערנעמער — — — — 524
   - ג. די פאראייניגונג פון פארשיידענע צווייגען פון דער אינדוסטריע — — — — — — — — — 533

צענטער קאפיטעל: זייט

די סאציאליסטישע געזעלשאפט — — — — — 535

1. די באציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור — 537

2. די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דער פראדוקציע 539

3. די פאנאנדערטיילונג פון די פראדוקטען — — — — — 542

4. די געזעלשאפטליכע פסיכאלאגיע — — — — — — — — 544

5. די אנטוויקלונגס כחות — — — — — — — — — — — 548

אכטער קאפּיטעל

אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליזם

די מאַנופאַקטור עפּאָכע.

1). די שייכות'ן פון דער געזעלשאַפט צו דער אויסערליכער נאַטור.

כמעט גאָר אין אנהייב נאָך פון דער אַנטוויקלונג פון דער קליין־בורזשואזער געזעלשאַפט האָט זיך שנעלער פון אַלע אָפּטיילען פון דער אינדוסטריע אַנטוויקעלט דער האַנדעל (דאָס אויפזוכען פון מערק, די טראַנספּאָרטירונג פון סחורות, די איינאָרדענונג פון לאַגערען (סקלאַדען) פאַר סחורות, די אָרגאַניזירונג פון פאַרקויף און איינקויף א. אז. וו.). דערמיט דערקלערט זיך, ווי עס איז שוין געווען אַנגעוויזען, די אַנטשטעהונג פון „האַנדעלס קאַפּיטאַל", ד. ה. וואָס אין די הענט פון דעם האַנדעלס קלאַס איז טיילווייז אַריבערגעגאַנגען די אָרגאַניזאַטאָרישע ראָלע אין דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציע. אין דער עפּאָכע פון דעם האַנדעלס־קאַפּיטאַליזם איז אויך אַנגעגאַנגען דיזעלביגע זאַך, און דער רעזולטאַט איז געווען, וואָס צום סוף זיינען אַלע צווייגען פון דער פּראָדוקציע היפּש אָפּגעשטאַנען. לפי־ערך מיט די מיטלען און די באַדערפעניסען פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל.

מער פון אַלץ, פאַרשטעהט זיך, איז אָפּגעשטאַנען די ערד־אַרבעט. נאָך די באַדינגונגען פון דער טעכניק און פון דער גאַנצער עקאָנאָמיק פון דער דאָרף־ווירטשאַפט, ווי זי האָט זיך היסטאָריש אויסגעבילדעט, האָבען דאָן גופא ניט דערלאָזען קיין שום שנעלען פּראָגרעס: די פעאָדאַלע באַציהונגען, ווי מיר האָבען געזעהען, ציהענען זיך אויס

א. באָגדאַנאָוו

בכלל מיט א שטאַרקן קאָנסערוואַטיזם; און די באַציהונגען פון לייב־אייגענטום דערצו, מיט זייער שרעקליכער אונטערדריקונג פון די אַרבעטסלייט, האָבן געשטיקט איטלעכן שפּור פון אַנטוויקלונג. דעריבער וועט וועגן ערד־אַרבעט אויסקומען צו ריידן נאָר באַזונדער: באַדייטענדיגע טעכנישע רעפאָרמעס זיינען אין דער עפּאָכע, וואָס מיר שטודירן איצטער, געמאַכט געוואָרן ניט אויף דעם דאָזיגן פעלד.

די שטרעבונג צו געפינען מערק פאַר דער שטאָטישער אינדוסטריע האָט, ווי באַקאַנט, געפירט דערצו מען זאָל מאַכן א סך ווייטע רייזעס, וואָס האָבן געבראַכט צו דער אַנטדעקונג פון לענדער, פון וועלכע די אייראָפּייער האָבן פריהער ניט געוואוסט, און וואָס האָבן פאַרמאָגט אַהן א שיעור נאַטור־אוצרות: מען האָט אַנטדעקט גאַנץ אַמעריקע, א היפּשען חלק אפריקע, דרום־מזרח אַזיע, הונדערטער גרויסע און קליינע אינזלען. נאָכדעם ווי מען האָט די נייע אַנטדעקטע לענדער באַראַבעוועט, אָדער טאַקע אין דערזעלביגער צייט, איז אויך אָנגע־גאַנגען זייער קאָלאָניזירונג מיט דעם איבערפּלוס באַפעלקערונג פון אייראָפּע און די פּראָדוקטיווע עקספּלואַטאַציע פון זייערע נאַטור רייכטימער דורך דער אַרבעט טיילווייז פון פרייע מענטשען, טיילווייז פון לייב־אייגענע און פון שקלאַפן...

די פּראָדוקציע פון די נייע אַנטדעקטע לענדער איז אריין אין דעם טעטיגקייטס קרייז פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל. זייערע מערק האָבן אַרויסגעשטעלט אַזאַ שטאַרקן און שנעל וואַקסענדיגען נאָכפרעג אויף די פּראָדוקטן פון דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע, אַז ער האָט ניט געקאָנט באַפרידיגט ווערן פון דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער און בעל־מלאכה׳שער פּראָדוקציע, וואָס איז טעכניש צעבראָקעלט אויף קליינע אונטערנעמונגען, און קען זיך דעריבער ניט אויסברייטערן שנעל. צו דערזעלביגער צייט, האָבן די אומגעהויערע מיטלען, וואָס האָבן זיך צענויפגעקליבן אין דער ספערע פון האַנדעל, גופא געגע־בען א מעגליכקייט פאַר א געוואַלדיגער אויסברייטערונג פון דער האַנ־דעלס און טראַנספּאָרט אינדוסטריע, לפי־ערך נאָך די באַדערפעניש׳ן פון די מערק.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

פאַר דער האַנדעלס אינדוסטריע שפּילען די פּראָדוקטען פון אַנ־דערע אינדוסטריעלע צווייגען די ראָלע פון „מאַטעריאַל", פּונקט אַזוי ווי פאַר דער וועבער־אינדוסטריע די פּראָדוקטען פון דעם שפּינער, פאַר דער שוסטער־אינדוסטריע די פּראָדוקטען פון דעם גאַרבער א. אַז. וו. ווען די שפּינער־פּראָדוקציע זאָל אין איר אַנטוויקלונג אָפּשטעהן פון דער וועבער־פּראָדוקציע, דאַן וועלען די וועבער ניט קריגען גענוג שפּין־פאַדים, און זיי וועט אויסקומען צו פאַר'פּטר'ן אומזיסט א טייל פון זייער אַרבעטס ענערגיע, אָדער זעהן צו באַזאָרגען אַז די שפּינער־פּראָדוקציע זאָל זיך פאַרגרעסערן. פּונקט אַזאַ מין ברירה האָט גע־האַט פאַר זיך אויך דער האַנדעלס קאַפּיטאַל: אָדער אָפּשטעלען זיך אין דער אייגענער אַנטוויקלונג, אָדער זעהן אַנטוויקלען ווי געהעריג די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע. און דער האַנדעלס קאַפּיטאַל האָט געהאַט גענוג כוחות אויף דורכצופירען דאָס צווייטע.

אין וואָס זשע פאַר א ריכטונג האָט דער האַנדעלס קאַפּיטאַל גע־דאַרפט ווירקען, כדי העכער צו מאַכען די פּראָדוקטיוויטעט פון דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע?

דער צושטאַנד פון דער אינדוסטריעלער טעכניקע איז געווען אַזאַ: די אַנטוויקלונג פון קליין־פּראָדוקציע האָט זיך שוין, קאָן מען זאָגען, פאַרענדיגט; כמעט איטלעכע מער פאַרוויקעלטע מלאכה, וואָס גיט אַרויס א גאַנצע רייע פּראָדוקטען, האָט זיך צעגלידערט אויף עטליכע קליינע מלאכות, וואָס איטלעכע פון זיי שאַפט פּראָדוקטען נאָר פון איין מין; עס זיינען באַשאַפען געוואָרען אינסטרומענטען די בעסטע, אין טעכנישען זינען, וועדליג אַזאַ פּראָדוקציע. ווייטער דערפון האָט די פּראָדוקציע כמעט ניט געקענט געהן, כל־זמן זי איז געבליבען באַ ק ל י י נ ע אונטערנעמונגען. מען האָט געמוזט אָרגאַניזירען גרויסע אונטערנעמונגען, וואו די אַרבעטס צעטיילונג האָט געדאַרפט אָננעמען א גרעסערען מאַסשטאַב לפי ערך, און פאַרוואַנדעלט ווערען פון א גע־זעלשאַפטליכער אין א טעכנישער; וואָרים באַ א געזעלשאַפטליכער צעטיילונג פון אַרבעט איז א ווייטערדיגער פּראָגרעס, באַ די געגעבענע באַדינגונגען, געווען פאַרבונדען מיט צו גרויסע שוועריגקייטען.

2). די אנטוויקלונג פון די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דער פּראָדוקציע אין דער עפּאָכע פון מאַנופאַקטור קאַפּיטאַליזם.

א). די סאָציאַלע באַדינגונגען פון דער אנטשטעהונג פון מאַנופאַקטורען.

נאָכדעם ווי מיר האָבען אנגעמערקט די טעכנישע הויפּט באַדינ־גונגען פון די ענדערונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דער געזעל־שאַפט, דאַרפען מיר איצטער אריבערגעהן צו די וויכטיגסטע **עקאָנאָמישע** באַדינגונגען פון דער אנטשטעהונג פון נייע פאָרמען אין פּראָדוקציע.

קודם כל, אזוי ווי די מאַנופאַקטור פּראָדוקציע אָרגאַניזירט זיך אין גרויסע אונטערנעמונגען, מוז זיך ממילא פריהער פאַראייניגען אין די הענט פון איינצעלנע אָרגאַניזאַטאָרען א היפּש ביסעל פּראָדוק־ציאָנס־מיטעל (אָדער געלט, וואָס באַ אַן אויסטויש געזעלשאַפט קען מען זיך דערמיט אַלעמאָל פאַרשאַפען פּראָדוקציאָנס־מיטלען). די האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען האָבען געהאַט די מיטלען דערצו. לאָמיר דערמאָנען אין אַלגעמיינע שטריכען, ווי אזוי עס איז באַשאַפען געוואָרען די עשירות פון די האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען — **דעם פּראָצעס פון דער אורשפּרינגליכער (גאָר ערשטער) אנזאַמלונג פון קאַפּיטאַלען.**

אין דער עפּאָכע פון פעאָדאַליזם און פון לייב־אייגענטום פלעגען די פעאָדאַלען אנזאַמלען גרויסע עשירות פון דער עקספּלואַטאַציע פון געצוואונגענער אַרבעט. אין דער עפּאָכע פון האַנדעלס קאַפּיטאַל פלעגען די אייראָפּייער, פאַרכאַפּענדיג און קאָלאָניזירענדיג נייע לענ־דער, איינשטעלען דאָרטען באַציהונגען פון לייב־אייגענטום און שקלאַ־פעריי, און דאָס פלעגט דורך דעמזעלביגען סאָרט עקספּלואַטאַציע פירען צו דער אנזאַמלונג פון געוואַלדיגע רייכטימער. מלחמות און

רויבפרייען פלעגען ניט זעלטען דינען פאר א מיטעל ווייטער צו פאראייניגען די פארמעגענס וואס זיינען אזוי באשאפען געווארען.

די בעל־מלאכה'שע אינדוסטריע אין די שטעט איז געווען איינגעשטעלט אויף אזא'ן אופן, אז זי האט א לאנגע צייט ניט דערלאזען קיין באדייטענדיגע אנזאמלונג. בכלל, בא דעם אויסטויש צווישען דעם פויעריש־פעאדאלען דארף און דער סוחר'יש־בעל־מלאכה'שער שטאט, האט דער אונטערשייד פון דעם גראד קולטור, און דערהויפט די באדייטענדיגע פעסטקייט פון די אינדוסטריעלע ארגאניזאציעס אין שטאט, געמוזט פירען דערצו, אז די שטאט האט סיסטעמאטיש באראבעוועט דעם דארף — זי פלעגט בא אים אפקויפען די פראדוקטען נידעריגער פון זייער ווערט. דער האנדעלס קלאס, ווי דער פארמיטלער ביים אויסטויש, פלעגט דערביי געווינען מער פון אלעמען, ווארים ער פלעגט עקספלואטירען אי די דערשלאגענקייט פונ'ם פויער, אי די פארשווענדערישקייט פון דעם פריץ (דעם פעאדאל). אויף אזא'ן אופן פלעגט די פויערשע הארעוואניע פארוואנדעלט ווערען אין שטאטישען קאפיטאל. נאך דעם פויערטום און די פעאדאלען האט דער האנדעלס־וואוכערשער קאפיטאל געמאכט צו זיך אונטערטעניג אויך די בעל־מלאכות: די היים־ארבעט פארמע פון קאפיטאליסטישער פראדוקציע לאזט איבער פאר איטלעכען קליינעם פראדוצענט נאר די נויטיגע מיטלען אויף אויפצוהאלטען זיין אונטערנעמונג, און די איבערמאס ארבעט געהט לטובת דעם האנדעלס קאפיטאל.

אזוי איז דער שטראם דורך פארשיידענע וועגען אלץ געגאנגען צו איין ציל — דער אנוואקסונג פון האנדעלס קאפיטאל.

די קלענסטע ראלע אין דעם פראצעס פון שאפען יענע עשירות, וואס האט געלייגט דעם פונדאמענט פאר דעם אינדוסטריעלען קאפיטאליזם, האט געקענט שפילען **די דירעקטע אפשפארונג** פון די קליינע פראדוצירער, וואס לויט דער בורזשואזער פאליטישער עקאנאמיע זאל דאס האבען געהאט די גרעסטע באדייטונג בא דער גאר ערשטער אנזאמלונג פון קאפיטאלען. די בורזשואזע עקאנאמיסטען טענה'ן, אז אלע קאפיטאלען, אדער לפחות, א טייל פון זיי שטאמען פון דער פערזענליכער ארבעט פון די קאפיטאליסטען גופא

אדער זייערע זיידעס; זיי זיינען געווען שפּאָרעוודיגע מענטשען, פלעג־ נען זיי פאַרניצען ניט אַלץ וואָס זיי האָבען פאַרדינט, און דאָס וואָס זיי פלעגען אַנקלייבען פלעגען זיי איבערגעבען זייערע יורשים; יענע האָבען דערצו צוגעגעבען זייערע אייגענע שפּאָרונגען און אַז. וו. די נאַרישקייט פון אַזאַ פאַרשטעלונג ווערט גלייך קלאָר, ווען מען זאָל פאַרגלייכען די מורא'דיגע קאַפּיטאַלען פון די אינדוסטריעלע אונטער־ נעמונגען מיט די אָפּגעשפּאָרטע גראָשענס, וואָס דער קליינער פּראָדו־ צירער האָט פּאַקטיש געקענט האָבען, אפילו בא די גינסטיגסטע באַדינ־ גונגען.

ווייטער, די גרויס פּראָדוקציע פון מאַנופאַקטורען האָט זיך גע־ נויטיגט אין געניטע אָרגאַניזאַטאָרען, וואָס זיינען דורכ'ן לעבען גופא צוגעגרייט פאַר אַזאַ ראָלע. דער קלאַס האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען האָט געקענט באַפרידיגען אָט די פאָדערונג. ניט ריידענדיג שוין פון דעם, וואָס דער האַנדעלס קאַפּיטאַליסט איז געווען דער אָרגאַניזאַטאָר פון זיין אייגענער האַנדעלס ווירטשאַפט, וואָס אין דורכשניט איז דאָס געווען גיכער אַ גרויסע אונטערנעמונג, איידער אַ קליינע, — איז דער שפּעטערדיגער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליסט געווען צוגעגרייט צו זיין נייער טעטיגקייט נאָך דורך אַן אַנדער אופן — ער האָט פאַרכאַפּט אין זיינע הענט אַ היפּשען חלק אין דער אָרגאַניזאַציאָנס אַרבעט בא דער אָנפירונג פון די קליינע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען; ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, האָט דעם האַנדעלס קאַפּיטאַליסט געהערט די העכסטע אויפזיכט און קאָנטראָל איבער דער פּראָדוקציע פון אַ סך קליינע אונטערנעמונגען, וואָס זיין קאַפּיטאַל האָט פאַראייניגט לויט דער „היים אַרבעט סיסטעמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע".

ווייטער, די אַרבעט גופא אין די ריין־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען ווערט דורכגעפירט דורך נ ע ד ו נ ג ע נ ע א ר ב ע ט ע ר. ניט קיין לייב־אייגענער און ניט קיין שקלאַף קענען ניט זיין קיין געדונגענע אַרבעטער, ווארים זיי האָבען ניט קיין דעה איבער זייער אַרבעטס קראַפט, מחמת זי געהערט ניט צו זיי, נאָר צו דעם באַלעבאָס זייערען; נאָר אַ פ ע ר ז ע נ ל י ך פ ר י י ע ר

ארבעטער איז א זעלבשטענדיגער באַלעבאַס איבער זיין ארבעטס קראַפט און קען זי פארקויפען.

א פרייער ארבעטער וועט אבער ניט געהן פארקויפען זיין ארבעטס קראַפט, כל־זמן ער האט עפּעס אנדערע מיטלען צום לעבען. אויב ער פארמאַגט די נויטיגע פּראָדוקציאָנס מיטלען — אינסטרומענטען, מאַ־טעריאַלען, א וואַרשטעט — וועט ער ניט געהן פארדינגען זיך אויף פרעמדע ארבעט, און וועט בעסער פירען זיין אייגענע אונטערנעמונג. הייסט עס, אז דער אינדוסטריעלער קאפּיטאַל דאַרף האבען אַן ארבע־טער, וואס אליין פארמאַגט ער ניט קיין פּראָדוקציאָנס מיטלען, אדער ווי מען זאגט געוויינטליך, ער איז „פריי" פון זיי.

א מענטש, וואס איז פריי פון פערזענליכער אפּהייננגיגקייט און פון פּראָדוקציאָנס מיטלען, הייסט א פּראָלעטאַריער.

די באפרייאונג פון די פּויערים פון דער ערד און פון די באציהונ־גען פון לייב־אייגענטום, וואס איז פארגעקומען אין א גרויסער מאָס צום סוף מיטעלאַלטער און אין אנהייב פון דער נייער צייט (אין דער שפּעטסטער עפּאָכע פון האנדעלס קאפּיטאַליזם), איז געווען דער הויפּט קוואַל פון וואַנען עס האט זיך גענומען דער פּראָלעטאַריאַט.

נאָך פריהער, איידער די באפרייאונג איז פארגעקומען פאָרמאַל, אויפ'ן געזעצגעבערישען אופן, פלעגט שוין דאס לעבען פאַקטיש פאר־ווירקליכען עס אין א גרויסער מאָס, אין דער פאָרמע פון מאַסענווייזען אַנטלויפען פון דער ערד. דאס וואס די פעאָדאַלען האבען אַזוי העפּ־טיג געעקספּלואַטירט די לייב־אייגענע האט אפּט, ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען, געפירט דערצו, אז פון דער פּויערשער באַלעבאַטיש־קייט פלעגט ווערען לחלוטין א תל, און די לאַגע פון די פּויערים, וואס זיינען געווען צוגעבונדען צו דער ערד, איז געוואָרען אומדערטרעגליך. אין דאַרף בלייבען דאָן נאָר די מער פּאַסיווע נאַטורען, וואס קענען זיך איינלעבען מיט דעם אלץ וואַקסענדיגען דרוק פון אויסען, און מיט די טראַדיציעס אינווייניג אין דער משפּחה, וואס דריקען אויך ניט ווייניגער. מענטשען אבער מער טעטיגע, פון דעם ענערגישען סאָרט— אַזעלכע, פארשטעהט זיך, איז פאראַן ווייניגער — פארלאָזען דעם דאַרף. א היפּשער טייל זייערע ווערען בראָדיאַגעס אָהן א חיים;

א. באָגדאַנאָוו

און די איבעריגע, וואָס ווילען לעבען פון ערליכער אַרבעט, לאָזען זיך אין שטאָט אַריין.

די פאָרמאַלע באַפרייאונג פון די פויערים האָט נאָר גרינגער געמאַכט און האָט פאַרשנעלערט די באַשאַפונג פון פּראָלעטאַריאַט. אין ענגלאַנד, וואו עס איז גאָר ניט געווען קיין אַלגעמיינער מלוכה אַקט פון באַפרייאונג, איז דאָס לייב־אייגענטום פאַרשוואונדען פון זיך אַליין, — טיילווייז דורך דעם ענערגישען ווידערשטאַנד פון די פויערים און טיילווייז ווייל געדונגענע אַרבעט לוינט זיך בעסער איידער די אַרבעט פון לייב־אייגענע. דאָרטען האָט דעם אָפּהייגיגען פויער פאַר־ביטען טיילווייז דער רענדאַר (אַרענדאַטאָר), טיילווייז דער געדונגענער אַרבעטער און האַלב־אַרבעטער — האַלב־באַלעבאָס. האָט דער אַרענ־דאַטאָר שלעכט געצאָלט, פלעגט אים דער ערד־אייגענטימער (לענד־לאָרד) פאַרטרייבען און איבערגעבען די אַרענדע אַן אַנדערען. אַזוי פלעגט די אַרענדע אַריבערגעהן אין די הענט פון די מער פאַרמעגליכע אַרענדאַטאָרס, וואָס האָבען געצאָלט מער און פּינקטליכער. דערביי פלעגען אַ סך פויערים אָפּגעריסען ווערען פון דער ערד.

אַ גרויסע ראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון לאַנדלאָזיגקייט צווישען די פויערים האָט געשפּילט די „אָפּצאַמונג“ פון די לענדערייען פון דער דאָרפישער געמיינדע — אַ זאַך, וואָס איז פאָרגעקומען אין ענגלאַנד און אויך אין אַנדערע לענדער פון מערב־אייראָפּע. שטרעבענדיג צו פאַרגרעסערען זייערע הכנסות און שטיצענדיג זיך אויף פאָרמאַלע רעכטען, דאָס הייסט אין דער'אמת'ן — אויף רויע געוואַלט, פלעגען די ערד־אייגענטימער אָפּנעמען בא די פויערשע געמיינדעס די ערד, וואָס די געמיינדע פלעגט פון לאַנג אָן באַאַרבעטען. מען קען זיך פאָרשטעלען, אויף וויפיל אַזא עקספּראָפּריאַציע פלעגט אַרונטערשלאָ־גען די פויערשע באַלעבאַטישקייט און פלעגט מיטהעלפען צו פאַר־וואַנדלען די פויערים אין פּראָלעטאַריער.

אויב דעם ערד־אייגענטימער פלעגט זיך בעסער לוינען צו פאַר־בייטען די פויערשע ערד־אַרבעט אויף פיצוכט, פלעגט ער פשוט פאַר־טרייבען אַלע פויערים פון זיינע ערד און פלעגט אַנשטאָט זיי באַזעצען בהמות, אָרום וועלכע מען האָט געדאַרפט האַלטען נאָר אַ קליינע צאָל

גערונגענע ארבעטער. אזוי איז עס דערהויפט געווען אין ענגלאנד אין 16—17טען יארהונדערט, ווען איבער דעם שטארקען נאכפרעג מצד דער האלענדישער, און נאכדעם מצד דער ענגלישער וואל־אינדוסטריע, וואס האט געהאלטען אין איין וואקסען, האט זיך דער מקח פון וואל שטארק געהויבען. האדעווען שעפסען איז געווארען זעהר א גוט געשעפט, און די פריצים האבען זיך ענערגיש גענומען צו מאכען פון די פויערשע פעלדער אז ארט פאר פאשע — אנשטאט הונדערטער טויזענטער פויערים האט מען באזעצט מיליאנען שאף.

טאקע אין ענגלאנד — דעם לאנד, וואו דער אינדוסטריעלער קאפיטאליזם האט זיך אנטוויקעלט אמשטארקסטען און אמשנעלסטען— איז אנגעגאנגען אמשטארקסטען די אנטוויקלונג פון ערדלאזיגקייט צווישען די פויערים. דארטען האט זיך דער פראצעס געצויגען העכער 300 יאר (דערהויפט אין 16—18טען יארהונד.), און עס איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז פויערים־באלעבאטים זיינען כמעט גאר פארשוואונדען — די גאנצע ערד איז היינט אין די הענט פון די לענדלארדס.

ווייטער, נאך א קוואל פון פראלעטאריער האט זיך געעפענט, ווי עס איז שוין דערוויזען געווארען, פון דעם וואס די קעניגען און פירשטען האבען געקאנפיסקירט דאס גלח׳עשע אייגענטום און דאס אייגענטום פון די האנטווערקער־קארפאראציעס, פון וואס א מאסע ארעמלייט, וואס יענע אינסטיטוציעס פלעגען פריהער אויסהאלטען, זיינען איצטער געבליבען ווי אויפ׳ן וואסער. פונקט אזא באדייטונג האט אויך געהאט, וואס די פעאדאלען האבען פאנאנדערגעלאזען די גרויסע צאל פון זייער הויף־דינערשאפט. דאס איז געווען אן אומפארמיידליכער רעזולטאט פון דער ענדערונג אין דער פסיכאלאגיע פון די פעאדאלען. וואס איז געקומען מיט דער אנטוויקלונג פון געלט־ווירטשאפט בכלל, און בפרט מיט דער אנטוויקלונג פון האנדעלס קאפיטאל. פריהער איז די הויפט קראפט פון דעם פעאדאל באשטאנען אין דער גרויסער צאל מענטשען, וואס זיינען אים געווען אונטערטעניג, האט ער נאטירליך געשטרעבט ארומצורינגלען זיך מיט וואס א גרעסערער סוויטע; בפרט נאך אז בא א נאטוראלער ווירטשאפט איז ניט געווען וואו אהין צו טאן די איבערמאס פראדוקטען פון דער

א. באָגדאַנאָוו

פעאָדאָלער באַלעבאַטישקייט, סיידען צו קאָרמענען דערמיט, א הויף־דינערשאַפט און אַנדערע פּאַראַזיטען (למשל, גראף וואַרוויק, דער "קעניג מאַכער", וואָס האָט געלעבט אין ענגלאַנד צום סוף פון 15־טען יאָרהונדערט, פלעגט טאָג־איין טאָג־אויס קאָרמענען אויף זיין חשבון 30,000 מענטשען). ווען אָבער די הויפּט קראַפט פון דעם פעאָדאַל איז גאָר געוואָרען געלט, האָט ער פאַנאַנדערגעלאָזען די „מענטשען".

די פאַראַרעמטע קליינע בעל־מלאכות זיינען געווען א קוואַל פון פּראָלעטאַריאַט, וואָס איז וויכטיג ניט אַזוי לויט דער צאָל, ווי לויט זייער קוואַליטעט: אין די געוועזענע בעל־מלאכות האָט דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל געהאַט פאַר זיך אַן אויסגעלערנטע אַרבעטס קראַפט, וואָס האָט לכתחילה שוין געטויגט פאַר סיסטעמאַטישער אַרבעט, און וואָס האָט זיך לייכט צוגעפּאַסט פאַר די צוועקען פון קאַפּיטאַל; די פּראָלעטאַריער אָבער, וואָס זיינען געלאָפען פון דאָרף, די פּראָלעטאַריער־בראָדיאַגעס, פּראָלעטאַריער־בעטלערס, פּראָלעטאַריער, וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון דעם פּאַראַזיטען קלאַס הויף־דינער, — די אַלע האָט מען נאָך ערשט געדאַרפט אויסלערנען, צופּאַסען זיי מיט גרויסע אַנשטרייננגונגען. די צאָל פאַראַרעמטע קליינע בעל־מלאכות איז לכתחילה געווען לפי־ערך קליין; נאָכדעם אָבער נעמט זי שטאַרק וואַקסען, ווען דעם האַנטווערקער קומט אויס צו קאָנקורירען מיט דער גרויס־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, וואָס האַלט אין איין אַנטוויקלען זיך.

אויך אַזאַ באַדייטונג, ווי איינער פון די קוואַלען פון דעם אַרבעטער פּראָלעטאַריאַט אין די מאַנופאַקטורען, האָבען געהאַט די האַנטווערקער געזעלען און לער־יונגען, די געדונגענע אַרבעטער פון די קליינע האַנטווערקער אונטערנעמונגען.

אַזוי איז אויף פאַרשיידענע אופנים פאָרגעקומען „די גאָר ערשטע אַנזאַמלונג פון געדונגענער אַרבעטס קראַפט", וואָס איז נויטיג געווען פאַר דער אַנטשטעהונג און אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער סטיכי׳שער כאַראַקטער פון דער געזעלשאַפטליכער אַנטוויק־לונג באַ די אויסטויש באַציהונגען ווייזט זיך אַרויס, אגב, אין דעם פּאַקט, וואָס „די אורשפּרינגליכע אַנזאַמלונג פון געדונגענער אַרבעטס קראַפט" איז פאַרגעקומען אין אַ מאָס, וואָס איז געווען ניט וועדליג די באַדערפענישען פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל. נאָר פלעגט זיי געוויינטליך ווייט אַריבערשטייגען. אַזוי, איז אין ענגלאַנד אין 16—17 יאָרהונדערט געווען הונדערטער טויזענטער מענטשען, וואָס די אינדוסטריע איז ניט געווען בכוח אַריינצונעמען. זיי זיינען געווען געצוואונגען צו פירען אַ לעבען פון בראָדיאַגעס, פּאַראַזיטען, און זיינען געווען אַן ערנסטע געפאַר פאַר דער געזעלשאַפטליכער רוהיגקייט. מען פלעגט אַננעמען אַנקעגען זיי די שטרייננגסטע מיטלען: מען פלעגט זיי שטעמפּלען, שמייסען, אָפּשניידען די אויערען, און אויב זיי זיינען געווען שטאַרק איינגע׳עקשנ׳ט, פלעגט מען זיי אפילו הייננגען. — דאָס אַלץ האָט אָבער קנאַפּ וואָס געהאָלפען. אין תוך, האָבען אָט די אַלע מיטלען געהאַט די באַדייטונג, וואָס זיי האָבען געדיסציפּלינירט דעם היימלאָזען פּראָלעטאַריאַט פאַר די באַדערפענישען פון דעם וואַק־סענדיגען קאַפּיטאַליזם, זיי האָבען דערצויגען די הפקר׳דיגע עלעמענ־טען פון דער געזעלשאַפט אין דער ריכטונג, וואָס האָט געשטימט מיט די שטרעבונגען פון די נייע אָרגאַניזאַטאָרישע קלאַסען. איבעריגענס, ניט אַלעמאָל פלעגט מען זיך נעמען פאַר אַזעלכע ווירקונגס מיטלען. צום סוף 16טען יאָרהונדערט האָט די ענגלישע רעגירונג אַרויפגעלייגט אַ שטייער אויף די העכערע קלאַסען לטובת די אָרעמעלייט; און געטאָן האָט מען עס כדי, דורך אָט דעם געזעצליכען פּאַראַזיטיזם, צו פאַרזיכערען דאָס ערד־אייגענטום און דעם קאַפּיטאַל פון דעם אומגע־זעצליכען פּאַראַזיטיזם אין זיינע גרעבסטע פאָרמעם, — ווי רויבעריי, גנבה א. ד. גל., — און אויך כדי ניט צו דערלאָזען, אַז עס זאָלען אויסשטאַרבען אַרבעטער, וואָס קענען אַמאָל צוניץ קומען פאַר דעם קאַפּיטאַל.

אין די עטליכע לענדער, וואו דאָס לייב־אייגענטום האָט זיך אויפ־געהאַלטען זעהר אַ לאַנגע צייט, דאָרט האָט דער אינדוסטריעלער קאַפּי־טאַל, פאַרקערט, געליטען די ערשטע צייט פון דעם, וואָס עס האָט אוים־

געפּעלט פּרייע אַרבעטס קראַפט. צופּאַסענדיג זיך צו די באַדינגונגען, האָט דאָרט דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל איינגעפירט מאַנופאַקטור מיט דער אַרבעט פון לייב־אייגענע; די חסרונות אָבער פון דער אומפרייער אַרבעט האָבען זיך בּאַ דעם פאַל אַרויסגעוויזען אַזוי שטאַרק, און די פּראָדוקטיוויטעט איז געווען אַזוי שוואַך, אַז די קאַפּי־טאַליסטען אַליין זיינען געווען געצוואונגען צו ווענדען זיך מיט פּעטי־ציעס צו דער רעגירונג, מען זאָל באַפרייען זייערע פּויערים.

אַזוי איז געווען אין רוסלאַנד.

צוגעגרייטע אָרגאַניזאַטאָרען, אַ געוויסע אָנזאַמלונג פון קאַפּי־טאַלען און פון געדונגענער אַרבעטס קראַפט — דאָס איז דער סכום באַדינגונגען, באַ וועלכע עס איז מעגליך דער אינדוסטריעלער קאַפּי־טאַליזם.

ב). די אָפּשטאַמונג פון אינדוסטריעל־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען און זייערע אינוויינינגסטע באַציהונגען.

די שטוביגע קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע איז געווען אַ נאַטיר־ליכער איבערגאַנג פון זעלבשטענדיגער קליין־פּראָדוקציע צום אינ־דוסטריעלען קאַפּיטאַליזם. דער בעל־מלאכה אָדער דער פּויער, וואָס האָט שוין אָנגעוואָרען אַ היפּשען חלק פון זיין זעלבשטענדיגקייט, וואָס איז שוין פּאַקטיש אונטערגעוואָרפען אונטער דעם אָרגאַניזאַטאָר־שען קאָנטראָל פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, וואָס דער לעצטער עקספּלו־אַטירט אים שוין, — פאַרלירט שוין גאַנץ לייכט דאָס איבעריגע ביסעל זעלבשטענדיגקייט און ווערט פּשוט אַ אַרבעטער אַן אויס־פאַלגער אין דער אינדוסטריעל־קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמונג.

דער האַנדעלס־קאַפּיטאַליסט האַלט באַ זיך אין האַנט דעם מזל פון אַ סך קליינע באַלעבאַטעשקייטען, וואָס ער שטעלט זיי צו די רויע מאַטעריאַלען (אַמאָל אפילו אינסטרומענטען אויך) און קויפט אויף זייערע פּראָדוקטען. פון אים הייננט עס אָפּ צו מאַכען איינגאַנצען אַן עק מיט דער כלומר׳שטער זעלבשטענדיגקייט פון אַט די ווירט־שאַפטען, ווען נאָר אים וועט זיך דאָס לוינען. ווען דער נאַכפרעג

אויף די פּראָדוקטען ווערט גרעסער, וואָלט דער האַנדעלס קאַפּיטאַליסט גרייזלעך וועלען פאַרגרעסערן די פּראָדוקציע; קען ער דאָס אָבער ניט טאָן מחמת דעם קליינליכען כאַראַקטער פון די אונטערנעמונגען. וואָס געפינען זיך אונטער זיין האַנט, און דערהויפּט מחמת זייער אויסערליכער זעלבשטענדיגקייט, וואָס איבער דעם ווירקט דער קאַפּיטאַליסט אויף׳ן גאַנג פון דער פּראָדוקציע נאָר מן הצד, דורך דער ענדערונג פון די פּרייזען אויף מאַטעריאַלען און די פּראָדוקטען. דאָן הערט אויף דער קאַפּיטאַליסט צו באַפרידיגען זיך מיט דער פריהערדיגער סיסטעמע.

די אַלע פּראָדוצירער, וואָס געפינען זיך אונטער דעם קאַפּיטאַליסט׳ס האַנט, ווערען פאַראייניגט אין איין וואַרשטעט וואָס איז שייך צו אים; דאָרטען אַרבעטען זיי מיט פּראָדוקציאָנס מיטלען וואָס זיינען זיין אייגענטום, און שפּילען די ראָלע פון אַרבעטער אויספאָלגער. אינגאַנצען אונטער זיין אָרגאַניזאַטאָרישער מאַכט. דאָס זיינען די הויפּט שטריכען פון אינדוסטריעל קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען. וואָס האָבען זיך לכתחילה באַוויזען אין דער פאָרמע פון מאַנופאַקטורען. ווען מען טראַכט זיך אריין אין אַט די שטריכען, איז ניט שווער איינצוזעהן, אַז זיי האָבען זיך שוין אָנגעמערקט אין דער ווירטשאַפט פון דעם צעך־האַנטווערקער פון מיטעלאַלטער, וואו די געזעלען און לערנינגען זיינען געווען אין אַזאַ שייכות צו דעם מייסטער, ווי די שפּעטערדיגע געדונגענע אַרבעטער צום קאַפּיטאַליסט; דער הויפּט אונטערשייד באַשטעהט נאָר אין דער גרויס פון דער אונטערנעמונג און אויך אין דעם, וואָס דער מייסטער דער האַנטווערקער האָט, אַחוץ דער אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט, געמוזט טאָן אויך די אַרבעט גופא, און דער קאַפּיטאַליסט איז נאָר אַן אָרגאַניזאַטאָר.

דער איבערגאַנג צו דער נייער סיסטעמע לוינט זיך פאַר דעם קאַפּיטאַליסט ניט נאָר דערפאַר, וואָס דאָס מאַכט אים פאַר׳ן פולשטענדיגען באַלעבאָס און דירעקטען אָרגאַניזאַטאָר פון דער פּראָדוקציע, — דאָס לוינט זיך אים בעסער אויך דערפאַר, וואָס דאָס פאַרקלענערט היפּשליך די הוצאות אויף דער פּראָדוקציע — די אויסגאַבען אויפ׳ן וואַרשטעט, אויף באַלייכטונג, באַהייצונג, הוצאות אויף איינ־

סטרומענטען. איין גרויסער ווארשטעט אויף 20 ארבעטער קאסט א
סך ווייניגער, איידער 20 קליינע מיט איין ארבעטער אין איטלעכען;
און אפילו ווען די טעכנישע צעטיילונג פון ארבעט איז נאך דארטען
ניט איינגעפירט, דארף מען פונדעסטוועגען אלץ טאקע ניט האבען
קיין גאנצען גאנג אינסטרומענטען פאר איטלעכען. ווי דאס איז נויטיג
ווען מען ארבעט אין באזונדערע ווארשטעטען, — די צייט פון דער
ארבעט קען מען גרינג איינטיילען אזוי, אז ווען איינער ארבעט מיט
איין אינסטרומענט, ארבעט דער אנדערער מיט אן אנדער אינסטרו-
מענט, און דערנאכדעם בייטען זיי זיך, אזוי אז די אינסטרומענטען
ליגען קיינמאל ניט ליידיג. אין מאטעריאלען איז אויך פאראן א גע-
ווינס: עס קאסט ווייניגער צוצושטעלען זיי אין גרויסע מאסען אין
ווארשטעט אריין, מען קען לייכטער אויסניצען די רעשטען און אפפאל,
וואס קלייבען זיך אן אין א גרויסער צאל, און אז. וו.

א וויכטיגע שטערונג בא דער אנטשטעהונג פון מאנופאקטורען
איז געווען אין די פריווילעגיעס פון די בעל־מלאכה'שע צעכען. ווי
עס איז שוין געווען אנגעוויזען, האבען די צעכען געהאט אין די שטעט
א מאנאפאליע אויף דער פראדוקציע, און די תקנות פון די צעכען
פלעגען שטרייננ באגרעניצען די צאל געדונגענע ארבעטער — געזעלען
און לער־יונגען — אין איטלעכער אונטערנעמונג, און פאר דער העכ-
סטער נארמע פלעגט מען באשטימען זעהר א קליינע צאל אזעלכע.
דער אינדוסטריעלער קאפיטאל איז אבער געווען בכוח אן עצה צו
געבען זיך מיט אט דער שטערונג, און טיילווייז האט ער זי אינגאנצען
אויסגעמיטען.

ערשטענס, פלעגט מען די מאנופאקטורען איינארדענען אין אזעל-
כע ערטער, וואו די צעכען האבען קיינמאל ניט געהאט קיין פריווי-
לעגיעס, דאס הייסט אין דערפער, און אויך אין נײַ געגרינדעטע שטעט,
וואו די צעכען ארדענונג איז ניט איינגעפירט געווארען, אדער אין די
פארשטעט פון די אלטע שטעט, וואו די תקנות פון די צעכען האבען
געוויינטליך ניט געהאט קיין רשות.

ווייטער, די פריווילעגיעס פון די צעכען האבען ביסלעכווייז אנ-
געהויבען פאלען אויך אין די שטעט, וואו זיי זיינען יא געווען. די

פאָליטישע עקאָנאָמיע

שנאה פון דעם אינדוסטריעלען און האנדעלס קאפיטאל צו די צעכען האט זיך אפגעשפיגעלט אויף דער פאליטיק פון מלוכה. די קעניגען האבען געשטיצט די מאנופאקטורען, ווייל זיי האבען אין זיי געפונען א רייכען קוואל פון מלוכה הכנסות. פלעגען זיי דעריבער אפט דער־לויבען איינצוארדענען מאנופאקטורען אפילו אין די צעכאווע שטעט, אפנעמענדיג, הייסט עס, בא די צעכען זייער מאנאפאליע אויף דער פראדוקציע.

ענדליך, מיט דער אנטוויקלונג פון מאנופאקטורען, באווייזט זיך צווישען די צעכאווע מייסטערס גופא א שטרעמונג צו פארוואנדלען דעם האנטווערקערשען ווארשטעט אין א מאנופאקטור. אין דער שווע־רער קאנקורענץ מיט'ן אינדוסטריעלען קאפיטאל, האבען די באשטי־מונגען פון די צעך תקנות, וואס באגרעניצען די צאל געזעלען און לער־יונגען, געפענטעט די מייסטערס הענט און פיס. די מער פאר־מעגליכע בעל־מלאכות האבען געזעהען וואס ווייטער אלץ מער ארויס־דרייען זיך פון אט די תקנות, אדער גאר אינגאנצען אפשאפען זיי. ווען אזעלכע אנשטרענגונגען פלעגען זיך איינגעבען, און די צאל גע־דונגענע ארבעטער אין איינצעלנע ווארשטעטען פלעגט שטארק אויס־וואקסען, איז דער איבערגאנג פון האנטווערק צו מאנופאקטור שוין געווען זעהר א לייכטער און א נאטירליכער.

אין תוך גענומען, קומט פאר אין דער אגראר ווירטשאפט, פונקט אזוי ווי אין דער באארבעטענדיגער ווירטשאפט, פונקט אזא פארענ־דערונג פון דער פראדוקציאנס פארמע, ווען דער קאפיטאליסט, אנ־שטאט צו עקספלואטירען דאס פויערטום ווי אן אויפקויפער צי א פראצענטניק, הייבט אליין אן צו פירען א לאנד־ווירטשאפט מיט געדונגענע ארבעטער אויף זיין אייגענער ערד, אדער אויף ערד וואס ער נעמט אין ארענדע. נאר מחמת באזונדערע אורזאכען, קומט גע־וויינטליך פאר אט די פארענדערונג אין דער ערד־ארבעט שפעטער און לאנגזאמער, און די פארמע פון ארבעט צעטיילונג, וואס איז כא־ראקטעריסטיש פאר די מאנופאקטורען, אנטוויקעלט זיך דא זעהר אין א שוואכער מאס; דעריבער וועט וועגען קאפיטאליסטישער אגראר ווירטשאפט אויסקומען צו ריידען באזונדער.

א. באַנדאַנאָוו

אויף דעם ערשטען שטאַפּעל פון מאַנופאַקטור זיינען נאָך אַלע אַרבעטער ביים קאַפּיטאַליסט אייגענטליך דיזעלביגע בעל־מלאכות וואָס פריהער: איטלעכער מאַכט די גאַנצע אַרבעט, ווי פריהער דער זעלבשטענדיגער קליינער פּראָדוצירער. מיט דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג אָבער, פירט די מאַנופאַקטור צו אַן אַנדערער, אַ העכערער און מער אויסגעבעסערטער פאָרמע אין דער טעכניקע פון האַנט־אַרבעט — צו דער מאַנופאַקטור פאָרמע פון אַרבעט צעטיילונג. אין פאַר־שיידענע פאַלען פלעגט עס פאָרקומען אויף צוויי באַזונדערע אופנים.

פון די אַלע אַרבעטער ביים קאַפּיטאַליסט, וואָס מאַכען דיזעלביגע אַרבעט, גיט זיך איינעם בעסער איין איין טייל פון דער אַרבעט, דעם אַנדערען — אַן אַנדער טייל און אַז. וו. פריהער אָדער שפּעטער קומט דער אונטערנעמער צום געדאַנק, אַז עס לוינט זיך בעסער צו געבען איטלעכען אַרבעטער יענעם טייל פון דער אַרבעט, אויף וועלכען ער איז אַ גרעסערער בריה. לכתחילה קומט נאָך פונדעסטוועגען אויס איט־לעכען אַרבעטער דורכצופירען אַ היפּש ביסעל גאַנץ פאַרוויקעלטע אָפּעראַציעס; אָבער דערנאָכדעם, ווען די צאָל אַרבעטער פאַרגרעסערט זיך, איז שוין פאַראַן אַ מעגליכקייט איינצוטיילען אויף איטלעכענס חלק אַליין אַ פּשוט׳ערע און קלענערע אַרבעט. אַזוי דערגרייכט די אַרבעט צעטיילונג צו אַזאַ מדרגה, ווי מען האָט עס געקענט זעהן, למשל, אין דער נאָדעל־מאַנופאַקטור, וואו איטלעכע נאָדעל פלעגט דורכגעהן דורך די הענט פון 72 אַרבעטער.

די מאַנופאַקטור פאָרמע פון אַרבעט צעטיילונג טרעט דאָ אַרויס ווי אַ פאַרזעצונג פון דער געזעלשאַפטליכער צעטיילונג פון אַרבעט, ווי די ווייטערדיגע צעגלידערונג פון יענע אַרבעטען, וואָס זיינען פריהער געווען איינגעטיילט אין דער געזעלשאַפט צווישען באַזונדערע בעל־מלאכות.

אין אַנדערע פאַלען איז די מאַנופאַקטור פאָרמע פון אַרבעט צע־טיילונג געגאַנגען אויף אַן אַנדער וועג. פאַראַן אַזעלכע פּראָדוק־ציעס, וואו עס מוזען זיך לכתחילה באַטייליגען עטלעכע פאַרשיידענע בעל־מלאכות. אַזוי איז, למשל, די פּראָדוקציע פון קאַרעטעס. כדי צו מאַכען איין קאַרעט מוזען זיך באַטייליגען: אַ טעסלער, אַ סטאָלער,

א שמיד, א שלאָסער, א רימער, א שפּאָלירער, א גלעזער און אז. וו. דעם קאַרעטניק קומט אוים צו באַשטעלען בא אַט די אַלע בעל־מלאכות פאַרשיידענע טיילען פון דער אַרבעט, און אַליין דאַרף ער נאָר צוזאַ־מענשטעלען אַט די טיילען און מאַכען די לעצטע באַפּוצונג פון דער גאַנצער קאַרעטע. כדי צו פירען אַזא געשעפט האָט מען געדאַרפט האָבען גאַנץ היפּשע מיטלען. דעריבער איז קיין וואונדער ניט, וואָס אַזעלכע מייסטערס־אויפקויפער נעמען אריין מיט דער צייט אין זייער האַנט די איבעריגע מייסטערס, און שפּילען אַ ראָלע פון האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען; נאָכדעם, ווען זיי פאַרוואַנדלען זיך שוין אין אינ־דוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען, קלייבען זיי זיי שוין צענויף אין זייער מאַנופאַקטור ווי נעדונגענע אַרבעטער.

דאָ, חייסט עס, טראַגט אַריבער דער קאַפּיטאַליסט צו זיך אין מאַנופאַקטור אריין אַ פאַרטיגע געזעלשאַפטליכע צעטיילונג פון אַרבעט, פאַראייניגענדיג די צעשיידטע עלעמענטען אין איין וואַרשטעט; דער־ביי ווערט דער טעטיגקייט־קרייז פון איטלעכען אַרבעטער פאַרשמע־לערט: דער שלאָסער, דער שמיד, דער סטאָלער — מוזען זיך באַ־גרעניצען נאָר מיט די טיילען פון זייער מלאכה, וואָס האָבען אַ שייכות צו קאַרעטעס, און אָפּזאָגען זיך פון אַלע אַנדערע אַרבעטען אין זייער מלאכה, מיט וועלכע זיי פלעגען זיך פריהער באַשעפטיגען.

אַזוי קומט פאָר די צעטיילונג ביים אויספירען די אַרבעט גופא. וואָס איז שייך דער אַרבעט־צעטיילונג צווישען דעם אָרגאַניזאַטאָר און די וואָס פירען אוים די אַרבעט — איידער עס איז נאָך פאַראַן אַ צעטיילונג אויף אַרבעט „מיט׳ן קאָפּ“ און „פיזישע“ אַרבעט — האָט עס אין דער מאַנופאַקטור אויך אירע באַזונדערע אייגענשאַפטען און אַן אייגענע געשיכטע פון אַנטוויקלונג.

דער אונטערנעמער ד י נ ג ט די אַרבעטער, ד. ה. ער קויפט זייער אַרבעטס קראַפט אויף אַ געוויסער צייט און אויף באַשטימטע באַדינגונגען. ער גיט זיי פּראָדוקציאָנס מיטלען, און זיי אַרבעטען, אויספאָלגענדיג זיינע באַפעלען און אָנווייזונגען. אויף אַזאַ׳ן אופן איז דאָ די אונטערגעוואָרפענקייט פון די אַרבעטער. וואָס פירען אוים

א. באָגדאַנאָוו

די אַרבעט, באַשרייַנקט אין די גרעניצען פון דעם אָפּמאַך, דעם קאָנטראַקט, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען ביים אָנדינגען.

דער אונטערנעמער אָרגאַניזירט די אַרבעטס צעטיילונג און די צוזאַמענאַרבעטונג אויף אַזאַ'ן אופן און אין אַזאַ מאָס, אויף וויפיל דאָס לוינט זיך אים בעסער. דערביי באַנוצט ער זיך דורכאויס מיט דער ראָלע פון אַן אָרגאַניזאַטאָר, און אַרבעט ניט אַליין אין וואַרשטעט, ווי דער בעל־מלאכה. און דאָס איז נאָך ניט אַלץ, — מיט דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, ווערט אויך די אָרגאַניזאַטאָרישע אַרבעט ביסלעכווייז איבערגעטראָגען אויף ספּעציעלע געדונגענע אַרבעטער. פון אָנהייב ווערט דער קאַפּיטאַליסט געצוואונגען דאָס צו טאָן דורך דעם וואוקס גופא פון זיין אונטערנעמונג, וואָס דערגרייכט צו אַזאַ גרויס, אַז פאַר איין מענטשען ווערט עס צו שווער, און נאָכדעם אפילו אוממעגליך, אַליין אויסצופירען אַלע פליכטען פון אַן אָרגאַניזאַטאָר. דער קאַפּיטאַליסט הייבט אָן אָנצושטעלען אויפזעהער אויף דער אַרבעט, קאָנטאָריסטען, דירעקטאָרען א. אַז. וו. מיט דער צייט בלייבט פאַר'ן קאַפּיטאַליסט נאָר דער העכסטער קאָנטראָל איבער דער טעטיגקייט פון די געדונגענע אָרגאַניזאַטאָרען; און אפילו באַ דעם בלייבט עס נאָך אויך ניט, ווי עס וועט דערוויזען ווערען ווייטער.

הייסט עס, אַז וואָס ווייטער, אַלץ מער ווערט אויך די אָרגאַניזאַטאָרישע אַרבעט אין דער מאַנופאַקטור טעכניש צעגלידערט, גלייך ווי די אויספירונגס אַרבעט.

די טעכנישע אַרבעטס צעטיילונג, אינאיינעם מיט דער פּשוט'ער צוזאַמענאַרבעטונג צווישען די אַרבעטער, קריגט אין דער אַנטוויקעלטער מאַנופאַקטור אַ באַזונדער פאָרמע, וואָס מען קען אָנרופען „אַ מאַנופאַקטור גרופּע“.

אין דער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע פון מעסערס באַטייליגען זיך פאַרשיידענאַרטיגע אַרבעטער: גיסער, שמידען, שלייפער, שאַרפער און אַנד. פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז, פאַרשטעהט זיך, גאָר ניט קיין גלייכגילטיגע זאַך, וויפיל אַרבעטער פון איטלעכען מין אָנצושטעלען. אויב ער וועט דינגען צופיל אַרבעטער פון איין מין, וועלען זיי אַ היפּ־

שען טייל פון זייער צייט מוזען שטעהן לײדיג, אַניט וועלען די איבע־ריגע ניט באַווייזען צו באַארבעטען דעם מאַטעריאַל, וואָס זיי גרייטען צו.

פון דערפאַרונג קומט דער קאַפּיטאַליסט צו אַ באַשטימטער נאָר־מאַלער פאַרהעלטעניש צווישען די אַרבעטער פון פאַרשיידענע מינים. עס ווייזט זיך אַרויס, למשל, אַז אויף 2 גיסער דאַרף מען 1 שמיד, 3 שלייפער, 1 שאַרפער, ווייטער, קען זיין אפשר, 1 אויפזועהער און ד. גל. אויב דער אונטערנעמער האָט בדעה צו פאַרגרעסערען זיין אונטערנעמונג, האָט פאַר אים קיין זינען ניט צו דינגען 2-3 באַזונדערע אַרבעטער — ער וואָלט ניט געהאַט וואו אַהינצוטאָן זיי. ער מוז גלייך אַנשטעלען אַ גאַנצע גרופּע, ד. ה. אין אונזער פאַל — 2 גיסער, 1 שמיד, 3 שלייפער א. אז. וו.

צווישען די באַזונדערע מאַנופאַקטור גרופּעס פון איין אונטער־נעמונג עקזיסטירט נאָר אַ פּראָסטע צוזאַמענאַרבעטונג.

ג). דער עצם פון אַ קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמונג (אַרבעטס קראַפט ווי אַ סחורה).

די גרונט אייגענשאַפט פון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט באַשטעהט אין דעם, וואָס זי ווערט געפירט מיט געדונגענער אַרבעט, וואָס דער אַרבעטער פאַרקויפט זיין אַרבעטס קראַפט, וואָס אַרבעטס קראַפט איז דאָ אַ סחורה.

דאָס קומט פאָר, ווי עס איז שוין געווען אָנגעוויזען, מחמת צוויי באַדינגונגען: די ערשטע איז, וואָס דער אַרבעטער איז פריי — ער איז ניט קיין קנעכט, ניט קיין לייב־אייגענער, און ער קען פאַר־קויפען זיין אַרבעטס קראַפט וועמען ער וויל און פאַר וויפיל ער וויל; די צווייטע איז, וואָס ער איז „פריי" אויך פון פּראָדוקציאָנס מיטלען, האָט ער ניט פון וואַנען צו לעבען, און איז געצוואונגען צו פאַרקויפען זיין אַרבעטס קראַפט.

דער קונה פון אַרבעטס קראַפט איז דער קאַפּיטאַליסט, ד. ה. אַזאַ איינער וואָס פאַרמאָגט קאַפּיטאַל. און קאַפּיטאַל הייסט איטלעכס

פאַרמעגנס, וואָס מען קען דורך אים קריגן פּראָפיטן פון פרעמדער אַרבעט: געצייג, פּראָדוקציאָנס מאַטעריאַלן, געלט. (אַט די באַ־שטימונג איז גלייך שייך אי צום האַנדעלס קאַפּיטאַל, אי צו וואוכער־שען קאַפּיטאַל, אי צו אינדוסטריעלן קאַפּיטאַל; דער חילוק איז נאָר אין דער פאָרמע פון די אונטערנעמונגען; — דער סוחר איז אויך אַ קאַפּיטאַליסט נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל זיין פאַרמעגן ווערט אַ מיטעל צו עקספּלואַטירן די אַרבעט פון קליינע פּראָדוצענטן, ווי מען קען דאָס זעהן דערהויפּט אין דער הויזליכער סיסטעמע פון קאַ־פּיטאַליסטישער פּראָדוקציע).

די אַרבעטס קראַפט, וואָס איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ סחורה, פאַרקויפט זיך לויט אַ באַשטימטען מקח; דער מקח פון אַ סחורה ווערט באַשטימט לויט איר ווערט. הייסט עס, אַז בכלל דאַרף דער קאַפּיטאַליסט קויפען די אַרבעטס קראַפט לויט איר ווערט נאָך. וואָס זשע אַזוינס איז דער ווערט אירער? לויט דער אַלגעמיינער דערקלערונג, וואָס איז פריהער געגעבען געוואָרען, איז דאָס דער סכום געזעלשאַפטליכע אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז נויטיג כדי צו שאַפען די אַרבעטס קראַפט. וואָס זשע פאַר אַ סכום געזעלשאַפטליכע אַר־בעטס־ענערגיע ווערט אויסגעניצט כדי „צו שאַפען די אַרבעטס קראַפט“?

אַרבעטס קראַפט הייסט די מ ע ג ל י כ ק י י ט פ ו ן אַ ר־ב ע ט, דער מענטש זאָל זיין בכח צו אַרבעטען. און אַ מענטש איז בכח צו אַרבעטען נאָר דאַן, ווען זיינע טאָג־טעגליכע באַדערפענישען ווערען באַפרידיגט. אויב אַ מענטש האָט ניט קיין מעגליכקייט צו עסען, טרינקען, אַנטאָן זיך און ד. גל., קען ער ניט אַרבעטען, ד. ה. ער האָט ניט קיין אַרבעטס קראַפט. אויב די באַדערפענישען ווערען ניט גענוג באַפרידיגט, פאַרקלענערט זיך די אַרבעטס קראַפט.

הייסט עס, אַרבעטס קראַפט ווערט באַשאַפען, ווען מען באַפרי־דיגט די טאָג־טעגליכע, נויטיגע באַדערפענישען פון דעם אַרבעטער. דער ווערט אירער איז גלייך צו דעם ווערט פון דער באַפרידיגונג פון אַט די באַדערפענישען, ד. ה., פאַרשטעהט זיך, דער ווערט פון די נוי־טיגע לעבענס מיטלען, מיט וועלכע מען באַפרידיגט זיי.

פאָליטישע עקאָנאָמיע

דער ארבעטער עסט אויף אין א טאָג אַזויפיל און אַזויפיל ברויט, אַזויפיל פלייש, צעטראָגט אַזויפיל און אַזויפיל קליידער און אַז. וו. דער סכום ארבעטס־ענערגיע, וואָס די געזעלשאַפט ברייננט אויס כדי דאָס אַלץ איס צו געבען, אַט דאָס איז דער געזעלשאַפטליכער ווערט פון זיין ארבעטס קראַפט. פאַר אַן א י י נ ס פון ארבעטס־ענער־ניע נעמט מען אַן, ווי שוין אַנגעוויזען, א שעה „פּראָסטע" ארבעט פון דורכשניטליכער אינטענסיוויטעט. אויב דער ווערט פון די לע־בענס מיטלען, וואָס זיינען נויטיג פאַר אַן ארבעטער אין א מעת־לעת, איז גלייך צו 5 אַזעלכע „שעה", דאַן איז דער ווערט פון דער ארבעטס קראַפט 5 „שעה". אַט דעם ווערט דאַרף, בכלל און אין דורכשניט, אַנטשפּרעכען דער מקח פון דער ארבעטס קראַפט, ד. ה. דער ארבעטער דאַרף קריגען פאַר זיין ארבעטס לוין אַזאַ סומע געלט, וואָס צו באַשאַ־פען זיי דאַרף קאָסטען אויך 5 „שעה" פּראָסטע ארבעט פון דורכשניט־ליכער אינטענסיוויטעט. לאָמיר זאָגען, אַז אַט די סומע איז 50 קאָ־פּיקעס; דאַן דאַרף דער מקח פון ארבעטס קראַפט וויגען זיך אין זיינע ענדערונגען ארום אַט דער נאָרמע — א האַלב קערבעל.

אונטער די „טאָג־טעגליכע באַדערפעענישען", וואָס באַשטימען דעם ווערט פון ארבעטס קראַפט, דאַרף מען פאַרשטעהן ניט נאָר די „נאַ־טירליכע" גרונט באַדערפעענישען, נאָר אויך אַזעלכע קינסטליכע באַ־דערפעענישען, וואָס זיינען געוואָרען בא דעם ארבעטער א געוואוינ־הייט, און וואָס ער קען זיך ניט באַגעהן אָהן זייער באַפרידיגונג. אויב די ארבעטער זיינען צוגעוואוינט צו רייכערען, לייענען צייטונגען, געהן אין טעאַטער, טאָ איז דער ווערט פון דעם טאַבאַק, דער ווערט פון דעם וואָס עס קאָסט צו באַנוצען זיך מיט צייטונגען און טעאַטער אויך אריינגערעכענט אין דעם אַלגעמיינעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט, — וואָרים ווען אַט די באַדערפעענישען ווערען ניט באַפרידיגט, דער־גרייכט ניט די ארבעטס קראַפט צו איר נאָרמאַלער גרויס.

די באַדערפעניש פאַרצוזעצען דעם מין איז שייך צו די פונדאַ־מענטאַלע הויפּט באַדערפעענישען פון דעם ארבעטער. דעריבער געהט אריין אין דעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט אויך וואָס עס קאָסט אויסצוהאַלטען דעם ארבעטערס הויז־געזינד.

א. באָגדאַנאָוו

דער פאַקטישער מאַרק־פּרייז פון דער ארבעטס קראַפט אַנט־שפּרעכט געוויינטליך ניט אינגאַנצען איר ווערט, און איז אַמאָל הע־כער פון דעם לעצטען, אַמאָל נידעריגער. נאָר אויך דאָ, פּונקט אַזוי ווי באַ יעדער אַנדער סחורה, שטרעבט שטענדיג די קאָנקורענץ אויס־צוגלייכען דעם מקח מיט דעם געזעלשאַפטליכען ווערט. אויב דער פּרייז פאַלט נידעריגער פון דער נאָרמע, וועלען די ארבעטער, ניט קע־נענדיג אינגאַנצען באַפרידיגען זייערע באַדערפעּנישען, ארבעטען ער־גער און וויינינגער פון דער נאָרמע, אָדער זיי וועלען גאָר ניט וועלען ארבעטען. — אַזוי צי אַזוי, דער אַנבאַט פון ארבעטס קראַפט וועט זיך פאַרקלענערען אין פאַרגלייך מיט'ן נאָכפרעג, און דער פּרייז וועט זיך הייבען. בכלל, לוינט זיך דעם קאַפּיטאַליסט, באַ געוויינטליכע באַדינ־גונגען, א סך בעסער צו צאָלען פאַר דער ארבעטס קראַפט א פּרייז, וואָס איז ניט נידעריגער פון איר ווערט, כדי די ארבעט זאָל זיין גוט און דאָס געשעפט זאָל געהן רוהיג. צאָלען מער פון דעם לוינט זיך אים ניט, נאָר געוויינטליך האָט ער די פולע מעגליכקייט ניט צו צאָ־לען מער, וואָרים אויפ'ן מאַרק איז ער געוויינטליך אין מער גינסטיגע באַדינגונגען איידער דער פאַרקויפער פון ארבעטס קראַפט. דער לעצטער געהט פאַרקויפען זיין ארבעטס קראַפט, ווען ער האָט ניט פון וואַנען צו לעבען; דער אונטערנעמער אבער איז מערסטענטייל גאָר ניט אין אַזאַ נויט צו דינגען דוקא אָט דעם מענטשען — אַנשטאָט איין ארבעטער וועט זיך לייכט געפינען אַן אַנדערער, און באַ א וויפיל ניט איז אַנטוויקעלטער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג איז ארבעטס קראַפט פאַראַן אויפ'ן מאַרק כמעט אַלעמאָל מער, איידער די אונטערנעמער דאַרפען האָבען דירעקט. (פאַרלויפענדיג דעם וועג אַפּריהער, מוז מען דאָ באַמערקען, אַז פון דער ווירקונג פון די קאַפּיטאַליסטישע באַצי־הונגען גופא ווערט געשאַפען א שטענדיגער איבערפלוס פון ארבעטס קראַפט צום דינגען, „די רעזערוו ארמיי פון דער אינדוסטריע", ווי מען רופט עס. איבעריגענס, האָט שוין „די אורשפּרינגליכע אַנזאַמ־לונג" פון געדונגענער ארבעטס קראַפט באַוויזען צו באַשאַפען אין אייראָפּע א היפּשען עודף שוין גאָר אין אַנהייב פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד.)

אויב דער לוין גיט אפילו יא דעם ארבעטער מיטלען צום לעבען, איז דעם קאפיטאליסטס זארג אייגענטליך גאר ניט וועגען דעם, נאר ווי אזוי צו קריגען פראפיט פון דעם געדונגענעם ארבעטערס ארבעט. כדי צו פארשטעהן פון וואנען עס נעמט זיך אט דער פראפיט, מוז מען קלאר מאכען: ווי גרויס איז דער געברויך־ווערט פון דער סחורה, וואס דער ארבעטער האט געשאפען, פון וואס פאר א טיילען ווערט ער צוזאמענגעשטעלט; און אזוי ווי דער געברויך־ווערט פון סחורה ווערט באשטימט דורך איר ארבעטס־ווערט, טא מוז מען אנהייבען מאקע פון אט דעם ארבעטס־ווערט.

דער געזעלשאפטליכער ווערט פון א פראדוקט באשטעהט פון דעם סכום געזעלשאפטליכער ארבעטס־ענערגיע, וואס מען מוז אויס־בריינגען כדי דעם פראדוקט צו באשאפען. פארשטעהט זיך, אז אין דעם ווערט פון א פארענדיגטען פראדוקט געהט אריין א גאנצע רייע אויסגאבעס פון ארבעטס ענערגיע, אנהייבענדיג מיט'ן ארויסקריגען דירעקט פון דער אויסערליכער נאטור די גאר ערשטע רויע מאטערי־אלען, און ענדיגענדיג מיט דער טראנספארטירונג פון דעם פארטיגען פראדוקט פון דעם פראדוקציאנס ארט צו דעם ארט פון געברויך. די בעסטע זאך איז צו באטראכטען דאס אויף א קאנקרעטען פאל, דערביי וועלען מיר דעם איינס פון ארבעטס ענערגיע באצייכענען בקיצור מיט'ן ווארט „שעה“, מיינענדיג דערמיט א שעה פראסטע ארבעט פון דורכשניטליכער אינטענסיוויטעט.

אז ארבעטער מאכט א ביקס. פארשטעהט זיך, אז אין דעם ווערט פון ביקס געהט קודם־כל אריין דער ווערט פון די מאטעריאלען, וואס מען האט אויף אים פארניצט: אייזען, קופער, האלץ, לאק און אנד.; לאמיר זאגען, אז דאס אלץ אינאיינעם מאכט אויס 100 שעה. ווייטער, א ביקס מאכט מען מיט געצייג — א ווערשטאק מיט פארשיידענע צודאטען, האמערס, זעגען, זעגעלעך און אז. וו. זייער ווערט אבער געהט ניט אריין אינגאנצען אין דעם חשבון פון דעם ווערט פון ביקס; איטלעכס שטיקעל געצייג איז גענוג ניט פאר איין ביקס, נאר פאר עטלעכע, הייסט עס, אז אין דעם ווערט פון איטלעכען ביקס דארף מען אריינרעכענען נאר א באשטימטען טייל פון דעם ווערט

פון אינסטרומענט. — אויב דער אינסטרומענט סטאַיעט אויף 100 ביקסען — איז 1/100, אויב אויף 10 — איז 1/10. — דאָס הייסט, אַזאַ טייל אויף וויפיל די אינסטרומענטען ניצען זיך אָפּ ביים אויסאַרבעטען איין ביקס. אויב דער ווערשטאַק איז ווערט 50.000 שעה, און ער סטאַיעט אויף 5.000 ביקסען, הייסט עס, אַז פון זיין ווערט רעכענט זיך אַריין 10 שעה אין דעם ווערט פון איטלעכען ביקס; אויב דער וואַרשטעט איז ווערט 1.000.000 שעה, און ער סטאַיעט אויף 200.000 ביקסען, רעכענט זיך אַריין פון זיין ווערט 5 שעה אויף איטליכען ביקס, און אַז. וו. לאָמיר זאָגען, אַז דער גאַנצער ווערט אויף וויפיל די אינסטרומענטען זיינען אָפּגעניצט געוואָרען איז 400 שעה. אינאיינעם מיט די פריהערדיגע האָבען מיר שוין 500 שעה.

ווייטער, דער מייסטער אַליין האָרעוועט אויפ'ן ביקס, און אָט די „לעבעדיגע" אַרבעט (אַזוי רופט מען דאָס, כדי אָפּצושיידען פון דער „טויטער" אַרבעט, וואָס איז שוין פאַרקערפּערט אין די געצייג און מאַטעריאַלען,) געהט אַריין, פאַרשטעהט זיך, אין דעם געזעלשאַפטליכען ווערט פון דעם פּראָדוקט. ווי עס איז באַוואוסט, ווערט די פּראָדוקציע פון אַ ביקס דורכגעפירט ניט פון איין מייסטער, נאָר פון אַ סך אַרבעטער מיט אַן אַרבעטס צעטיילונג צווישען זיי; נאָר דאָס ביים ניט די לאַגע: מען דאַרף נאָר צענויפ'חשבונ'ען דעם סך־הכל לעבעדיגע אַרבעט. לאָמיר זאָגען, אַז דער סך־הכל איז 250 איינסען אַרבעטס ענערגיע, 250 „שעה". דער סך־הכל פון דעם גאַנצען ווערט פון ביקס איז 750 שעה.

דער געוויינטליכער פּרייז פון אַזאַ ביקס באַטרעפט, לויט דעם געזעץ פון אויסטויש, אַזאַ סומע געלט, וואָס האָט אַליין דעם „ווערט" פון 750 שעה. לאָמיר זאָגען — 75 רובל. גאַנץ אָפט פאַרקויפט אים דער קאַפּיטאַליסט טייערער אָדער וועלוועלער, נאָר דער מאַרק פּרייז שטרעבט אַלץ טאַקע צו דער מאָס פון זיין ווערט, און אין דורכשניט איז ער נאָהענט דערצו. כדי צו פאַראיינפאַכען די חשבונות, וועלען מיר ווייטער אָננעמען אומעטום, אַז די אַרבעט פון די אַרבעטער איז אַ פּראָסטע, פון דורכשניטלעכער אינטענסיוויטעט, און אַז אַזאַ

שעה אַרבעט האָט דעם באַטרעף פון 10 קאָפּיקעס — **א ציפער בדרך משל.**

דער קאַפּיטאַליסט קויפט די אַרבעטס קראַפט פאַר 50 קאָפּ. א טאָג, לויט איר ווערט נאָר, וואָס טרעפט אַז 5 „שעה". אויב דער אַרבעטער זאָל אויסברייינגען סך־הכל 5 שעה אַרבעטס ענערגיע א טאָג, טאָ וואָס פאַר א רעזולטאַטען וואָלטען זיך באַקומען פאַר'ן קאַפּיטאַליסט?

זיינע אויסגאַבען אויפ'ן ביקס זיינען: פאַר מאַטעריאַלען און געצייג 50 רובל (דער באַטרעף פון 500 שעה), פאַר אַרבעטס קראַפט, וואָס ער דאַרף קויפען אויף 50 טעג (רעכענענדיג 250 שעה לעבעדיגע אַרבעט, צו 5 שעה א טאָג) — 25 רובל. סך־הכל 75 רובל. אָבער דער ביקס פאַרקויפט זיך אויך פאַר 75 רובל, וואָרים זיין ווערט איז 750 שעה; דער קאַפּיטאַליסט, הייסט עס, פאַרדינט דאָ גאָרנישט און פאַרלירט גאָרנישט; אַזוי קען מען קיין געשעפט ניט פירען.

די אורזאַך דערפון איז, וואָס דער אַרבעטער ברייינגט אויס פאַר'ן טאָג פונקט אַזוי פיל אַרבעטס ענערגיע, וויפיל עס קאָסט דאָס באַשאַפען פון דער אַרבעטס קראַפט — 5 שעה; אויף אַזאַ'ן אופן, קריגט ער פון דעם קאַפּיטאַליסט 50 קאָפּ., און טראָגט אַריין אין דעם גע־ברויך־ווערט פון דעם פּראָדוקט 50 קאָפּ. די לעבעדיגע אַרבעט פון דעם אַרבעטער גיט בא אַזעלכע באַדינגונגען קיין שום פּראָפיט ניט, און פון דער טויטער אַרבעט איז דאָך גאָר ניטאָ וואָס צו האָפען אויף עפּעס אַזוינס: די 500 שעה, וואָס מען האָט אויסגעגעבען אויף מאַטעריאַלען און געצייג, בלייבען אַלץ טאָקע 500 שעה; די פריהער־דיגע אַרבעטס ענערגיע אויף צו פּראָדוצירען זיי געהט נאָר אַריין אין דעם ווערט פון דעם פּראָדוקט, אַליין בלייבט זי אָבער אומפאַר־ענדערט, און אין דעם געברויך־ווערט פון דעם פּראָדוקט טראָגט זי אַריין נאָר יענע 50 רובל, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט אויסגעגעבען אויף צו קויפען די פּראָדוקציאָנס מיטלען.

אָבער דער קאַפּיטאַליסט האָט די אַרבעטס קראַפט ג ע ק ו י פ ט, האָט ער א רעכט צו טאָן דערמיט וואָס ער וויל. ער דאַרף פון איר אַרויסקריגען אַזוי פיל נוצען וויפיל עס איז נאָר מעגליך. אַרבעטס

א. באָגדאַנאָוו

קראַפט קען סטאַיען פאַר'ן טאָג ניט נאָר אויף 5 שעה, נאָר אויך אויף 10, אויף 12, אמאָל אפילו אויף 15 שעה. צווינגט ד'ער קאַפּיטאַליסט דעם אַרבעטער אויסצובריינגען פאַר'ן טאָג ניט 5, נאָר, לאָמיר זאָגען, 10 שעה אַרבעט. דער אַרבעטער גיט זיך אונטער, וואָרים ער האָט פאַרקויפט זיין אַרבעטס קראַפט, און על־פּי געזעץ איז דער וואָס האָט זי געקויפט דער באַלעבאָס איבער איר. דאָן פאָדערט זיך שוין אויף צו מאַכען אַ ביקס ניט 50, נאָר 25 אַרבעטס טעג (250 געטיילט אויף 10).

דעם קאַפּיטאַליסטס הוצאות זיינען: 50 רובל—פּראָדוקציאָנס מיטלען; 50 קאָפּ. גע'כפל'ט אויף 25, ד. ה. 12½ רובל — אַרבעטס קראַפט, — סך־הכל 62½ רובל. דער ווערט פונ'ם ביקס איז 750 שעה, זיין געברויך־ווערט — 75 רובל; דער פּועל יוצא איז 12½ רובל פּראָפיט.

דער פּראָפיט קומט אָט פון וואַנען: פּראָדוצירען אַ טאָג אַרבעטס קראַפט קאָסט 5 שעה, איר ווערט איז 5 שעה, און אַרבעטען אַרבעט דער געדונגענער אַרבעטער 10 שעה אַ טאָג; ער קריגט פאַר'ן טאָג 50 קאָפּיקעס, און אין דעם געברויך־ווערט פון פּראָדוקט טראָגט ער אריין אַ גאַנצען רובל. די 12½ רובל, מיט וועלכע דער קאַפּיטאַליסט האָט געקויפט די אַרבעטס קראַפט אויף 25 טעג, שטעלען מיט זיך פאָר 125 שעה, און דער סכום לעבעדיגע אַרבעט, וואָס איז אריינגעטאָן געוואָרען אין די 25 טעג, איז — 250 שעה. דער אַרבעטער האָט דאָ אָפּגעאַרבעט, ניט נאָר וויפיל עס קאָסט אויסצוהאַלטען אים, נאָר ער האָט נאָך באַשאַפען אַ נייעם ווערט פון 125 שעה, צו 5 שעה אַ טאָג. אָט דער נייער ווערט הייסט "מער־ווערט"; פון דאַנען נעמט זיך עס דעם קאַפּיטאַליסטס פּראָפיט.

די ערשטע 5 שעה אין טאָג, וואָס דער אַרבעטער גיט אוים זיין ענערגיע, שטעלען מיט זיך פאָר, ווי מען רופט עס, די נ י ט װ ע נ ־ ד י ג ע אַרבעטס צייט — די צייט, ווען דער אַרבעטער אַרבעט אָפּ פאַר דעם ווערט פון זיין אַרבעטס קראַפט. די איבעריגע שעה'ן שטע־לען מיט זיך פאָר — צייט פון א י ב ע ר ־ אַ ר ב ע ט.

הייסט עס, אַז כאָטש אַרבעטס קראַפט איז אַ סחורה, איז זי

אָבער גאָר אַ באַזונדער סאָרט סחורה: דאָס פּאַרברויכען זי שאַפט אַ גרעסערען ווערט, איידער זי האָט אַליין. דער גאַנצער צוועק און דער גאַנצער זינען פון פּראָדוקציע פאַר'ן קאַפּיטאַליסט באַשטעהט אין דעם, וואָס האָבענדיג זיין אייגענס אַ געוויסען ווערט, פאַרקער־פערט אין פּראָדוקציאָנס מיטלען, לייגט ער דערצו אַריין די אַרבעטס קראַפט פון געדונגענע אַרבעטער, און אויף אַזאַ'ן אופן שאַפט ער פאַר זיין אייגענעם נוצען אַ מער־ווערט, וואָס קריגט ביים פאַרקויפען די פאָרמע פון געלט־פּראָפיט. פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז דער קאַפּיטאַל זיינער — אַ „געברויד־ווערט, וואָס וואַקסט פון זיך אַליין“.

אין דעם ביישפּיל, וואָס מיר האָבען גענומען, באַטרעפט דער קאַפּיטאַל, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט אַריינגעלייגט אין זיין אונ־טערנעמונג — מאַכען אַ ביקס — 62½ רובל אין געלט, וואָס דאָס איז גלייך צו 625 שעה „טויטע אַרבעט“. פון דעם זיינען די 500 שעה, וואָס זיינען פאַרקערפּערט אין די מאַטעריאַלען און געצייג, אַריין אין דעם אַלגעמיינעם ווערט פון דעם פּראָדוקט אָהן קיין שום ענדע־רונג; זיי זיינען נאָר „אויפגעהיט“ געוואָרען אין דעם פּראָדוקציאָנס פּראָצעס, אין דעם באַשאַפען אָבער פון מער־ווערט באַטייליגען זיי זיך גאָר ניט. דאָס איז, וואָס מע רופט „דער שטענדיגער טייל פון דעם קאַפּיטאַל“, אָדער, אין קורצען, „ש ט ע נ ד י ג ע ר ק אַ פּ י־ט אַ ל.“ די איבעריגע 125 שעה, וואָס שטעלען מיט זיך פאַר דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט גע־קויפט, האָבען שוין גאָר אַנדערע מעלות: ניט נאָר ווערען זיי „אויפ־געהיט“ אין דעם פּראָצעס פון אַרבעט, דעם פּראָצעס פון פאַרברויכען די אַרבעטס קראַפט, נאָר אין דעם אַלגעמיינעם ווערט פון דעם פּראָ־דוקט ווערען זיי פאַרביטען אויף גאַנצע 250 שעה „לעבעדיגע אַר־בעט“; הייסט עס, זיי קריגען אַ קוואַנטיטאַטיווע פאַר־ענדערונג (אין צאָל), פאַרגרעסערענדיג זיך אויף 125 שעה מער־ווערט. דאָס איז דער „פאַרענדערליכער טייל פון קאַפּיטאַל“ אָדער פ אַ ר ע נ ד ע ר־ל י כ ע ר ק אַ פּ י ט אַ ל.

הייסט עס, נאָר דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל, פאַר וועלכען מען קויפט די אַרבעטס קראַפט, שאַפט אין דער ווירקליכקייט מער־

ווערט; דער שטענדיגער קאַפּיטאַל — דער ווערט פון די פּראָדוקציאָנס מיטלען — האָט ניט אַזאַ מעגליכקייט.

די פאַרהעלטעניש פון דעם מער־ווערט צום פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אָדער, וואָס איז דיזעלביגע זאַך — די באַציהונג פון דער צייט פון איבער־אַרבעט צו דער צייט פון נויטווענדיגער אַרבעט — רופט זיך די נ אָ ר מ ע פ ו ן מ ע ר ־ ו ו ע ר ט. אין אונזער פאַל קומט אויס אויף אַ הוצאה פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל פון 50 קאָפּ. אַ טאָג — 5 שעה איבער־אַרבעט, וואָס באַטרעפט אויך 50 קאָפּ. וועט די נאָרמע פון מער־ווערט זיין 100%. עס איז קלאָר, אַז די נאָרמע פון מער־ווערט קען דינען פאַר אַ מאָס פון דעם נוצען, וואָס דער קאַפּיטאַליסט נעמט ארוים פון דער געקויפטער אַרבעטס קראַפט, פאַר אַ מאָס פון דער עקספּלואַטאַציע. דעריבער וואָלט אויך געווען ריכטיג אָנצורופען זי „די נאָרמע פון עקספּלואַטאַציע".

אין איטלעכער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט שטרעבען די נאָרמעם פון מער־ווערט אין פאַרשיידענע צווייגען פון פּראָדוקציע און אין פאַרשיידענע אונטערנעמונגען צו איין דורכשניטליכער גרויס. די אורזאַך דערפון ליגט אין דער אויסגלייכענדיגער ווירקונג פון קאָנקורענץ. אויב אין אַ גרופּע אונטערנעמונגען איז די נאָרמע פון מער־ווערט העכער איידער אין די אַנדערע, הייבט זיך אָן אַ שטאַרקער אָפּפלוס פון אַרבעטער הענט פון אָט דעם געביט צו אַנדערע אונטערנעמונגען, וואו די עקספּלואַטאַציע איז קלענער. דאָן אָבער ענדערט זיך די באַציהונג פון נאָכפרעג און אָנבאָט פון אַרבעטס קראַפט אין דער ערשטער גרופּע אונטערנעמונגען גינסטיגער פאַר די אַרבעטער, און די אונטערנעמער פון אָט דער גרופּע ווערען געצוואונגען צו העכערען דעם לוין אָדער צו פאַרקלענערען די אַרבעטס צייט, מיט איין וואָרט — קלענער מאַכען די נאָרמע פון מער־ווערט. פאַרקערט, אין די איבעריגע אונטערנעמונגען ווערט, אַ דאַנק דעם שטאַרקען צופלוס פון אַרבעטס הענט געענדערט די פאַרהעלטעניש פון די קרעפטען לטובת די באַלעבאַטים, און די נאָרמע פון מער־ווערט ווערט אַ ביסעל געהעכערט. דער רעזולטאַט איז — אַז די אונטערשיידען אין דער גרויס פון דער נאָרמע גלייכען זיך אויס.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

הייסט עס, דער עצם פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע באַשטעהט אין דעם, וואָס די אַרבעטס קראַפט ווערט אַ סחורה, וואָס דער קאַפּיטאַליסט קויפט זי פאַר זיין פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און פאַרברויכט זי אין דער פּראָדוקציע; דערביי רעפּראָדוצירט די אַרבעטס קראַפט איר ווערט און באַשאַפט נאָך מער־ווערט, וואָס איז דער קוואַל פון „פּראָפיט" פאַר'ן קלאַס קאַפּיטאַליסטען.

צווישען עקאָנאָמיסטען איז געווען אַ מיינונג, אַז דער פּראָפיט פון דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען ווערט געשאַפען ניט אין דער פּראָדוקציע, נאָר אין דעם אויסטויש, — ער זאָל כלומר'שט שטאַמען פון דעם, וואָס דער קאַפּיטאַליסט פאַרקויפט די סחורה טייערער פון איר ווערט. למשל, אַ סחורה, וואָס האָט דעם ווערט פון 100 שעה און וואָס דער פּרייז אירער באַטרעפט לפי־ערך 10 רובל, בייט ער אויס אויף אַ סחורה, וואָס האָט דעם ווערט פון 110 שעה און קאָסט 11 רובל; אָט האָט ער אַ פּראָפיט פון 1 רובל. אין דער'אמת'ן קענען אָבער אויף אַזאַ'ן אופן נתעשר ווערען נאָר איינצעלנע מענטשען; די פּראָפיטען פון דעם ק ל אַ ס קאַפּיטאַליסטען קען מען אַזוי ניט דערקלערען. אויב איין קאַפּיטאַליסט האָט פאַר אַ סחורה, וואָס קאָסט 10 רובל, געקראָגען אַ סחורה פאַר 11 רובל, האָט דאָך דער אַנדערער, פאַרקערט, אַנשטאָט 11 רובל געקראָגען נאָר 10, ד.ה. 1 רובל אָנגווער.ביידע אינאיינעם קריגען זיי ניט קיין פּראָפיט ניט קיין אָנגווער, — פאַר דעם אויסטויש האָבען זיי בחברותא געהאַט סחורה פאַר דער סומע פון 21 רובל, און נאָכ'ן אויסטויש איז געבליבען פּונקט אַזוי פיל, נאָר דער וואָס האָט געהאַט פריהער מער האָט איצטער ווינציגער, און פאַרקערט. ווען מען זאָל זיך אפילו פאַרשטעלען, אַז יעדער פאַרקויפער נאַרט אָפּ דעם קונה דורכאויס מיט נוצען פאַר זיך, וועט דאָך אָבער דעם פאַרקויפער גופא אויך אויסקומען צו זיין אַ קונה מיט דער צייט, הייסט עס וועט מען אים אויך אָפּנאַרען מיט דער צייט.

בכלל, אויב אַחוץ דעם אויסטויש וואָלט ניט געווען קיין אַנדער קוואַל פון פּראָפיט, וואָלט דער קלאַס קאַפּיטאַליסטען ניט געקענט עקזיסטירען.

ד). די ווירקונג פון די וואַקסענדיגע קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען אויף די אָפּגעשטאַנענע פאָרמעס פון פּראָדוקציע.

די מאַנופאַקטורען זיינען אויפגעקומען און האָבען זיך אַנטוויקעלט צווישען אַ פאַרוויקעלטער קאָמבינאַציע פון פאַרשיידענאַרטיגע עקאָנאָמישע פאָרמעס. אין דער שטאָטישער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע האָט געהערשט די היים־אַרבעט פאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, נאָר עס זיינען נאָך אויך פאַרבליבען היפּשע רעשטען פון דער קליין־בורזשואַזער האַנטווערקער אָרדענונג מיט די קאָרפּאָראַטיווע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען פאַר איר אייגענטימליך. אין דאָרף האָבען, בנוגע דער צאָל, געהערשט נאָך די רעשטען פון דער נאַטוראַל פּראָדוקציע — קליינע אַגראַר ווירטשאַפטען מיט פאַרשיידענע געהילפס באַשעפטיגונגען; דער האַנדעלס קאַפּיטאַל האָט געשטרעבט צו פאַרשפּרייטען אויף זיי זיין אָרגאַניזאַטאָריש־עקספּלואַטאַטאָרישע טעטיגקייט; אין אַ היפּשער מאָס פלעגט זיך עס אים איינגעבען, אָבער ניט אינגאַנצען, וואָרים עס זיינען אים געשטאַנען אין וועג ניט קיין קליינע שטערונגען מצד די פאַרשיידענע איבערבלייבעכצען פון די פעאָדאַלע באַציהונגען. דער פּראָצעס פון פאַנאַנדערפאַלונג און פאַרשווינדונג פון די אָפּגעשטאַנענע פאָרמעס, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אונטער דער ווירקונג פונ׳ם האַנדעלס קאַפּיטאַל, איז אונטער דעם איינפלוס פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אַוועקגעגאַנגען א סך שנעלער, דורכברעכענדיג פאַר זיך, אַחוץ די פריהערדיגע, נאָך נייע וועגען.

די מאַנופאַקטור, אַריינטרעטענדיג אין אַ קאָנקורענץ מיט דער קליינער האַנטווערקער פּראָדוקציע, ווייזט זיך אַרויס אַ סך שטאַרקער פון דער לעצטער און שטויסט זי אַרויס. די הויכע פּראָדוקטיוויטעט פון דער טעכניש צעטיילטער אַרבעט אין די מאַנופאַקטורען האָט געפירט צו אַזאַ שטאַרקער פאַרקלענערונג פון דעם ווערט און, הייסט עס, אויך פון דעם פּרייז פון פּראָדוקטען, אַז דאָס האַנטווערק איז ניט געווען בכוח אויסצוהאַלטען עס. דעריבער איז האַנטווערק שנעל אונ־

טערגעגאנגען אין די צווייגען פון באארבעטענדיגער אינדוסטריע, וואס די מאנופאקטור פלעגט פארכאפען; און די צאל פון אזוינע צווייגען האט געהאלטען אין איין וואקסען.

כדי כאטש וויפיל ניט איז איינהאלטען זיך אין דעם ניט גלייכען קאמף, האבען די צעכען מייסטערס געמוזט, אויף וואסער ניט איז אופן, פארגרעסערען די פראדוקטיוויטעט פון דער ארבעט, אדער, לפחות, פארשטארקען די עקספלואטאציע פון ארבעט. א דאנק אט דעם, טרעטען ארויס אין דער עפאכע פון מאנופאקטורען מיט א באזונדער קראפט די אלע סימנים פון צעפאלונג אין די אלטע האנטווערקער ארגאניזאציעס, וואס האבען זיך אין א קלענערער מאס שוין אנגעזעהען אין דער פריהערדיגער עפאכע: עס אנטוויקעלט זיך צווישען די מייסטערס א גייסט פון באגרעניצונגען, א שטרעבונג צו שטערען די געזעלען מיט כל המיטלען צו ווערען זעלבשטענדיגע בעל־מלאכות; עס פאלט פאנאנדער דער פריהערדיגער דירעקטער צוזאמענבונד צווישען די מייסטערס און געזעלען; עס הייבט זיך אן א פארביסענער קלאסענקאמף צווישען די ארגאניזאציעס פון די ערשטע און די צווייטע; ענדליך, עס פארקלענערט זיך די פעסטקייט, דער אינערליכער צוזאמענבונד פון די צעכען גופא, וואס עס דריקט זיך אויס אין דער שטרעבונג פון איינצעלנע מייסטערס אויסצודרייען זיך פון די תקנות פון די צעכען, וואס דריקען זיי פערזענליך, און צו עקספלואטירען זייערע חברים — די אנדערע מייסטערס — אויפ'ן שטייגער פונ'ם האנדעלס קאפיטאל. די לעבענס פעהיגקייט פון די צעכען פאלט זעהר שנעל.

לויט דעם אלגעמיינעם כלל פון אלע אפגעלעבטע פארמעס, האבען די צעכען־ארגאניזאציעס דערביי ניט נאר אנגעווארען זייער געזעלשאפטליכע ניצליכקייט, נאר זיי ווערען אפילו שעדליך, ווי אן אפהאלט אין דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג. האבענדיג בא זיך אין האנט א מאנאפאליע אויף דער פראדוקציע און טיילווייז אויך אויפ'ן מארק אין דער מערהייט שטעט, האבען די צעכען שטארק געשטערט דער אנטוויקלונג פון מאנופאקטור. דערוויילע האט די מאסע „איבער־באפעלקערונג" געזוכט וועמען צו פארקויפען איר ארבעטס קראפט, און

א. באָגדאַנאָוו

די עקזיסטירענדיגע אונטערנעמונגען האבען זי איינגאנצען ניט געקענט איינשלינגען. די אינטערעסען פון דעם גרעסטען טייל פון דער געזעלשאפט האבען געפאדערט די ווייטערדיגע אנטוויקלונג פון מאנופאקטורען; און צוליב דעם איז נויטיג געווען פרייהייט פון קאפיטאל, די שטערונגען און פריווילעגיעס פון די צעכען זאלען אפגעשאפט ווערען.

פארטיידיגענדיג זייערע שמאלע אינטערעסען, האבען זיך די צעכען באצויגען מיט דער גרעסטער שנאה צום טעכנישען פראגרעס, וואס האט געזאלט ברייגנען א טויט אויף די קליינע פראדוצירער. באנוצענדיג זיך מיט זייער געזעלשאפטליכער באדייטונג, מיט זייער איינפלוס אויף מלוכה, פלעגען די צעכען מיט אלע כוחות ניט דערלאזען איינפירען אין דער געזעלשאפטליכער טעכניקע קיין נייע דערפינדונגען. דערביי פלעגען זיי אפט דערגרייכען, אז אט די דערפינדונגען פלעגען פארלארען געהן אינאיינעם מיט זייערע דערפינדער. אין אזעלכע פאקטען פלעגט זיך מיט א באזונדער דייטליכקייט ארויסווייזען די רעאקציאנערע ראלע פון די אלטע ארגאניזאציעס.

אויף אזא'ן אופן האט זיך ביסלעכווייז פארשפרייט און איינגעווארצעלט אין די מוחות פון די וואקסענדיגע אינדוסטריעלע קלאסען, דער בורזשואזיע און דעם פראלעטאריאט, דער געדאנק, אז מען מוז פטור ווערען פון דער צעכען ארדענונג. די טעטיגקייט פון דעם שטאט האט זיך אלץ מער געווענדט אנקעגען די אפגעלעבטע ארגאניזאציעס.

פארלירענדיג זייער געזעלשאפטליכע באדייטונג, האבען די צעכען אנגעהויבען פאנאנדערצופאלען אויך פארמאל. קודם כל האבען זיי אנגעווארען זייער פריהערדיגע זעלבשטענדיגקייט. די קעניגליכע מאכט האט צוגענומען פאר זיך דאס רעכט צו געבען דעם טיטעל מייסטער, און האט זיך גאנץ שטארק באנוצט מיט'ן דאזיגען רעכט כדי צו פארגרעסערען די הכנסות פון מלוכה. דאס ארויסגעבען פאטענטען אויפ'ן טיטעל מייסטער האט געעפענט א פריי פעלד פאר ווילקיר: די פאטענטען, וואס איין קעניג האט ארויסגעגעבען, פלעגט דער צווייטער דערקלערען פאר ניט גילטיג, איבער דעם פראסטען טעם, וואס ער האט אויך געדארפט האבען געלט. ניט זעלטען פלעגט מען אנשטאט אזא

פּאַטענט פּאַרקויפן. ווי עס איז שוין געווען אָנגעוויזן, פּריווילעגיעס אויף אויסצודרייען זיך פון די צעכן באַגרעניצונגען ; אָפּטער פון אַלץ פלעגט זיך פּראַקטיקירן ביידע זאַכן אינאיינעם.

אַזאַ באַציהונג פון׳ם שטאַט צו די צעכן האָט פאַרשנעלערט זייער מפּלה אין ענגלאַנד, וואו זיי זיינען פאַרשוואונדן פריהער איידער אין אַנדערע לענדער. אין דייטשלאַנד האָבן זיי זיך איינגעהאַלטן ביז׳ן אַנהייב 19־טען יאָרהונדערט. אין פראַנקרייך איז די צעכן־אָרדענונג אָפּגעשאַפט געוואָרן מיט איין מאָל, אויף אַ רעוואָלוציאָנערן אופן, אין 1789 יאָר. נאָר אויך דאָרטן האָבן זיי זיך צו יענער צייט קיים געהאַלטן, דערשטיקט דורך דער קאָנקורענץ פון די מאַנופאַקטורן און דער הויזליכער פאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

אין דער צייט פון לייב־אייגענטום און אין אָנהייב פון דעם קאַפּיטאַליסטישן פּעריאָד זיינען נאָך צווישן דער פּויערשער באַפעלקערונג געווען שטאַרק פאַרשפּרייט אומעטום ז י י ט י ג ע מ ל א כ ו ת. אַ באַזונדער וויכטיגע ראָלע האָט דערביי געשפּילט די פּראָדוקציע פון קליידער — שפּינען, וועבן, נייען ; און נאָכדעם די פּראָדוקציע פון כלים, וואָס מען מוז האָבן אין באַלעבאַטישקייט.

די פּראָדוקטן פון אָט די זייטיגע מלאכות פלעגן די פּראָדוצירער טיילווייז פאַרברויכן אין דער אייגענער באַלעבאַטישקייט, און טיילווייז פאַרקויפן. מיט דער אַנטוויקלונג פון געלט־באַציהונגען, ווען די פּויערשע פליכט־דינסטען, אָפּצאָלען און צינזען זיינען פון נאַטוראַלע פאַרוואַנדעלט געוואָרן אין אַ געלט פאָרמע, און דערהויפּט ווען עס טרעט אַרויס אויפ׳ן סצענע דער האַנדעלס קאַפּיטאַל, הייבט אָן די פּראָדוקציע פאַר׳ן פאַרקויף צו הערשען אין די זייטיגע מלאכות איבער דער פּראָדוקציע פאַר׳ן געברויך. דערביי ווערט די אָרגאַניזאַציע פון די געהילפס־באַשעפטיגונגען אָפּהייגיג פון מאַרק, און זי קריגט די פאָרמע פון הויזליכער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטריע.

דער איבערגאַנג צו מאַנופאַקטור איז אין אָט דעם געביט פאָרגעקומען גאַנץ לאַנגזאַם. די מאַנופאַקטור גופא אין דאָרף טראָגט נאָך מערסטענטיילס, אַ לאַנגע צייט די שפּורען פון דעם „געהילפס" כאַראַק־

א. באַגדאַנאָוו

טער פון יענע באַשעפטיגונגען, פון וועלכע זי איז אַרויסגעקומען: די אַרבעטער אירע זיינען ניט דורכאויס אירע — זומער צייט קערען זיי זיך אום צו זייער פעלד אַרבעט, און די מאַנופאַקטור בלייבט שטעהן טיילווייז אָדער אינגאַנצען ליידיג. ניט זעלטען פירט די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע אָפּגעשטאַנענקייט אין דאָרף דערצו, אַז די מאַנופאַקטור זאָל זיך פאַנאַנדערפאַלען: דער אונטערנעמער געפינט אויס, אַז עס לוינט זיך אים בעסער, די פויערים זאָלען טאָן די אַרבעט באַ זיך אין דער היים, פאַרנעמענדיג זיך דערמיט ווי מיט אַ געהילפס פּרנסה. די מעשה איז, וואָס באַ דעם נידעריגען צושטאַנד פון דעם פויערס באַדערפענישען, און באַ דער קליינער באַדייטונג, וואָס דער פאַרדינסט מן הצד האָט פאַר אים, ווי פאַר אַן ערד־אַרבעטער, קען מען די פּראָדוקטען פון דער היימישער פּראָדוקציע פאַרקויפען זעהר ביליג, ניט קוקענדיג אויף דער אָפּגעשטאַנענער טעכניקע.

פונדעסטוועגען, איז אַט אַזאַ פאַנאַנדערפאַלען פון דער מאַנופאַקטור, דאָס וואָס זי ווערט צעברעקעלט, וואָס דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל ווערט צוריק פאַרוואַנדעלט אין האַנדעלס קאַפּיטאַל, ניט מער ווי אַן איבערגעהענדיגע זאַך, וואָס פאַרשווינדט מיט'ן ווייטערדיגען פּראָגרעס פון דער טעכניקע. די אַנטוויקלונג פון גרויסע אונטערנעמונגען מיט אַ הויכער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט דריקט אַראָפּ די פּרייזען אַזוי שטאַרק, אַז זיי באַפרידיגען שוין מער ניט פאַר דער אַרבעט פון דעם פויער און זיין געזינד. נאָכדעם ווערט באַשריינקט אויך די פּראָדוקציע פאַר'ן איינענעם געברויך. די מאַנופאַקטור באַשאַפט אַ שטאַרקען נאָכפרעג אויף רויע מאַטעריאַלען, און דער פויער זעהט איין, אַז עס לוינט זיך אים בעסער צו פאַרקויפען זיי, איידער צו באַאַרבעטען. דערצו קומט פאַר גאַנץ אָפט, אַז די פיינערע פּראָדוקטען פון די גרויס־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואָס זיינען נאָך דערצו אַזוי ביליג, מאַכען אַז דער פויער זאָל האָבען צו זיי מער חשק, איידער צו די פּראָדוקטען פון זיין איינענער אַרבעט.

אַזוי קומט פאַר, מיט'ן פּראָגרעס פון דער טעכניקע אין דער גרויס־פּראָדוקציע, די אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפטליכער אַרבעטס צע־טיילונג: ערד־אַרבעט טיילט זיך אָפּ פון דער באַאַרבעטענדיגער אינ־

דוסטריע, דער פויער אדער ער געהט אוועק אין דער מאַנופאַקטור, אדער ער באשריינקט זיך מיט ערד־ארבעט.

דערביי פאַרלירט די קליינע לאנדווירטשאַפט א טייל פון איר פעסטקייט, אנווערענדיג די שטיצע וואס זי פלעגט פריהער האבען אין די זייטיגע פּרנסות, און די קראַפט פון ווידערשטאַנד אַנקעגען די נייע וואקסענדיגע עקאָנאָמישע פאָרמעס ווערט אפגעשוואכט.

אט דאס איז די גרונט טענדענץ אין דער אנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאפּיטאל. אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע, דעם ערש־טען שטאַפּעל פון אינדוסטריעלען קאפּיטאליזם, ווייזט זי זיך נאָך ארויס לפי־ערך שוואַך; טיילווייז ווערט זי איינגאַנצען פאַרמאַסקירט דורך דעם, וואס אין צוזאַמענהאַנג מיט דער מאַנופאַקטור קומען־אויף אייניגע נייע און עס אנטוויקלען זיך אייניגע פון די פריהערדיגע נע־הילפס פּרנסות: צושטעלען מאַטעריאַלען פאַר די מאַנופאַקטורען ווערט א גוט געשעפט, און די פויערים, טיילווייז זעלבשטענדיג, טייל־ווייז מיט דער הילף פון אונטערנעמער קאפּיטאליסטען, נעמען אויף זיך צו פּראָדוצירען אט די מאַטעריאַלען, אויב נאָר די טעכניקע פון דער זאַך דערלאָזט עס.

אין ערד־ארבעט אנטוויקעלט זיך דער קאפּיטאליזם, בכלל, ניט אזוי שנעל און ניט מיט אזא דערפאָלג, ווי אין דער באאַרבעטענדיגער אינדוסטריע.

די טעכניקע פון לאנד ווירטשאַפט דערלאָזט ניט אזא ברייטע ארבעטס צעטיילונג, ווי מען קען דאס זעהן אין די מאַנופאַקטורען. איז, למשל, מעגליך צו צעטיילען אויף באַשטאַנד־טיילען אזא מין אר־בעט, ווי אַקערען? דערצו ווערען נאָך די פאַרשיידענע מלאכות אין ערד־ארבעט געטאָן אין פאַרשיידענע צייטען, און דאס מאַכט נאָך קלענער די באַדייטונג פון דער טעכנישער ארבעט־צעטיילונג אויף אט דעם געביט.

דעריבער, איז אפילו אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע פאַראַן א קנאַפּער אונטערשייד אין דער פּראָדוקטיוויטעט פון ארבעט צווישען דער גרויסער פּראָדוקציע און דער קליינער, אזוי אז די לעצטע קען גאַנץ גוט אויסהאַלטען די קאָנקורענץ.

א. באָגדאַנאָוו

איבעריגענס, די גרויסע אגראר אונטערנעמונגען פארמאגען שוין גאר פון אנהייב געוויסע טעכנישע מעלות, דערהויפט איז דעם עניין פון צושטעלען די פראדוקציאנס מיטלען פון מארק און די פראדוקטען צום מארק. נאטירליך, די טעכניקע אנטוויקעלט זיך אויך שנעלער אין די גרויסע אונטערנעמונגען. און דאך האלט זיך נאך די קליינע ווירט־שאפט אויף גאנץ לאנג אין דער קאנקורענץ מיט דער גרויסער. דאס וואס עס פעלט אים אין טעכניקע, זעהט דער קליינער ערד־ארבעטער אנצויאגען דורך מער אנגעשטריינגטע ארבעט. אין דעם באשטעהט דער הויפט חסרון פון אזא ווירטשאפט. נאר אויסברייענדיג א געוואלדיגע מאסע ארבעטס־ענערגיע, גיט זיך איין דעם קליינעם ערד־ארבעטער איינצוהאלטען זיך אין דער קאנקורענץ, אזוי אז אין אלגע־מיין ווערט זיין ארבעט שלעכט באלוינט.

דער גרעניץ פון לעבען פאר דער קליינער פויערשער באלעבאַ־טישקייט ליגט ווייטער פון דער מאנופאקטור עפאכע, נאר איר „לע־בענס־פעהיגקייט" הייבט שוין דאן אן כסדר צו פאלען.

ה). האנדעלס קאפיטאל און אינדוסטריעלער קאפיטאל.

אז פון דעם האנדעלס קאפיטאל הייבט זיך אן ביסלעכווייז אויסטיילען אינדוסטריעלער קאפיטאל, ווערט פארשמעלערט דער גע־זעלשאפטליכער קרייז, וואו דער האנדעלס קאפיטאל שפילט א ראלע. ער ווערט אן זיין דירעקטע ארגאניזאטארשע באדייטונג אין דער פראָ־דוקציע, ווארים אט די פונקציע זיינע געהט איבער צום אינדוסטריע־לען קאפיטאל.

אויך פאר דעם אינדוסטריעלען קאפיטאל שפילט דער האנדעלס קאפיטאל די ראלע פון א פארמיטלער ביים אויפקויפען די פראדוק־ציאנס מיטלען און ביים פארקויפען די סחורות, נאר פון דעם קומט ניט ארויס, בדרך כלל גערעדט, אז די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען זאלען ווערען אונטערגעווארפען צו די האנדעלס אונטערנעמונגען, ווי מען זעהט עס בא די קליינע אונטערנעמונגען אין דער הויזליך־קאפי־טאליסטישער סיסטעמע. די פארהעלטעניש פון די כוחות איז דא אז

אנדערע: ווען דער האַנדעלס קאַפּיטאַליסט פּרוּווט אַרויסגעהן פון דער אונטערגעוואָרפענער ראָלע פון אַ פאַרמיטלער און פאַרנעמען אַ געפּריווילעגירטע לאַגע, ד.ה. אַראָפּדריקען אַהן אַ שיעור דעם פּרייז פון סחורה און עקספּלואַטירען דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליסט, וועט דער לעצטער בעסער גאָר אויסקומען אַהן זיינע טובות, און וועט אַליין פאַרבינדען דירעקטע באַציהונגען מיט'ן מאַרק.

פונדעסטוועגען, קומט פאַר אַזאַ פאַרשמעלערונג אין די פונקציעס פון האַנדעלס קאַפּיטאַל נאָר אויף אַזוי פּיל, אויף וויפיל עס אַנטוויקעלט זיך די מאַנופאַקטור; און די לעצטע פאַרנעמט נאָך אַ לאַנגע צייט — אין ענגלאַנד ביז אַנהייב 18־טען יאָרהונדערט, אין דייטשלאַנד נאָך שפּעטער — אַ גאַנץ באַשיידענעם אָרט בנוגע איר פאַרשפּרייטקייט אין פאַרגלייך מיט דער היים־אַרבעט פאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

דאָס איז נאָך ניט גאָר, אין אַ סך פאַלען מאַכט גראָד די אַנטוויקלונג פון דער מאַנופאַקטור אַ וועג פאַר דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע: די קאָנקורענץ פון די מאַנופאַקטורען שוואַכט אָפּ דעם זעלבשטענדיגען קליינעם פּראָדוצירער, און וואַרפט אים אַריין גלייך אין די הענט צום האַנדעלס קאַפּיטאַליסט און פּראַצענטניק.

ווייטער, דער מאַנופאַקטור אונטערנעמער איז אָפט אַליין אַן אויפקויפער באַ די קליינע פּראָדוצירער, וואָס שטעלען אים צו פּראָדוקציאָנס מאַטעריאַלען. אַמאָל מאַכט מען אין דער מאַנופאַקטור גופא ניט די גאַנצע אַרבעט פון דער פּראָדוקציע, און געוויסע טיילען גיט מען איבער צו די קליינע פּראָדוצירער, וואָס אַרבעטען אין דער היים — האָבען מיר ווידער טאַקע די הויזליכע סיסטעמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

בכלל, אין די טריט פון די העכערע פאָרמעס פון קאַפּיטאַליזם און אונטער זייער איינפלוס אַנטוויקלען זיך געוויינטליך נידעריגערע פאָרמעס, וואָס דאַרפען מיט דער צייט, אין זייער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג, אויך אַריבערגעהן אין העכערע.

וואָס איז שייך, וואָס די פאָרמעס פון קאַפּיטאַל ספּעציאַליזירען זיך ביסלעכווייז — דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל טיילט זיך אָפּ פון

דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, עס טיילט זיך אויך אויס דער קרעדיט קאַ־פּיטאַל — איז דאָס ניט מער ווי אַן איינצעל פאַל אין דער אַנטוויקלונג פון דער אַרבעטס צעטיילונג צווישען די אונטערנעמונגען אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט.

3). די מיטלען פון געזעלשאַפטליכער פאַרטיילונג פון פּראָדוקטען אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע.

דאָס פונדאַמענטאַלע און כמעט אַלגעמיינע מיטעל פון פאַרטיי־לונג פון פּראָדוקטען אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט איז דער א ו י ס ט ו י ש, די ניט געאָרגאַניזירטע פאַרטיילונג דורכ'ן מאַרק. אין דעם פּראָצעס פון אויסטויש קריגט איטלעכער געזעלשאַפטליכער קלאַס און יעדער באַזונדער מיטגליד פון קלאַס זיין חלק פון דעם גע־זעלשאַפטליכען פּראָדוקט. די דירעקטע פאַרטיילונג בלייבט געוויינט־ליך איבער נאָר אינווייניג אין דער פאַמיליע באַלעבאַטישקייט.

אינאיינעם מיט דער באַדייטענדיגער אַנטוויקלונג פון אויסטויש געהט דער פּראָגרעס פון דעם געלט פאָרקער. אין דער קאַפּיטאַליס־טישער פּראָדוקציע איז געלט אַ נויטווענדיגער באַוועגער; אָהן געלט איז אַט די פּראָדוקציע ניט מעגליך. פאַר געלט קויפט זיך דער קאַ־פּיטאַליסט פּראָדוקציאָנס מיטלען און אַרבעטס קראַפט. פון דער גע־מיינזייטיגער ווירקונג פון אַט די פּראָדוקציאָנס עלעמענטען באַקומט זיך אַ פּראָדוקט, דאַרף מען אים ווידער טאַקע פאַרקויפען פאַר געלט. פאַר די אויסגעלייזטע געלט אָדער פאַר אַ טייל פון אַט דעם געלט קויפט מען ווייטער אַרבעטס קראַפט, אינסטרומענטען, מאַטעריאַלען, די סחורה פאַרקויפט מען ווידער א. אז. וו. נאָכדעם געהט די סחורה איבער פון האַנט צו האַנט ביז זי דערגרייכט צום געברויכער אַלץ טאַקע מיט דער הילף פון געלט.

אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אַז פאַר דעם נאָרמאַלען גאַנג פון דעם קאַפּיטאַליסטישען לעבען איז העכסט וויכטיג, אַז דער געלט פאָר־קער זאָל פאָרקומען רעגעלמעסיג און אָהן שטערונגען, אַז דער אַנבאַט

פון געלט זאָל אָלעמאָל שטימען מיט'ן נאָכפרעג. ווי אזוי ווערט עס דערגרייכט?

ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען, איז געלט אזא מין פאָרמע פון ווערט, וואָס מען קען דאָס אָפּשפּאַרען אויף אַן אומבאַ־שטימטער צייט און אָנקלייבען אין אַן אומבאַגרעניצטער צאָל. ווי עס איז געווען אַנגעוויזען, רופט געלט אַרויס די שטרעבונג אַזי אָפּצושפּאָרען אי אָנצוזאַמלען עס אָהן אַ שיעור. דער רעזולטאַט איז, אַז די אַלגעמיינע סומע געלט אין אַ לאַנד מיט אַן אויסטויש ווירט־שאַפט איז כמעט אָלעמאָל העכער פאַר דעם סכום, וואָס איז דירעקט נויטיג צוליב דעם פאַרקער. דער גאַנצער עודף געפינט זיך אויסער דעם פאַרקער קרייז — אין די קעשענעס, קאַסטענס און קעלערס פון די באַלעבאַטים — און שפּילט די ראָלע פון אַ געלט אוצר.

טאַקע דערפאַר, וואָס עס איז פאַראַן אזא'ן אוצר, קען דער אָנ־באַט אויפ'ן געלט מאַרק, בא געוויינטליכע באַדינגונגען, לייכט און שנעל צופּאַסען זיך צום נאָכפרעג.

דער נאָכפרעג אויף געלט ווערט באַשטימט דורך דעם סכום באַ־דינגונגען פון אויסטויש און קרעדיט. ווי די גרויס איז דער נאָכפרעג פאַר אַ געוויסען פּעריאָד צייט, קען מען דערוויסען, ווי עס איז שוין דערוויזען געוואָרען, אויף אזא'ן אופן: צו דעם סך־הכל פון דעם ווערט פון די סחורות, וואָס ווערען פאַרקויפט פאַר מזומן, לייגט מען צו די סומע פון אַלע טערמין־צאָלונגען, וואָס פאַלען אויס אין דעם געגע־בענעם פּעריאָד, אַחוץ יענע וואָס דעקען איינס דאָס אַנדערע, און דעם רעזולטאַט טיילט מען אויף דער דורכשניטליכער צאָל מאָל פון דער געלט צירקולאַציע. הייסט עס, אַז די ענדערונגען פון דעם נאָכפרעג אויף געלט זיינען אָפּהייניגיג: אָדער פון אַן ענדערונג אין דער צאָל און די פּרייזען פון די סחורות, אָדער פון ענדערונגען אין דער מאָס און דער טעכניקע פון קרעדיט, אָדער פון ענדערונגען אין דער שנעלקייט פון דער געלט צירקולאַציע.

לאָמיר זאָגען, אַז פאַר אַ משך פון 1 וואָך צייט האָט דער סכום סחורות, וואָס מען פאַרקויפט אויפ'ן מאַרק פאַר מזומן, אַנגעטראָפען 1 מיליאָן רובל; די סומע טערמין־צאָלונגען מינוס יענע, וואָס דעקען

א. באַגדאַנאָוו

איינע די אַנדערע, טרעפט אַז ½ מיליאָן; דאָס געלט קערעוועט זיך אין דורכשניט 1 מאָל. דאַן וועט דער ציפער פון דעם געלט נאָכפרעג זיין 1.500.000 רובל. אויף דער צווייטער וואָך איז דער סך־הכל פון די סחורות. — א דאַנק דעם וואָס די צאָל סחורות האָט זיך פאַר־גרעסערט אָדער די פרייזן האָבן זיך געהויבן. — אויסגעוואַקסן ביז 1½ מיליאָן רובל, בעת די איבעריגע באַדינגונגען זיינען געבליבן אומגעענדערט. דעם איבעריגן ½ מיליאָן רובל מוזן די קונים פון דער סחורה אַרויסנעמען פון זייערע קאַסטענס און באַצאָלן די פאַר־קויפער, — אַנדערש קען מען די סחורה ניט קויפן. דער אָנבאָט פון געלט, ד.ה. די סומע געלט אין פאַרקער, ווערט אויף אַזאַ'ן אופן גרעסער אויף א ½ מיליאָן, און דער געלט אוצר ווערט פונקט אויף אַזאַ סומע פאַרקלענערט. פאַרקערט, ווען דער סך־הכל, וואָס די סחורות באַטרעפן, וואָלט זיך ניט פאַרגרעסערט, נאָר קלענער געוואָרן, דאַן וואָלט א טייל פון דעם געלט, אַנשטאָט צו געהן אויף באַצאָלן פאַר די סחורות, געבליבן אין די קעשענעס פון די אייגנטימער, און וואָלט פאַרגרעסערט דעם געלט אוצר.

אַזוי איז אויך, ווען די סומע טערמין־צאָלונגען שטייגט אָדער פאַלט. דערביי שפילט א גרויסע ראָלע די טעכניקע פון קרעדיט: אויב עס איז ניטאָ קיין קרעדיט אַנטשטאַלטען, וואו מען גלייכט אויס און מען טראָגט אַריבער די חובות פון פאַרשיידענע אונטערנעמונגען, דאַן פאָ־דערט זיך פאַר דעם קרעדיט מאַרק מער געלט; עס קומט אויס צו באַצאָלן מיט געלט טיילוויִיז אויך פאַר אַזעלכע חובות, וואָס ווען מען זאָל פון זיי געוואוסט וויסן גלייכצייטיג און מען וואָלט זיי פאַרגליכן צווישען זיך, וואָלטען זיי גאָר איינע די אַנדערע געדעקט; דער סך־הכל פון אַזעלכע חובות פאַרגרעסערט די צאָל געלט אין פאַרקער, אַנ־שטאָט צו לאָזן עס אין דעם אוצר.

לאָמיר זיך איצטער משער זיין, אַז דער סך־הכל פון דעם ווערט פון די סחורות בלייבט אומגעענדערט — 1 מיליאָן, די סומע טערמין־צאָלונגען בלייבט אויך אומגעענדערט — ½ מיליאָן, נאָר די דורכ־שניטליכע צאָל מאָל, וואָס דאָס געלט קערעוועט זיך, האָט געשטיגען פון 1 אויף 2: סחורות און געלט צירקולירען שנעלער. דאַן קערט

פאָליטישע עקאָנאָמיע

זיך איין דער מארק אויסצונוצען דיזעלביגע סומע געלט צוויי מאל אנשטאט איין מאל; דער קאפיטאליסט, למשל, באווייזט צו קויפען פאר זיינע 1.000 רובל פראדוקציאנס מיטלען, נאכדעם אויסצולייזען עס פון דעם פארקויף פון זיינע סחורות, און ווידעראמאל קויפען פראדוקציאנס מיטלען, ד.ה. אז ער באגעהט זיך מיט 1.000 רובל אנשטאט 2.000. דער גאנצער געלט מארק פאדערט שוין, הייסט עס, נאר 750.000 ריבל אנשטאט פריהערדיגע 1.500.000; די איבעריגע 750.000 רובל בלייבען אין די קעשענעס פון זייערע באלעבאטים און פארגרעסערען מיט זיך דעם אוצר. ווען די שנעלקייט פון דער צירקולאציע פון סחורות און געלט פארקלענערט זיך, קומט פאר א פארקערטע דערשיינונג, און א טייל פון דעם אוצר געהט אריבער אין דעם פארקער קרייז.

אויף אזא'ן אופן שטעלט זיך איין, בא א נארמאלען, געוויינטליכען גאנג פון די געשעפטען, א רעגעלמעסיגקייט צווישען דעם נאכפרעג און אנבאט פון געלט. דער אוצר שפילט די ראלע פון א רעזערוו, פון וואנען געלט שטראמט צו, ווען עס איז נויטיג, צום פארקער געביט, און וואוהין עס שטראמט אוועק, פארקערט, ווען עס איז איבעריג.

מיט דער אנטוויקלונג פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט איז די סומע געלט, וואס צירקולירט אויפ'ן מארק, געוואקסען א סך שנעלער, איידער דער אוצר; נאר דער אוצר האט זיך אויך געמוזט פארגרעסערען, אניט וואלט ער מיט דער צייט שוין געווארען ניט גענוג גרויס, כדי צו רעגולירען דעם געוואלדיגען געלט מארק אין זיינע ענדערונגען. די פראדוקציע פון געלט האט נויטווענדיג געמוזט וואקסען. און טאקע אין דער'אמת'ן, שוין גאר די ערשטע שריט פון דעם קאפיטאליזם אין אייראפע האבען זיך אויסגעצייכענט מיט אן אויסערגעוויינטליכען ארייננפיר פון איידעלע מעטאלען פון די ניי אנטדעקטע לענדער, דערהויפט פון אמעריקע. די באדייטונג פון אט דעם געלט צופלוס איז, איבעריגענס, אפגעשוואכט געווארען אין א געוויסער מאס דורך דעם, וואס דער ווערט פון געלט און, הייסט עס, אויך זיין קויפקראפט איז געפאלען אין פארגלייך מיט'ן מיטעלאלטער. פארגעקומען

א. באָגדאַנאָוו

איז עס איבער דעם, וואָס צו קריגן די געלט מעטאַלן איז געוואָרן א סך לייכטער איידער פריהער, דעריבער איז דער סכום געזעלשאַפט־ליכע ארבעטס־ענערגיע, וואָס איז פאַרקערפּערט אין א געוויסער סומע געלט, געוואָרן באַדייטענדיג קלענער.

מיט דעם וואָס אין פאַרקער האָט מען אריינגעשליידערט א מאַסע איידעלע מעטאַלן האָט זיך נאָך די זאַך ניט געענדיגט. דער נאָכפרעג אויף געלט איז געוואַקסן מיט אַן אומגעהייערער שנעלקייט, און מיט דער צייט האָט ער ארויסגערופן די באַנוצונג, אחוץ פון מעטאַל געלט, אויך פון פּ אַ פּ י ר געלט.

די געשיכטע, ווי אַזוי דאָס פּאַפּיר געלט איז אַנטשטאַנען, איז אין די הויפּט שטריכן אַזאַ. זינט די מלוכה האָט גענומען אויף זיך דעם קאָנטראָל פון געלט פאַרקער, איז שוין מער ניט נויטיג געווען איטלעכס מאָל איבערצואָוועגן דאָס געלט ביים שליסן אַן אויסטויש געשעפט. מלוכה גרייט צו פון די געלט מעטאַלן שטיקער פון א באַ־שטימטער וואָג, א געוויסער פאָרמע און א געוויסן ווערט — מטבעות. די מטבעות נעמט מען אַן ניט צואוועגענדיג זיי, וואָרים מלוכה איז ערב פאַר דער וואָג און איז שטענדיג גרייט צוצונעמען זיי לויט דעם ווערט, וואָס איז אויף זיי אָנגעשריבען.

די מטבעות רייבען זיך אָפּ אין פאַרקער, פאַרלירען די וואָג זייער־ערע, איבערגעהענדיג פון האַנט צו האַנט, און דאָך האַלטען זיי אַן אַלץ דיזעלביגע קויף־קראַפט, וואָס שטעהט אויף זיי אָנגעשריבען, וואָרים מלוכה זאָגט זיך ניט אָפּ איבערצובייטען אַן אָפּגעריבענע מטבע אויף א פול־וואָגיגער. ווען איינער איז זיכער, אַז מלוכה וועט אים אַלעמאָל פאַרבייטען אויף א פול־וואָגיגער די אָפּגעריבענע מטבע, וואָס מען שלאָגט אים פאַר, וועט ער זי צונעמען, ווען זי זאָל שוין אפילו כמעט גאָר קיין וואָג ניט האָבען. פון דאַנען איז שוין נאָר איין שריט צו פּאַפּיר געלט.

מלוכה לאָזט אַרויס פּאַפּיר צייכענס, פאַר וועלכע זי גאַראַנטירט, און וואָס אַלע נעמען זיי אָן ווי מטבעות, מחמת מען האָט צוטרוי צו מלוכה. א פּאַפּיר צייכען — דאָס איז, אַזוי צו זאָגען, א מטבע, וואָס

פאָליטישע עקאָנאָמיע

האָט זיך אָפּגעריבען אויף אַזוי פיל, אז מער ווי דער נאָמען איז איר ניט געבליבען.

לכתחילה לאָזט מלוכה ארויס נאָר ט ו י ש געלט פּאַפּירענע, ד.ה. אַזעלכע וואָס זי איז זיך מתחייב איבערצובייטען בּאַ דער ערש־טער פאָדערונג אויף איידעלע מעטאַלען, לויט דעם ווערט, וואָס עס שטעהט אויף זיי אָנגעשריבען. טויש געלט האָט אַלעמאָל פונקט אַזאַ אָפּגאַנג ווי מעטאַל געלט. ניט האָבענדיג אַליין כמעט קיין שום ווערט, האָבען זיי אַ געברויך־ווערט ביים אויסטויש, פאַרשטעלענדיג מיט זיך אַ מין ציינעניש אויף צו קריגען אַ באַשטימטען סכום געזעלשאַפטליכע ארבעטס־ענערגיע, וואָס איז פארקערפּערט אין געלט מעטאַלען.

נאָר ווען מלוכה לאָזט ארויס פּאַפּירענע טויש געלט, האָט זי דערביי אין זינען ניט אַזוי די באַדערפעניש׳ען פון צירקולאַציע, ווי אירע אייגענע באַדערפענישען. פּאַפּיר געלט איז פאַר מלוכה אַ גאַנץ באַקוועמע פאָרמע פון אַן אַהן־פּראַצענטיגער הלואה: מע דרוקט אָפּ געלט און נאָכדעם צאָלט מען דערמיט פאַר אַלץ וואָס מען קויפט פאַר מלוכה, פאַר מלוכה דינסט א. אז. וו. און אַזוי ווי מיט׳ן גאַנג פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג וואַקסען די מלוכה באַדערפענישען, איז גאָר קיין וואונדער ניט, אַז ביסלעכווייז לאָזט מען ארויס אַזוי פיל פּאַפּירלעך, אַז די צאָל זייערע שטייגט ווייט אריבער דעם נאָכפרעג אויפ׳ן געלט מאַרק. דאַן הייבט מען אַן פאַרצושטעלען די איבעריגע פּאַפּירלעך מאַסענווייז צום אויסבייט אויף גאָלד; ווי אַן „אוצר“, איז גילדערנע געלט אַ סך אַ זיכערערע עשירות איידער פּאַפּירענע, וואָס קאָנען פאַרלירען זייער ווערט, ווען מלוכה זאָל באַנקראַטירען. די מלוכה קאָסעט בייטען לכתחילה אויס די פּאַפּירלעך; נאָר נאָכדעם, ווען פאַר דער רעגירונג ווערט אויף אַזאַ׳ן אופן קלאָר, אַז איר אַהן־פּראַצענטיגע הלואה גיט זיך ניט איין, שטעלט זי אָפּ דעם פרייען אויסבייט — די טויש־פּאַפּירלאַך ווערען פאַרוואַנדעלט אין א ו מ־ט ו י ש ב א ר ע.

מיט׳ן כוח פון געזעץ צווינגט די מלוכה די בירגער אַנצונעמען די אומטוישבאַרע פּאַפּירענע געלט, און אַליין נעמט זי זיי אויך צו ביים איינצאָלען צינזען, אָפּצאָלען א. ד. גל.

א. באָגדאַנאָוו

אינאײנעם מיט די אומטוישבארע פּאַפּירלאַך האַלט זיך דאָס גאָלד ניט אײן אין פאַרקער: עס ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַ אוצר, אָדער עס גײט אַוועק אין אויסלאַנד צו באַצאָלן פאַר אַרײַנגעפירטע סחורות. אין דעם קרײַז פון׳ם הײמישן פאַרקער בלײַבט איבער נאָר פּאַפּיר געלט, נאָר געוויינטליך איז פון דעם מין פּאַראַן צו פיל — מער, אײדער מען דאַרף. אַרויסגײן פון פאַרקער איז פאַר די פּאַפּירלאַך גאַנץ שווער: אין אויסלאַנד נעמט מען זײ ניט צו, און אַז אוצר איז דאָס אַ גאַנץ צווייפעלהאַפטער, ניט קײן זיכערער. טאָ וואָס זשע קומט אַרויס?

לאָמיר זיך פאָרשטעלן, אַז דער פאַקטישער נאָכפרעג אויפ׳ן געלט מאַרק אין ערגעץ אַ מלוכה באַטרעפט 800 מיליאָן רובל, און קרעדיטקעס גײט אַרום אויף די הענט אויף 1.200 מיליאָן. דאַן איז קלאָר, אַז די 1.200 מיליאָן פּאַפּירלאַך פאַרבײַטן מיט זיך 800 מי־ליאָן אין גאָלד, זײ שטעלן מיט זיך פאָר אין פאַרקער פּונקט אַזאַ געברויך־ווערט, ווי 800 מיליאָן רובל אין גאָלד. הײסט עס, אַז דער ווערט פון אײן פּאַפּירענעם רובל טרעפט אַ—800 מיל. געטײלט אויף 1200 מיל.—⅔ פון אַ גילדערנעם רובל, אָדער 66⅔% קאָפּ. אין גאָלד. דאָס דריקט מען אויס אַזוי: „דער קורס פון פּאַפּיר געלט איז 66⅔% קאָפּי־קעס אין גאָלד פאַר אַ רובל.“

דער קורס פון פּאַפּיר־געלט קען פאַלן אָהן אַ שיעור. אין פראַנק־רײַך, אין דער צײַט פון דער ערשטער רעפּובליק, האָט מען אַרויסגע־לאָזן אַזאַ איבערמאָס פון אַסיגנאַציעס, אַז זײער ווערט איז געפאַלן ביז 2½% פון דעם נאָמינאַלן ווערט, ד.ה. 40 פראַנק אין אַסיגנאַציעס איז געווען ווערט ווי פיל 1 פראַנק אין גאָלד.*)

ענדערונגען אין דעם ווערט פון אומטוישבאַרע פּאַפּיר געלט קענען פאָרקומען איבער פאַרשײדענע אורזאַכן, רײן עקאָנאָמישע און, ווי מען רופט עס, פּאָליטישע. למשל, ווען די פּאָליטישע לאַגע פון דער

---

*) אין דער איצטיגער רוסישער רעוואָלוציע איז דער קורס פון א רובל געפאַלן ביז א קלײנעם ברוכטײל פון אַ קאָפּיקע אין גאָלד. דאָס־זעלבע איז געווען מיט פּאַפּיר געלט אין דער צײַט פון דעם אַמעריקאַנער קריג פאַר אומאָפּהענגיגקײט (1776—1783). רעדאַקטאָר.

מלוכה איז ניט זיכער — אין דער צייט פון א מלחמה, א רעוואלוציע א. ד. גל. — פאלט גלייך דער קורס: מען ווערט אן דעם צוטרוי צו דער מלוכה, און דער נאכפרעג אויף אירע פאפירלעך פאלט שטארק.

אז דער קורס פאלט, רופט עס נאטירליך ארויס א העכערונג פון אלע פרייזען אינווייניג אין לאנד; פארקערט, ווען דער קורס הייבט זיך, פאלען די פרייזען. נאר די ענדערונגען פון די פרייזען פאלגען ניט גלייך נאך די ענדערונגען אין קורס. גיכער פון אלץ פאסען זיך צו צום קורס די פרייזען פון יענע סחורות, וואס מע פראדוצירט הויפטזאכליך פאר'ן עקספארט, און פון די וואס מען פירט אריין פון אויסלאנד: דאס איז דערפאר, וואס דער קורס פון די פאפירלאך ווערט קודם־כל באשטימט אויפ'ן אויסלענדישען מארק; אויף דעם היימי־שען געלט מארק קען ער אויף גענוי גלייך ניט באשטימט ווערען, ווא־רים דארטען צירקולירט כמעט גאר ניט קיין מעטאל געלט, וואס לויט זיי נאך שטעלט זיך איין דער קורס פון די פאפיר געלט. לאנגזאמער ענדערען זיך די פרייזען פון יענע סחורות, וואס ווערען נאר טיילווייז אריינגעפירט אדער ארויסגעפירט, אבער דערהויפט ווערען זיי פאר־ברויכט און מען פראדוצירט זיי אינווייניג אין לאנד. שפעטער פון אלץ פאסען זיך צו צו דער הויך פון קורס די פרייזען פון אזעלכע סחורות, וואס אי מען פראדוצירט זיי אי מען פארברויכט זיי אין דער היים. צו אט דעם סארט סחורות געהערט אויך די ארבעטס קראפט. דעריבער, איז א פאלען פון דעם קורס, בכלל גערעדט, פאר'ן ארבעטער קלאס קיין טובה ניט: די פרייזען פון די נויטיגע לעבענס מיטלען שטייגען שנעלער, איידער דער ארבעטס לוין; די קאפיטאליסטען איילען זיך קיינמאל ניט צו העכערען דעם לוין לפי־ערך מיט דער הע־כערונג פון די פרייזען אויף לעבענס מיטעל.

אין דער מאסע אויסטויש געשעפטען, וואס קומען פאר, ווערט דאס קויפען און פארקויפען אויף בארג אלץ מער א געוויינטליכע דער־שיינונג. אויך די וואוכעריי צעוואקסט זיך זעהר שטארק אין דער עפאכע וואס מיר שטודירען דא.

שוין גאר פון די פריהעסטע צייטען אן פון דער אויסטויש ווירט־שאפט נעמט מלוכה אויף זיך דעם קאנטראל איבער די קרעדיט אפ־

א. באַגדאַנאָוו

מאכען. אז מען דאַרף, העלפט זי דעם קרעדיטאָר ארויסצוקריגען זיין חוב, נאָר מיט'ן באדינג, עס זאָל זיין א שריפטליכער באוויז וועגען דעם חוב, וואָס מע רופט קרעדיט דאָקומענטען.

די איינפאַכסטע פאָרמע פון א קרעדיט דאָקומענט איז, ווען דער חוב איז פאַרשריבען אין די געשעפטס ביכער. קאָמערסאַנטען פירען לויט אן איינגעשטעלטער אָרדענונג אזעלכע ביכער, וואו זיי פאַרשרייבען וועמען און וויפיל זיי זיינען שולדיג, און וויפיל ווער איז זיי שולדיג. ווען עס קומט דער צאָלונגס טערמין, פאַרגלייכען זיי די געשעפטס ביכער, און צאָלען אוים מיט געלט נאָר די דיפערענץ אין דעם גענגענזייטיגען חוב.

די וויכטיגסטע פאָרמע פון א קרעדיט דאָקומענט איז א וועקסעל — א שטר חוב, וואָס ווערט צענויפגעשטעלט לויט געוויסע געזעצליכע כללים, וואָס מען מוז אָפּהיטען. אין אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל איז דאָס דער איינציגער קרעדיט דאָקומענט. טיילוויז פאַרנעמט ער דעם פּלאַץ פון געלט, און אָט ווי אזוי:

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אז דער רוסישער סוחר איוואַנאָוו האָט אוועקגעשיקט א פּאַרטיע ווייץ צום ענגלישען סוחר דזשאָן בול; דער ענגלישער פאַבריקאַנט דעיווים האָט פאַרקויפט פונקט אויף אזא סומע מאַשינעס צום רוס באַגדאַנאָוו. דאַן קויפט באַגדאַנאָוו אָפּ בא איוואַנאָוו'ן דעם וועקסעל אויפ'ן ענגלענדער דזשאָן בול און שיקט אים אָפּ צום ענגלענדער דעיווים, און יענער מאַנט שוין אויף בא דזשאָן בול'ן דאָס געלט אויפ'ן וועקסעל. דאָ איז גאָר ניט אויסגעקומען אריבערצושיקען קיין געלט, און איטלעכער האָט זיך געקראָגען זיינס; דערביי האָט מען איינגעשפּאָרט הוצאות און די ריזיקע פון אריבערשיקען געלט צוויי מאָל.

מיט דער אַנטוויקלונג פון קרעדיט, האָבען זיך באוויזען אזעלכע אינסטיטוציעס, וואָס באַשעפטיגען זיך דורכאוים מיט קרעדיט געשעפטען: פון איין זייט, קריגען זיי קרעדיט פון אזעלכע וואָס פאַרמאָגען פרייע קאַפּיטאַלען; פון דער אַנדער זייט — גיבען זיי קרעדיט צו קאַפּיטאַליסטען, וואָס נויטיגען זיך אין דעם; ד.ה. זיי לאָזען ארוים

אין פארקער זייער אייגען געלט, און געלט, וואס זיי האבען געבארגט בא פרעמדע. אזא אינסטיטוציע רופט מען א ב א נ ק.

געניוער אויספארשען די פארמעס פון קרעדיט און זיין באדייטונג אין דער אלגעמיינער סיסטעמע פון דער פאלקס ווירטשאפט וועט אונז אויסקומען דאן, ווען עס וועט זיין די רייד ניט וועגען דעם ערשט געבארענעם אינדוסטריעלען קאפיטאל (דער מאנופאקטור). נאר וועגען דעם אנטוויקעלטען. אלענפאלס, שוין אין דער עפאכע, בא וועלכער מיר האלטען איצט, האט דער קרעדיט א שטארקען איינפלוס אויפ'ן אויסטויש, און דורך דעם אויך אויף דער פראדוקציע. אין אלגעמיין איז די ווירקונג אזא, וואס דער קרעדיט העלפט דער אנטוויקלונג פון דער גרויס-פראדוקציע, ווארים ער קאנצענטרירט צייטווייליג אין איינצעלנע הענט די מיטלען פון א סך מענשען.

4). די פאנאנדערטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען פראדוקט צווישען די פארשיידענע קאפיטאליסטישע קלאסען.

א). פ ר א פ י ט.

זינט עס איז אויפגעקומען א געזעלשאפטליכער קלאס פון סוחרים, האט זיך איינגעשטעלט א באזונדער אויסדרוק — „פראפיט" (ריוח) — צו באצייכענען זיין חלק אין דעם געזעלשאפטליכען פראדוקט. אין דער צייט וואס דעם חלק פון דעם האנטווערקער, למשל, פלעגט מען באצייכענען מיט'ן ווארט „פארדינסט". דער אונטערשייד פון אט די טערמינען באווייזט דייטלאך, אז לויט די אנשויאונגען, וואס הערשען אין דער געזעלשאפט, איז דעם בעל-מלאכה'ס הכנסה א דירעקטער רעזולטאט פון זיין ארבעט, דעם הענדלערס הכנסה אבער איז שוין ניט אזוי אפהייננגיג פון זיין ארבעט. עס איז אנגענומען צו דיינקען, אז דער סוחר פ ר א ד ו צ י ר ט ג א ר נ י ש ט, ווארים דער פראדוקט געהט ארויס פון זיינע הענט פונקט אין אזא פארמע ווי ער האט אים ארייננעקראגען; פארקערט, דעם בעל-מלאכה'ס ארבעט מאכט

א. באָגדאַנאָוו

באשיימפערליכע ענדערונגען אין דעם מאַטעריאַל, באַשאַפט א נייעם פראָדוקט.

אַט די מיינונג שטיצט זיך נאָר אויף דער אויסערליכער זייט פון דער זאַך און קומט פון א פאַלשען פאַרשטעהן. מען קען ניט זאָגען, אַז אַ פראָדוקט איז פאַרענדיגט, אויב ער קען ניט פאַרברויכט ווערען דאָרט, וואו מען האָט אים געפּראָדוצירט; טראַנספּאָרטירען אים פון איין אָרט אויפ'ן אַנדערען אָדער פון איין ווירטשאַפט אין אַן אַנדערער איז א נויטוועגדיגע שלום אָפּעראַציע פון „פראָדוקציע". אין אַט דעם זינען איז קיין נפקא־מינא ניטאָ צווישען דער אַרבעט פון דעם סוחר און פון דעם בעל־מלאכה; און אויף וויפיל דער פּראָפיט ווערט באַשטימט פון דעם סוחר'ס נעזעלשאַפטליך ניצליכער אַרבעטס־ענערגיע, אויף אַזוי פיל איז דאָס אמת'ער פאַרדינסט.

די מעשה איז אבער, וואָס דעם סוחר'ס הכנסה, בדרך כלל גערעדט, באַגרעניצט זיך לגמרי ניט מיט האַנדעלס פאַרדינסט אַליין. דער סוחר טרעט אַרויס פון אָנהייב אָן אין דער ראָלע פון א ה א נ ד ע ל ס ק א פּ י ט א ל י ס ט. ער מאַכט אונטערטעניג צו זיך די קליינע אונטערנעמונגען; און דער פּראָפיט, וואָס ער ציהט פון זיי אַרויס, איז אָפּהייגניג ניט פון דעם סכום געזעלשאַפטליך ניצליכער אַרבעט, וואָס ער טוט אָפּ, נאָר פון דער גרויס פון זיין קאַפּיטאַל און זיין מאַכט איבער די פּראָדוצענטען. אַזוי קומט אויס, אַז אין זיין גרעסטען טייל איז דער פּראָפיט שוין גאָר ניט קיין פאַרדינסט; און וואָס ווייטער אַלץ מער ווערט דער ריינער האַנדעלס פאַרדינסט דערטרונקען אין דעם האַנדעלס „פּראָפיט", און איז א גאָרנישט לפי־ערך מיט'ן לעצטען.

דאָסזעלביגע איז שייך אויך צום אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליסט; דער פּראָפיט, וואָס ער קריגט, קען זיך לחלוטין ניט פאַרגלייכען מיט'ן סכום אַרבעטס־ענערגיע, וואָס עס קאָסט אים זיין אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט. פאַרקערט, וואָס מער עס צעוואַקסט זיך די אונטערנעמונג, גיט דער קאַפּיטאַליסט, געוויינטליך, איבער אַלץ א גרעסערען טייל פון זיין אַרבעט צו געדונגענע אַרבעטער און פאַרקירצט אַלץ מער זיין

אייגענע אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט; און דער פּראָפיט צו דערזעל־ביגער צייט ווערט אַלץ גרעסער.

אין אַט דעם זינען שטימט דאָס געוויינטליכע אָנקעגנשטעלען פון קאַפּיטאַליסטישען פּראָפיט און פּאַרדינסט גאַנץ גוט מיט דער ווירקליכקייט.

פון וואַנען עס קומט דער אינדוסטריעלער פּראָפיט איז שוין דער־וויזען געוואָרען פריהער: ער קומט פון מער־ווערט, דאָס הייסט פון דער איבער־אַרבעט פון די געדונגענע אַרבעטער. דער פּראָפיט פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל באַ דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטע־מע קומט אויך ווי אַ רעזולטאַט פון איבער־אַרבעט פון די קליינע פּראָ־דוצירער, וואָס זיינען זעלבשטענדיג נאָר פאָרמאַל; דער חילוק צווי־שען די צוויי פאַלען איז ניט קיין וויכטיגער, און ער פאַרשווינדט אַלץ מער מיט'ן איבערגאַנג פון האַנדעלס קאַפּיטאַליזם אין אינדוסטרי־עלען.

אויספאָרשענדיג די פראַגע וועגען דעם קאַפּיטאַליסטס פּראָפיט, דאַרף מען קודם־כל האָבען אין זינען, אַז די נאָרמע פון מער־ווערט איז ווייט ניט קיין גענוגענדיגע מאָס פון פּראָפיט; אַט די נאָרמע מאַכט נאָר קלאָר איין זייט פון דער זאַך — אויף וויפיל פּאַר דעם אַרבעטער לוינט זיך ניט צו זיין אין אויספאַלגער אין אַ פרעמדער אונטערנעמונג. זי באַווייזט אָבער ניט די אַנדערע זייט פון דער זאַך — אויף וויפיל דעם קאַפּיטאַליסט לוינט זיך צו פירען זיין אונטערנעמונג.

פריהער האָבען מיר זיך פאַנאַנדערגעקליבען אין איין פאַל פון אַ קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמונג — די פּראָדוצירונג פון אַ ביקס. די נאָרמע פון מער־ווערט איז דאָרט געווען 100%, וואָרים די 12½ רובל, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט דאָרט אויסגעגעבען אויף צו קויפען אַר־בעטס קראַפט, האָבען אים אַריינגעבראַכט 125 שעה איבער־אַרבעט, וואָס באַטרעפען 12½ רובל. דער קאַפּיטאַליסט האָט דאָך אָבער אַריינגעלייגט ניט נאָר פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל, נאָך נאָך 50 רובל שטענדיגען קאַפּיטאַל — די אויסגאָבען אויף מאַ־טעריאַל און געצייג. לויט זיין חשבון נאָך, האָט ער געקראָגען 12½ רובל פּראָפיט אויף גאַנצע 62½ רובל קאַפּיטאַל, וואָס ער האָט אויס־

געגעבען, אדער 20% אויפ'ן קאפּיטאל. דער פּראצענט פּראָפיט אויפ'ן גאַנצען קאַפּיטאַל רופט זיך די נאָרמע פון פּראָפּיט.

פאַרשטעהט זיך, אז די פּראָפּיט נאָרמע איז קלענער פון דער מער־ווערט נאָרמע, ווארים די נאָרמע פון מער־ווערט רעכענט זיך פון דעם פאַרענדערליכען קאפּיטאל אליין, און די נאָרמע פון פּראָפּיט — פון דעם גאַנצען קאַפּיטאל — דעם שטענדיגען און דעם פאַרענדערליכען. אין אונזער ביישפּיל איז דער גאַנצער קאַפּיטאַל 5 מאָל גרעסער פון דעם פאַרענדערליכען, און די פּראָפּיט־נאָרמע איז 5 מאָל קלענער פון דער מער־ווערט נאָרמע.

אז אנדער אונטערנעמער, לאָמיר זאָגען, האט אויסגעגעבען אויפ'ן געשעפט לפי־ערך נאך א גרעסערע סומע שטענדיגען קאַפּיטאַל, למשל, גאנצע 112½ רובל אויף דיזעלבינע 12½ רובל פאַרענדערליכען קאַפּיטאל. דאַן וועט בא דערזעלביגער נאָרמע פון מער־ווערט, די נאָרמע פון פּראָפּיט זיין 12,5/125 ד. ה. 10%. הייסט עס, אז די צווייטע אונטערנעמונג איז ניט אזא גוט געשעפט ווי די ערשטע; און קומען קומט עס דערפון, וואס אין דער צווייטער אונטערנעמונג איז אריינגעלייגט געווארען באדייטענדיג מער שטענדיגען קאַפּיטאַל.

בכלל, בא דערזעלבינער נאָרמע פון מער־ווערט, וועט די פּראָפיט־נאָרמע זיין אלץ נידעריגער, וואס קלענער עס איז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל אין פאַרגלייך מיט'ן שטענדיגען.

מיט אנדערע ווערטער דריקט מען עס אויס אזוי: די פּראָפּיט־נאָרמע, בא א געוויסער נאָרמע פון מער־ווערט, וועט זיין אלץ נידעריגער, וואס העכער עס איז דער אָרגאַנישער צוזאַמענשטעל פון דעם קאַפּיטאַל. „אָרגאַנישער צוזאַמענשטעל" פון קאַפּיטאַל הייסט די פאַרהעלטעניש, לויט'ן ווערט, נאך, צווישען זיין שטענדיגען טייל און דעם פאַרענדערליכען; מען האלט דעם אָרגאַנישען צוזאמענשטעל „העכער", ווען דער שטענדיגער טייל איז לפי־ערך גרעסער, — דאס איז דערפאר, ווייל דער אנטוויקלונגס פּראַצעס, ווי עס וועט ווייטער דערוויזען ווערען, פירט דערצו אז די פאַרהעלטענישמעסיגע גרויס פון דעם שטענדיגען קאַפּיטאַל זאל ווערען אלץ גרעסער.

פאָליטישע עקאָנאָמיע

דער גאַנצער חשבון, וואָס מיר האָבען דאַ געבראַכט, שטעלט פאָר די זאַך איין זעהר אַ פאַראייַנפאַכטער פאָרמע: עס האַנדעלט זיך דאַ וועגען אַ פּראָפיט־נאָרמע נאָר בּאַ איין אומזאַץ פון קאַפּיטאַל. דער קאַפּיטאַליסט האָט איין מאָל געקויפט מאַטעריאַלען און געצייג, געדונגען ארבעטער, פארקויפט די סחורה, און דער אויסגעגעבענער קאַפּיטאַל האָט זיך אומגעקערט מיט פּראָפיט. אין דער אמת׳ן קומט דאָס אַלץ פאָר גאָר ניט אַזוי פּשוט. דער קאַפּיטאַליסט באַנוגענט זיך ניט מיט איין אומזאַץ פון זיין קאַפּיטאַל, נאָר ער פירט זיין געשעפט אַ מער אָדער וויינּיגער לאַנגע צייט. אויף וויפיל די אונטערנעמונג לוינט זיך, מעסט ער מיט׳ן פּראָצענט פּראָפיט פּאַר יאַר. בּיסלעכוויי, לויט דער באַדערפעניש נאָך, קויפט ער אַרבּעטס־קראַפט, אינסטרומענטען, מאַטעריאַלען; לויט דער מעגליכקייט נאָך — פאַרקויפט ער די סחורה.

זיין קאַפּיטאַל קערעוועט זיך עטליכע מאָל; און דערביי איז אומעגליך אַפּצוטיילען פּינקטליך איין אומזאַץ פון דעם אַנדערען. אין דערזעלביגער צייט פאַרקויפט דער אונטערנעמער די פאַרטיגע סחורה, אי ער פּראָדוצירט נייע סחורה מיט דער הילף פון דער געקויפטער אַרבּעטס קראַפט, אי ער קויפט איין אַלץ וואָס איז נויטיג פאַר דער ווייטערדיגער פּראָדוקציע. דער געלט־קאַפּיטאַל ווערט אויסגעגעבען טיילענוויז, און טיילענוויז קערט ער זיך אום, און דערביי גאָרניט גלייכמעסיג.

די הוצאה אויף אַרבּעטס קראַפט קערט זיך אום דעם קאַפּיטאַליסט אינגאַנצען בּאַ איטליכען פאַרקויף פון דער סחורה, וואָס איז געשאַפען געוואָרען דורכ׳ן פאַרברויך פון אָט דער אַרבּעטס קראַפט. אויך קערט זיך אום אינגאַנצען בּאַ איטלעכען פאַרקויף דער ווערט פון די מאַטעריאַלען, וואָס זיינען אוועקגעגאַנגען אויף צו פּראָדוצירען די סחורה. אויב דער קאַפּיטאַליסט פאַרקויפט, למשל, 1000 אַרשין ציץ, דאַרף ער דערביי אַרויסנעמען וויפיל אים האָט געקאָסט די אַרבּעטס־קראַפט און די מאַטעריאַלען, וואָס זיינען פאַרנוצט געוואָרען ביים פּראָדוצירען אָט די 1,000 אַרשין (ער דאַרף, פאַרשטעהט זיך, קריגען

א. באָגדאַנאָוו

אחוץ דעם אויך פּראָפיט, נאָר דאָס קען מען דערווייַלע לאָזען אָן אַ זייט).

ניט אַזוי איז אָבער מיט'ן קאַפּיטאַל, וואָס ער האָט אויסגעגע־בען אויף געצייג: אויף אינסטרומענטען, וועבשטולען, דעם וואַרש־טאַט. אַט דער טייל קאַפּיטאַל קערט זיך ניט אום מיט איין מאָל באַ איטלעכען פאַרקויף פון סחורה. פאַרקויפענדיג 1,000 אַרשין ציץ, קריגט נאָך דער קאַפּיטאַליסט ניט אַריין מיט די אַנדערע געלטען אויך די סומע, וואָס ער האָט אויסגעגעבען אויפ'ן וואַרשטאַט, — למשל, 100,000 רובל. און דאָס איז גאַנץ נאַטירליך: דער וואַרשטאַט איז דאָך ניט פאַרשוואונדען, ער שטעהט זיך אויף זיין אָרט און וועט נאָך מסתמא דינען פאַר דער פּראָדוקציע אַ סך יאָרען. ער וועט סטאַיען. לאָמיר זאָגען, אויף צו פּראָדוצירען אַ מיליאָן אַרשין ציץ: דאַן געהט אַריין אין דעם ווערט פון איטלעכען אַרשין ציץ איין מיליאָנט־חלק פון דעם ווערט פון וואַרשטאַט, און ביים פאַרקויף פון 1,000 אַרשין דאַרף זיך נאָר אומקערען 1/1,000 פון דעם קאַפּיטאַל, וואָס מען האָט אויסגעגעבען אויפ'ן וואַרשטאַט.

דאָסזעלביגע איז אויך מיט אינסטרומענטען: ביים פאַרקויפען די ציץ קערט זיך אום דעם קאַפּיטאַליסט איטלעכס מאָל נאָר אַ געוויסער טייל פון דעם וואָס ער האָט אויסגעגעבען אויף וועבשטולען, שפּינד־לאָך, מיט וועלכע די סחורה איז געמאַכט געוואָרען. אויב אַ וועבשטול סטאַיעט אויף 100,000 אַרשין, דאַן קערט זיך אום דעם קאַפּיטאַליסט, ווען ער פאַרקויפט 1,000 אַרשין, 1/100 פון דעם ווערט פון וועב־שטול אין דער פאָרמע פון געלט, א. אז. וו. איין געצייג דינט מער איי־דער אַן אַנדערע: דער וואַרשטאַט, למשל, 50 יאָר, אַ וועבשטול — 5 יאָר. דער חלק קאַפּיטאַל, וואָס איז אויסגעגעבען אויף דעם וואַרש־טאַט, קערט זיך אום אין קליינע טיילען, און וועט זיך אויסצאָלען אינ־גאַנצען ערשט אין 50 יאָר אַרום; מיט אַנדערע ווערטער, די צייט פון זיין אומזאַץ איז 50 יאָר. דער קאַפּיטאַל, וואָס איז אויסגעגעבען אויף צו קויפען אַ וועבשטול, קערעוועט זיך אין 5 יאָר. דער קאַפּיטאַל, וואָס איז אויסגעגעבען אויף אַרבעטס קראַפט און מאַטעריאַלען, קערט זיך נאָך שנעלער, למשל, אין 1 חודש.

פאר דעם קאפיטאליסט האט א גרויסע באדייטונג דער אנגעווי־זענער אונטערשייד צווישען די צוויי חלקים פון זיין קאפיטאל: איין חלק — די הוצאות אויף מאטעריאל און ארבעטס קראפט — קערט זיך אום צום אונטערנעמער מיט אמאל, בא איטלעכען פארקויף פון סחורה; דאס רופט מען דער צירקולירענדיגער קאפי־טאל; דער אנדער חלק — די הוצאות אויף געצייג — קערט זיך אום צום קאפיטאליסט טיילענווייז; דאס איז — דער פיקסער קאפיטאל. דער פיקסער קאפיטאל ווערט אויסגעגעבען, ווען מען הייבט אן די אונטערנעמונג, אין א לפי־ערך גרויסער סומע מיט אמאל; פארקערט, צירקולירענדיגען קאפיטאל אויף צו קערעווען זיך אין גע־שעפט דארף מען נאר אזויפיל, אז עס זאל סטאיען צווישען איין פאר־קויף פון סחורה ביז'ן אנדערען. פאר דעם אונטערנעמערס חשבונות איז אזא אונטערשייד זעהר וויכטיג.

צווישען דעם פיקסען קאפיטאל און דעם צירקולירענדיגען קאפי־טאל זיינען פאראן נאך חילוקים. דער פיקסער קאפיטאל, כל־זמן מע ניצט אים, ביז וואנען ער הערט ניט אויף צו טויגען, בייט ער ניט זיין געשטאלט: דער ווארשטעט בלייבט א ווארשטעט, א האק בלייבט א האק. דער צירקולירענדיגער קאפיטאל בייט יא זיין געשטאלט אין דער פראדוקציע: פון געשפינסט ווערט געוועב, די קוילען ווערען פאר־ברענט — אי די אי יענע הערען אויף צו עקזיסטירען אין דער פריי־הערדיגער געשטאלט; אויך די ארבעטס קראפט, — איז זי נאר פאר־ברויכט געווארען, איז דאס שוין מער ניט קיין קאפיטאל, זי געהערט שוין מער ניט צום קאפיטאליסט, און ער איז געצוואונגען צו קויפען זי איבעראניים צוליב דער ווייטערדיגער פראדוקציע.

מען דארף זעהן ניט צענויפמישען צירקולירענדיגען קאפיטאל מיט פארענדערליכען קאפיטאל, און פיקסען קאפיטאל מיט שטענדיגען. איין צעטיילונג פון קאפיטאל אויף חלקים ווערט געמאכט פון דעם שטאנדפונקט פון דעם אונטערנעמער, די אנדערע — פון דעם שטאנד־פונקט פונ'ם ארבעטער. דער פארענדערליכער קאפיטאל — דער ווערט פון ארבעטס קראפט — איז נאר א טייל פון דעם צירקולירענ־דיגען קאפיטאל, ווארים אין דעם חשבון פון צירקולירענדיגען קאפי־

א. באָגדאַנאָוו

טאָל געהט נאָך אריין דער ווערט פון די מאַטעריאַלען. דער שטענדיגער קאַפּיטאַל איז גרעסער פון׳ם פּיקסען קאַפּיטאַל, וואָרים ער נעמט אין זיך אריין דעם ווערט פון די מאַטעריאַלען.

אין דער פּראָדוקציע:	שטענדיגער קאַפּיטאַל.	פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל.
	געצייג. פּראָדוקצ. מאַטעריאַלען.	אַרבעטס קראַפט.
אין פאַרקער:	פיקסער קאַפּיטאַל.	צירקולירענדיגער קאַפּיטאַל.

ווען מען וויים די צייט פון דעם אומזאַץ פאַר די באַזונדערע טיילען פון קאַפּיטאַל, קען מען אויסרעכענען די דורכשניט־צייט פון דעם אומזאַץ פאַר׳ן גאַנצען קאַפּיטאַל, ד. ה. אויסגעפינען אין וויפיל צייט וועט די ג אַ נ צ ע ס ו מ ע אריינגעלייגטען קאַפּיטאַל טיילענוויז, בײַ איטלעכען פאַרקויף, איבערזיין אין דער געשטאַלט פון געלט ביים קאַפּיטאַליסט אין האַנט.

עס איז ניט שווער צו פאַרשטעהן, וואָס פאַר אַ ראָלע די דורכשניטליכע צייט פון אומזאַץ שפּילט אין די אויסרעכענונגען פון דעם קאַפּיטאַליסט; אויב בײַ איטלעכען אומזאַץ באַקומט זיך אַ פּראָפּיט פון 2%, הייסט עס, אַז בײַ דריי אומזאַצען וועט דער פּראָצענט פון פּראָפּיט זיין 6%, און בײַ פינף — גאַנצע 10%.

פאַר דער פראַגע וועגען דעם יערליכען פּראָצענט פון פּראָפּיט האָט אַ באַזונדער באַדייטונג די צייט פון דעם אומזאַץ פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל. לאָמיר זאָגען, אַז אָט די צייט איז 1 חודש, אַזוי אַז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל קערט זיך אום צום אונטערנעמער 12 מאָל דורכ׳ן יאָר. אויב די נאָרמע פון מער־ווערט איז 100%, ד. ה. 1 רובל פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל טראָגט אריין איטלעכס מאָל 1 רובל מער־ווערט, וועט פאַר׳ן גאַנצען יאָר איין און דערזעלביגער רובל פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אין 12 מאָל אריינטראָגען 12 רובל, ד. ה. 1,200% מער־ווערט. הייסט עס, אין דעם פאַל איז

די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט ניט 100%, נאָר 1,200%. וואָס שנעלער דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל קערע־ווען זיך, אַלץ העכער איז די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט.

פאַר דעם אַרבעטער קלאַס איז וויכטיג נאָר די פּשוט׳ע נאָרמע פון מער־ווערט, ד. ה. די נאָרמע פון איטלעכען באַזונדערען אומזאַץ, וואָ־רים זי באַווייזט די פאַרהעלטעניש פון דער איבער־אַרבעט צו דער נויטווענדיגער אַרבעט, זי באַווייזט אויף וויפיל דעם אַרבעטער לוינט זיך ניט צו פאַרקויפען זיין אַרבעטס קראַפט (די נאָרמע פון עקספּלואַטאַציע). פאַרקערט, פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז וויכטיג די יערליכע נאָרמע פון מערווערט, וואָרים זיין צוועק איז — צו באַקומען וואָס אַ גרעסערען יערליכען פּראָצענט אויף זיין קאַפּיטאַל, און די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט באַווייזט, אויף וויפיל דאָס קוי־פען פון אַרבעטס קראַפט איז אַ גוט געשעפט.

ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, שטרעבט די נאָרמע פון מער־ווערט פאַר איטלעכען אומזאַץ צו זיין גלייך אין אַלע צווייגען פון דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציע. אַבער די דורכשניטליכע צייט פון אומ־זאַץ פון דעם קאַפּיטאַל אין פאַרשיידענע פּראָדוקציעס איז גאָר פאַר־שיידען, דעריבער איז אויך די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט ניט אומעטום גלייך. צום ביישפּיל, אויב אין דער שפּינער פּראָדוקציע איז דער דורכשניטליכער פעריאָד פון דעם אומזאַץ פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל 1 חודש, און אין דער גאַרבער פּראָדוקציע — 2 חדשים, וועט עס באַ אַ נאָרמע פון מער־ווערט פון 100% אויסמאַכען פאַר דער שפּי־נער פּראָדוקציע אַ יערליכע נאָרמע פון 1,200%, און פאַר דער גאַרבער פּראָדוקציע פון 600%.

פריהער איז שוין דערוויזען געוואָרען, אַז אַפילו באַ אַ גלייכער נאָרמע פון מער־ווערט וועט די פּראָפיט־נאָרמע ניט זיין גלייך, אויב עס איז פאַראַן אַן אונטערשייד אין דעם צוזאַמענשטעל פון דעם קאַ־פּיטאַל, אין דער פאַרהעלטעניש צווישען דעם שטענדיגען חלק זיי־נעם און דעם פאַרענדערליכען. איצט דאַרף מען דערצו מוסיף זיין, אַז די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט וועט אויך ניט זיין גלייך, אויב עס איז פאַראַן אַן אונטערשייד אין דער צייט פון אומזאַץ פון דעם

א. באָגדאַנאָוו

פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל. אין פלוג וואָלט מען דאָך דערפון געקענט דרינגען אזוי: די יערליכע פּראָפּיט־נאָרמע אין פאַרשיידענע אונטער־נעמונגען דאַרף זיין פאַרשיידען.

אין באזונדערע פאַלען קען מען דאָס אילוסטרירען אויף אזא'ן אופן. עס זיינען פאַראַן צוויי אונטערנעמונגען — א צוקער געשעפט און א באוועל געשעפט.

NN פון די אונטערנעמונגען	שטענדיגער קאַפּיטאַל	פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל	נאָרמע פון מער־ווערט	יערליכע צאָל אומזאַצען פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל	יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט	יערליכע סומע מער־ווערט	יערליכע פּראָפיט־נאָרמע
	רובל	רובל	%		%	רובל	%
1	900	100	100	3	300	300	30
2	950	50	100	2	200	100	10

איז מעגליך אזא לאגע אין דער ווירקליכקייט? ניין, וואָרים דאָס איז אנקעגען די געזעצען פון קאָנקורענץ, וואָס הערשען אין דער קאַ־פּיטאַליסטישער געזעלשאַפט. ווען אין דער ווירקליכקייט ווייזט זיך ארויס, אז די אונטערנעמונגען פון איין פּראָדוקציאָנס צווייג זיינען א בעסער געשעפט איידער די אונטערנעמונגען פון אן אנדער צווייג, דאַן קומט פאָר אן אריבערגאַנג פון די קאַפּיטאַלען פון דער צווייטער צווייג אין דער ערשטער אריין: אין דער ערשטער קומט פאָר א פאַרגרעסער־רונג פון דער פּראָדוקציע, און דער אָנבאָט פון אירע פּראָדוקטען אויפן מאַרק וואַקסט אויס; אין דער צווייטער קומט פאָר א פאַרקלענערונג פון דער פּראָדוקציע, און איר אָנבאָט פאַלט; דאַן פאַלען די פּרייזען אין דער ערשטער פּראָדוקציאָנס צווייג און זיי הייבען זיך אין דער צווייטער, ממילא בייט זיך שוין די לאַגע אין די אַלע אונטערנעמונגען אויך בנוגע דעם, אויף וויפיל איטלעכע פון זיי איז א גוט געשעפט.

עס בייט זיך זייער פּראָפּיט־נאָרמע. הייסט עס, אז אונטער דער ווירקונג פון קאָנקורענץ רוקען זיך איבער די פּרייזען אין אזא ריכטונג, אז די איינטרעגליכקייט זאָל פאַלען אין די אונטערנעמונגען, וואָס זיינען א בעסער געשעפט. דער יערליכער פּראָצענט פּראָפיטען שטרעבט, הייסט עס, א ו י ס צ ו ג ל י י כ ע ן ז י ך. אזוי ווירקט אויף אים די קאָנקורענץ פון קאַפּיטאַלען. בכלל, פאַרליידט ניט דער מאַרק קיין אומגלייכהייט; אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט שפּילט ער די ראָלע פון אן אלגעמיינעם, סטיכישען אויסגלייכער.

הייסט עס, לויט די געזעצען פון קאָנקורענץ, שטרעבט דער יערליכער פּראָצענט פון פּראָפיט אויף קאַפּיטאַל אין א געוויסער געזעלשאַפט צו זיין גלייך, און ער וויגט זיך אַרום איין דורכשניטליכער גרויס.

עס איז ניט שווער צו דערקונדיגען זיך, אז אונטער דער ווירקונג פון אזא געזעץ פּאַרקויפען זיך איינע סחורות שטענדיג אביסעל טייערער פון זייער ווערט, און אנדערע — אביסעל ביליגער פון זייער ווערט. דאָס וועט זיין באַקוועם צו באַטראַכטען אויף׳ן פריהערדיגען ביישפּיל. מאַכענדיג פון איינפאַכקייט וועגען די השערה, אז אין דער גאַנצער געזעלשאַפט זיינען פאַראַן נאָר צוויי קאַפּיטאַליסטען (וויפיל מען זאָל ניט נעמען צוליב דעם ביישפּיל, וועט זיך די לאַגע סיי ווי ניט בייטען).

NN פון די אונטערנעמונגען	שטענדיגער קאַפּיטאַל	פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל	יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט	יערליכע סומע מער־ווערט	דער ווערט פון דעם יערליכען פּראָדוקט	דער מאַרק פּרייז פון דעם יערליכען פּראָדוקט	יערליכער פּראָפיט	אונטערשייד צווישען ווערט און פּרייז: מער (+) אָדער ווייניגער (—)
	רובל	רובל	%	רובל	רובל	רובל	%	רובל
1	900	100	300	300	1.300	1.200	20	—100
2	950	50	200	100	1.100	1.200	20	+100

א. באָגדאַנאָוו

הייסט עס, איטלעכע סחורה באזונדער פאַרקויפט זיך אין דורכשניט ניט לויט איר ארבעטס ווערט, נאָר אָדער העכער אָדער נידעריגער פון אָט דעם ווערט. דאָס וואָס עס ווערט געוואונען אין דעם פרייז פון איין סחורה, געהט פאַרלאָרען אין דעם פרייז פון אנדערע סחורות. נאָר אין אַלגעמיין און אין דורכשניט, ניט פאַר איטלעכער סחורה באזונדער, נאָר פאַר דעם גאַנצען געזעלשאַפטליכען פראָדוקט, שטימען די מאַרק פרייזען דורכאויס מיט׳ן ווערט.

דאָס וואָס באזונדערע סחורות פאַרקויפען זיך ניט גאָר לויט זייער ווערט נאָך, איז אַן אייגענשאַפט פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע. בּאַ אַן אויסטויש ווירטשאַפט, ניט קיין קאַפּיטאַליסטישער, נאָר אַן איינפאַכער סחורה־ווירטשאַפט, (וואָס איז, אגב, אין אַ ר י י נ ע ר געשטאַלט קיינמאָל ניט געוועזן) פלעגט דער פּראָדוצענט גופא זיין דער פאַרקויפער; אַזוי צי אַזוי האָט ער זיך שטענדיג געמוזט רעכענען ביים אויסטויש מיט׳ן ווערט פון די פּראָדוקטען, אַניט מוז די איינצעלנע ווירטשאַפט, ווי עס איז שוין באוויזען געוואָרען, אַנהייבען פאַלען און פאַרקלענערען די פּראָדוקציע, און די ענדערונגען, וואָס קומען פאַר מחמת דעם אין דעם נאָכפרעג און אָנבאָט, שטרעבען צוריק אומצוקערען די פרייזען זיי זאָלען שטימען מיט דעם ווערט. דער דורכשניטליכער מאַרק־פרייז פון סחורה האָט דאַן געקענט דערנעהענטערען זיך צו איר ווערט.

ניט אַזוי איז דאָס אבער אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט: די סחורה פאַרקויפט דאָ ניט דער מענטש, וואָס האָט זי געשאַפען, נאָר אַן אַנדערער — א קאַפּיטאַליסט. פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז ניטאָ אַזאַ נויטווענדיגקייט צו בייטען גלייכע סכום׳ען פון געזעלשאַפטליכער ארבעטס־ענערגיע. פאַר אים איז וויכטיג דער פּ ר אָ פ י ט. דער פּראָצענט פּראָפיט דאַרף זיין גלייך, ווען אפילו דער מאַרק פרייז שטימט ניט מיט׳ן ווערט.

אַלץ וואָס דאָ איז געזאָגט געוואָרען מכח דעם יערליכען פּראָצענט פּראָפיט איז שייך ניט נאָר צו ריין אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען, נאָר אויך צו האנדעלס און קרעדיט אונטערנעמונגען. ווי אומבאַדייטענדיג עס זאָל ניט זיין דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל פון

אזעלכע אונטערנעמונגען, ווי קליין עס זאָל ניט זיין די ווירקליכע סומע מער־ווערט, וואָס זיי גיבען אַרויס, מוזען זיי פונדעסטוועגען געבען דעם געוויינטליכען יערליכען פּראָצענט פּראָפיט; אַניט וועט מען זיי פאַרלאָזען, ווי אַ שלעכט געשעפט, און די קאַפּיטאַלען וועלען אריבער־געהן אין אנדערע צווייגען פון געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציע.

איבעריגענס, אין פאַרשיידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען קענען זיך יאָ איינהאַלטען געוויסע אונטערשיידען אין דער הויכקייט פון דעם יערליכען פּראָצענט פּראָפיט. אָט די אונטערשיידען זיינען אָפּהיינגיג קודם־כל דערפון, וואָס די אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט פון דעם קאַפּיטאַליסט איז אין איין אָרט אונטערנעמונגען שווערער און מער פאַרוויקעלט, אין די אנדערע — וויניגער. אַז דער קאַפּיטאַליסט לייגט אריבער זיין אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט אויף געדונגענע אַרבעטער, מוז ער זיך באַנוגענען מיט אַ ביסעל אַ קלענערען פּראָצענט פּראָפיט. איבער אָט אַזאַ אורזאַך איז אויך דער קרעדיט־פּראָצענט אויף קאַפּיטאַל געוויינטליך נידעריגער פון דעם אינדוסטריעלען פּראָפיט. אויב איך וואָלט אין אַן אינדוסטריעלער אונטערנעמונג געקראָגען פאַר מיינע 100 רובל 7 רובל אַ יאָר פּראָפיט, וועל איך, פאַרליירענדיג מיין הונדערטער צו אַן אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליסט, באַנוגענען זיך אפילו מיט 5 רובל, און דערפאַר וועל איך פּטור ווערען פון אַ סך זאָרגען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט אַן אינדוסטריעלער אונטערנעמונג.

אַן אנדער באַדינגונג, וואָס רופט אַרויס אונטערשיידען אין דער הויך פון פּראָפיט, איז די ריזיקע וואָס איז פאַרבונדען מיט דער געשעפטס פירונג. כדי דעם קאַפּיטאַליסט זאָל לוינען צו לאָזען זיך אויף אַן אויסערגעוויינטליך גרויסער ריזיקע, מוז דער פּראָפיט זיין אַ העכערער ווי געוויינטליך. איבערהויפּט קען מען עס לייכט זעהן אויפ׳ן ביישפּיל פון קרעדיט אונטערנעמונגען. בּאַ די געוויינטליכע 7% פון אינדוסטריעלען פּראָפיט, וועט דער קרעדיט קאַפּיטאַליסט מסכים זיין צו נעמען, לאָמיר זאָגען, 5 פון 100 נאָר דאַן, ווען דער אנטלייער קען געבען אַ גענוגענדיגע פאַרזיכערונג; אויב אַזאַ משכון

וועט זיך ניט געפינען, איז שוין 5% פאר דעם קרעדיטאָר א קנאפּע באפרידיגונג, ווארים ער ריזיקירט אינגאנצען ניט צו באַקומען זיין געלט צוריק. דעריבער קען דער קרעדיטאָר נעמען אין אזא פאל, 6, 8, 10% און אפילו מער.

די געוויינטליכע נאָרמע פון יערליכען פּראָפּיט פאר א געוויסער געזעלשאפט ווערט באשטימט פון דער גאנצער סומע קאפּיטאלען אירע און דער גאנצער סומע מער־ווערט, וואס ווערט געשאפען פאר'ן יאָר. אויב דער סך־הכל קאפּיטאלען איז 1.000 מיליאָן, און דער מער־ווערט איז 100 מיליאָן, איז די דורכשניטליכע פּראָפּיט־נאָרמע 10%. איבעריגענס, דאַ דארף מען מאכען אזא מין אויסבעסערונג: א טייל מער־ווערט נעמט צו מלוכה אין דער פאָרמע פון אפּצאָלען און צינזען, און נאָך א טייל, ווי עס וועט ווייטער דערוויזען ווערען, — דער ערד־אייגענטימער אין דער פאָרמע פון רענטע. לאָמיר זאָגען, אז אָט די צוויי חלקים טרעפען אָן 30 מיליאָן. דאָן איז דער גאנצער פּראָפּיט פון די קאפּיטאליסטען — 70 מיליאָן, די דורכשניטליכע יערליכע נאָרמע — 7%.

אומקערענדיג זיך צוריק צו דעם פּעריאָד פון קאפּיטאליזם, בא וועלכען מיר האלטען דאַ גראָד איצטער, — דער מאנופאקטור־עפּאָכע, — מוז מען באמערקען, אז דאָן איז די פּראָפּיט־נאָרמע געווען זעהר א הויכע, האָט זיך געמאָסטען אין אלגעמיין מיט צענדליגער פּראָצענטען (בא באזונדערס גינסטיגע באדינגונגען פלעגט זי דערגרייכען ביז 300—400 פּראָצענט). דערקלערען דאָס קען מען אזוי: כל־זמן די ארבעט בלייבט א האנט־ארבעט, מאכען אויס די הוצאות אויף ארבעטס קראפט, ד. ה. דער פאָרענדערליכער קאפּיטאל, זעהר א גרויסען חלק פון דעם גאנצען קאפּיטאל; און אזוי ווי פּראָפּיט קומט פון דעם פארענדערליכען קאפּיטאל, איז וואָס גרעסער דער לעצטער איז, אלץ העכער איז דער פּראָצענט פּראָפּיט. דעריבער, איז הגם די נאָרמע פון מער־ווערט איז אין די מאנופאקטור אונטערנעמונגען אפילו ניט זעהר קיין הויכע, פונדעסטוועגען איז דער פּראָצענט פון פּראָפּיט א באדייטענדיגער.

דאָך, די אלגעמיינע מאסע פּראָפּיטען דערגרייכט פאָרט ניט צו

אזא געוואלדיגער מאָס, ווי אין דער עפּאָכע פון אנטוויקעלטען מאשינ־קאפּיטאליזם: די קאפּיטאלען גופא זיינען נאָך לפי־ערך קליין, און א גרויסער פּראָצענט פון א קליינעם קאפּיטאל מאכט נאָך ניט אויס קיין זעהר גרויסע סומע.

ב). ע ר ד ־ ר ע נ ט ע.

אין דער פעאָדאלער עפּאָכע פון דער מענטשהייטס לעבען, ווען ע ר ד ־ א ר ב ע ט איז געווען די הערשענדיגע הויפּט פאָרמע פון פּראָדוקציע, איז ע ר ד ־ א י י ג ע נ ט ו ם געווען איינג פארבונ־דען מיט דער ארגאניזאטאָרישער ראָלע אין דעם געזעלשאפטליכען קאמף מיט דער נאַטור. די הכנסה פון דעם ערד־אייגענטימער דעם פעאָדאל (צינזען פון די פּויערים און זייער ארבעט אויפ'ן פעלד) איז געווען א נויטווענדיגער רעזולטאט פון אָט דער ארגאניזאטאָרישער טעטיגקייט, און צו דערזעלביגער צייט אויך א נויטווענדיגע באדינגונג, אז דער ערד־אייגענטימער זאָל קענען אויספירען זיין געזעלשאפטליך ניצליכע ראָלע.

די אנטוויקלונג פון דער אויסטויש ווירטשאפט ענדערט דעם כאַ־ראקטער און די באדייטונג פון דעם ערד־אייגענטימערס הכנסה. לויט דער פאָרמע, באשטעהט די ענדערונג אין דעם, וואָס די הכנסה הייבט אָן אריינצוקומען ניט אין דער נאַטירליכער געשטאלט, ד. ה. דירעקט אין פּראָדוקטען, נאָר זי ווערט פריהער פארוואנדעלט אין געלט. לויט איר אינווייניגסטען מהות, באשטעהט די ענדערונג אין דעם, וואָס אָט די הכנסה ווערט וואָס ווייטער אלץ ווייניגער פארבונדען מיט דער אָר־גאניזאטאָרישער פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט פון דעם ערד־אייגענטי־מער; וואָרים דער פעאָדאל, וואָס ווערט אריינגעצויגען אין דער סיס־טעמע פון אויסטויש באציהונגען, וואַרפט פון זיך אראָפּ, וואָס ווייטער אלץ מער, אָט די דאָזיגע טעטיגקייט.

דאָס מיינט ניט, אז דעם ערד־אייגענטימערס הכנסה האָט אָנגע־הויבען קלענער צו ווערען. פאַרקערט, ווי עס איז שוין דערוויזען גע־וואָרען, איז גראָד אונטער'ן איינפלוס פון דעם אלץ וואקסענדיגען

א. באָגדאַנאָוו

אויסטויש, ווערט די פעאָדאַלע עקספּלואַטאַציע באַדייטענדיג שטאַר־קער, און רופט ארויס אפריהער די צובינדונג פון די פּויערען צו דער ערד, און נאָכדעם דאָס איבערלאָזען זיי טיילווייז אָדער גאָר אינגאַנצען אָהן ערד.

ווען די ארבעט אויפ׳ן פּריץ און צינז דעם פּריץ פאַרשווינדען, און אנשטאָט דעם אָפּהייניגען פּויער קומט אמאָל דער קליינער ערד־אַרבעטער באַלעבאָס, אמאָל דער ארענדאַטאָר, דאַן בלייבט שוין פון דער פעאָדאַל־אַרגאַניזאַטאָרישער ראָלע כמעט גאָרנישט. איבערי־געגעס, ניט אַלעמאָל גיט דער פּריץ אוועק זיינע ערד אין ארענדע; ניט זעלטען פירט ער אויף איר זיין אייגענע באַלעבאַטישקייט מיט דער הילף פון געדונגענע ארבעטער; נאָר דער טיפּ ווירטשאַפט איז דאַן אויך דורכאויס א קאַפּיטאַליסטישער, ניט ענליך אויף דער פעאָדאַלער אַרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע. די הכנסה פון דעם ערד־אייגענטי־מער ווערט געגליכען צו דעם „פּראָפיט“ פון דעם קאַפּיטאַליסט: די ערד ווערט פאַרוואַנדעלט אין קאַפּיטאַל, און פון דער אַלגעמיינער סומע מער־ווערט, וואָס ווערט געשאַפען אין דער געגעבענער געזעלשאַפט, דאַרף דער ערד־אייגענטימער קריגען זיין חלק, פּונקט ווי יעדער אַנדער קאַפּיטאַליסט. נאָר די גרויס פון דעם חלק ווערט באַשטימט דורך א ביסעל אַנדערע באַדינגונגען, ניט אזוי ווי בא אַנדערע קאַפּיטאַליסטען.

די אנטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע פאָרמעס פון ערד־איי־גענטום איז פאָרגעקומען מיט א געוויסער הדרגה. די רעשטען פון די פעאָדאַלע באַציהונגען זיינען נאָר אין ענגלאַנד פאַרשוואונדען אין מי־טען 18־טען יאָרהונדערט; אין די איבעריגע אייראָפּעאישע לענדער זיינען זיי פאַרבליבען לייגגער: ביז׳ן סוף 18־טען יאָרהונדערט אין פראַנקרייך, און ביז גאָר דער לעצטער צייט — אין דייטשלאַנד, עסט־רייך און אנד. אין רוסלאַנד איז נאָך עד היום אומעטום פאַראַן א גאַנצע מאַסע דערפון, און אויף קאַווקאַז עקזיסטירען כמעט אמת׳ע לייב־אייגענטום באַציהונגען.

די איבערבלייבעכצען פון פעאָדאַליזם זיינען גאַנץ פאַרשיידענ־אַרטיג אין פאַרשיידענע לענדער און צייטען. אמאָל דריקען זיי זיך אויס אין נאַטור־ווירטשאַפטליכער ארענדע; אַהער איז שייך, ערש־

טענס, ארענדע פאר אַפּאַרבעטען, וואָס שטאַמט פון דער פריהערדיגער פאַנשטשינע (ארבעט אויפ'ן פריץ); צווייטענס, ארענדע־פון־העלפט, וואָס איז ענליך צו די פעאָדאַלע צינז באַציהונגען (דער ארענדאַטאָר־פון־העלפט גיט אָפּ דעם ערד־אייגענטימער א באַשטימטען טייל פון זיין פּראָדוקט, אָפטער פון אלץ א העלפט, ניט זעלטען אויך מער). אמאָל, צוליב באַזונדערע היסטאָרישע באַדינגונגען, ווי אין רוסלאַנד, למשל, בלייבען איבער א לאַנגע צייט, צווישען די אלץ וואַקסענדיגע קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, די רעשטען פון דער דאָרפס געמיינדע פון לייב־אייגענע (געוויינטליך האלט די מלוכה אויף די געמיינדע צו־ליב דיזעלביגע אורזאַכען, צוליב וואָס פריהער פלעגט זי אויפהאַלטען דער פעאָדאַל: כדי אויפצומאָנען פאַרשיידענע שטייערען איז באַקווע־מער צו האָבען צו טאָן מיט דער געמיינדע, וואָס אירע מיטגלידער זיי־נען צענויפגעבונדען מיט א בשותפות'ער ערבות, איידער מיט באַזונ־דערע באַלעבאַטישקייטען).

די רעשטען פון די פריהערדיגע באַציהונגען ווערען אָפּגעשאַפט דורך דער עקאָנאָמישער אנטוויקלונג אויף פאַרשיידענע אופנים. ווי עס איז שוין פריהער געווען אָנגעוויזען, איז מיט דער אנטוויקלונג פון געלטווירטשאַפט, הייבט דער פריץ אָן, צוליב זיין אייגענער טובה וועגען, צו פאַרבייטען די פויערשע פאַרפליכטונגען פון נאַטוראַלע אויף געלט אָפּצאָלונגען; צוליב זיין אייגענער טובה פאַרבייט ער נאָכדעם אין א סך פאַלען די אָפּהייגיגע ירושה ארענדאַטאָרען — אויף פרייע, און אז. וו. דאָרט, וואו די רעשטען פון דער פאַרגאַנגענהייט פאַרהאַל־טען זיך צו לאַנג, אַזוי אז זיי שטערען היפּש דער אנטוויקלונג, ווערען זיי געוויינטליך אָפּגעשאַפט מיט דער הילף פון געזעצגעבערישע אַק־טען. מיר דאַרפען דאָ ניט באַטראַכטען גענויער די געשיכטע פון אַזעלכע ענדערונגען. אלענפאַלס, זיי זיינען פאָרגעקומען אומעטום, וואו עס איז פאָרגעקומען די אנטוויקלונג פון דער אויסטויש געזעלשאַפט.

דער עצם פון רענטע און די געזעצען פון אירע ענדערונגען טרע־טען ארויס אמקלאָרסטען, ווען מען שטודירט זיי בּאַ די אנטוויקעלטע פאָרמעס פון ערד באַציהונגען אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט. וויניגער פאַרענדיגטע באַציהונגען איז לייכטער אויסצופאַרשען, ווען

א. באַנדאַנאַוו

מען קען זיך שווין שטיצן אויף א שטיקעל באַקאַנטשאַפט מיט מער פאַרענדיגטע.

אַז אונטערנעמער, וואס פאַרמאַגט קאַפּיטאַל, וויל אָרגאַניזירען אַן אונטערנעמונג — אַן אינדוסטריעלע, א האנדעלס אונטערנעמונג, צי אַן אַגראַרע — דאַס איז קיין נפקא מינא ניט. קיין שום אונטערנע־מונג קען מען ניט בויען אין דער לופטען; הייסט עס, דער אונטער־נעמער דאַרף פאַרנעמען א פּאַסיגען שטיקעל ערד. אָבער אין א קול־טורעלען, קאַפּיטאַליסטישען לאַנד איז ניטאָ קיין ערד אַהן א באַלע־באַס. — די ערד מוז מען קויפען אָדער דינגען, וואָרים אומזיסט וועט מען עס ניט געבען.

הייסט עס, קויפט דער אונטערנעמער, אָדער ער דינגט אָפּ א שטיקעל ערד, לחלוטין ניט קיין באַאַרבעטע, וואס פאַרמאַגט ניט קיין אַטאָם מענטשליכע אַרבעט, — ערד, וואס פאַרמאַגט ניט קיין שום ווערט. היינט אויב אַזוי, פאַר וואס זשע צאָלט דאָ דער אונטערנע־מער? פאַר דער מעגליכקייט אַנצואווענדען געזעלשאַפטליכע אַרבעט אויפ׳ן געגעבע־נעם שטח ערד. דער אויסטויש פאַלט דאָ אונטער ניט אונ־טער׳ן געזעץ פון אַרבעטס ווערט, נאָר אונטער׳ן געזעץ פון מאָנאָפּאָ־ליע. ווען די ערד וואָלט ניט געווען געמאָנאָפּאָליזירט, וואָלט דער קאַפּיטאַליסט ניט געדאַרפט צאָלען פאַר׳ן חלק ערד, פאַר דער מעג־ליכקייט אַנצואווענדען אויף אים געזעלשאַפטליכע אַרבעט. צאָלען פאַר דער פּשוט׳ער מעגליכקייט פון א פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט איז בּאַ די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען קיין נייעס ניט: קריגט דאָך דער אונטערנעמער גופא מער־ווערט פאַר׳ן פּשוט׳ען טעם, וואס ער גיט דעם אַרבעטער א מעגליכקייט צו באַטייליגען זיך אין דער געזעלשאַפט־ליכער פּראָדוקציע.

די פאָרמע פון צאָלונג — קויפען אָדער אַרענדירען — האָט ניט קיין גרויסע באַדייטונג פאַר אונזער פראַגע. לאָמיר זאָגען, אַז די אַרענדע געלט פאַר דער ערד טרעפט אַן 1,000 רובל; אויב דער ערד־אייגענטימער פאַרקויפט דעמזעלביגען חלק ערד, קריגט ער פאַר אים אַזא סומע, וואס זאָל אים געבען אַהן קיין שום קאַפּ־דרייעניש און רי־

זיקע א יערליכע הכנסה פון 1,000 רובל. אויב דער געוויינטליכער קרעדיט פּראָצענט טרעפט אַן 4% לשנה, דאַן איז דער קויף־פּרייז פון דעם שטיק ערד 25,000 רובל, מחמת אַט די סומע טראָגט אַריין דעם איינענטימער 1,000 רובל הכנסה מיט דערזעלביגער באַקוועמליכקייט. ווי אין דער געשטאַלט פון רענטע פאַר דער ערד. בכלל, דער קויף־פּרייז פון ערד שטעלט מיט זיך פאָר, ווי עס איז אַנגענומען צו זאָגן, א געקאַפּיטאַליזירטע רענטע, ד. ה. א רענטע, וואָס איז פאַרביטען אויף א קאַפּיטאַל, וואָס טראָגט אַריין א גלייכען קרעדיט־פּראָפיט. אַז דער אונטערנעמער גיט אויס קאַפּיטאַל אויף צו קויפען ערד, רעכענט ער צו אַט די הוצאה צו די נויטווענדיגע אויסגאַבעם אויף דער אונטער־נעמונג, און ער דאַרף אַט אויף דער אויסגאַבע קריגען דעם געוויינט־ליכען פּראָפיט; מיט אַנדערע ווערטער, אַזוי ווי ער איז געוואָרען אַן ערד־איינענטימער, דאַרף ער פון איצטער אַן קריגען אויך די רענטע פאַר דער ערד.

פון וועמען זשע קריגט דער אונטערנעמער אַט די רענטע, וואָס ער גיט אוועק דעם ערד־איינענטימער אָדער ער נעמט פאַר זיך, אויב די ערד איז אויך זיינע? פאַרשטעהט זיך, פון די קונים, אין דעם פּרייז פון די פּראָדוקטען. אויף אַזאַ'ן אופן, דאַרף דער פּרייז פון דעם פּראָדוקט באַצאָלען, אחוץ די הוצאות פון דער פּראָדוקציע און דעם געוויינטליכען פּראָפיט, נאָך פאַר דער רענטע אויך; אַניט לוינט די אונטערנעמונג ניט פאַר'ן קאַפּיטאַליסט. לאָמיר זיך פאַרשטעלען, אַז א בערג־אינדוסטריעלער האָט אויסגעגעבען אויף געצייג, מאַטעריאַלען און ארבעטם קראַפט 750,000 רובל, דערביי איז געפּראָדוצירט געוואָ־רען א מיליאָן פוד טשוהון (גוס־אייזען); די געוויינטליכע פּראָפיט־נאָרמע איז 10% א יאָר, און רענטע פאַר דער ערד פון דער אייזען־מינע און די בערג־ווערק געביידעס איז 25,000 רובל; באַ אַזאַ פאַל דאַרף זיך דער פּראָדוקט פאַרקויפען פאַר 25.000+75.000+750.000, ד. ה. פאַר 850.000 רובל, אויף 85 קאָפּ. א פוד, כדי די אונטערנע־מונג זאָל זיך קענען רעכענען פאַר אַזאַ, וואָס גיט הכנסה.

אַזוי איז די לאַגע פון דעם שטאַנדפּונקט פון אַן איינצעלנעם קאַ־פּיטאַליסט, אַן איינצעלנעם ערד־איינענטימער. ווי זשע וועט די זאַך

א. באָגדאַנאָוו

אויסזעהן פון דעם שטאַנדפונקט פון דער גאַנצער געזעלשאַפטליכער באַלעבאַטישקייט ?

דער ערד־אייגענטימער וויל, אַז רענטע זאָל שטעהן וואָס העכער; דער קאַפּיטאַליסט, פּאַרקערט, שטרעבט צו צאָלען פאַר דער ערד וואָס ווינציגער. — אין דעם באַשטעהט די געגענזעצליכקייט פון זייערע אינטערעסען. פון דאַנען נעמט זיך דער קאַמף פאַר רענטע. דער אויסגאַנג פון דעם קאַמף ווענדט זיך, ווי שטענדיג אין אַזעלכע פאַלען, פון דער געגענזייטיגער פאַרהעלטעניש פון די קרעפטען, אויף וויפיל דער ערד־אייגענטימער האָט מאַכט איבער דעם קאַפּיטאַליסט, און פאַרקערט. איז אין דעם לאַנד פאַראַן א סך פרייע ערד, וואָס די אייגענטימער ווילען אָפּגעבען פאַר אינדוסטריעלע אָדער אַגראַר אונטערנעמונגען, דאַן איז די לאַגע מער גינסטיג פאַר די קאַפּיטאַליסטען: די ערד־אייגענטימער נויטיגען זיך אין זיי שטאַרק, קאָנקורירען זיי צווישען זיך אויפ'ן ערד־מאַרק און קענען ניט פאָדערען קיין גרויסע רענטע. פאַרקערט, אויב עס איז שוין געבליבען לפּי־ערך ווייניג פרייע ערד, וואָס טויג פאַר אונטערנעמערשע צוועקען, דאַן דאַרפען שוין די קאַפּיטאַליסטען מער אָנקומען צו די ערד־אייגענטימער, זיי קאָנקורירען צווישען זיך שטאַרקער און זיינען געצוואונגען צו צאָלען א העכערע רענטע.

בּאַ אַזעלכע באַדינגונגען, פאַרשטעהט זיך, וואָס מער די פּראָדוקציע צעוואַקסט זיך, וואָס קלענער עס ווערט דער שטח ערד, וואָס איז נאָך ניט פאַרנומען מיט קיין קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען און וואָס טויג דערצו, אַלץ גרעסער וועט זיין די מאַכט פון די ערד מאָנאָפּאָליסטען איבער די אונטערנעמער, אַלץ העכער וועט זיין די רענטע. דער גרעניץ פון אָט דער העכערונג הייגנט אָפּ אין איטליכען מאָמענט פון דער קרעפטען און אינטערעסען פאַרהעלטעניש אין קאַמף. אויב די ערד־אייגענטימער אין ערגעץ א לאַנד הייבען אָן צו פאָדערען א צו הויך געצאָלט פאַר דער ערד. ד. ה. זיי שניידען אונטער צו שטאַרק דעם פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען, דאַן קריגען שוין די קאַפּיטאַליסטען א מיטעל אַריבערצופירען זייערע קאַפּיטאַלען אין אַנדערע לענדער. ווי מען קען דאָס ניט זעלטען זעהן אין דער ווירקליכקייט. אויב

אבער אזא מיטעל קען ניט דורכגעפירט ווערען, דאן מוז פארקומען אן אפהאלט אין דער אנטוויקלונג פון דער פראדוקציע, ווארים עס בלייבט פאר די קאפיטאליסטען א קלענערע מעגליכקייט פאר אנזאמלונגען; די קאנקורענץ באדינגונגען וועלען ווערען באזונדער שווער, ווארים עס וועט פארשנעלערט ווערען דער אונטערגאנג פון די קליינע אונטערנעמער; די קאפיטאלען זייערע וועלען זיך קאנצענטרירען אין די הענט פון א קלענערער צאל גרויסע קאפיטאליסטען, און וועלען שוין מיט זיך פארשטעלען א גרעסערע קראפט איידער פריהער, ווארים אט די קראפט וועט דאך שוין ניט זיין אזוי צעברעקעלט; און די ערד־אייגענטימער, וואס מיט די שוואכערע אונטערנעמער האבען זיי זיך געקענט לייכטער אן עצה געבען, וועלען איצטער מיט די שטארקערע מוזען איינגעהן אויף א פשרה.

הייסט עס, די אלגעמיינע סומע רענטע, וואס די ערד־אייגענטימער קריגען אין א געוויסער געזעלשאפט, ווענדט זיך פון אט וואסערע צוויי באדינגונגען: ערשטענס, פון דער אלגעמיינער סומע מער־ווערט, וואס ווערט געפראדוצירט אין לאנד און וואס דארף איינגעטיילט ווערען צווישען די ערד־אייגענטימער און די אונטערנעמער; צווייטענס, פון דער קרעפטען פארהעלטעניש פון די צוויי קלאסען, וואס איז היסטאריש באשאפען געווארען אין דעם קאמף פאר רענטע און פראפיט. די ערשטע באדינגונג ווענדט זיך, נאטירליך, אן דעם אלגעמיינעם צושטאנד אין דער אנטוויקלונג פון דער פראדוקציע; נאר אויך די צווייטע באדינגונג ווענדט זיך אן דערזעלביגער זאך, ווי מען קען דאס זעהן דערפון, וואס אז דער נאכפרעג אויף ערד מצד דער וואקסענדיגער פראדוקציע ווערט גרעסער, וואקסט אויך די מאכט פון די ערד־אייגענטימער איבער די אונטערנעמער, און אז די קליינע אונטערנעמונגען ווערען פארביטען אויף גרויסע, איז די ווירקונג א פארקערטע.

לאמיר זיך פארשטעלען, אז די אלגעמיינע סומע קאפיטאל אין לאנד איז 1.200 מיליאן שעה, וואס עס טרעפט אן 120 מיליאן רובל; די יערליכע סומע מערווערט איז 120 מיליאן שעה, אדער אין געלט — 12 מיליאן רובל. דערפון נעמען די ערד־אייגענטימער פאר זיך

3 מיליאָן רובל, פאַר די אונטערנעמער בלייבט 9 מיליאָן. די פּראָפיט־נאָרמע פאַר'ן יאָר קומט אויס, הייסט עס, 7½% (9 מיליאָן אויף 120 מיליאָן); און די נאָרמע פון רענטע איבער'ן גאַנצען לאַנד איז 2½% (3 מיליאָן אויף 120 מיליאָן). מיט דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע ווערט דער קאַפּיטאַל גרעסער, לאָמיר זאָגען, ביז 300 מיליאָן רובל; מער־ווערט, לאָמיר זאָגען, איז פאַראַן 25 מיליאָן. דערפון נעמען זיך צו די ערד־אייגענטימער, גאַנצע 10 מיליאָן, וואָרים זייער מאַכט איבער די קאַפּיטאַליסטען איז געוואָרען גרעסער, מחמת די לעצטע קומט איצטער אָן שווערער איידער פריהער צו קריגען ערד פאַר זייערע אונטערנעמונגען. בלייבט פאַר די אונטערנעמער 15 מיליאָן. די פּראָפיט־ נאָרמע איז, הייסט עס, 5%, און רענטע איבער'ן גאַנצען לאַנד טרעפט אָן 3⅓%. די פּראָדוקציע אַנטוויקעלט זיך ווייטער: די די סומע קאַפּיטאַלען דערגרייכט ביז 800 מיליאָן רובל, מער־ווערט איז פאַראַן 60 מיליאָן; נאָר די קאַפּיטאַליסטען איז געלונגען צו קריגען אַ נייעם געביט וואו אַנצואווענדען זייער קאַפּיטאַל, למשל, דאָס לאַנד האָט געגרינדעט קאָלאָניעס, וואו עס איז פאַראַן אַ סך פרייע ביליגע ערד, וואָס טויג פאַר ערד־אַרבעט און אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען. דאַן מוזען שוין די ערד־אייגענטימער ווערען אַ ביסעל ווייכער; זיי נעמען שוין ניט ⅖, נאָר אַ דריטעל פון דער אַלגעמיינער סומע מער־ווערט, וואָס טרעפט אָן אין געלט 20 מיליאָן רובל; פּראָפיט בלייבט 40 מיליאָן, די נאָרמע פון פּראָפיט איז 5%, אויפ'ן חלק פון רענטע קומט אויס 2½%.

איצטער לאָמיר איבערגעהן צו דער פראַגע, ווי אַזוי ווערט די אַלגעמיינע סומע רענטע פאַרטיילט צווישען די איינצעלנע ערד־אייגענטימער.

דערביי מוז מען האָבען אין זינען, אַז ניט אַלע חלקים ערד זיינען פון איין סאָרט: אויף איינע איז די אָנווענדונג פון אַרבעט מער פּראָדוקטיוו, אויף די אַנדערע — ווייניגער. אָט דער אונטערשייד זעהט זיך זעהר דייטליך אָן דערהויפּט אין דער עקסטראַקטיווער אינדוסטריע (דאָס אַרויסקריגען פּראָדוקטען דירעקט פון דער נאַטור): אין ערד־אַרבעט — מחמת דער ניט גלייכער פרוכטבאַרקייט פון באָדען —

קען זיין, אז אויף איין חלק ערד איז דאָס גערעטעניש 5 מאָל אזוי פיל, און אויף דעם אנדערען, באַ דיזעלביגע הוצאות פון קאַפּיטאַל און ארבעט, 10 מאָל אזויפיל; אין בערג־אַרבעט — איז אין איין אָרט די אָרץ רייכער מיט מעטאַל, אין דעם אַנדערען — ניט אַזוי רייך, און אַז. וו. נאָר אויך אין דער באַארבעטענדיגער אינדוסטריע שפּילט ניט קיין קליינע ראָלע, למשל, די נאָהענטקייט פון וואַסער, וואָס איז נויטיג פאַר דער פּראָדוקציע, אָדער די מעגליכקייט צו באַנוצען די באַוועגונגס קראַפט פון א טייך, א שטראָם. ווייטער, לחלוטין באַ אַלע קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען איז זעהר וויכטיג פאַר דער פּראָ־דוקטיוויטעט פון דער ארבעט דער מהלך פון די מערק, וואו מען קויפט מאַטעריאַלען און מען פאַרקויפט די אויסגעאַרבעטע סחורות, און אויך צי עס זיינען דאָרט פאַראַן באַקוועמע אָדער אומבאַקוועמע וועגען צום פאַרקער מיט אַט די מערק. וואָרים דער קאָסט פון טראַנספּאָרטירען געהט אַריין אין דעם ווערט פון דעם פּראָדוקט, און אויב דער טראַנס־פּאָרט קאָסט ווייניגער ארבעט איידער געוויינטליך, וועט די פּראָדוק־טיוויטעט פון דער ארבעט אין אַזאַ אונטערנעמונג זיין העכער פון דעם דורכשניט.

לאָמיר זיך פאָרשטעלען א רייע איינערליי אונטערנעמונגען, למשל, אגריקולטורעלע, וואָס ווערען געפירט באַ ניט קיין גלייכע נאַטור באַדינגונגען. אויף איין חלק ערד, באַ א הוצאה אויף פּראָדוקציאָנס מיטלען און ארבעט קראַפט פון 10,000 רובל, באַקומט זיך 10,000 פוד תבואה, — דאָס איז א שטיק ערד פון ערגסטען סאָרט; אויף אן אנדער חלק ערד, באַ דיזעלביגע הוצאות, באַקומט זיך 15,000 פוד תבואה; אויף א דריטען, פון דעם בעסטען סאָרט — 20,000 פוד. לאָמיר זאָגען, אַז דער געוויינטליכער יערליכער פּראָצענט פּראָפיט איז 5%. דער אונטערנעמער, וואָס פירט די באַלעבאַטישקייט אויפ'ן ערגסטען שטיק ערד, דאַרף קריגען זיינע 5%, ד. ה. 500 רובל פּראָפיט א יאָר, אַניט וועט זיך אים די אונטערנעמונג ניט לוינען און ער וועט זעהן אריבערטראָגען זיין קאַפּיטאַל ערגעץ אַנדערש־וואו. אזוי אַבער ווי די ערד איז ניט זיינע אייגענע, און אומזיסט קריגען זי קען ער ניט, איז ער נאָך געצוואונגען, אחוץ אַלץ, צו צאָלען דעם באַלעבאָס פון דער

א. באָגדאַנאָוו

ערד א געוויסע רענטע, פארשטעהט זיך ניט זעהר קיין הויכע, מחמת די ערד איז פון ערגערען סאָרט: אַניט וועט דער אונטערנעמער אוועק־טראָגען זיין קאפּיטאל אין אַן אנדער לאַנד, אויסגעפינענדיג, אַז די הוצאות אויף אַריבערפירען די סחורות זיינען קלענער פון דער איבער־מאָס רענטע. לאָמיר זאָגען, אַז די רענטע איז 300 רובל. הייסט עס, אין דעם פּרייז פון דעם פּראָדוקט דאַרף דער אונטערנעמער קריגען בסך־הכל 10,800 רובל (10,000 רובל הוצאות פון דער פּראָדוקציע, 500 רובל פּראָפיט און 300 רובל רענטע). הייסט עס, א פוד תבואה דאַרף ער פאַרקויפען פאַר 1 רובל מיט 8 קאָפּיקעס; ביליגער פאַר־קויפען קען ער ניט — ס'וואָלט אים אויסגעקומען צו פאַרוואַרפען דעם גאַנצען עסק; פאַרקויפען טייערער וועט אים, בדרך כלל געֿרעדט, ניט געלינגען — זיין פּראָפיט וואָלט דאַן געווען א העכערער ווי גע־וויינטליך. עס איז קלאָר, אַז אין אַט דער געזעלשאַפט מוז טאַקע דער מאַרקפּרייז אויף תבואה זיין אומגעפער 1 רובל מיט 8 קאָפּ. אויב דער פּרייז איז נידעריגער פון אַט דער נאָרמע, וועט זיך ערד־אַרבעט פאַרקלענערען, און דער פּרייז אויף תבואה וועט זיך הייבען מחמת דעם פאַרקלענערטען אָנבאָט; אויב דער פּרייז איז העכער, — וועט דער פּראָפיט בא ערד־אַרבעט זיין א גרעסערער ווי געוויינטליך, קאַפּיטאַליסטען וועלען זיך א לאָז טאָן אויף אַט דעם געביט, און דער ערד־אייגענטימער, באַנוצענדיג זיך מיט זייער קאָנקורענץ, וועט העכע־רען די רענטע אַזוי, אַז דער פּראָפיט זאָל צוריק קומען צום געוויינט־ליכען צושטאַנד, למשל, ער וועט נעמען פאַר זיך 500 — 1,000 רובל.

די רענטע פון דעם ערגסטען חלק ערד הייסט **אַבסאָלוטע** רענטע. הייסט עס, דער געוויינטליכער מאַרק פּרייז אויף תבואה טרעפט אַז — וויפיל די פּראָדוקציאָנס הוצאות בא די ערגסטע נאַטור באַדינגונגען, בא וועלכע די קאַפּיטאַליסטען טוען נאָך געשעפט, פּלוס דער געוויינטליכער פּראָפיט, פּלוס אַבסאָלוטע רענטע. פאַרשטעהט זיך, אַז דאָס איז שייך ניט נאָר צו תבואה אַליין, נאָר אויך צו אַלע אַנדערע פּראָדוקטען; דערביי איז אין דער באַאַרבעטענדיגער אינ־דוסטריע די באַדייטונג פון די נאַטור באַדינגונגען אין אונזערע צייטען לפי ערך ניט אַזוי גרויס, ווי אין ערד־אַרבעט, מיט איר אָפּגעשטאַנענער

טעכניקע, מיט איר שטאַרקער אָפּהייננגיקייט פון באָדען, קלימאַט, מיט איר באַדערפעניש אין גרויסע שטח'ס לאַנד.

דעם מאַרק איז קיין דאגה ניט, צי די פּראָדוקטען זיינען געשאַפען געוואָרען בײַ בעסערע אָדער בײַ ערגערע באַדינגונגען: דער מקח איז אַלץ איינער, אין אונזער פאַל 1 רובל 8 קאָפּ; די 15,000 פּוד תבואה, וואָס דער צווייטער חלק ערד האָט אַרויסגעגעבען, וועלען פאַרקויפט ווערען, הייסט עס, פאַר 200, 16 רובל, ד. ה., אַחוץ די געוויינטליכע הוצאות און פּראָפיט, וועט נאָך איבערבלייבען 5,700 רובל, וואָס דער ערד־אייגענטימער וועט צונעמען פאַר זיך אין דער געשטאַלט פון רענטע. דער קאַפּיטאַליסט קריגט פון אָט די 5,700 רובל גאָרנישט — ער קריגט נאָר זיין געוויינטליכען פּראָפיט, לויט'ן געזעץ פון די יערליכע פּראָפיט־נאָרמעס: ווען די רענטע זאָל זיין וויניגער פון 5,700 רובל, און פּראָפיט מער פון 500 רובל, וואָלטען זיך גלייך געוויזען קאָנקור־רענטען — אַנדערע קאַפּיטאַליסטען, וואָס וואָלטען איינגעגאַנגען אויף אַ העכערונג פון רענטע.

הייסט עס, דער אייגענטימער פון'ם צווייטען חלק ערד קריגט, אַחוץ די 300 רובל אַבסאָלוטע רענטע, נאָך 5,400 רובל, וואָס מע רופט ד י פ ע ר ע נ צ י א ל ע רענטע. פאַר דעם אייגענטימער פון דעם דריטען, נאָך דעם בעסטען חלק ערד, איז די דיפערענציאַלע רענטע נאָך העכער — 10,800 רובל, ווי דער פּשוט'ער חשבון ווייזט עס.

דאָ קען זיך שטעלען אַ פראַגע, צי איז עס ניט אַ סתירה צו דער טעאָריע פון אַרבעטסווערט אָט דער אָנגעוויזענער צוזאַמענהאַנג צווי־שען דעם מאַרק פּרייז און די ע ר ג ס ט ע נאַטור באַדינגונגען, בײַ וועלכע די פּראָדוקציע קומט פאָר. אין לעצטען סך־הכל ווערען די פּרייזען באַשטימט לויט די ווערטען, און ו ו ע ר ט הייסט דער דורכשניטליכער סכום אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז נויטיג כדי צו פּראָדוצירען דעם פּראָדוקט; הייסט עס, די גרויס פון דעם ווערט שטימט מיט דער אויסגאַבע פון אַרבעט בײַ ד ו ר כ ש נ י ט ל י כ ע נאַטור באַדינגונגען, און ניט בײַ די ערגסטע; וואָלט דאַך, אין פלוג, געדאַרפט זיין דיזעלביגע זאַך אויך בנוגע דעם דורכשניטליכען מאַרק פּרייז, ד. ה. ער דאַרף אויסמאַכען וויפיל די הוצאות פון דער פּראָדוק־

א. באָגדאַנאָוו

ציע באַ דורכשניטליכע נאַטור באַדינגונגען, פּלוס פּראָפיט, פּלוס אַבסאָלוטע רענטע. נאָר די סתירה איז דאָ נאָר אַ כלומר'שטע, און זי ווערט לייכט בטל, ווען מען אַנאַליזירט די זאַך.

דער ווערט פון סחורה באַשטעהט, ווי עס איז באַוואוסט, פון דעם ווערט פון שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און פון מער־ווערט. לפי־ערך נאָך, דאַרף דער פּרייז באַשטעהן דעריבער פון די דורכשניטליכע הוצאות אויף דער פּראָדוקציע, דורכ־שניטליכען פּראָפיט און פון דער דורכשניטליכער רענטע (וואָרים די אַלגעמיינע סומע פון רענטע און פּראָפיט איז גלייך צו דער אַלגעמיינער סומע מער־ווערט). לויט דער פאָרמולע אָבער פון אונזער איצטיגען קאַפּיטעל, צעפאַלט זיך דער פּרייז אויף אַנדערע חלקים: אַנשטאַט די דורכשניטליכע פּראָדוקציאָנס הוצאות, נעמט מען די פּראָדוקציאָנס הוצאות אויף דעם ערגסטען שטיק ערד, וואָס טויג אַמווייניגסטען פאַר דעם סאָרט אונטערנעמונגען, און אַנשטאַט דער דורכשניטליכער רענטע נעמט מען די אַבסאָלוטע. עס איז אָבער ניט שווער איינצוזעהן, אַז אויף וויפיל די הוצאות אויף דער ערגסטער ערד זיינען גרעסער איידער די הוצאות אויף דער דורכשניטליכער, אויף אַזוי פיל איז די אַבסאָלוטע רענטע קלענער פון דער דורכשניטליכער, וואָס נעמט אין זיך אַריין, אַחוץ דער אַבסאָלוטער, אויך די דורכ־שניטליכע דיפערענציאַלע רענטע. אויף אַזאַ'ן אופן זיינען ביידע פאָרמולעס פון פּרייז דורכאויס גלייכבאַדייטענדיג. לאָמיר דאָס נאָכ־זעהן אויף אונזער ביישפּיל אין ציפערען, אַננעמענדיג דעם צווייטען שטיק ערד פאַר אַ דורכשניטליכען:

די פּראָדוצירונג פון 10,000 פּוד תבואה אויפ'ן ערגסטען חלק ערד פאָדערט אַ הוצאה פון

שטענד. און פאַרענד. קאַפּיטאַל	10,000 רובל
5% פּראָפיט	500 "
אַבסאָלוטע רענטע	300 "
ס"ה	10,800 רובל

דורכשניטליך צו 1 רובל 8 קאָפּ. אַ פּוד.

א דורכשניטליכער חלק ערד פון דערזועלביגער מאס מיט'ן ערג־סטען, בא א הוצאה פון 10,000 רובל שטענדיגען און פארענדערליכען קאפיטאל, ברייננט ארוים 15,000 פוד; הייסט עס, אז כדי צו פאר־גלייכען אים מיט'ן ערגסטען דארף מען נעמען א שטיק ערד, וואס זאל זיין 1½ מאל קלענער, און וואס ברייננט אויך 10,000 פוד; דאן וועט זיך ארויסווייזען:

הוצאות פון שטענד. און פארענד. קאפיטאל

(1½ מאל ווייניגער פון 10,000 רובל) — — 6.666⅔ רובל
5% פראפיט — — — — — — — — — — — — — 333⅓ "
דורכשניטליכע רענטע
(1½ מאל ווייניגער פון 5,700 רובל) — — 3,800 "

ס"ה — — — 10,800 רובל
דורכשניטליך צו 1 רובל 8 קאפ. א פוד.

די מעשה איז, דא, וואס בא דעם חשבון פון דעם דורכשניטליכען חלק ערד, רעכענט זיך הוצאות אויף 3.333⅓ רובל ווייניגער. פראפיט אויף 166⅔ ר' ווייניגער, אפילו אבסאלוטע רענטע אויף 100ר' ווייניגער (200 ר. אנשטאט 300 ר.. מחמת ערד נעמט זיך אנדערהאלבען מאל ווייניגער); דערפאר אבער געהט אריין אין דעם פרייז 3,600 רובל דורכשניטליכע דיפערענציאלע רענטע, וואס בא די ערגסטע חלקים ערד איז דאס ניטא. — און דער רעזולטאט קומט ארוים דערזועלביגער.

די אלע חשבונות קען מען אנווענדען אויך צו אלע אנדערע סחורות, מיט דעם אונטערשייד נאר, וואס בא דער באארבעטענדיגער אינדוסטריע האט די דיפערענציאלע רענטע, און ווער רעדט נאך די אבסאלוטע, א קלענערע באדייטונג איידער אין ערד־ארבעט.

פון דעמזעלביגען חשבון קען מען אגב זעהן, אין וואס פאר א זינען דער פרייז ווערט באשטימט דורך דעם ארבעט־ווערט אין דער עפאכע פון קאפיטאליזם. דער פרייז פון דעם פראדוקט ווערט בא־שטימט פון די דורכשניטליכע הוצאות אין שטענדיגען און פאר־

א. באָנדראַנאָוו

ענדערליכען קאַפּיטאַל, פּלוס די דורכשניטליכע קאַפּיטאַליסטישע הכנסה (דער סך־הכל פון דורכשניטליכען פּראָפיט און דורכשניטליכער רענטע). און די דורכשניטליכע נאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער הכנסה ווערט באַשטימט דורך דער פאַרהעלטעניש פון דער גאַנצער סומע מער־ווערט צו דעם אַרבעטס־ווערט פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל אין לאַנד. אויף אַזאַ'ן אופן, באַשטימט דאָס געזעץ פון אַרבעט־ווערט דעם פּרייז אומדירעקט, באַשטימענדיג די נאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער הכנסה, וואָס באַשטימט פאַר זיך דעם פּרייז בײַ געוויסע הוצאות פון שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

צו אַ באַזונדער הויכען גראַד דערגרייכט די דיפערענציאַלע רענטע אין די אינדוסטריעלע צענטרען און אין די שטעט, וואו די אָנווענדונג פון געזעלשאַפטליכער אַרבעט קומט פאַר העכסט אינטענסיוו, וואו די אַרבעט אויף טראַנספּאָרטירונג און אויפהיטונג פון די סחורות ווערט שטאַרק געשפּאָרט, אַ דאַנק דער נאָהענטקייט פון מאַרק. און דער'אמת'ן, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז איין פאַבריקע, וואָס פּראָדוצירט אַ מיליאָן פּוד סחורה, געפינט זיך אויף אַ מהלך פון איין וויאָרסט פון מאַרק, און די אַנדערע, אויך אַזאַ גרויסע, אויף אַ מהלך פון 11 וויאָרסט; אַריבערפירען אַ מיליאָן פּוד פאַר 10 וויאָרסט איז אַ געוואַלדיגע הוצאה, און אויב די ערשטע פאַבריקע מיידט אויס אָט די הוצאה, וועט אַלץ וואָס עס ווערט דערבײַ אָפּגעשפּאָרט, בײַ דער געוויינטליכער גרויס פון פּראָפיט, אַוועקגעהן לטובת דעם ערד־אייגענטימער אין דער פאָרמע פון דיפערענציאַלער רענטע — ווי אַ געצאָלט פאַר דער מעגליכקייט אָנצואווענדען די געזעלשאַפטליכע אַרבעט בײַ באַזונדער גינסטיגע באַדינגונגען. איבעריגענס, די עקאָנאָמישע קראַפט פון דעם גרויסען קאַפּיטאַליסט איז אַזאַ, אַז גאַנץ אָפט רייסט ער אָפּ פאַר זיך אַ טייל פון דער דיפערענציאַלער רענטע — און קען דאָן נאָך גרינגער באַזיגען זיינע קאָנקורענטען.

דער אַלגעמיינער פּראָגרעס פון דער פּראָדוקציע, ווי עס איז שוין געווען אָנגעוויזען, ברייננט דערצו, אַז די רענטע ווערט גרעסער, און די וואָס קריגען זי דאַרפען זיך דערבײַ אַפילו ניט מטריח זיין: עס

וואקסט, אינאיינעם מיט'ן נאכפרעג אויף ערד פאר פארשיידענע אונטערנעמונגען, די מאכט פון די ערד מאנאפאליסטען איבער די אונטערנעמער.

דערביי וואקסט הויפטזאכליך די דיפערענציאלע רענטע, דער־הויפט, ווען מען פירט דורך בשכינות מיט געוויסע חלקים ערד גוטע פארקער־וועגען, וואס דערנעהענטערען זיי צום מארק, אדער אויב מען אנטדעקט אויף דער ערד נייע נאטור אוצרות א. ד. ג.

א דאנק דעם שטענדיגען וואוקס פון רענטע, פארקויפט זיך די ערד געוויינטליך טייערער, איידער עס וואלט געדארפט זיין לויט דעם חשבון פון דער קאפיטאליזאציע פון רענטע: פאר דעם קומענדיגען צוואוואוקס פון דער רענטע ווערט טיילווייז איינגעצאלט אין דעם פרייז פון דער ערד. דערביי איז כדאי צו באמערקען, אז דער ערד פאר־קויף פארפעסטיגט די רענטע. דער'אמת'ן, דער קאפי־טאליסט, וואס האט געקויפט די ערד, קוקט אויפ'ן געלט וואס ער האט באצאלט פאר איר, ווי אויף א קאפיטאל, וואס ער האט אריינגעלייגט אין דער ערד, און וואס מוז ברייגנען דעם געהעריגען פראפיט. די רענטע ווערט פון איצטער אן אויפגעהיט ניט נאר דורכ'ן כח פון מאנאפאליע, נאר אויך דורך דער קראפט פון דער קאנקורענץ פון קאפיטאלען, וואס פאדערט פאר אלע קאפיטאלען א גלייכע פראפיט־נארמע.

דאס וואס מע רופט ארענדע געלט דארף מען ניט צענויפמישען מיט רענטע. מען ארענדירט געוויינטליך ניט די הוילע, אומבאארבעטע ערד, נאר אינאיינעם מיט די בנינים וואס אויף איר, מיט די אויס־בעסערונגען וואס די פריהערדיגע ארבעט האט אין איר געמאכט, ניט זעלטען אויך מיט די געהילפס מיטלען צום ארבעטען, מיט די בהמות און ד. גל. דאס אלץ שטעלט מיט זיך פאר א געוויסען רעא־לען קאפיטאל, וואס ווערט פארליען דעם ארענדאטאר, און וואס דארף אריינברייגנען דעם קרעדיטאר, ד. ה. דעם ערד־אייגענטי־מער, דעם געוויינטליכען קרעדיט־פראצענט. א טייל פון די ארענדע געלט שטעלט מיט זיך פאר, הייסט עס, דעם געוויינטליכען פראפיט אויף דעם ערד־אייגענטימערס קרעדיט־קאפיטאל; כדי צו באקומען די

ריינע רענטע, דאַרף מען פון די ערענדע געלט אַראָפּרעכענען אַט דעם טייל.

אינאיינעם מיט די אַנטוויקעלטע פאָרמעס פון קאַפּיטאַליסטי־שען ערד־אייגענטום ווערען נאָך אויפגעהיט, אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע אומעטום, און אין דער מערהייט לענדער — אפילו שפּעטער אויך, ווייניגער פאַרענדיגטע פאָרמעס, דערהויפּט אין ערד־אייגענטום. צו אַט אַזעלכע פאָרמעס קען מען, אפשר, צורעכענען אויך אַזעלכע באַלעבאַטישקייטען, וואו איין פּערזאָן איז אי דער ערד־אייגענטימער אי דער קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמער, און קריגט אי די רענטע אי דעם פּראָפיט. נאָר אויף דעם דאַרפען מיר זיך דאָ ניט אָפּשטעלען: אַזאַ פאַראייניגונג בייט כמעט קיינמאָל גאָרנישט אין דעם אַל־געמיינעם פּראָצעס.

גאַנץ אָפט שפּילט די ראָלע פון אַן ערענדאַטאָר ניט אַ קאַפּיטאַ־ליסט, נאָר אַ קליינער אונטערנעמער, וואָס באַגעהט זיך גאָר, אָדער כמעט גאָר אָהן געדונגענע אַרבעט, געוויינטליך אַ פּויער אַן ערד־אַרבעטער. אין אַזאַ פאַל ווערט גאַנץ אָפט דעם פערמערס „פּראָפיט" דערפירט ביז צו נול: דער קליינער ערענדאַטאָר פאַרמאָגט ניט די קראַפט פון אַ קאַפּיטאַליסט, ער קען ניט קעמפען אַזוי דערפאָלגרייך מיט'ן ערד־אייגענטימער פאַר די ערענדע געלט, און די רענטע דער־גרייכט אַזוי ווייט, אַז פאַר דעם ערענדאַטאָר בלייבען נאָר איבער די נויטיגע לעבענס מיטלען. אין דער'אמת'ן איז ער דאַן ניט מער ווי דעם ערד־אייגענטימערס אַ געדונגענער אַרבעטער, אונטער דער מאַס־קע פון אַ זעלבשטענדיגען ערענדאַטאָר. אונטער דער ווירקונג פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, וואָס עקספּלואַטירט פון זיין זייט אויך דעם קליינעם ערענדאַטאָר, פאַלט דער חלק פונ'ם לעצטען נאָך נידעריגער, אויף אַזוי ווייט, אַז דאָס רופט אַרויס די אויסשטאַרבונג פון די פּראָ־דוצירער (אַ ביישפּיל איז — אירלאַנד).

אין די פאַלען, ווען אי דער ערד־אייגענטימער אי דער ערד־אַרבעטער זיינען פאַראייניגט אין דער פּערזאָן פון איין פּויער, קען זיך לכתחילה אויסדאַכטען, אַז דאָ קריגט איין מענטש אי דעם אַרבעטס־לוין, אי דעם פּראָפיט, אי די רענטע. אין דער'אמת'ן אָבער געהט דאָ

געוויינטליך אריבער דער פראָפיט גאַנץ גיך אין די הענט פון׳ם האנדעלס קאפיטאליסט, פונקט אזוי ווי אין דעם פריהערדיגען פאל; און די רענטע איז דא בכלל זעהר א קליינע, מחמת דער קלאס קליינע אייגענטימער ערד־ארבעטער, האט ניט הינטער זיך אזא באדייטענ־דיגע היסטאריש געשאפענע געזעלשאפטליכע מאכט ווי דער קלאס גרויסע ערד־אייגענטימער.

די אונטערשטע שורה, וואס איז אזוינס רענטע? דאס איז דער חלק מער־ווערט, וואס דער קאפיטאליסט לאזט אפ פאר׳ן ערד־איי־גענטימער פאר דעם רעכט אנצואווענדען געזעלשאפטליכע ארבעט אויף א געוויסען שטח ערד.

די מעגליכקייט צו עקספלואטירען די נאטור קרעפטען מיט דער הילף פון געזעלשאפטליכער ארבעט איז אומבאגרעניצט: אפילו די פרוכטבארסטע ערד, אין די גאר גערינגסטע באזעצטע לענדער, איז נאך אויך ניט אינגאנצען באארבעט. נאר די געזעלשאפט קען זיך דער־מיט אלץ ניט באנוצען אומגעשטערטערהייט: זי טרעפט אן א ווי־דערשטאנד מצד דעם קלאס ערד־אייגענטימער, און אט דעם ווידער־שטאנד מוז מען בייקומען מיט דער הילף פון רענטע.

ג). א ר ב ע ט ס ל ו י ן.

דעם ווערט פון דער ארבעטס קראפט קריגט דער ארבעטער אין דער פארמע פון שכירות, אדער ארבעטס לוין.

אין די נאטור־ווירטשאפטליכע פעריאדען איז געדונגענע אר־בעט א זעלטענער אויסנאם. די ארבעט פון דעם וואנדערענדיגען בעל־מלאכה אין די פעאדאלע צייטען, בא דעם קונד אין דער היים און פון דעם קונדס אייגענע מאטעריאלען, איז נאר אויסערליך ענליך צו געדונגענע ארבעט; דאס געצאלט, וואס אזא בעל־מלאכה קריגט, אנטשפרעכט ניט דעם ווערט פון זיין ארבעטס קראפט, נאר דעם ווערט, וואס זיין ארבעט האט דא פון דאס ניי געשאפען, — דא איז נאך ניטא קיין שום עקספלואטאציע, ווארים דער בעל־מלאכה האט זיינע אייגענע פראדוקציאנס מיטלען, און ער קען, אלענפאלס,

א. באָגדאַנאָוו

גאַנץ לייכט אויסקומען אַהן איינעם א באַשטימטען קונה, פּונקט אזוי ווי יענער אַהן אים.

גערונגענע ארבעט הייבט אָן צום ערשטען מאָל שפּילען א באַ־דייטענדיגע ראָלע אין לעבען, ווען אין שטאָט אנטוויקעלט זיך די קליין־בירגערליכע אָרגאַניזאַציע פון האַנטווערק. די געזעלען און לער־יונגען שטעלען שוין מיט זיך פאָר דעם מייסטערס גערונגענע ארבע־טער. פונדעסטוועגען, כל־זמן די פּאַטריאַרכאַלע באַציהונגען האַלטען אָן אין די גרעניצען פון דער האַנטווערקער ווירטשאַפט, כל־זמן די ראָלע פון׳ם געזעל איז נאָר אָן איבערגאַנגס־שטאַפּעל צום טיטעל מייסטער, ווערט דער ארבעטס לוין באַשטימט ניט שטריינג לויט דעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט. נאָר איז א ביסעל העכער פון איר; אַניט וואָלט דער געזעל פאַר דער צייט פון זיין דינסט ניט געקענט אָנ־קלייבען די נויטיגע מיטלען אויף איינצואָרדענען נאָכדעם זיין איי־גענעם וואַרשטאַט מיט אן איינענער באַלעבאַטישקייט. ווען דער האַנדעלס קאַפּיטאַל אָבער קומט צו געהן און מאַכט א תל פון דער האַרמאָניע אין די פּאַטריאַרכאַל־האַנטווערקערשע באַציהונגען, און עקספּלואַטירענדיג דעם מייסטער, צווינגט ער אים ער זאָל עקספּלוּ־אַטירען די געזעלען, דאַן פאַלט די הויך פון דעם ארבעטס לוין ביז צו דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען, ביז צו דעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט.

עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, אַז אויב דער האַנדעלס קאַפּי־טאַל פאַרוואַנדעלט ניט דעם קליינעם בעל־מלאכה און דעם פּויער אין גערונגענע ארבעטער, איז דאָס נאָר פ אָ ר מ א ל; פּאַקטיש, לאָזט ער זיי איבער פאַר זייער ארבעט נאָר דעם ווערט פון דער אר־בעטס קראַפט, אזוי אַז אין עצם איז זייער מאַטעריעלע לאַגע ניט אַנדערש פון דער לאַגע פון גערונגענע ארבעטער.

די אַנטוויקלונג פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל מיינט די אַנטוויק־לונג פון גערונגענער ארבעט, וואָס הייבט ערשט אָן דאַן צו שפּילען א גרויסע ראָלע אין דעם פּראָדוקציאָנס לעבען פון דער געזעלשאַפט. דער „פאַרדינסט" פון דעם זעלבשטענדיגען קליינעם פּראָדוצירער

ווערט אַלץ מער ארויסגעשטויסען דורך דעם ארבעטס לוין פון דעם פּראָדוצירער דעם פּראָלעטאַריער.

די גאַר ערשטע פאָרמע פון ארבעטס לוין איז א נ א ט ו ר א ל ע, ד.ה. מע צאָלט מיט פּראָדוקטען, מיט געברויך זאַכען. אַט די פאָר־מע פון ארבעטס לוין איז אגב אינטערעסאַנט אין דער הינזיכט, וואָס דער ווערט פון דער ארבעטס קראַפט זעהט זיך דאָ אַן באַשיימפּערליך, ווי דער ווערט פון דעם וואָס עס קאָסט צו פּראָדוצירען די נויטיגע לעבענס מיטלען.

דער נאַטוראַלער לוין ווערט באַזונדער לאַנג אויפגעהאַלטען אין דער ערד־ארבעט; און דאָס איז גאַנץ פאַרשטענדליך, וואָרים גראַד די פּראָדוקטען פון ערד־ארבעט שטעלען מיט זיך פאַר א היפּשען טייל פון דעם ארבעטערס נויטיגע לעבענס מיטלען. אין אַט דער פּראָדוק־ציאָנס צווייג ווערט ער טיילווייז אויפגעהאַלטען אפילו אין דער עפּאָכע פון א גאַנץ אנטוויקעלטען קאַפּיטאַליזם, נאָר אבער שטענדיג איינ־איינעם מיט א געלט שכירות. אין אַט אזא געמישטער פאָרמע, נאָר הויפּטזאַכליך א נאַטוראַלער, פלעגט קריגען זיינע שכירות דער גע־זעל פון מיטעלאַלטער. און אפילו איצטער נאָך האַלטען אַפּט די באַ־לעבאַטים פון קליינע אונטערנעמונגען, אַז עס לוינט זיך זיי בעסער, דער ארבעטער זאָל זיין אויף דעם „באַלעבאָס קעסט” און נאָר א טייל פון זיינע שכירות זאָל ער קריגען אין דער פאָרמע פון געלט.

מיט דער אנטוויקלונג פון אויסטויש און געלט פאַרקער פאַר־שווינדט אומעטום דער נאַטוראַלער לוין. די געלט פאָרמע איז באַ־קוועמער אי פאַר דעם ארבעטער, ווען דאָס גיט א מעגליכקייט צו קויפען געברויך מיטלען לויט זיין אייגענעם אויסוואַל, אי פאַר דעם קאַפּיטאַליסט, פון ווען דאָס נעמט אראָפּ די טרחה איינצוקויפען געברויך ארטיקלען פאַר די ארבעטער.

באַ א גרויס־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע קען מען אַנטרעפען אויך א מין געמישטען ארבעטס לוין, נאָר שוין גאַר אין אַנדער פאָרמע: דאָס איז די „סיסטעמע פון נויטען.” דער אונטערנעמער אָרדענט איין א קראָם באַ זיין אינדוסטריעלער אונטערנעמונג און נויט די ארבעטער צו קויפען דאָרטען פּראָדוקטען; מקחים, פאַר־

א. באָנדאַנאָוו

שטעהט זיך, שטעלט מען דערביי אוועק אַזעלכע, וואָס גיבען א היפּ־שען פּראָפיט. די „נויט סיסטעמע" גיט דעם קאַפּיטאַליסט א מעגליכ־קייט אָראָפּצוקוועטשען דעם ווירקליכען אַרבעטס־לוין ביז גאָר, און לפּנים דאַרף ער גאָר דערביי ניט פאַרקלענערען אים. (אין א סך לענדער, אין רוסלאַנד אויך בתוכם, מאַכט די געזעצגעבונג פּאַרזוכען אָפּצושאַפען אָט די סיסטעמע, אָדער לכל־הפּחות צו באַגרעניצען איר אַנוועגדונג. נאָר די אונטערנעמער קריגען שוין א מיטעל ווי אַזוי אויסצודרייען זיך פון אָט די פאַרבאָטען.)

דער אַרבעטס לוין רעכענט זיך לויט צוויי פאַרשיידענע אופנים: אָדער פון טאָג, פון וואָך, פון חודש, בכלל — פ ו ן ד ע ר צ י י ט, אָדער — פ ו ן ש ט י ק. לויט דעם ערשטען אופן פלעגט זיך גע־וויינטליך דער מייסטער פּאַנאַנדערצאָלען מיט זיינע געזעלען. דער אַנדערער איז היסטאָריש מער פאַרבונדען מיט דער הויזליך־קאַפּי־טאַליסטישער פאָרמע פון אינדוסטריע, וואו דער פּראָדוצירער האָט טאַקע אַנדערש ניט געקאָנט קריגען זיין לוין, סיידען פון שטיק.

אין דער עפּאָכע פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם טרעפט מען ביידע פאָרמען גלייך: דער קאַפּיטאַליסט קלייבט זיך אויס באַ איט־לעכען פאַל דעם אופן, וואָס לוינט זיך אים בעסער; ביידע האָבען זיי זיך זייערע מעלות און זייערע חסרונות פאַר דעם אונטערנעמער.

ווען מען צאָלט פון צייט, שטריינגט זיך דער אַרבעטער אַז וויי־ציגער, ער זשאַלעוועט זיינע כוחות; זיין אַרבעט איז ניט אַזוי אינ־טענסיוו. און טאַקע, ווי שטאַרק ער זאָל ניט אויסגעבען זיין ענער־גיע, וועט ער דאָך פאַר'ן טאָג קריגען אַלץ דיזעלביגע שכירות.

ווען מען צאָלט פון שטיק, צווינגט עס דעם אַרבעטער צו האַ־רעווען א סך מער אָנגעשטריינגט, ער זעהט צו מאַכען וואָס מער, ווארים דאָס פאַרגרעסערט זיין פאַרדינסט. אָבער, מחמת געאייל־טער אַרבעט, איז די אַרבעט גופא פון אַן ערגערער קוואַליטעט. הייסט עס, צאָלען פון צייט לוינט זיך בעסער דעם אונטערנעמער דאָרט, וואו די קוואַליטעט פון דער סחורה האָט א באַזונדער באַדייטונג.

איבעריגענס, אפילו באַ אַרבעט פון שטיק, קען דער אונטער־נעמער ביסלעכווייז, מיט דער הילף פון שטריינגען בראַקירען און

שטראָפען, דערשלאָגען זיך צו א מער זאָרגפעלטיגער ארבעט, צו א הויכער קוואַליטעט פון די פּראָדוקטען. ווייטער, ארבעט פון שטיק האָט פאר'ן איינגענטימער די מעלה, וואָס דאָס גיט אים די מעגליכ־קייט ביסלעכווייז צו פארגרעסערען דעם פּראָפיט, וואָס ער קריגט פון איטלעכען ארבעטער. דאָס קומט פאָר אזוי. האָבענדיג אין זינען מער צו פאַרדינען, ארבעטען די ארבעטער ענערגישער, און א גע־וויסע צייט קריגען זיי טאקע מער געצאָלט ווי געוויינטליך. ווען די העכערע אָנגעשטריינגטקייט פון ארבעט ווערט שוין בא זיי א געוואוינ־הייט, דריקט דער אונטערנעמער אראָפּ די פּרייזען, אזוי אז דער אר־בעטס לוין פאַלט צוריק ביז דער פריהערדיגער גרויס. כדי מער צו פאַרדינען, מוזען די ארבעטער ווידער פארגרעסערען די אינטענסיווי־טעט פון דער ארבעט; און נאָכדעם קומט ווייטער פאָר א פאר־קלענערונג פון די פּרייזען, א. אז. וו.

בא אזעלכע באַדינגונגען איז נאַטירליך, אז מיט דער אנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם זאָל די ארבעט פון שטיק אַלץ מער ארויסשטויסען די ארבעט פון צייט.

כדי צו פארענדיגען דעם איבערבליק פון די פאָרמעס פון אר־בעטס לוין, דאַרף מען נאָך דערמאָנען וועגען געצאָלט מיט דער באַ־טייליגונג אין די פּראָפיטען. אחוץ דעם געצאָלט פון צייט אָדער פון שטיק, צעטיילט מען נאָך צווישען די ארבעטער א באַשטימטען טייל פון פּראָפיט, למשל 5—10%. קיין ערנסטע, אַלגעמיינע באַדײ־טונג האָט אָט די פאָרמע פון ארבעטס לוין ניט. צו זעלטען לוינט זיך עס דעם אונטערנעמער. מען ווענדט עס אָן דערהויפּט דאָרט, וואו עס איז באַזונדער וויכטיג צו פאראינטערעסירען די ארבעטער אין דער קוואַליטעט פון זייער ארבעט, — למשל, אין די מאַנופאַקטורען פון מוזיק אינסטרומענטען, אָדער ווען אין לאַנד איז פאראַן ווינציג גע־ניטע און פייהיגע ארבעטער פון א געוויסער ספּעציאַליטעט, און מען וויל זיי דעריבער וואָס איינגער צובינדען צו ד ע ר אונטערנעמונג.

דער אונטערנעמער צאָלט אוים דעם ארבעטס לוין נ אָ כ ד ע ם ווי די ארבעט איז שוין אָפּגעטאָן. אויסנאַמען פון דעם כלל זיינען זעהר זעלטען. דאָס הייסט, דער ארבעטער לייט אוים אייגענטליך די

א. באַגדאַנאָוו

ארבעטס קראַפט זיינע דעם קאַפּיטאַליסט, ער גיט זי אים אויף קרעדיט: זי ווערט פאַרברויכט, איידער מען באַצאָלט פאַר איר.

דעריבער, קריגט פאַר דעם ארבעטער א באַזונדער באַדייטונג דער טערמין פון פאַנאַנדערצאָלען זיך — א וואָכיגער, א צוויי־וואָכיגער, ציי א חודש'דיגער, א. אז. וו. פון איין מאָל צאָלען ביז דעם אנדערען מוז דער ארבעטער לעבען געוויינטליך אויף חוב. דער קרעמער אָבער, בא וועמען ער קויפט געברויך ארטיקלען, גיט אויף חוב ניט אומזיסט. וואָס זעלטענער מע צאָלט אוים דעם ארבעטס לוין, אלץ שווערער איז דעם ארבעטערס לאַגע בא אַזעלכע באַדינגונגען.

אין דער פראַגע מכח דער הויך פונ'ם ארבעטס לוין זיינען פאַראַן געוויסע ספּעציעלע שוועריגקייטען צום אויספאַרשען. קודם־כל דאַרף מען באַטראַכטען, ווי אַזוי איז מעגליך צו פאַרגלייכען די גרויס פון דעם ארבעטס לוין פאַר פאַרשיידענע געגענטען און צייט פּעריאָדען.

בא דער נאַטור פאָרמע פון געצאָלט איז נאָך אַזא פאַרגלייכונג גאַנץ גרינג צו מאַכען: וואו דער ארבעטער קריגט מער פּראָדוקטען, דאָרטען איז דער לוין העכער (פאַרשטעהט זיך, אויב די פּראָדוקטען זיינען דיזעלביגע: אַניט איז נאָר אומגעפער מעגליך צו באַטראַכטען עס).

ווען מען צאָלט אָבער מיט געלט, זיינען שוין די שוועריגקייטען גרעסערע. אויב דער ארבעטער קריגט אין איין אָרט צוויי מאָל אַזויפיל געלט וויפיל אין דעם אנדערען, הייסט עס נאָך ניט אַז זייןווירקליכער לוין איז העכער. ניט דאָס געלט גופא איז וויכטיג פאַר'ן ארבעטער, נאָר וויפיל געברויך ארטיקלען ער קען דערפאַר קויפען. אויב אין איין לאַנד איז דער ארבעטס לוין 2 רובל, און אין דעם אנדערען 1 רובל, נאָר אין דעם ערשטען לאַנד זיינען אַלע געברויך זאַכען אין צווייען טייערער, דאַן דאַרף מען רעכענען, אַז דער ווירקליכער לוין איז אין ביידע פאַלען גלייך.

אויף אַזא'ן אופן, מוז מען אונטערשיידען די נאָמינאַלע, לפנים'־דיגע גרויס פון דעם לוין: אַזויפיל און אַזויפיל רובל, קאָפּיקעס, —

און די רעאַלע, ווירקליכע גרוים; כדי צו קריגען אַ באַגריף וועגען דעם רעאַלען לוין, דאַרף מען פריהער קלאָר מאַכען וואָס פאַר אַ סכום געברויך זאַכען מען קען קויפען פאַר אַ געוויסען געלט לוין: אַזוי־פיל פונט ברויט, פלייש, אַזויפיל אַרשין לייווענט א. אז. וו.

פאַרגלייכען דירעקט דעם געלט לוין קען מען נאָר אין איין און דעמזעלביגען אָרט, אין איין און דערזעלביגער צייט; אַניט קענען אַרויסקומען מיאוס'ע טעות'ן.

דאָס זיינען נאָך ניט אַלע שוועריגקייטען. ווען מען באַטראַכט די הויך פון אַרבעטס לוין, מוז מען אויך האָבען אין זינען די לייגג פון דעם אַרבעטס טאָג און די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט, — בכלל, די אויסגאַבע פון אַרבעטס־ענערגיע. אויב די אַרבעטער פון איין לאַנד קריגען פאַר אַ 10־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג, וויפיל די אַר־בעטער פון אַן אַנדער לאַנד פאַר אַ 12־שעה'דיגען, איז קלאָר אַז דער לוין אין דעם צווייטען לאַנד איז אַ נידעריגערער. אויב דער אַר־בעטס טאָג איז אַ גלייכער איןביידע לענדער, למשל, אַ 10־שעה'־דיגער, נאָר די אַרבעט איז אין דעם צווייטען פאַל אַן אינטענסיווערע, איז די הויך פון דעם אַרבעטס לוין פאַר'ן צווייטען לאַנד אַ קלענערע.

איבער אַט די אַלע שוועריגקייטען קען מען גאַנץ אָפט טרעפען אין דער עקאָנאָמישער ליטעראַטור אומענדליכע חקירות: צי איז דער אַרבעטס לוין דאָרטען און דאָרטען פאַר אַזאַ און אַזאַ פּעריאָד גע־פאַלען, אָדער ער האָט זיך געהויבען.

אַלענפאַלס, דער אַרבעטס לוין איז ניט מער ווי דער מאַרק פּרייז אויף אַרבעטס קראַפט. דעריבער, שטימט ער אין דורכשניט אומגעפער מיט'ן ו ו ע ר ט פון אַרבעטס קראַפט.

ווי עס איז שוין געזאָגט געוואָרען, איז דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט גלייך צום ווערט פון דעם וואָס עס קאָסט צו באַפרידיגען די געוויינטליכע באַדערפעגישען פון דעם אַרבעטער און זיין הויז־גע־זינד. מכח דעם דאַרף מען נאָך מאַכען געוויסע דערקלערונגען.

1.) צווישען די געוויינטליכע באַדערפעגישען פון דעם אַר־בעטער האָבען די קינסטליך אַנטוויקעלטע כמעט פונקט אַזאַ ווירקונג

א. באגדאנאוו

אויפ'ן ווערט פון דער ארבעטס קראפט און דער הויך פון דעם לוין, ווי די נאטירליכע.

באאבאכטונגען האבען באוויזען, אז אויב דער ארבעטס לוין איז ערגעץ וואו מחמת גינסטיגע באדינגונגען, א לאנגע צייט געשטאנען העכער, וועט ער שוין זעהר זעלטען פאלען צוריק צו דער פריהערדיגער גרויס אדער נאך נידעריגער דערפון. די ארבעטער פארטיידיגען מיט עקשנות דעם געהעכערטען לוין, כדי צו האבען די מעגליכקייט צו לעבען לויט זייערע נייע געוואוינהייטען. אויב דער לוין פאלט אבער פארט, טא ווייזט זיך אפט ארויס, אז דער ארבעטער וועט פארברויכען ווייניגער פלייש, ברויט, אבי נאר צו האבען א מעגליכקייט צו קויפען טאבאק, שנאפס, טיי, ביכער און אז. וו.

2) ווען מען זאגט, אז אין דעם ווערט פון דער ארבעטס קראפט געהט אריין דער ווערט וואס עס קאסט צו באפרידיגען די באדער־פענישען פון דעם ארבעטערס הויזגעזינד, מיינט מען דערביי א פא־מיליע פון *דורכשניטליכער* גרויס.

ווייטער רעכענט זיך דערביי, אז אין דער געגעבענער געזעלשאפט פארקויפט אין דורכשניט נאר איין מענטש פון דער גאנצער פאמיליע זיין ארבעטס קראפט, און ער פארדינט עס אויף אלע מיטגלידער פון דער פאמיליע. אויב אבער אין דער פאמיליע ארבעט ניט איין מענטש, נאר מער, דארף דער לוין פון *אלע ארבעטער אינאיינעם* קלעקען, אין דורכשניט, אויף צו באפרידיגען די באדערפע־נישען פון דער פאמיליע.

נאך אט די באמערקונגען וועגען ארבעטס לוין בכלל, קען מען איבערגעהן צו דער פראגע מכח ארבעטס לוין אין דער מאנופאקטור עפאכע.

אפילו בא אן אנטוויקעלטער מאנופאקטור בלייבט די ארבעט נאך אלץ א האנט־ארבעט, ווי אין האנטווערק. דעריבער, האט נאך אלץ א גרויסע באדייטונג די קונסט פון דעם איינצעלנעם ארבעטער, אזוי ווי פריהער.

פארשיידענע סארטען ארבעט בא דער טעכנישער צעטיילונג ווייזען זיך ארויס אדער איינפאכערע אדער מער פארוויקעלטע, זיי

פּאַדערען אַמאָל מער אַמאָל ווייניגער לערע און געניטקייט. לויט דער פּאַרוויקעלטקייט פון דער אַרבעט, לויט דער מאָס קענטשאַפט און געלערנטקייט טיילען זיך די אַרבעטער פון די מאַנופאַקטורען אויף קלאַסען, פאַר וועלכע דער אַרבעטס לוין איז ניט קיין גלייכער.

דעם נידעריגסטען קלאַס שטעלען פאַר, ווי מע רופט זיי, די פּראָסטע אַרבעטער*) אָדער ניט געלערענטע אַרבעטער — די פאַר־שטעהער פון „פּראָסטע" אַרבעט אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע. פון זיי האָט זיך ניט געפאָדערט קיין באַזונדער לערע, זיי פלעגט מען איבערגעבען אַזעלכע אַרבעטען, וואָס איטלעכער קען דאָס טאָן. זיי פלעגען קריגען דאָס קלענסטע געצאָלט, לפּי־ערך נאָך מיט זייערע גאַנץ שוואַך אַנטוויקעלטע באַדערפעגישען. פּויערים, וואָס זיינען געבליבען אָהן ערד, בראָדיאַגעס („טרעמפּס"), בעטלער — פלעגען צושטעלען פאַר די מאַנופאַקטורען דעם גרעסטען טייל פּראָסטע אַרבעטער.

די געניטע אַרבעטער**) פלעגען בילדען אַ מין אַריסטאָקראַטיע און פלעגען קריגען מער פון די פּראָסטע אַרבעטער. זיי זיינען אויך געווען צעטיילט אויף נאָך קלענערע גרופּעס, לויט דעם גראַד געניט־קייט און דער גרויס פון דעם לוין. געניטע אַרבעטער פלעגען אַרויס־קומען לכתחילה פון דעם קלאַס געפאַלענע בעל־מלאכות, און אויך פון די געוועזענע געזעלען.

האַבענדיג אין זינען, אַז דער אַרבעטס לוין ווערט באַשטימט דורך דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט, ד.ה. וואָס עס קאָסט צו באַפרידיגען דעם אַרבעטערס באַדערפעגישען, איז ניט שווער צו פאַר־שטעהן, אַז אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע האָבען געקענט עקזיסטירען גרויסע און שטענדיגע אונטערשיידען אין דעם אַרבעטס לוין: שפּילענ־דיג ניט קיין גלייכע ראָלעס אין דער פּראָדוקציע, אויסברייגענדיג אין דעם פּראָצעס פון אַרבעט ניט קיין גלייכען סכום געזעלשאַפטליך ניצליכע אַרבעטס ענערגיע, האָבען די פאַרשיידענע קלאַסען אַרבע־טער געדאַרפט האָבען אויך אַ פאַרשיידענעם גראַד פון באַדערפעגישען:

*) אויף ענגליש „קאָמאָן ליובאָרערז," אָדער אויף אַמעריקאַנער אי־דיש — „קאָמאָנע" אַרבעטער.

**) אויף ענגליש „סקילד".

א. באָגדאַנאָוו

ניט אומזיסט פלעגן זיי זיך אונטערשיידען אפילו לויט זייער אָפּ־שטאַמונג פון מער פאַרמעגליכע אָדער ווייניגער פאַרמעגליכע געזעל־שאַפטליכע גרופּעס. נאָר פאַרוואָס רעכענט זיך דער קאַפּיטאַליסט מיט דעם פאַרשיידענעם גראַד באַדערפעניש פון זיינע אַרבעטער, פאַרוואָס וואַרפט ער ניט אַראָפּ דעם לוין פון די געלערנטע אַרבעטער ביז צו דער מדרגה פון די פּראָסטע אַרבעטער? אים אַרט דאָך ניט, וואָס דעם אַרבעטערס לערע האָט עפּעס געקאָסט.

ערשטענס, עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אז די געלערנטע אַר־בעטער פאַרטיידיגען ענערגיש דעם הויכען גראַד פון זייערע באַדער־פענישען. צווייטענס, אין דעם קאַמף פאַר'ן אַרבעטס לוין געפינען זיי זיך אין לפי־ערך גינסטיגע באַדינגונגען, א סך גינסטיגערע, איי־דער די ניט געלערנטע. די ערשטע איז פאַראַן ווייניגער, די קאָנקור־רענץ צווישען זיי איז שוואַכער, עס איז זיי שווערער צו פאַרבייטען, מיט איין וואָרט — די פאַרהעלטעניש פון נאָכפראַגע און אָנבאָט איז פאַר זיי גינסטיגער, און דעם קאַפּיטאַליסט איז באַזונדער שווער אַראָפּצורייסען פון זייער לוין.

אויף וויפיל די לאַגע פון געלערנטע אַרבעטער איז בכלל געווען גינסטיג אַנקעגען די מאַנופאַקטור אונטערנעמער, קען מען זעהן פון אָט אַזאַ באַטראַכטונג: אויב עטליכע אַרבעטער פירען דורך א באַ־זונדער שטיקעל אַרבעט, וואָס איז נויטיג אין דער רייע אַנדערע אַר־בעטען און פאָדערט א באַזונדער געניטקייט, און זיי זאָגען זיך אָפּ צו אַרבעטען, איז אַזוי ווי עס איז אוממעגליך צו פאַרבייטען זיי אויף'ן שטעל מיט אַנדערע, קומט דעם באַלעבאָס אויס זעהר אָפט אײַנגאַנצען אָפּשטעלען די פּראָדוקציע אויף א צייט אָדער נאָכגעבען זיי. דער נאָכפראַגע אויף געניטע אַרבעטער אין דער וואַקסענדיגער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע איז געווען אַזוי גרויס, אז ניט זעלטען האָבען זיי געהאַט א מעגליכקייט צו דיקטירען די באַלעבאַטים באַדינגונגען. פאַרשטעהט זיך, ניט אַלעמאָל און ניט אומעטום איז עס אַזוי געווען.

בכלל, אויב אפילו דער לוין פון געניטע אַרבעטער וואָלט, איבער עפּעס באַזונדערע אומשטאַנדען, געוואָרען ניט העכער פון דעם לוין פון פּראָסטע אַרבעטער, וואָלטען זיך געניטע אַרבעטער אויסגענומען,

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

— זיי וואָלטען ביסלעכוויז פאַרוואָרפען זייער פריהערדיגע באַשעפ־טיגונג, וואָס פאָדערט אַ גרויסע נערוועז אָנשטריינגונג, אַ גרויסען פאַרלוסט פון ענערגיע, און וואָלטען געוואָרען פּראָסטע ארבעטער; און פון דאָס ניי לערנען זיך עפּעס אַ פאַרוויקעלטע ארבעט וואָלט נאָר קיינער ניט געוואָלט, וואָרים דאָס וואָלט דאָך ניט געבראַכט קיין שום באַזונדערען נוצען.

אַלענפאַלס, דער גרעסטער טייל פון פּראָלעטאַריאַט איז באַשטאַ־נען פון גראָב־ארבעטער און ווייניג געלערנטע ארבעטער. זיי זיי־נען ארויסגעגאַנגען פון דער סביבה פון יענע קלאַסען, וואָס זיינען גע־ווען אַמשטאַרקסטען געדריקט און עקאָנאָמיש אָפּגעשוואַכט ביז גאָר, און נאָר זעהר לאַנגזאַם האָבען זיי אַנטוויקעלט זייערע באַדערפעני־שען. דערפאַר איז אין 16־טען, 17־טען יאָרהונדערט דער ארבעטס לוין געווען בכלל זעהר נידעריג. נאָך אין אַ גרעסערער מאָס איידער אין דער באַארבעטענדיגער אינדוסטריע איז דאָס ריכטיג בנוגע צו דער קאַפּיטאַליסטישער ערד־ארבעט, וואָס הייבט זיך דאַן אָן צו באַווייזען, וואו קיין „געלערנטע" ארבעט איז בכלל כמעט ניטאָ, און די באַדער־פעני־שען פון די האָרעפּאַשניקעס זיינען גאָר ניט אַנטוויקעלט.

אין די מער אָפּגעשטאַנענע אונטערנעמונגען, וואָס זיינען איינגע־אָרדענט לויט דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע, איז דער פאַרדינסט פון די פּראָדוצירער אומגעפער אויף דעמזעלביגען גראַד ווי אין די מאַנופאַקטורען, אָדער נאָך נידעריגער. דער האַנדעלס קאַפּיטאַל דאָגה'ט וועגען דעם פּראָדוצירער נאָך ווייניגער, איידער דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל, פאַר וועמען אַן אויסגעמוטשעטער, דעגע־נערירטער ארבעטער איז צו באַשיימפּערליך פון אַ קנאַפּען נוצען.

אַ גינסטיגע באַדינגונג פאַר דער הויך פון דעם ארבעטס לוין אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע איז דאָס, וואָס פרויען און קינדער ארבעט איז נאָך זעהר ווייניג פאַרשפּרייט: פון דער גאַנצער פאַמיליע פאַר־קויפט זיין ארבעטס קראַפט געוויינטליך נאָר איין מענטש. אויף אַזאַ'ן אופן ברייינגט דער פאַרקויף פון איין ארבעטערס קראַפט לעבענס־מיטלען פאַר דער גאַנצער פאַמיליע. דעריבער, בלייבט נאָך אַלץ פאַר דער פרוי אין פאַמיליע דיזעלביגע „נאַטור־ווירטשאַפטליכע" ראָלע,

א. באַגדאַנאָוו

וואָס אין דעם קליין־בורזשואַזן פּעריאָד: זי פירט נאָר די הויז ווירט־שאַפט.

דער נידעריגער ארבעטס לוין פון דער מאַנופאַקטור עפּאָכע געהט געוויינטליך אינאיינעם מיט ניט קיין זעהר לאַנגען ארבעטס טאָג און מיט ניט קיין זעהר אָנגעשטריינגטער ארבעט.

אין אָנהויב פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד איז די לייַנג פון דעם אַרבעטס טאָג ווייניג וואָס אָפּגעשיידט פון דעם ווי ער איז געווען פאַר די האַנטווערקער געזעלען אין דער צייט, ווען האַנטווערק האָט געבליט — 9, 10 שעה א טאָג, אַמאָל נאָך אפילו ווייניגער דערפון. א שרייבער פון 17־טען יאָרהונדערט קלאָגט זיך ביטער אויף דעם ענאַאיזם און דער פוילקייט פון די ענגלישע ארבעטער, וואָס ארבעטען 4—5 טעג אין וואָך צו 8 שעה, קריגען די נויטיגע לעבענס־מיטלען, און עס רופעט זיי גאָר ניט צו ארבעטען א ביסעל מער.

בנוגע די פאַרשטעהער פון די פאַרוויקעלטע ארבעטען דערקלערט זיך אזא קורצע ארבעטס צייט מיט זייער גינסטיגער לאַגע אויפ׳ן ארבעטס מארק. וואָס איז שייך די פאַרשטעהער פון גראָבער ארבעט, דערקלערט זיך דאָס מיט דעם, וואָס זייערע באַדערפעגישען זיינען געווען גאָר ניט אַנטוויקעלט: ס׳איז ניט געווען וואָס עס זאָל זיי שטאַרק שטויסען צו קריגען מער לוין דורך לייַנגערע ארבעטס שטונדען. מיט דיזעלביגע באַדינגונגען דערקלערט זיך אויך די לפי־ערך ניט הויכע אינטענסיוויטעט פון דער ארבעט.

אזא צושטאַנד פלעגט צווינגען די רעגירונג פון יענער צייט אַנצונעמען מיטלען אַנקעגען דער צו גרויסער „פוילקייט״ און דעם „ענאַאיזם״ פון די ארבעטער. אַהער זיינען, קודם כל, שייך די שטריינגע געזעצען וועגען „בראָדיאַגעס״, ד.ה. ארבעטלאָזע, וואָס האָבען געמוזט ערגעץ וואו שטעלען זיך ארבעטען, אויב זיי האָבען נאָר געוואָלט אויס־מיידען אכזריות׳דיגע שטראָפען, פון שמיץ ביז דער תליה אריינגערע־כענט. אויף אזא׳ן אופן זיינען די מאַסען היימלאָזע מענשען געדריס־ציפּלינירט געוואָרען, כדי זיי זאָלען זיך טויגען פאַר די צוועקען פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל, און פאַרגרעסערענדיג מיט זיך דעם אר־

בעטס אנבאט, זאָלען זיי מאַכען אז די אנדערע זאָלען זיך אויך ניט אזוי בריקען. נאָר דער צוועק איז דערגרייכט געוואָרען אין א קנאַפּער מאָס.

ווייטער, דאָס געזעץ פלעגט רעגלאַמענטירען דעם ארבעטס טאָג: עס פלעגט באַשטימט ווערען דער מ י נ י מ ו ם ארבעטס שטונדען. למשל, די ענגלישע געזעצען פון 17־טען יאָרהונדערט באַשטימען אז ארבעטס טאָג פון 11—12 שעה, און אויב מען מאַכט א קאָנטראַקט אויף א קירצערען ארבעטס טאָג, קומט א שטראָף אי אויפ'ן באַלעבאָס אי אויפ'ן ארבעטער. אין דער פּראַקטיקע פלעגט מען אזעלכע געזעצען אפּהיטען ניט זעהר שטריינג: אָפט פלעגט מען זיך פון זיי אויסדרייען מיט פאַרשיידענע פאָרטעלס, און אָן אנדערשמאָל פלעגט מען זיי פּשוט פאַרלעצען.

אין די שפּעטערע פּעריאָדען פון דער מאַנופאַקטור עפּאָכע האָט זיך די לאַגע געביטען, און ניט לטובת די ארבעטער. אַלץ מער פויערען זיינען געבליבען אָהן ערד, און די קליין פּראָדוקציע איז אַלץ מער געפאַלען, און דאָס האָט אַלץ פאַרגרעסערט די צאָלען פון דעם פּראָלעטאַריאַט. ניט די מאַנופאַקטור פּראָדוקציע, ניט די רעשטען פון האַנטווערק זיינען ניט געווען בכוח צו געבען גענוג פאַרדינסט אָט דער מאַסע הונגעריגע נפשות. די קאָנקורענץ אויף דעם ארבעטס מאַרק איז געוואָרען אַלץ שאַרפער.

פונדעסטוועגען, איז די ליינג פון דעם ארבעטס טאָג געוואַקסען זעהר לאַנגזאַם. גענויע ציפערען איז שווער אָנצואווייזען; דאָך, דער פאָלגענדיגער פאַקט באַווייזט דייטליך, אז אפילו גאָר צום סוף פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד איז דער ארבעטס טאָג ניט געווען באַזונדערס לאַנג. אין דעם יאָר 1770 שלאָגט פאָר איינער אַן אוטאָר פון אַן עקאָנאָמישער אָפּהאַנדלונג אזאַ מין פּראָיעקט. כדי פּטור צו ווערען אין ענגלאַנד פון כל'ערליי ארבעטסלאָזע און ליידיג־געהערס, זאָל מען אויסבויען פאַר זיי א גוואַלדיג גרויס ארבעטס הויז, וואָס זאָל זיין, ווי דער אַוטאָר פון דעם פּראָיעקט דריקט זיך אויס, אַן אמת „שרעקען־הויז". די וואָס ווערען אהין אריינגעזעצט דאַרפען דאָרט קריגען אַלע נויטיגע לעבענסמיטלען, און דערפאַר דאַרפען זיי אר־

בעטען „גאַנצע 12 שעה א טאָג”. היינט אויב פאר דעם „שרעקעז־
הויז” האָט מען פאָרגעשלאָגען א 12־שעה’דיגען ארבעטס טאָג, קען מען
זיך שוין אָנשטויסען, אז די געוויינטליכע לייַנג פון דעם ארבעטס
טאָג איז געווען באַדייטענדיג קלענער.

5). די הויפּט-שטריכען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע אין דעם מאַנופאקטור פּעריאָד.

אין דער ערשטער, מאַנופאקטור עפּאָכע פון דעם אינדוסטריעלען
קאַפּיטאַליזם געהט נאָך אָן די באַפרייאונג פון דעם יחיד פון אַנטער־
דער אַפּטרופּסות פון די פאַרשיידענע מאַכטען, וואָס זיינען נאָך אי־
בערגעבליבען פון דער פעאָדאַלער סיסטעמע. עס ווערט בטל דאָס
רעכט פון לייב־אייגענטום דאָרט, וואו עס איז נאָך פאַרבליבען; עס
ווערט שנעל פאַרמינערט די געזעלשאַפטליכע קראַפט און דער איינ־
פלוס פון דער קאַטוילישער אָרגאַניזאַציע; די צעכען פאַרלירען זייער
גאַנצע באַדייטונג; עס בייטען זיך, לויט דעם אַלגעמיינעם אַנטוויקלונגס
גאַנג נאָך, אויך די פּאָליטישע פאָרמעס: די פאָרמעס פון אַבסאָלוטער
מאָנאַרכיע ווערען טיילווייז אָפּגעשוואַכט און נעמען אָן א מער קולטור־
רעלען אויסזעהן („דער אויפגעקלערטער דעספּאָטיזם”), און טיילווייז
געהען זיי איבער אפילו אין קאָנסטיטוציאָנעלע און פּאַרלאַמענטאַרי־
שע פאָרמעס (געוויינטליך, מיט דער הילף פון פאָלקס רעוואָלוציעס).
דאָס אַלץ פירט צו איין זאַך: עס ווערען אָפּגעשוואַכט די שטערונגען
פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער אינדיווידועלער באַלעבאַטישקייט און
דעם יחיד. נייע געזעלשאַפטליכע לעבענס פאָרמעס קאָנען זיך איצ־
טער אויסאַרבעטען שנעלער ווי פריהער.

נאָר אויב דער יחיד טרעפט אָן אין זיין אַנטוויקלונג אַלץ ווייי־
ניגער שטערונגען מצד די אויסערליכע אווטאָריטעטען, אויב עס
ווערען בטל די פ אָ ר מ אַ ל ע גרעניצען פאר דער אויסברייטערונג
פון זיין טעטיגקייט, בלייבען נאָך אָבער אַלץ אירע מ אַ ט ע ר י ע ל ע
גרעניצען: אין א סך פאַלען ווערט די אַנטוויקלונגס מעגליכקייט שטאַרק

אפגעשוואכט איבער די חסרונות פון אירע מאטעריעלע באדינגונגען. אין אט דער הינזיכט זיינען די שטערונגען ווייט ניט גלייך פאר די פארשיידענע גרופעס פון דער געזעלשאפט.

די וואקסענדיגע אנזאמלונג פון רייכטום אין די הענט פון יענע קלאסען, וועמען עס געהערט די ארגאניזאטארישע טעטיגקייט (אין דער פראדוקציע און ספעציעל אין דער פארטיילונג), גיט שוין גופא זעהר א סך פארשטעהער פון אט די קלאסען די פולע מעגליכקייט אוועק־צושיינקען אלע זייערע כוחות פאר גייסטיגער ארבעט. און אחוץ דעם, די אלגעמיינע אנטוויקלונג פון דער פראדוקציאנס טעכניקע און דער טעכניקע פון פארקער און די אלץ שטייגענדיגע קאמפליצירט־קייט פון דער ארגאניזאטארישער טעטיגקייט אין דער פראדוקציע שאַ־פען א שטארקען נאכפרעג אויף קאפ־ארבעט: קאפיטאל דארף האבען אינזשענערען, געלערענטע טעכניקער, וויסענשאפטליך־געבילדעטע ים־פארער, בוכהאלטערס, עקאנאמיסטען און אז. וו.; מלוכה דארף האַ־בען געבילדעטע באאמטע, אפיצערען און ד. ג. א דאנק אט די אלע אומשטאנדען קומט אויף א גרויסע צאל בורזשואזע אינטעליגענץ. די ארבעט אירע באצאלט זיך גוט, לויט נאך די הויכע באדערפענישען אירע און איר געפריווילעגירטער לאגע. פארנעמענדיג זיך דורכאויס מיט גייסטיגער ארבעט, האט זי א מעגליכקייט שטארק צו אנטוויקלען די ארבעטס פראדוקטיוויטעט אויף איר געביט. אויף אזא'ן אופן זעהען מיר, אז די העכערע שיכטען פון דער געזעלשאפט, פון די ערד־אייגענטימער ביז דער בורזשואזער אינטעליגענץ אריינגערעכענט, האבען כמעט ניט קיין מאטעריעלע שטערונגען אין זייער אנטוויק־לונג.

אין אן אנדער לאגע געפינען זיך יענע קלאסען, וואס שפילען אין דער אלגעמיינער פראדוקציאנס סיסטעמע די ראלע מער פון אויס־פאלגער. ווי עס איז שוין באוויזען געווארען אין דעם אפטייל וועגען ארבעטס לוין, האט דער ארבעטער געלעבט אין דער עפאכע, וואס מיר שטודירען דא, אין גאר ניט קיין גינסטיגע מאטעריעלע באדינגונגען; דער נידעריגער ארבעטס לוין, וואס האט אינגאנצען געשטימט מיט די ניט אנטוויקעלטע באדערפענישען, האט כמעט ניט איבערגעלאזען קיין

א. באַנדאַנאָוו

שום מעגליכקייט פאר אנטוויקלונג. אויף איין מדרגה מיט די אר־בעטער — אמאָל נאָך נידעריגער — שטעהען אין דעם פּרט די קליינע פּראָדוצירער, וואס דער האנדעלס קאפּיטאל האט זיי געארגאניזירט לויט'ן טיפּ פון דער הויזליך־קאפּיטאליסטישער פּראָדוקציע.

נאָר די פאַרשטעהער פון פאַרוויקעלטער ארבעט, וואס האבען געקראָגען לפי־ערך א גרעסערען ארבעטס לוין, האבען געהאט עפּעס א מעגליכקייט צו לעבען א גייסטיגען לעבען. אבער זיי זיינען געווען נאָר א טייל פון דעם ארבעטער קלאס, און א טייל אן אפּגעזונדערטער, זייער גינסטיגע לאגע האט כמעט גאר ניט געווירקט אויף'ן פּראָגרעס פון דעם גייסטיגען לעבען פון די אנדערע ארבעטער. (בכלל, איבער דער גרויסער פארשיידענארטיגקייט פון די מאטעריעלע לעבענס באַ־דינגונגען, האבען נאָך די ארבעטער פון דער מאנופאקטור עפּאָכע ניט פּארגעשטעלט פּאקטיש קיין איינהייטליכען קלאס; דאס באוואוסט־זיין פון סאָלידאריטעט איז נאָך געווען זעהר שוואך אנטוויקעלט צווישען זיי.)

עס שאדט ניט צו באמערקען, אז די ארבעט צעטיילונג אין דער מאנופאקטור, וואס שטרעבט איטלעכע ארבעט צו צעגלידערען אויף די איינפאכסטע אפּעראציעס, וואס יעדערע פון זיי דארף געטאן ווערען פון א באזונדער ארבעטער, איז שוין גופא ניט קיין גינסטיגע באדינגונג פאר אנטוויקלונג. דעם ארבעטער ווערט אפּגעגעבען א שרעקליך שמאַ־לער טעטיגקייטס קרייז; די איינארטיגע, ריין מעכאנישע ארבעט מיט אלץ איין אינסטרומענט איבער שטענדיג דעמזעלביגען מאטעריאל איז בכח גייסטיג אפּצוטעמפּען דעם מענטשען, פאַרוואנדלען אים אין א מאשינע. פונדעסטוועגען דארף מען אט די ווירקונג ניט מגזם זיין: אויב די ארבעט האט ניט קיין גייסטיגען אינהאלט, נאר צו דער־זעלביגער צייט איז פאראן אן איבערמאס ענערגיע פאר אנטוויקלונג, וועט דאס גייסטיגע לעבען קריגען א מעגליכקייט נאך ברייטער פּאַ־נאנדערצוואוויקלען זיך, און וועט זיך ממילא ניט באנוגענען מיט די גרעניצען פון דער ספּעציאליטעט. אבער באַ די מאנופאקטור ארבע־טער איז אזא איבערמאס ענערגיע געווען א זעלטענער אויסנאם.

אין אלגעמיין, מוז מען זאגען, אז די שארפע אפּטיילונג פון קאפּ־

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ארבעט און פיזישער ארבעט, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאר דער מאַנופאַקטור עפּאָכע, העכערט אפילו די פּראָדוקטיוויטעט פון די צוויי באַרטען ארבעט, אָבער צו דערזעלביגער צייט באַשאַפט זי באַדינגונגען פאר זעהר ניט קיין גלייכמעסיגער פּסיכישער אנטוויקלונג פון די באַזונדערע גרופּעס אין דער געזעלשאַפט.

דער סכום דערקענונגס מאַטעריאַל, וואָס שטאַמט פון דעם פּראָדוקציאָנס לעבען פון דער געזעלשאַפט, וואַקסט אויס אומגעהייער. דער קרייז פון דער פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט פון די קולטורעלע פעלקער וואַקסט אין שטח, פארכאַפּענדיג אַלץ נייע געגענטען אויף דער ערד; מען עקספּלואַטירט ענערגישער די נאַטירליכע אוצרות פון איטלעכער געגענט; דאָס אַלץ ברייננגט מיט דירעקט אַ פּראָגרעס אין די טעכנישע וויסענשאַפטען. אינאיינעם מיט זיי געהט אויך די אנטוויקלונג פון די נאַטור־וויסענשאַפטען, וואָס זיינען מיט זיי אייננג פארבונדען און שטעלען מיט זיך פאַר זייער פאַראַלגעמיינערונג. דער 16־טער, 17־טער און 18־טער יאָרהונדערט צייכענען זיך אויס מיט אַ שנעלען פּראָגרעס פון מאַטעמאַטיק, טעאָרעטישער מעכאַניקע, פיזיקע, כעמיע, און נאָכדעם אויך פון די מער פארוויקעלטע וויסענשאַפטען — די ביאָלאָגישע. די אנטוויקלטע ים־פאַרעריי האָט געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף'ן פּראָגרעס פון אַלע נאַטור־וויסענשאַפטען בכלל, פארלייכטערענדיג פאר די אייראָפּייער די אויספאָרשונג פון דער נאַטור אין פארשיידענע לענדער; נאָר אַ באַזונדער גרויסען אַנשטויס האָט געקראָגען די אַסטראָנאָמיע — אַ וויסענשאַפט, וואָס ווערט שטאַרק באַנוצט אין ים־פאַרעריי. דער פּראָגרעס פון אַסטראָנאָמיע איז געווען אייננג פארבונדען מיט דער דערפינדונג און אויסבעסערונג פון אָפּטישע אינסטרומענטען, וואָס האָט באַזונדער געפירט צו אַ שנעלערער אנטוויקלונג פון אַלע וויסענשאַפטען וועגען דער לעבעדיגער נאַטור, א. אז. וו.

אויף פארשיידענע אופנים האָט דער טעכנישער פּראָגרעס ארויסגערופען די נויטווענדיגקייט און האָט געשאַפען די מעגליכקייט פון דעם דערקענונגס פּראָגרעס, וואָס איז ווירקליך ניט אָפּצוטיילען

א. באַגדאַנאָוו

פון דעם ערשטען, און שטעלט מיט זיך פאַר זיין דירעקטע פאָרזעצונג.

דער פּראָגרעס פון דערקענונג אין דער עפּאָכע פון מאַנופאַקטור קאַפּיטאַליזם האָט א געוואַלדיגע באַדייטונג פאַר דער וויטערדיגער אַנטוויקלונג פון דעם קאַפּיטאַליזם גופא. נאָר אויף א געוויסער מדרגה אין דער אַנטוויקלונג פון וויסענשאַפט איז מעגליך דער איבערגאַנג פון מאַנופאַקטור־קאַפּיטאַליזם צו מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

די אַנטוויקלונג פון וויסענשאַפטען איז געגאַנגען ניט נאָר אין דער טיף, נאָר אויך אין דער ברייט. דיזעלביגע געזעלשאַפטליכע באַדערפענישען, וואָס האָבען אין דער עפּאָכע פון האַנדעלס קאַפּיטאַל פאַראורזאַכט און אַלץ וואַקסענדיגע פאַרשפּרייטונג פון קענטענישען צווישען די פאָלקס מאַסען, ווירקען נאָך שטאַרקער אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע. פונדעסטוועגען קען מען ניט זאָגען, אַז בילדונג האָט זיך זעהר שטאַרק פאַרשפּרייט אין אָט דער עפּאָכע: ניט די מאַנופאַקטורען, ניט די קאַפּיטאַליסטישע ערד־אַרבעט שאַפען נאָך ניט קיין איבעריגס שטאַרקען נאָכפרעג אויף גראַמאַטנע, אין א געוויסער מאָס געבילדעטע אַרבעטער.

די אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע און דער דערקענטעניש, דער וואוקס פון דעם מענטשענס מאַכט איבער דער נאַטור פירט אומפאַרמיידליך דערצו, אַז די רעשטען פון דעם נאַטוראַלען פעטישיזם זאָלען אַלץ מער אונטערגעהן. נאָר ביז זייער פולשטענדיגען פאַרשווינדען איז נאָך ווייט: אַן ענדליכען זיג איבער דער נאַטור האָט די מענטשהייט ניט אין דער עפּאָכע, בּאַ וועלכער מיר האַלטען דאָ איצטער, נאָר שפּעטער.

די מאַכט פון די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען איבער די מענטשען בלייבט אומבאַרירט, זי ווערט נאָך אפילו שטאַרקער מחמת דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג פון אויסטויש און קאָנקורענץ. אומבאַרירט בלייבט אויך דער אויסטויש־פעטישיזם, וואָס קומט פון אָט דער מאַכט, דאָס פאַרדרייטע פאַרשטעהן פון געזעלשאַפטליכע פּראָצעסען.

אויף די עקאָנאָמישע אַנשויאונגען אין דעם פּעריאָד, וואָס מיר באַטראַכטען דאָ, איז זעהר באַקוועם נאָכצופאָרשען, פון איין זייט, ווי

פאָליטישע עקאָנאָמיע

אזוי מענטשען פארשטעהען פעטישיסטיש די געזעלשאפטליכע ווירקליכקייט, פון דער אנדער זייט,—ווי אזוי צו דערזעלביגער צייט קומט אויף א ריכטיגע דערקענטעניש פון אט דער ווירקליכקייט, וואס אנטוויקעלט זיך שטענדיג נאר אויף אזוי פיל, אויף וויפיל עס דערלאזען דאס די פאקטישע געזעלשאפטליכע באציהונגען און דער פעטישיזם, וואס איז מיט זיי אומפארמיידליך פארבונדען.

די אינטערעסען און די אנשויאונגען פון דעם האנדעלס־אינדוסטריעלען קאפיטאל, ווי ער ווייזט זיך ארויס אין דער הויזליך־קאפיטאליסטישער פראדוקציאנס־סיסטעמע, ווי אויך אין דעם ערשט געבארענעם ריין אינדוסטריעלען קאפיטאל, האבען געפונען זייער אויסדרוק אין די ארבעטען פון די עקאנאמיסטען פון דער מערקאנטיל שול אדער דער שול פון „האנדעלס באלאנס.“

אין דער עפאכע, וואס מיר שטודירען איצטער, האבען די אויסטויש באציהונגען שוין באשאפען א גאנץ פעסטען, איינגען צוזאמענבונד אין דעם עקאנאמישען לעבען פון די באזונדערע געגענטען כמעט אין איטלעכען פון די גרויסע לענדער, אויף וועלכע אייראפע איז צעטיילט. אט דער צוזאמענבונד, ווי עס איז שוין געוועז אנגעוויזען, האט געפונען אן אויסדרוק אין דעם נאציאנאלען שטאט. נאר אויך צווישען די באזונדערע לענדער פארבינדען זיך אלץ ברייטערע אויסטויש באציהונגען, און די קאפיטאלען פון פארשיידענע לענדער הייבען אן צו קאנקורירען אויף דעם אינטערנאציאנאלען מארק, דערביי שטויסען זיך אן זייערע אינטערעסען ניט זעלטען איינע אן די אנדערע. למשל, די ענגלישע קאפיטאליסטען אין אנהייב 17־טען יארהונדערט האבען נאטירליך קודם כל געדארפט זעהן מיט כל המיטעל, אז די עקספלואטאציע פון דעם אינווייניגסטען מארק פון זייער לאנד זאל זיין געזיכערט פאר זיי, אנקעגען דעם אריינדרינגען פון דעם מער אנטוויקעלטען האלענדישען קאפיטאל; אבער אחוץ דעם האבען זיי אויך געדארפט זארגען, אז זיי זאלען האבען א פרייען צוטירט צום אינווייניגסטען מארק אין פראנקרייך. ענליכע שטרעבונגען ווייזט

א. באָגדאַנאָוו

אויך אַרויס, פון זיין זייט, דער פראַנצויזישער קאַפּיטאַל. בכלל, דער קאַפּיטאַל פון איטלעכען צד וויל ניט נאָר רוהיגערהייט הערשען איבער דער פּראָדוקציע פון דעם אייגענעם לאַנד, נאָר ער הייבט שוין אָן צו כּראַכטען וועגען דעם, ווי אַזוי צו באַצווינגען די פּראָדוקציע פון אַנ־דערע לענדער.

אָט דאָס זיינען די פּראַקטישע אינטערעסען, וואָס דינען פאַר׳ן פונדאַמענט פון דער שול פון האַנדעלס באַלאַנס. וואָס איז שייך דעם טעאָרעטישען יסוד, באַשטעהט ער אין דעם פריהערדיגען בליק אויף געלט, ווי אויף דעם איינציגען רייכטום. פאַר דעם מערקאַנטי־ליסט האָט געלט ג ו פ א א געברויך־ווערט, און נאָר געלט; אַנדע־רע סחורות האָבען א ווערט נאָר אויף אַזויפיל, אויף וויפיל עס גיט זיך איין אויסצובייטען זיי אויף געלט: מיט דעם סכום געלט אין לאַנד מעסט מען זיין ווירקליכע עקאָנאָמישע קראַפט, און דער וואוקס פון אָט דעם סכום מיינט א וואוקס פון דער דאָזיגער מאַכט. כדי צו פאַרשטעהן, ווי אַזוי האָט עס געקענט פאַרבלייבען אַזאַ גראָב־פעטישיסטישער בליק אין דער עפּאָכע, וואָס מיר באַטראַכטען דאָ, דאַרף מען געדיינקען, אַז קוואַנטיטאַטיוו (אין צאָל) איז נאָך די בכורה געוועזען ביים האַנדעלס קאַפּיטאַל, און אָט דער טראָגט הויפּטזאַכליך א געלט פאָרמע; דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל אָבער, וואָס טרעט אַרויס הויפּטזאַכליך אין דער געשטאַלט פון פּראָדוקציאָנס מיטלען, האָט ערשט געהאַלטען ביים געבאָרען ווערען.

נאָר אויב דער קליין־בורזשוא און מיט אים די שול פון געלט־באַלאַנס האָבען געדרונגען פון דעם בליק אויף געלט, ווי אויף דעם איינציגען רייכטום, אַז געלט דאַרף מען אויסגעבען וואָס ווייניגער, ציהט שוין דער קאַפּיטאַליסט און די שול פון האַנדעלס באַלאַנס גאָר אַן אַנדער שלוס: מען דאַרף דאָס געלט אויסגעבען אויף אַזאַ׳ן אופן, אַז מען זאָל אַריינקריגען וואָס מער פּראָפיט. דער גרויס־בורזשוא שטעהט העכער פון דער קליינליכער שפּאָרעוודיגקייט, — דאָס לעבען גופא לערענט עס אים. ער שטעהט אויף אַנקעגען די אַלטע געזעצען, וואָס פאַרווערען צופיל לוקסוס: ער געפינט, אַז לוקסוס איז גאָר ניצ־ליך, וואָרים דאָס שאַפט א מאַרק פאַר געוויסע פּראָדוקטען. נאָך

מער — ער שטעהט אויף אנקעגען די פריהערדיגע געזעצען, וואס האבען געשטערט ארויסצופירען געלט אין אויסלאנד: ער פארשטעהט, אז אמאל לוינט זיך בעסער ארויסצופירען מיט איין מאל א סך געלט, כדי דערנאך אריינצופירען נאך מער, ווי דאס טרעפט, למשל, בא איבערפארקויפען פרעמדע סחורות.

צו מאנאפאליעס פון פריוואטע מענטשען און קאמפאניעס באציהען זיך די פארשטעהער פון דער נייער שול, מערסטענטיילס, פיינדליך; און דאס איז גאנץ פארשטענדליך: מאנאפאליע איז גאנץ ניצליך פאר זעהר א קליינער צאל מענטשען, זי איז אבער שטארק ניט אנגענעם פאר אלע איבעריגע קאפיטאליסטען פון לאנד, ווארים זי צווינגט זיי צו צאלען טייערער פאר פראדוקטען פון דער מאנאפאל־פראדוקציע, און ווייטער, רופט עס בא זיי גלאט ארויס א קנאה מיט די הויכע פראפיטען.

דער ווילען צו באשיצען די נאציאנאלע קאפיטאלען פון אויסלענדישער קאנקורענץ באוועגט די מערקאנטיליסטען צו פאדערען פון מלוכה, זי זאל איינפירען הויכע גרעניץ אפצאלען אויף אריינגעפירטע געברויך ארטיקלען. אפגעשיידט אבער פון דער שול פון געלט־באלאנס, שטעהט די נייע שול פאר קלענערע אפצאלען אויף אריינגעפירטע רויע מאטעריאלען און געהילפס מיטלען צום ארבעטען: דער אינדוסטריעלער קאפיטאל וויל אריינקריגען וואס ביליגער די נויטיגע פראדוקציאנס מיטלען. ווייטער, זארגענדיג שוין ניט נאר צו פארהיטען דעם אינווייניגסטען מארק, נאר אויך איינצונעמען אויסערליכע מערק, שטעהט די נייע שול פאר א פארקלענערונג פון אפצאלען אויף ארויסגעפירטע סחורות, פאר א פארלייכטערונג פון עקספארט.

אין אלגעמיין שטעהט די מערקאנטיל שול פאר א ברייטער, אלזייטיגער אריינמישונג פון מלוכה אין עקאנאמישען לעבען, נאר אבער אזא אריינמישונג, וואס זאל זיין ניצליך פאר דער אנטוויקלונג פון קאפיטאל. דער יונגער קאפיטאליזם פון א באזונדער לאנד נויטיגט זיך אין שוץ און שטיצע פון דער מלוכה, אניט איז אים צו שווער אויסצוהאלטען די קאנקורענץ פון אויסלענדישע קאפיטאליסטען און אפילו פון די קליינע זעלבשטענדיגע פראדוצירער. דעריבער ווענדט

א. באָגדאַנאָוו

ער זיך כסדר צו מלוכה מיט פאַדערונגען, זי זאָל אים פאַרזיכערען די נאַציאָנאַלע מאָנאָפּאָליע און זאָל אים פאַרהיטען פון אויסערליכער קאָנקורענץ.

און די מלוכה פלעגט ענערגיש דורכפירען אין לעבען די פאָדערונגען פון דעם מערקאַנטיליזם. זי האָט ניט נאָר געשאַפען די געהעריגע סיסטעמע פון אָפּצאָלען, נאָר זי האָט געשיצט דעם קאַפּיטאַל נאָך אויף אַנדערע אופנים.

אַזוי האָט די פראַנצויזישע רעגירונג אין די צייטען פון ק א ל־ב ע ר (פאַר לואי דעם 14־טען) ניט באַנוגענט זיך מיט פאַרבאָט אָפּצאָלען, וואָס זי האָט אַרויפגעלייגט אויף די פּראָדוקטען פון אויסלענדישע מאַנופאַקטורען, נאָר זי האָט געמאַכט אַ סך אָנשטרענגונגען כדי אויפצוהייבען די נאַציאָנאַלע טעכניק. זי פלעגט אויסשרייבען קיין פראַנקרייך און אַפּריידען פון אויסלאַנד געניטע אַרבעטער. זי פלעגט מיט דער הילף פון כאַבאַר דערגעהן פאַר די אייגענע קאַפּיטאַליסטען די אינדוסטריעלע סודות פון פרעמדע מאַנופאַקטורען. זי האָט געמאַכט פאַר אַ חיוב אין די מאַנופאַקטורען געוויסע מעטאָדען פון פּראָדוקציע, וואָס האָבען זיך דאָן גערעכענט פאַר די בעסטע. עס זיינען באַשאַפען געוואָרען די גענויסטע רעגלאַמענטען, וואָס פלעגען פּינקטליך באַשטימען, ווי די צעך סטאַטוטען, די קוואַליטעט פון דער סחורה און אַלע פּרטים פון דער פּראָדוקציע. און אַט אַזאַ קליינליכע אַריינמישונג אין דער טעכניק פון אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען פלעגט דאָן אין די מערסטע פאַלען זיין ניצליך פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, וואָרים די רעגירונג האָט געהאַלטען אַ שאַרף אויג אויף דעם אינדוסטריעלען פּראָגרעס. עס זיינען געווען פאַלען, וואָס די רעגירונג פלעגט אַרויסהעלפען די מאַנופאַקטוריסטען אַפילו מיט קאַפּיטאַל. זאָרגענדיג אויפצוזוכען מערק, פלעגט זי זיך ניט אָפּשטעלען פאַר קיין מלחמות.

אין זייער „פּראָטעקציאָנס" פּאָליטיקע פלעגען די רעגירונגען באַנוצען זיך, בכלל, מיט העכסט פאַרשיידענאַרטיגע איינפאַלען, אַמאָל אַפילו זעהר אָריגינעלע. אין 1563 יאָר האָט די קעניגין עליזאַבעט פון ענגלאַנד, כדי צו שטיצען פישעריי, באַשטימט, אַז צוויי מאָל אין וואָך

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

זאָלען זיין פאַסט־טעג. אין 1666 יאָר איז דאָרטען גופא אַרויסגעגע־בען געוואָרען אַ געזעץ, וואָס האָט אונטער אַ גרויסען שטראָף געפאָדערט, אַז טויטע זאָל מען באַגראָבען דוקא אין וואָלענע קליידער.

צווישען די פאַרשיידענע מיטלען, וואָס מלוכה פּלעגט דורך זיי באַשיצען די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע, האָט זעהר אַ וויכטיגע היס־טאָרישע באַדייטונג געהאַט די „קאָלאָניאַלע פּאָליטיק“. אין תוך איז זי באַשטאַנען אין דעם, וואָס די קאָלאָניעס האָבען ניט געהאַט קיין רעכט איינצופירען אייגענע מאַנופאַקטורען, און די רויע מאַטע־ריאַלען איז זיי געווען דערלויבט אַרויסצופירען נאָר אין דער מעט־ראָפּאָליע. אַזאַ עקספּלואַטאַציע פון די קאָלאָניאַלע מערק האָט היפּש פאַרשנעלערט די אַנטוויקלונג פון, למשל, דעם ענגלישען קאַפּיטאַליזם.

לויט קראָמוועלס „נאַוויגאַציאָנס אַקט,“ האָט מען כל׳ערליי סחורות געמעגט אַריינפירען אין די קאָלאָניעס און אַרויספירען פון דאָרטען נאָר אויף ענגלישע שיפען, און אין ענגלאַנד גופא האָבען אויס־לענדער געמעגט אַריינפירען אויף אייגענע שיפען פּראָדוקטען נאָר פון זייער אייגענעם לאַנד. אויף אַזאַ׳ן אופן איז דער מאַרק פון ענגלאַנד גופא, און אויך פון אירע קאָלאָניעס געווען אינגאַנצען געזי־כערט פאַר די ענגלישע קאַפּיטאַליסטען.

אין דער קאָלאָניאַלער פּאָליטיק האָט ניט קיין קליינע ראָלע גע־שפּילט אַלע דיזעלביגע סיסטעמע פון מאָנאָפּאָליעס: ערשטענס, האָ־בען עס געפאָדערט די אינטערעסען פון דער מלוכה קאַסע, און צוויי־טענס — דער פּריוואַטער אונטערנעמערשער גייסט האָט נאָך, מסתמא, ניט דערגרייכט צו אַזאַ הויכער שטופע פון אַנטוויקלונג, אַז ער זאָל זיך קענען באַגעהן אָהן אַ באַזונדער דערמוטיגונג אין די פּאָרוויקעלטע און ריזיקאַלישע קאָלאָניאַלע אונטערנעמונגען. גרויסע קאַפּיטאַליס־טישע קאָמפּאַניעס פּלעגען אָפּקויפען די פּריווילעגיע צו פירען דעם האַנדעל אין געוויסע קאָלאָניעס, מיט נאָך פאַרשיידענע אַנדערע עקאָ־נאָמישע פּריווילעגיעס. פון אָט די קאָמפּאַניעס צייכענט זיך אויס באַזונדער די ענגלישע אָסט־אינדישע קאָמפּאַניע: זי האָט מיט איר געשיקטער און ביטערער פּאָליטיק, און אויך דורך מלחמות באַוויזען

א. באגדאנאוו

ארייגצוקריגען געוואלדיגע לענדערייען מיט צענדליגער מיליאנען איינ־וואוינער.

אזוי האבען זיך אין דער „פראטעקציאנס" פאליטיקע פון די מאנארכיעס פראקטיש פארווירקליכט יענע באדערפעגישען פון דער וואקסענדיגער קאפיטאליסטישער פראדוקציע, וואס האבען זיך טעא־רעטיש אפגעשפיגעלט אין די מיינונגען פון דער שול פון האנדעלס־באלאנס.

אין דער שול פון האנדעלס־באלאנס איז צום ערשטען אויפגעקו־מען די אידייע פון געזעצמעסיגקייט אין די עקאנאמישע דערשיינונגען. דאס איז א העכסט וויכטיגער געדאנק, וואס אהן אים האט גאר ניט געקענט אויפקומען קיין עקאנאמישע וויסענשאפט, מחמת עס קען ניט געבען קיין וויסענשאפט דארט, וואו עס איז ניטא, לפחות, א שטרעבונג קלאר צו מאכען די געזעצען פון דער דערשיינונג. צום ערשטען מאל האט טאמאס מען (אין אנהייב 17־טען יארהונדערט) ארויסגעזאגט זיך אין דעם זינען, אז דאס עקאנאמישע לעבען פאלט אונטער אונטער אייגענע געזעצען. די ווירקליכע מיטלען, וואס מלוכה נעמט אן, קאנען נאר, ווי ער מיינט, אויף א קורצער ווײלע אומענדערען דעם גאנג פון די געשעהענישען, נאכדעם אבער וועלען זיגען די אייגענע געזעצען פון דער עקאנאמיק, און אלץ וועט איבער־אנייס אוועקגעהן מיט׳ן אייגענעם וועג. דעם מאטעריאל פאר אזא מין אנשויאונג האט קענטיג געגעבען דאס, וואס פארשיידענע רעגי־רונגס מאסרעגלען פלעגען זיך ניט איינגעבען, אויב זיי פלעגען נאר זיין דערווידער די באדערפעגישען פון דער צייט, ווי, למשל, מאס־רעגלען אין דעם גייסט פון דער געלט־באלאנס סיסטעמע.

אויב פאר דעם קאפיטאליזם, וואס האלט ערשט אין געבארען ווערען, פאר דעם קאפיטאליזם, וואס האט זיך נאך ניט באפעסטיגט, איז די באשיצונגס סיסטעמע העכסט ניצליך, און בא געוויסע בא־דינגונגען אפילו נויטוועגדיג, איז נאך פון דאנען ניט געדרונגען, אז זי האט פונקט אזא באדייטונג אויך אין די ווייטערדיגע תקופות פון דער קאפיטאליסטישער אנטוויקלונג. פריהער אדער שפעטער קומט אן אזא מאמענט, ווען דער אינדוסטריעלער קאפיטאל הייבט אן צו

פיהלען איין זיך גענוג כוח, אז ער זאָל קענען אויסקומען אָהן קיין שום זייטיגער הילף. דאָן ווערט שוין פאר איהם די אפּטרופּסות פון דער רעגירונג, וואס גיט איהם אַכטונג, ניט באקוועם.

ערשטענס, וואס גרעסער עס ווערט דער געברויך פון מאַנופאַקטור סחורות איינוויינעניג אין לאַנד, אַלץ מער הייבען אָן דער מיטעלער און קליין בורזשואַ צו פּראָטעסטירען, ווי געברויכער, אַנקעגען דעם פּראָטעקציאָניזם. ווארים, אייגענטליך, וואס איז דאָס אַזוינס פּראָטעקציאָניזם פון דעם שטאַנדפּונקט פון געברויכער?

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אז אין ענגלאַנד איז די פּראָדוקציע פון וואָלענע סחורות שטאַרק אַנטוויקעלט, די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבעט איז זעהר הויך אויף אַט דעם געביט, און די ענגלישע קאַפּיטאַליסטען זיינען בכוח צו דעקען אַלע הוצאות פון דער פּראָדוקציע און דער טראַנספּאָרטירונג פון די סחורות קיין פראַנקרייך, און דערביי נאָך מאַכען אַ היפּשען פּראָפיט, ווען זיי זאָלען לייזען אויפ'ן מקח פון 2 פראַנק אַ מעטער. אין פראַנקרייך, פאַרקערט, האַלט ערשט די וואָל־פאַבריקאַציע ביים סאַמע אָנהייב פון איהר אַנטוויקלונג, די טעכניקע איז אַ שלעכטע, און וועלוועלער פון 3 פראַנק אַ מעטער קענען די פראַנצויזישע קאַפּיטאַליסטען זייער סחורה ניט פאַרקויפען. פאַרשטעהט זיך, אז אויפ'ן פראַנצויזישען מאַרק וועלען די ענגלישע קאַפּיטאַליסטען מאַכען אַ תל פון די פראַנצויזישע, — און די פאַבריקאַציע פון וואָל אין פראַנקרייך וועט מוזען אונטערגעהן. מלוכה היט אויס פון דער געפאַר און לייגט אַרויף אַ גרעניץ אַפּצאָל פון 1½ פראַנק אויפ'ן מעטער. די ענגלישע סחורה מוז מען שוין פאַרקויפען ניט ביליגער ווי אויף 3½ פראַנק, און די פראַנצויזישע קאַפּיטאַליסטען זיינען גערעטעוועט פון דער געפעהרליכער קאָנקורענץ. אָבער די פראַנצויזישע געברויכער זיינען געצוואונגען צו צאָלען 3 פראַנק פאַר שלעכטע פראַנצויזישע סחורה, אַנשטאָט צו קריגען גוטע ענגלישע געוועב פאַר 2 פראַנק. מיט דער צייט הייבען זיי אָן צו פּראָטעסטירען אַנקעגען אַזאַ צינז לטובת די היימישע קאַפּיטאַליסטען, און דער פּראָטעסט זייערער קריגט אַ גרויסע געזעלשאַפטליכע באַדייטונג, ווען עס קומט די מעגליכקייט צו דערהייבען די פראַנצויזישע טעכניקע צו דער מדרגה פון דער ענגלישער;

א. באָגדאַנאָוו

דער שוץ טאַריף האָט שוין דאָן מער קיין זינען ניט, און ער שאַדט נאָר דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, מחמת ער גיט די קאַפּיטאַ־ליסטען אַ מעגליכקייט צו קריגען אַ גרויסען פּראָפיט אָהן קיין שום טרחה פון זייער זייט צו פאַרבעסערען די טעכניקע.

צווייטענס, דער שוץ פאַר איין צווייג פון קאַפּיטאַל איז שעדליך פאַר די אַנדערע. אַ הויכער גרעניץ אָפּצאָל אויף אַגראַר מאַשינעס לוינט זיך ניט פאַר'ן פאַרמער, וואָס דאַרף אָט די מאַשינעס האָבען. אַ גרעניץ אָפּצאָל אויף אייזען טויג ניט פאַר די וואָס פּראָדוצירען געצייג דערפון. אַן אָפּצאָל אויף געברויך אַרטיקלען פאַר אַרבעטער איז ניט אַנגענעם פאַר אַלע אונטערנעמער בכלל, ווארים דאָס הע־בערט דעם פּרייז אויף אַרבעטס קראַפט א. אז. וו. בכלל, אַ מאָנאָ־פּאָליע איז אַ זאַך וואָס צערייצט אַלעמען, אחוץ דעם מאָנאָפּאָליסט אַליין.

דער אינדוסטריעלער אונטערנעמער איז ניט צופרידען, וואָס דאָס געזעץ מישט זיך אַריין אין זאַכען וואָס זיינען שייך צו טעכניקע, וואָס דאָס געזעץ באַשטימט, למשל, מוסטערען באַ וועלכע מע מוז זיך האַלטען אין דער פּראָדוקציע, — דערביי שטעהט עס אַלץ מער אָפּ פון דעם שנעלען טעכנישען פּראָגרעס, אַזוי אַז די מוסטערען ווערען פאַרעלטערט.

דער אַנטוויקעלטער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל הייבט אָן צו זוכען פאַר זיך אויסערליכע מערק, קען ער זיי אָבער ניט דערגרייכען אַלץ טאָקע איבער דעמזעלביגען פּראָטעקציאָניזם. אַז איין מלוכה מאַכט אַ הויכען אַריינפיר טאַריף, ענטפערען דערויף די אַנדערע מלוכות אויך מיט אַזוינע טאַריפען. עס קומט פאַר אַ מין אייגענאַרטיגע מלחמה מיט טאַריפען, וואָס פירט ניט זעלטען צו אַן אמת'ער מלחמה.

הייסט עס, די באַשיצונגס פּאָליטיקע ווייזט זיך אַרויס אַנקעגען די אינטערעסען פון קאַפּיטאַל. דאָן בייטען זיך די עקאָנאָמישע אַנ־שויאונגען. די ענגלישע עקאָנאָמיסטען האָבען די ערשטע אויסגע־דריקט די נייע אַנשויאונגען אין אַ וויסענשאַפטליכער פאָרמע.

אין ענגלאַנד האָט דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל מער פון אַלע אַנדערע פאָרמעס פון רעגירונגס אַריינמישונג געדריקט די באַשיצונג

פון ערד־אַרבעט, — די „קאָרן געזעצן“. אַריינצופירען אין ענגלאַנד תבואה פון אויסלאַנד האָט מען געמעגט נאָר אין דעם פאַל, ווען די פּרייזען אויף ברויט פלעגען דערגרייכען צו אַ באַשטימטער, זעהר הויכער נאָרמע. הויכע פּרייזען אויף ברויט רופען אַרויס אַ הויכען אַרבעטס לוין, ד. ה. לפי ערך אַ קלענערען פּראָפיט פאַר די קאַפּיטאַליסטען. טאַקע איבער אַט די געטריידע־געזעצען האָט זיך עס אויפגעהויבען דער ערשטער פּראָטעסט אַנקעגען דער רעגירונגס באַשיצונג פון ערד־אַרבעט (אין דער גרעסטער צאָל פאַלען, אייגענטליך, פון ערד־אייגנטום).

מיט אַזאַ פּראָטעסט איז אין מיטען 17־טען יאָרהונדערט אַרויסגעטראָטען ראַלי (Raleigh).

די באַדייטענדיגע אַנטוויקלונג פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל לגבי דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, די אַלץ וואַקסענדיגע אויבערהערשאַפט פון קאַפּיטאַל, אין דער פאָרמע פון פּראָדוקציאָנס מיטלען, איבער׳ן קאַפּיטאַל אין געלט־פאָרמע, רופט אַרויס אַן ענדערונג אין דעם בליק אויף געלט. טשאַילד געפינט, אַז געלט איז אַ סחורה צווישען אַנדערע סחורות, הגם אַ בעסערע. מיט דעם ווערט אונטערגעגראָבען, כאָטש נאָך ניט אינגאַנצען, דער טעאָרעטישער פונדאַמענט פון דער אַלטער שול.

אַזוי ווי דער האַנדעלס קאַפּיטאַל גיט זיך אָפּ אין זיין דירעקטער טעטיגקייט מיט׳ן אויסטויש, און פון דער פּראָדוקציע שטעהט ער לפי ערך פון דער ווייטענס, און אַזוי ווי דעם סוחר׳ס חשבונות שטיצען זיך אין די מערסטע פאַלען גראָד אויף די ענדערונגען פון די פּרייזען און זייערע אָפּווייכונגען פון דער נאָרמע, איז זעהר פאַרשטענדליך, פאַרוואָס די אידעאָלאָגען פון האַנדעלס קאַפּיטאַל לאָזען אויס פון אויג דאָס גרונט געזעץ פון אויסטויש — וואָס די אויסטויש באַציהונגען היינגען אָפּ פון דעם אַרבעטס־ווערט פון די סחורות. אין אַן אַנדער לאַגע געפינט זיך דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליסט: ער אָרגאַנירט די אַרבעט דירעקט, ער גיט דירעקט אַכטונג אויף דער פּראָדוקציע און פירט זיינע געשעפטען מיט׳ן אויסבליק אויף דער שטאַנדהאַפטיגקייט פון די פּרייזען, און ניט אויף זייערע פאַרענדערונגען. דערי־

א. באָגדאַנאָוו

בער, איז דער אידעאָלאָג פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אין לפי־ערד באַקוועמע באַדינגונגען, כדי קלאָר צו מאַכען זיך אין דעם צוזאַמענ־האַנג צווישען דעם אַרבעטס ווערט פון דער פּראָדוקציע פון סחורות און זייערע פּרייזען. און דער'אמת'ן, צום סוף 17־טען יאָרהונדערט שטעלט ווילליאַם פּעטי שוין אויף אין די הויפּט שטרי־כען די טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט, וואָס ליגט אין דעם פונדאַמענט פון דער היינטיגער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט. אינאיינעם דערמיט קריגט אויך דעם לעצטען קלאַפּ די לערע וועגען געלט, ווי וועגען דעם אויסשליסליכען, איינציגען אמת'ן רייכטום: עס ווערט קלאָר, אַז אויך געלט האָט אַ ווערט נאָר דערפאַר, ווייל'ע עס קאָסט אַרבעט.

ווייטער, מיט אַ באַזונדערער אַנטשלאָסענהייט, פאַרענדיגטקייט און קלאַרקייט דריקט אויס די געדאַנקען פון פרייער קאָנקורענץ, להיפוך צו די באַגריפען פון דער אַלטער שול, דאַדלי נאָרט, וועמען מען האַלט פאַר דעם ערשטען קאָנסעקווענטען "פרייטרעידער" — ד. ה. אַן אַנהייגער פון פרייען האַנדעל.

אין אַלגעמיינע שטריכען לערענט אונז נאָרט אַזוי. אַ נאַציע ווערט רייכער נאָר פון אינדוסטריע און האַנדעל. דער יסוד זייערער איז אַרבעט. דאַרפען מיר אַרבעט אַנערקענען פאַר'ן קוואַל פון רייכטום. געלט אָבער — איז ניט מער ווי איינע פון די סחורות. „געלט אין לאַנד איז ניט צופיל און ניט צו ווייניג. נאָר פּונקט אַזויפיל וויפיל עס איז נויטיג פאַר'ן פאַרקער"; דאָס איז אָבער אַזוי נאָר אין דעם פאַל, מיינט נאָרט, ווען דער האַנדעל מיט געלט איז ניט געדריקט.

האַנדעל און אינדוסטריע דאַרפען זיין פריי; אויב דער קוואַל פון רייכטום איז אַרבעט, דאַן קען קיין שום רעגלאַמענטאַציע ניט העל־פען דער באַרייכערונג פון פאָלק. פאַרקערט, דאָס קען נאָך שאַדען, וואָרים דאָס שטערט דער אַנטוויקלונג פון אַרבעט. „קיין איין שטאַט איז נאָך ניט רייך געוואָרען פון דער רעגירונגס מאַסרעגלען; נאָר שלום, אַרבעטזאַמקייט און פרייהייט האָבען באַשאַפען אינדוסטריע און רייכטום". נאָרט פּראָטעסטירט אַנקעגען דער אויסערליכער אַריינמי־

שונג אין עקאָנאָמישען לעבען. די שעדליכקייט פון געזעצען, וואָס באַגרעניצען לוקסוס, דערקלערט ער מיט דעם מאָטיוו, וואָס די אַנט־וויקלונג פון די באַדערפענישען איז אַ מעכטיגער באַוועגער פון פּראָ־גרעס, ווײַלע דאָס מאַכט די מענטשען צו אַרבעטען ענערגישער.

דער אינערליכער האַנדעל און דער אויסערליכער, האַלט נאָרט, זיינען ביידע גלייך נויטיג און זיינען אָפּהענגיג איינער פון דעם אַנ־דערען. ביידע דאַרפען זיין גלייך פרייַ. אַלע פעלקער פון דער וועלט זיינען פּונקט אַזוי פאַרבונדען צווישען זיך, זיינען פּונקט אַזוי נויטיג איינס פאַר׳ן אַנדערען, ווי די באַזונדערע שטעט אין איין לאַנד. אַוועקשטעלען צווישען די נאַציעס אַ צוים אין דער פאָרמע פון גרעניץ אָפּצאָלען, פאַרווערונגען א. אז. וו. איז פּונקט אַזוי ניט קלוג, ווי צו שטעלען זיך אין וועג די האַנדעלס באַציהונגען צווישען שכנות׳ע שטעט, אָדער גאָר צווישען באַזונדערע ווירטשאַפטען. אַלע פעלקער געהען אין זייער אַנטוויקלונג צו איין צוועק, און זיי דינען איינס דעם אַנדערען. די מענטשהייט דאַרף זיין דורכאויס סאָלידאַר אין אינדוסט־ריעלען לעבען. יעדער איינגער נאַציאָנאַליזם ברייִנגט נאָר שאַדען, ווײַלע דאָס פאַרמינערט די געגענזייטיגע טובות, וואָס איין פאָלק טוט דעם צווייטען, און האַלט אָפּ אויף אַזאַ׳ן אופן זייער עקאָנאָמישע אַנט־וויקלונג.

די ניצליכע טעטיגקייט פון דער מלוכה אין דעם עקאָנאָמישען לעבען באַשטעהט נאָר אין דעם, וואָס זי היט אָפּ דאָס אייגענטום; איטליכע אַנדערע אַריינמישונג, מיינט נאָרט, קען נאָר שאַדען די אינ־טערעסען פון אינדוסטריע. — נאָרט׳ס מיינונגען האָבען ניט געקראָ־גען קיין ברייטע פאַרשפּרייטונג אין זיין צייט (צום סוף 17־טען יאָר־הונדערט). אַפילו אין ענגלאַנד זיינען נאָר איינציגע צווייגען פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע געווען גענוג אַנטוויקעלט, אַז זיי זאָלען קענען פירען איינגאַנצען אַ זעלבשטענדיג לעבען, ניט נויטיגענדיג זיך אין דער אַפּטרופּסות פון מלוכה.

מיט אַ האַלבער מאה יאָרען שפּעטער איז די שול פון פרייער קאָנקורענץ אויפגעקומען אויך אין פראַנקרייך. דאָרטען זיינען די באַדינגונגען געווען אַביסעל אייגענאַרטיגע. האָבען זיי אויף דער

א. באַגראַנאָוו

נייער לערע ארויפגעלייגט א באזונדער שטעמפעל, נאָר דער תוך איז געבליבן דערזעלביגער.

ווען דער פראַטעקציאַניזם האָט שוין אויפגעטאָן פאַר דער וואַקסענדיגער פראַנצויזישער אינדוסטריע כמעט אַלץ, וואָס ער האָט געקענט אויפטאָן, האָט ער וואָס ווייטער אַלץ מער אַנגעהויבן צו פאַרוואַנדלען זיך, פונקט אַזוי ווי אין אַנדערע לענדער, אין אַ שטערונג אויפ'ן וועג פון דער אַנטוויקלונג. דאָס האָט ארויסגערופן אַנקעגן אים אַ רעאַקציע אין דער שטימונג פון דער האַנדעלס אינדוסטריעלער בורזשואַזיע. און ווי אַ רעזולטאַט דערפון זיינען ארויסגעבראַכט געוואָרען די טעאָריעס פון די פיזיאָקראַטען.

נאָר ניט דער פּראַטעקציאַניזם אַליין האָט געשטערט דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַל. נאָך אַ גרעסערען שאָדען האָבען אין דעם זינען געבראַכט די רעשטען פון די פעאָדאַלע צעך פאָרמען, וואָס קענען פאַר קיין פאַל ניט שטימען מיט דער פרייהייט פון קאַפּיטאַל, און אויך ניט מיט דער פרייהייט פון אַרבעט.

די פיזיאָקראַטען, הייסט עס, האָבען געמוזט קעמפען צו דערזעלביגער צייט אי אַנקעגען אַט די רעשטען, אי אַנקעגען דעם פּראַטעקציאַניזם. דאָס בעסטע וואָפען אין דעם קאַמף פון דער נייער שול זיינען געוועזן די אינטערעסען פון ערד־אַרבעט, מחמת צוויי טעמים: ערשטענס, איז פראַנקרייך דאַן געוועזן אַ לאַנד הויפּטזאַכליך פון ערד־אַרבעט; צווייטענס, די ערד־אַרבעט האָט אין אַ גרויסער מאָס געליטען פון דיזעלביגע באַדינגונגען, וואָס האָבען געשטערט דעם פּראָגרעס פון קאַפּיטאַל.

וועגען דעם געוואַלדיגען שאָדען, וואָס די רעשטען פון מיטעלאַלטער האָבען אָנגעטאָן דער אַנטוויקלונג פון דער אַגראַר פּראָדוקציע, דאַרפען מיר זיך דאָ באַזונדער ניט אָפּשטעלען: דאָס איז שוין פריער ארויסגעבראַכט געוואָרען. וואָס איז שייך דעם פּראַטעקציאַניזם, האָט ער מיטגעווירקט צו מאַכען אַ חורבן פון דער אַגראַרווירטשאַפט מער פון דער זייט. קודם כל פלעגט ער שטאַרק הייבען די פּרייזען אויף אַ סך פּראָדוקטען, וואָס די פויערען מוזען האָבען; ווייטער האָט ער אַריינגעשלעפּט פראַנקרייך אין אַ סך מלחמות, וואָס האָבען שטאַרק

חרוב געמאכט דאָס לאַנד, און די הויפּט לאַסט זייערע איז געפאַלען אויפ'ן ערד־ארבעטער קלאַס. די פּויערען האָבען געמוזט צאָלען דעם גרעסטען טייל שטייערען אויף צו דעקען די הוצאות פון קריג און אָפּ־געבען די בעסטע זין זייערע אין די בליהונגס יאָרען פון זייער ארבעטס קראַפט פאַר אַזאַ ניט פּראָדוקטיווער באַשעפטיגונג, ווי מלחמות, און נאָך דערצו, זעהר אָפט ניט קיין געלונגענע מלחמות.

די אינטערעסען פון דעם ערד־ארבעטער קלאַס זיינען פאַר די אידעאַלאָגען פון קאַפּיטאַל געווען נאָך באַזונדער נאָהענט צום האַר־צען, ווייל דאָס פאַראַרעמט ווערען פון די פּויערען האָט שטאַרק פאַר־קלענערט דעם אינערליכען מאַרק פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָ־דוקציע. די אַלטע שטרעמונג פון דער עקאָנאָמישער פּאָליטיקע האָט ניט באַמערקט, אַז די אנטוויקלונג פון דער באַארבעטענדיגער אינ־דוסטריע איז שטאַרק אָפּהייננגיג פון דער עקאָנאָמיקע פון ערד־ארבעט. די נייע שול האָט געשאַפען אַ טעאָריע, וואָס מאַכט ערד־ארבעט פאַר דעם ווינקעלשטיין פון דעם גאַנצען עקאָנאָמישען לעבען.

די פיזיאָקראַטען לערנען אונז, אַז די נ אַ ט ו ר איז דער קוואַל פון איטלעכען רייכטום. נאָר אַזאַ'ן ארבעט באַשאַפט רייכטום, נאָר אַזאַ'ן ארבעט איז פּראָדוקטיוו, וואָס האָט צו טאָן דירעקט מיט דער נאַטור — די ערד־ארבעט און בכלל ע ק ס ט ר אַ ק ט י ו ו ע ארבעט (וואָס קריגט אַרויס פּראָדוקטען דירעקט פון דער נאַטור). נאָר ערד־ארבעט אַליין גיט ר י י נ ע ה כ נ ס ה, ניט דעם מענטשען אַ גרעסערען פּראָדוקט, איידער ער דאָס וואָס ער האָט אויסגעבראַכט אויף דער פּראָדוקציע.

די ארבעט פון דעם בעל־מלאכה, מאַנופאַקטור ארבעט, בכלל די באַארבעטענדיגע אינדוסטריע, פאַרענדערט נאָר די פאָרמע פון דעם רייכטום, וואָס איז אַרויסגעקראָגען געוואָרען פון דער ערד, קיין נייעם רייכטום אָבער באַשאַפען זיי ניט, — אַזוי זאָגען די פיזיאָקראַטען. ווער רעדט האַנדעל, שאַפט דאָך געוויס ניט קיין נייע געברויך ווער־טען, ער טראָגט זיי נאָר אַריבער פון האַנט צו האַנט. די גאַנצע נאַ־ציע לעבט אויפ'ן חשבון פון דער רייגער הכנסה, וואָס דער ערד־

א. באַגראַנאָוו

ארבעטער קלאַס שאַפט מיט זיין ארבעט. די איבעריגע אינדוסטריעלע און ניט אינדוסטריעלע קלאַסען זיינען, אזוי צו זאָגען, אויף געהאַלט בא די ערד־ארבעטער.

דערפון מאַכט מען אזא מין אויספיר: עס איז גאַנץ נאַטירליך און שכל׳דיג, אז אַלע שטייערען זאָלען פאַלען אויף דער ערד, ווי אויפ׳ן איינציגען קוואַל פון רייכטום: אַלע אָפּצאָלען דאַרף מען פארבייטען אויף איין איינציגען ערד־שטייער. די באַארבעטענדיגע און האַנדעלס אינדוסטריע באַשאַפען ניט קיין שום רייכטום, דאַרפען זיי זיין באַפרייט פון אַלע אָפּצאָלען. אט דער אויספיר איז אַ פּראָטעסט אַנקעגען די שטייער אויסנאַמען פון דער אריסטאָקראַטיע און די גייסטליכע: צו דערזעלביגער צייט אָבער באַווייזט ער זעהר קלאָר, אז די פיזיאָקראַטען, ניט קוקענדיג אויף זייער גאַנצער ליבע צו ערד־ארבעט און אויף זייערע שטענדיגע לויב־געזאַנגען צו איר, זיינען געווען די פאַרטרעטער פון די אינטערעסען פון דעם אינדוסטריעלען און האַנדעלס קאַפּיטאַל (באַוואוסטזיניג צי אומבאַוואוסטזיניג — דאָס איז שוין אַן אַנדער פראַגע).

די נאַטור איז, לויט די אַנשויאונגען פון די פיזיאָקראַטען, ניט נאָר דער איינציגער קוואַל פון רייכטום, — זי איז אויך דער איינציגער אמת׳ער וועגווייזער אין דעם לעבען פון די פעלקער. די געזעלשאַפטליכע אָרדענונג דאַרף באַשטימט ווערען פון אייביגע, אומפאַרענדערליכע נאַטור־געזעצען, פּונקט אזוי ווי אַלע אַנדערע דערשיינונגען ווערען פון זיי באַשטימט. די געזעלשאַפטליכע אָרדענונג איז שכל׳דיג און נאָרמאַל נאָר דאַן, ווען זי שטימט מיט די געזעצען פון דער נאַטור, נאָר דאַן ווען זי פירט צום וואוילשטאַנד פון אַלע מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט. אויף וויפיל די געזעלשאַפטליכע אָרדענונג ווייכט אָבער אָפּ אין דער ווירקליכקייט פון דער נאַטור, אויף אזוי פיל איז זי ניט שכל׳דיג און שעדליך.

די נאַטירליכסטע און, הייסט עס, אויך די שכל׳דיגסטע אָרדענונג איז, לויט דער מיינונג פון די פיזיאָקראַטען, אזא וואָס שטערט אמווייניגסטען די אויסערונגען פון דער מענטשליכער נאַטור. ווען מען לאָזט זי איבער צו זיך אַליין, איז זי אַממערסטען פעהיג צו שטע־

לען זיך אין איר טעטיגקייט אויף דעם ריכטיגען וועג. פאָלגענדיג דעם רוף פון זיין נאַטור, וועט איטלעכער באוואוסטזיניג און מיט שכל שטרעבען צו זיין פערזענליכען גליק, — און אויף אזא'ן אופן וועט דערגרייכט ווערען אלעמענס גליק. מען דארף באפרייען דאס מענטש־ליכע לעבען פון אלע דריקונגען, וואס היינגען דערויף ווי א משא (מען מיינט, פארשטעהט זיך, די פעאדאלע, צעכען און פּראָטעקציאָנס דריקונגען און ד. גל.). פרייהייט מוז זיין אומעטום, און דערהויפּט אין דעם עקאָנאָמישען לעבען. דאַ קען מען זיך בלי ספק פאַרלאָזען אויף דער טעטיגקייט פון די פּערזענליכע אינטערעסען, וואָרים איטלע־כער, שטרעבענדיג צו פאַרגרעסערען זיינע אייגענע עשירות, העלפט שוין דערמיט גופא צו פאַרגרעסערען די נאַציאָנאַלע עשירות. די אונטערשטע שורה איז, — מלוכה דארף זיך ניט אריינ־מישען אין עקאָנאָמישען לעבען. איר זאַך איז — אפּצוהיטען דעם יחיד, אפּצוהיטען אייגענטום, און מער פאַדערט זיך ניט פון איר.

די שטרעבונגען פון דער נייער שול האָבען זיך אויסגעדריקט, אין דער בולט'סטער, ענערגישסטער פאָרמע, אין דער בארימטער פראַזע פון דעם פיזיאָקראַט גורנע, מיט וועלכער ער האַט זיך געווענדט צו דער מלוכה: „לאָזט טאָן, לאָזט געהן" !*) אַט די פראַ־זע איז געוואָרען דאָס הויפּט געבאָט פון דער גאַנצער ליבעראַלער עקאָנאָמישער לערע.

די פיזיאָקראַטען האָבען פאַרגעשטעלט א פעסטען קרייזעל, מיט קענע, לואי דעם 15־טענס דאָקטאָר, אין דער שפּיץ. צו זייער שול האָט געהערט דער בארימטער שטאַטסמאַן טיורגאָ. ער האָט דער ערשטער קלאָר אויסגעדריקט דאָס גרונט געזעץ פון ארבעטס לוין: די גרויס פון דעם לוין ווערט באַשטימט דורך דעם ווערט פון די לע־בענס מיטלען וואָס דער ארבעטער מוז האָבען. אזא באַדייטענדיגע קלאָרקייט אין דעם פאַרשטעהן פון די פאַקטישע באַציהונגען פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל איז ווידער טאַקע א סימן, אַז די פיזיאָק־ראַטען זיינען אין דער'אמת'ן געווען די אידעאָלאָגען פון דעם אינדוסט־ריעלען קאַפּיטאַל.

*) Laissez faire, laissez aller.

א. באָגדאַנאָוו

די פּראַקטישע פּראָגראַמע פון די פיזיאָקראַטען איז אין א היפּשער מאָס דורכגעפירט געוואָרען אין לעבען דורך דער פראַנצויזישער רע־וואָלוציע. זי איז, הייסט עס, געווען דער ריכטיגער אויסדרוק פון די באַדערפענישען פון דער צייט.

די ווייטערדיגע אנטוויקלונג פון דער שול פון פרייער קאָנקורענץ טראָגט אונז אריבער איבעראַנייס קיין ענגלאַנד, צו דער עפּאָכע פון א ד א ם ס מ י ט ׳ ס טעטיגקייט.

ענגלאַנד אין דער צווייטער העלפט פון דעם 18־טען יאָרהונדערט איז שוין געווען א היפּש אַנטוויקעלטע מאַנופאַקטור־קאַפּיטאַליסטישע מדינה. די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען פון דער גרויס־קאַפּיטאַליס־טישער אָרדענונג האָבען זיך שוין אַנגעזעהען גענוג דייטליך און בולט און האָבען געהאַט א הערשענדיגע באַדייטונג אין דעם לעבען פון דער מלוכה.

אויף אַזאַ׳ן אופן איז געוואָרען מעגליך א גאַנץ פולע און פּינקט־ליכע, בכלל — א וויסענשאַפטליכע אָפּשילדערונג פון די יסודות גופא פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע. און דאָס האָט האָט אויפגעטאָן א ד א ם ס מ י ט, וועמען מע האַלט געוויינטליך פאַר׳ן פאָטער פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט. אין תוך גענומען, איז דאָס ניט ריכטיג, און על פּי דין וואָלט מען גאָר געדאַרפט רעכענען פאַר׳ן גרינדער פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט כאָטש א ו ו י ל י א ם פּ ע ט י, וואָס האָט איר געגעבען א פעסטען טעאָרעטישען יסוד, קלאָר ארויסברייננגענדיג אין אַלגעמיינע שטריכען די לערע וועגען אַר־בעטס־ווערט. נאָר די אַנגענומענע מיינונג דערקלערט זיך מיט דער געוואַלדיגער ווירקונג, וואָס די ווערק פון אַדאַם סמיט האָבען געהאַט אויף דער אַנטוויקלונג פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט.

אַדאַם סמיט איז אין א היפּשער מאָס א תלמיד פון די פיזיאָקראַ־טען: ער איז געווען באַקאַנט מיט זייער קרייזעל, האָט תּופס געווען זייערע געדאַנקען און זייער ריכטונג. נאָר די גינסטיגע געזעלשאַפט־ליכע באַדינגונגען האָבען געהאָלפען סמיט׳ן פּטור צו ווערען פון א סך איינזייטיגקייטען אין דער תורה פון די פיזיאָקראַטען. די טעאָרע־טישע טעות׳ן פון אַט דער שול זיינען געקומען א דאַנק דעם עקאָנאָ־

מישען לעבען פון פראנקרייך; סמיט אבער האט געשטודירט די ענג־לישע געזעלשאפטליכע ווירטשאפט, וואס האט אין איר אנטוויקלונג וויים אריבערגעיאגט די פראנצויזישע, און האט זיך בכלל שטארק אפגעשיידט פון דער לעצטער.

די מעטאדען פון עקאנאמישער פארשונג זיינען בא אדאם סמיט'ן הויפטזאכליך ד ע ד ו ק ט י ו ו ע. ער פארשטעהט, אז אין זיין ווירטשאפטליכער טעטיגקייט פאלגט דער מענטש נאר דאם געפיל פון זיין א י י ג ע נ ע ם א י נ ט ע ר ע ס; און דעם יחיד'ס אינטע־רעס אויף אט דעם לעבענס געביט באשטעהט אין דער שטרעבונג צו א מעגליך גרעסערען רייכטום. ארויסגעהענדיג פון אט דעם געדאנק, זעהט ער צו דערקלערען די גאנצע עקאנאמישע טעטיגקייט פון דעם מענטשען און דער געזעלשאפט.

אבער פאר דער דעדוקציע איז ווייניג די איין הנחה, אז אויפ'ן ווירטשאפטליכען געביט פאלגט דער מענטש נאר די אנרעגונגען פון עקאנאמישען עגאאיזם. מען דארף נאך וויסען די באדינגונגען, בא וועלכע דעם מענטשען קומט אוים צו פארווירקליכען זיינע עגאאיסטישע שטרעבונגען. פאר דער אויספארשונג נעמט אדאם סמיט אין א ל־ג ע מ י י נ ע ש ט ר י כ ע ן יענע סאציאל־עקאנאמישע באדינ־גונגען, וואס זיינען דאן געווען אין ענגלאנד, און ער באטראכט, ווי אזוי עס געהט אן דעם מענטשענס עקאנאמישע טעטיגקייט גראד בא אט די באדינגונגען.

פונדעסטוועגען, ווייל אדאם סמיט קלאר מאכען ניט די פריוואט געזעצען פון דעם לעבען פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט אויף יענעם שטאפעל פון אנטוויקלונג, וואס ענגלאנד האט דאן דורכגעלעבט; ער האלט זיינע אויספירען פאר דעם אויסדרוק פון די א ל ג ע מ י י־נ ע געזעצען פון עקאנאמיקע, ער שרייבט אן א ל ג ע מ י י נ ע פאליטישע עקאנאמיע („דאס רייכטום פון פעלקער,“ אין 1776 יאר). די מעשה איז, וואס ער האלט די קאפיטאליסטישע פארהעלטענישען פאר די איינציגע נארמאלע; וועגען אנדערע פארהעלטענישען איז אדער ער רעדט גאר ניט, אדער ער זעהט אין זיי אן אפווייכונג פון

א. באַגראַנאָוו

דער נאַרמע, א רעזולטאַט פון א ניט פאַרענדיגטער, ניט פולקומער אַנטוויקלונג.

נאָך סמיט'ס מיינונג, איז דאָס ר י י כ ט ו ם פון לאַנד אין דער גאַנצער מאַסע ס ח ו ר ו ת אין לאַנד. אַזאַ באַגריף וועגן רייכטום קען אַנגעווענדט ווערן, פאַרשטעהט זיך, נאָר בנוגע א לאַנד מיט א סחורה ווירטשאַפט, אַן אויסטויש ווירטשאַפט: פאַר א נאַטור־ווירטשאַפטליכער געזעלשאַפט, וואו די פּראָדוקטען זיינען גאָר קיין סחורות ניט, טויג דער באַגריף לחלוטין ניט.

דער איינציגער קוואַל פון געברויך־ווערט און רייכטום, לערנט סמיט, איז איטלעכע פּראָדוקטיווע אַרבעט. איבעריגענס, בא סמיט'ן הייסט פּראָדוקטיווע אַרבעט נאָר אַזאַ, וואָס שאַפט מ א ט ע ר י־ע ל ע פּראָדוקטען. אַלענפאַלס, סמיט פאַלט ניט אַריין אין דער באַגרעניצטקייט פון די פיזיאָקראַטען, וואָס האָבען נאָר די ערד־אַרבעט געהאַלטען פאַר פּראָדוקטיוו: אין סמיט'ס צייטען האָט די מאַנופאַקטור אינדוסטריע אין ענגלאַנד געשפּילט ניט קיין קלענערע ראָלע ביים באַשאַפען די נאַציאָנאַלע עשירות, ווי די עקסטראַקטיווע (ערד־אַרבעט, אייזענגרובען, א. אז. וו.).

ק א פּ י ט א ל, לויט סמיט'ן, הייסט יענער טייל אָנגעזאַמעלטע אַרבעט, וואָס ווערט באַשטימט אויף צו קריגען הכנסה. עס איז קלאָר, אַז מענטשען וועט אויך אין דער צוקונפט אַלעמאָל אויסקומען, כדי צו באַקומען הכנסה, אַנווענדען אין דער פּראָדוקציע אָנגעקליבענע אַרבעט; הייסט עס, קאַפּיטאַל, לויט סמיט'ס שטאַנדפּונקט, מוז א ל ע מ אָ ל עקזיסטירען. בא אַזאַ פאַרשטעלונג וועגען דער אייביגקייט פון ק אַ־פּ י ט א ל, לייגט זיך גרייליך אויף'ן שכל דער געדאַנק, אַז די ק א פּ י ט א ל י ס ט י ש ע פ א ר ה ע ל ט ע נ י ש ע ן זיינען אומ־פאַרענדערליך.

די גאָר ערשטע אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַלען דערקלערט סמיט דורך אָפּשפּאָרונג: די קליינע פּראָדוצענטען פלעגען געברויכען ניט אַלץ, וואָס זיי פלעגען פּראָדוצירען, און די אָנזאַמלונג פון אָט דעם אָפּגעשפּאָרטען האָט עס געשאַפען קאַפּיטאַלען. אַזאַ פאַרשטעלונג פון די

פאַקטען, ווי מיר ווייסען, איז פּונקט אַזוי ניט ריכטיג, ווי דאַס שטימט מיט די אינטערעסען פון די קאַפּיטאַליסטען.

סמיטס לערע וועגען געברויך־ווערט איז אין אַלגעמיינע שטריכען אַזאַ. זיין ערשטער קוואַל איז אַרבעט. דער דירעקטער שלום דערפון וואָלט געדאַרפט זיין די טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט: דער אויס־טויש־ווערט פון סחורות ווערט באַשטימט דורך דעם סכום געזעלשאַפט־ליכער אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז אין זיי פאַרקערפּערט. סמיט ווייכט אויס אַט דעם שלום. לויט זיין מיינונג, איז דער פּרייז פון סחורה אין דער היינטיגער געזעלשאַפט אַ צ ע נ ו י פ ג ע ל י י ג ט ע ר פון דעם ווערט פון דער אַרבעט, פּראָפיט אויפ'ן קאַפּיטאַל און ערד־רענטע. אַז דער דורכשניטליכער פּרייז שטימט מיט'ן אַרבעטס־ווערט, אַנער־קענט ער נאָר פאַר דעם פּעריאָד, ווען די אַרבעטסמיטלען האָבען גע־הערט צום פּראָדוצענט. ווען אָבער אַרבעט און קאַפּיטאַל זיינען, מיט דער אַנטוויקלונג פון דער קולטור צעשיידט געוואָרען, דאַן האָט שוין אין דעם צוזאַמענשטעל פון דעם פּרייז געמוזט אריינגעהן אויך דער פּראָפיט אויף דעם קאַפּיטאַל, ווי אַ באַצאָלונג פאַר דער מעגליכקייט צו באַנוצען זיך מיט אים פאַר דער פּראָדוקציע. ווען די ערד איז אריינגעפאַלען ווי אַן אייגענטום אין פּריוואַטע הענט, איז אין דעם צוזאַמענשטעל פון פּרייז אריין אויך די רענטע.

אין דער'אמת'ן, ווי דאַס איז שוין באַוויזען געוואָרען, ווערען די פּרייזען פון סחורות באַשטימט, אין לעצטען רעזולטאַט, דורך זייער ווערט; און דער ווערט פון דער סחורה פ א ל ט ז י ך פ א נ א נ ־ ד ע ר אויף דעם ווערט פון דעם שטענדיגען קאַפּיטאַל (וואָס סמיט לאָזט גאָר אויס אַן אַ זייט), דעם ווערט פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און מערווערט. אין די מיינונגען פון סמיט'ן געהט פאַרלאָרען דער באַזונדער וויכטיגער אומשטאַנד, אַז מיט דער פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס לוין פאַרקלענערט זיך דער פּראָפיט, וואָרים דאָס זיינען צוויי טיילען פון איין אומפאַרענדערליכער סומע — דעם ניי געשאַפע־נעם געברויך־ווערט. לויט סמיט'ס שטאַנדפּונקט קומט אויס, אַז אויב עס פאַרגרעסערט זיך דער אַרבעטס לוין, הייבען זיך נאָר די פּרייזען פון די פּראָדוקטען; און די טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט לערנט, אַז

א. באָגדאַנאָוו

די פאַרגרעסערונג פון דעם חלק פון דעם אַרבעטער קלאַס מיינט ניט קיין פאַרגרעסערונג פון די פּרייזען, נאָר אַ פאַרקלענערונג פון דעם חלק פון די איבעריגע קלאַסען.

סמיט׳ס וויסענשאַפטליכער פאָרדינסט באַשטעהט, דרך אגב, אין זיין לערע וועגען קאָנקורענץ, וועגען דעם ווי אַזוי זי גלייכט אויס דעם פּראָפּיט, און אויך דעם אַרבעטס לוין אין פאַרשיידענע אונטערנעמונגען אין פאַרשיידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען.

אין דער לערע וועגען אַרבעטס לוין מאַכט סמיט קלאָר, אַז די ענדערונגען אין דעם אַרבעטס לוין קומען פון די ענדערונגען אין די פּרייזען אויף דעם אַרבעטערס געברויך־אַרטיקלען.

אין דער לערע וועגען פּראָפּיט זאָגט סמיט אַרויס די מיינונג, אַז דער פּראָצענט פון פּראָפּיט ווערט קלענער מיט׳ן וואוקס פון נאַציאָנאַלען רייכטום. די אורזאַך דערפון איז, ווי ער לערנט, וואָס דערביי פאַרשטאַרקט זיך די קאָנקורענץ צווישען די קאַפּיטאַליסטען: עס איז פאַראַן אַזוי פיל קאַפּיטאַלען, אַז עס איז שווער צו קריגען פאַר זיי אַן אַנווענדונג. די דערשיינונג גופא האָט ער ריכטיג באַמערקט, די דערקלערונג אָבער איז דורכאויס פאַלש, ווי דאָס וועט שפּעטער דערוויזען ווערען. נאָך וויניגער איז סמיט׳ן געלונגען די אויספאָרשונג פון רענטע. ער דערקלערט זי ווי אַ געצאָלט פאַר באַנוצען זיך מיט דער ערד, ווען דער נאָכפראַגע אויף ערד שטייגט אַריבער דעם אָנבאָט.

געלט איז פאַר סמיט׳ן פּונקט אַזאַ סחורה, ווי אַלע אַנדערע. דאָס איז „נאָר אַ קליינער טייל פון דעם פאָלקס קאַפּיטאַל, און דערביי דער אומבאַקוועמסטער... — אַן אומפּראָדוקטיווער טויטער קאַפּיטאַל“. אויב אַזוי, איז קלאָר, אַז דער האַנדעלס באַלאַנס האָט קיין ווערדע ניט. אַנשטאָט דעם שטעלט סמיט אַרויס דעם באַלאַנס פון דער יערליכער פּראָדוקציע און געברויך. אַ לאַנד ווערט רייכער, אויב עס פּראָדוצירט מער געברויך־ווערטען, איידער עס פאַרברויכט.

אויף אַזאַ אופן איז דער צוועק פון אַ קלוגער עקאָנאָמישער רעגירונגס פּאָליטיקע — אַז די פּראָדוקציע זאָל וואַקסען. אָבער וואָסער פּאָליטיקע איז עס גראָד בכוח גרינגער צו מאַכען די אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע?

פאליטישע עקאנאמיע

די באשיצונגס סיסטעמע העלפט ניט דעם אלגעמיינעם וואוקס פון דער פראדוקציע, זי צווינגט נאר די קאפיטאליסטען אריבערצו־טראגען זייערע קאפיטאלען פון איינע פראדוקציאנס צווייגען אין די אנדערע, פון די ניט באשיצטע אין די, וואס געפינען זיך אונטער'ן שוץ פון דער רעגירונג. עס בייט זיך נאר די פארטיילונג פון דעם נאציאנאלען קאפיטאל צווישען די פראדוקציאנס צווייגען: די גרויס פון דעם קאפיטאל וואקסט דערביי ניט אויס. פארקערט, די אנווענ־דונג פון קאפיטאל ווערט פאר'ן קאפיטאל ווייניגער ניצליך, און אט פארוואס: ווען קיין מלוכה־אריינמישונג איז ניטא, שטרעבען די קאפיטאלען צו אזוינע פראדוקציאנס צווייגען, וואו די ארבעט איז אממערסטען פראדוקטיוו; דער פראטעקציאניזם אבער ציהט אפ די קאפיטאלען צו אזעלכע פראדוקציאנס צווייגען, וואס זיינען גאר ניט אזוי אייגענטימליך פאר'ן לאנד, וואו די ארבעט איז ניט אזוי פראָ־דוקטיוו.

אין דעם ענין פון אויסטויש איז דער קליגסטער כלל: „קויף אויפ'ן ביליגסטען מארק, פארקויף אויף דעם טייערסטען". דער פראָ־טעקציאניזם באשריינקט די אנווענדונג פון אט דעם כלל: דאס לאנד איז געצוואונגען צו קויפען די געשיצטע סחורות, ניט אויף דעם וואלוועלען אויסלענדישען מארק, נאר אויף דעם טייערערען — בא די היימישע פראדוצירער.

אחוץ דעם, דער פראטעקציאניזם רופט ארויס צווישען די פעל־קער שנאה און קאמף, און האנדעל דארף זיין א באנד פון פריינדשאפט און פאראייניגונג (די ענגלישע מאנופאקטורען זיינען צום סוף 18־טען יארהונדערט געווען גענוג אנטוויקעלט, אז זיי האבען ניט געדארפט מורא האבען פאר קיין קאנקורענץ; די באשיצונגס פאליטיקע אבער פון די אנדערע מלוכות האט שטארק געשאדט דער ענגלישער אינ־דוסטריע, אפנעמענדיג בא איר די אויסערליכע מערק).

אז אינדוסטריע וואס זאל זיין לחלוטין פריי פון באשיצונג און אונטערדריקונגען — דאס איז די שכל'דיגע, נאטירליכע ארדענונג. מלוכה דארף זיך באנוגענען מיט דער פארטיידיגונג אנקעגען פיינד, דער אפריכטונג פון גערעכטיגקייט און, אחוץ דעם, אויפהאלטען אזעל־

כע אינסטיטוציעס, וואָס זיינען אויסער די גרעניצען פון פּריוואַטער אונטערנעמונג (שפּיטאַלען, שולען, מושב־זקנים'ס א. ד. גל.). באַ אַזעלכע באַדינגונגען, וועט דער פּערזענליכער אינטערעס פון איינ־צעלנע מענטשען און זייער פרייע טעטיגקייט פירען צום גרעסטען געזעל־שאַפטליכען נוצען. סמיט מיינט, אַז דינענדיג דעם אייגענעם עגאָ־איזם, דינען מענטשען גאַנץ אָפט פאַר'ן טובת הכלל אסך בעסער, איידער ווען זיי וואָלטען געטאָן לויט די סאַמע אַלטרואיסטישע, אומ־אייגענוציגע שטרעבונגען.

סמיט'ס געגנערשאַפט צום פּראָטעקציאָניזם האָט אים ניט גע־פירט צו איינזייטיגקייט. ווען ער געהט אַריבער פון די סאַמע אַב־סטראַקטע שלוסען פון דער דעדוקציע צו דער קאָנקרעטער ווירקליכ־קייט, באַשרייגקט ער אַ ביסעל זיינע הנחות. אַזוי, למשל, אָנערקענט ער גרעניץ שטייערען אויף באַוואָפענונג אַרטיקלען און בכלל אויף אַלץ, וואָס מען דאַרף פאַר דער אַרמיי: אַזעלכע אַרטיקלען דאַרף דאָס לאַנד פּראָדוצירען אַליין, און ניט אויסשרייבען זיי באַ אויסלענדער, אפילו פאַר אַ ביליגען פּרייז, אַניט ריזיקירט דאָס לאַנד צו בלייבען אומבאַ־שיצט אין צייט פון מלחמה. פרייען האַנדעל דאַרף מען איינפירען לויט סמיטס מיינונג נאָר, ביסלעכווייז, אַניט וועט עס מאַכען אַ תל פון אַ סך קאַפּיטאַליסטען.

סמיטס אידעאַל איז — אַן אומבאַגרעניצטער וואוקס פון דער פּראָדוקציע, און אַזוי ווי סמיט קען זיך ניט פאָרשטעלען קיין פּראָ־דוקציע אויסער די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, אָנערקענט ער פאַר קלוג און נאַטירליך די אַלע באַדינגונגען, וואָס העלפען דער אַנטוויק־לונג פון אָט די באַציהונגען. אין זיינע צייטען און אין זיין לאַנד איז די וויכטיגסטע פון אָט די באַדינגונגען געווען עקאָנאָמישע פריי־הייט, פרייהייט פון קאַפּיטאַל, דעריבער מאַכט ער אָט די פרייהייט פאַר דער „נאַטירליכער אָרדענונג“, פאַר דעם נאָרמאַלען סדר אין דעם לעבען פון געזעלשאַפט.

לויט סמיטס פאָרשטעלונגען, ברייגנט די „נאַטירליכע אָרדענונג“ פון פרייער קאָנקורענץ אינאיינעם מיט דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָ־דוקציע אויך אַ „גערעכטע“ פאַרטיילונג. אָט דער שטריך איז אַן

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אַלגעמיינער פאַר סמיט׳ן מיט אַלע זיינע פאַרלויפער אין דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט — צו רעכענען, אַז די אָנזאַמלונג פון נאַציאָנאַלען רייכטום איז גלייכבאַדייטענדיג מיט׳ן פאָלקס וואוילשטאַנד. די מעגליכקייט פון אַ סתירה צווישען אַט די צוויי באַגריפען איז נאָך אין יענע צייטען ניט געווען אַזוי בולט, ווי אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם. פונדעסטוועגען זיינען שוין די אַלטע עקאָנאָמיסטען אויך געווען באַקאַנט פאַלען פון אַזאַ סתירה. נאַטירליך, אין אַזעלכע פאַלען פלעגען די עקאָנאָמיסטען — די אידעאָלאָגען פון דער בורזשואַזיע — זיין גרייט מקריב צו זיין די „גערעכטע צעטיילונג", ד. ה. די אינטערעסען פון די מאַסען, פאַר דער פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע, ד. ה. פאַר די אינטערעסען פון די אונטערנעמער.

למשל, אַז אין ענגלאַנד האָט מען אין אָנהייב פון דער נייער צייט אין אַ סך ערטער פאַרביטען די אַקער־פעלדער אויף פּאַשעס און די מענטשען אויף שעפּסען, האָט עס אַדאַם סמיט געפונען פאַר אַ ניצליכע זאַך **פאַר׳ן לאַנד**, מחמת **פאַר דער פּראָדוקציע** איז אַזאַ פאַרבייט זיכער געווען אַ טובה.

ווי אַן עקאָנאָמיסט פון דער מאַנופאַקטור תקופה פון קאַפּיטאַליזם, שרייבט סמיט צו אַ געוואַלדיגע באַדייטונג דער מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט. אַט די פאָרמע פון אַרבעטס צעטיילונג האָלט ער פאַר׳ן וויכטיגסטען געהילפס מיטעל פון טעכנישען פּראָגרעס; אין זיינע אויגען שפּילען מאַשינעס אַ ראָלע פון צווייטען גראַד. אין דערזעלביגער צייט באַמערקט ער אויך די געזעלשאַפטליך שלעכטע זייטען פון אַזאַ׳ן אַרבעטס־צעטיילונג: דעם פיזישען, מאָראַלען און אינטעלעקטועלען אונטערגאַנג פון דעם אַרבעטערס אָרגאַניזם. ער איז משער, אַז באַ איר העכסטער אַנטוויקלונג קען די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט פירען דערצו, אַז די פאָלקס מאַסען זאָלען לחלוטין אַפּגעטעמפּט ווערען, און דאָס, אַנערקענט ער, איז ניט ווינטשענסווערט. כדי אָפּצושוואַכען אַט די צרה, שלאָגט סמיט פאָר, מען זאָל איינפירען פאָלקס בילדונג אויפ׳ן חשבון פון מלוכה. נאָר די בילדונג ראָט ער צו פירען פאַרזיכטיג, אין אַ באַשיידענער מאָס, וואָרים ער האַלט, אַז אַ צו הויכע גייסטיגע אַנטוויקלונג פון פאָלק איז געפערליך.

א. באַגדאַנאָוו

מיט אַזאַ סמיט פאַרענדיגט זיך די אַנטוויקלונג פון דער עקאַ־נאָמישער וויסענשאַפט פון דעם מאַנופאַקטור־בורזשואַזען פעריאָד.

6). די אַנטוויקלונגס־כוחות און די ריכטונג זייערע אין דעם ערשטען פעריאָד פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם.

דער עקאָנאָמיש פּראָגרעסיווסטער קלאַס אין דעם מאַנופאַקטור פעריאָד פון קאַפּיטאַל איז די אינדוסטריעלע בורזשואַזיע. די הויפּט באַוועגונגס קראַפט אין דער אַנטוויקלונג איז, ווי פריהער, די קאָנקור־רענץ און איר פּסיכאָלאָגישער רעזולטאַט — די שטרעבונג אַנצוזאַמלען אָהן אַ שיעור, אָהן אַ שיעור פאַרגרעסערען די אונטערנעמונגען.

לאָמיר זעהן, ווי אַזוי אַט די אַנטוויקלונגס כוחות ווירקען אין די גרעניצען פון יעדער באַזונדער אונטערנעמונג, און ווי אַזוי זיי ווייזען זיך אַרויס אין די געגענזייטיגע באַציהונגען פון די אונטערנעמונגען. אַזוי ווי דעם קאַפּיטאַליסטס חלק אין דער געזעלשאַפטליכער צעטיי־לונג איז דער מער־ווערט, שטרעבט דער קאַפּיטאַליסט, ווען ער אָרגאַ־ניזירט די פּראָדוקציע, צו פאַרגרעסערען דעם מער־ווערט פון דער אונטערנעמונג.

די גרויס פון דעם מער־ווערט אין יעדער אונטערנעמונג ווענדט זיך אָן צוויי באַדינגונגען: ערשטענס, פון דעם סכום מער־ווערט, וואָס איטליכער אַרבעטער שאַפט, און צווייטענס, פון דער צאָל אַרבע־טער. פאַרגרעסערענדיג דאָס ערשטע אָדער דאָס צווייטע, פאַרגרע־סערט דער אונטערנעמער די סומע מערווערט פון דער אונטערנעמונג.

לאָמיר זאָגען, אַז די נויטווענדיגע אַרבעטס צייט איז 5 שעה, די איבער־אַרבעט — איז אויך 5 שעה. דאָס איינפאַכסטע מיטעל צו פאַרגרעסערען דעם מער־ווערט, וואָס איטליכער אַרבעטער שאַפט, איז, זעלבסטפאַרשטענדליך, צו פאַרגרעסערען די צייט פון איבער־אַרבעט, דערביי ווערט דער אַרבעטס טאָג לייִנגער. ווען מען זאָל אַנשטאָט אַ 10־שעה׳דיגען אַרבעטס טאָג מאַכען אַ 12־שעה׳דיגען,

וועט מער־ווערט געשאַפען ווערען ניט אַ צייט פון 5 שעה, נאָר 7 שעה אַ טאָג; זיין גרויס וועט זיך פאַרגרעסערען אין 1,4 מאָל אַזויפיל (די נאָרמע פון מער־ווערט וועט אַנשטאָט פריהערדיגע 100% זיין 140%). אַזאַ פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג האָט זיך אירע גרעניצען. מער פון 24 שעה אין מעת־לעת קען מען דעם אַרבעטס טאָג פיזיש ניט מאַכען. אַחוץ דעם, דעם אַרבעטערס אָרגאַניזם קען ניט אויסהאַלטען קיין צו לאַנגען אַרבעטס טאָג: די אַרבעט געהט שלעכט, זי איז ווייניג אינטענסיוו. אַ צו לאַנגער אַרבעטס טאָג קען זיין זאָל זיך ווייניגער לוינען פאַר דעם אונטערנעמער, ווי אַ קירצערער. למשל, אַ 15־שעה'דיגער אַרבעטס טאָג וועט זיך לוינען ווייניגער פון אַ 12־שעה'דיגען, אויב די אַרבעט איז אין דעם ערשטען פאַל אין 1½ מאָל ווייניגער אינטענסיוו. ענדליך, די אַרבייטער אַליין זיינען ניט מסכים, אַז דער אַרבעטס טאָג זאָל זיין לאַנג אָהן אַ שיעור, און זיי הייבען אויף אַ ענערגישען קאַמף מיט די אונטערנעמער.

אַחוץ דער דירעקטער פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, איז אויף אַ געוויסער שטופע פון דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע מעגליך נאָך אַ פ א ר מ א ס ק י ר ט ע פאַרגרעסערונג. אָט דאָס מיטעל פלעגט פריהער אַנגעווענדט ווערען אין דער ערד־אַרבעט. ווען דער פעאָדאַל, פאַרגרעסערענדיג זיין אייגענע ווירטשאַפט, פלעגט אָפּנעמען די ערד פון די אָפּהייגניגע פּויערען, פלעגט עס זיין פאַר אים צו ריזיקאַליש איבערצולאָזען זיי גאָר אָהן ערד: ניט האָבענדיג גאָר קיין ערד, פלעגען די פּויערען אַוועקגעהן אין שטאָט, מחמת קיין זאַך האָט זיי שוין ניט צוגעבונדען צום דאָרף, און דער פּריץ האָט געקענט בלייבען גאָר אָהן אַרבעטער הענט. כדי צו פאַרמיידען דאָס, פלעגט דער ערד־אייגענטימער איבערלאָזען אַ סך פּויערען צו קליינע חלקים ערד מיט די בנינים אויף זיי. די חלקים ערד זיינען געווען אַזעלכע פיצלעך, אַז די אייגענטימער זייערע (די ענגלישע „קאָטער־דזשערס", דייטשע „קאַסעטען") האָבען פון דער אייגענער ווירטשאַפט געקענט אַרויסקריגען נאָר אַ קליינעם טייל פון די נויטיגע לעבענס מיטלען און זיינען, הייסט עס, געווען געצוואונגען אַנצובאָטען זייער אַרבעטס קראַפט צו די שכנות'ע פּריצים. דערביי גיט דער פּריץ דעם

א. באָגדאַנאָוו

פויער פאַר זיין אַרבעטס לוין ניט דעם גאַנצען ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט, נאָר ווייניגער, אַזוי אַז די אַלגעמיינע סומע פון דעם פויערס אַרבעטס לוין אינאיינעם מיט דער הכנסה פון זיין אייגענער ווירט־שאַפט זאָל באַטרעפען דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען.

אויף די ערשטע שטאַפלען אין דער אַנטוויקלונג פון דער גרויס־פּראָדוקציע ווענדט מען אַז ענליך מיטעל אויך אין דער באַאַרבעטענ־דיגער אינדוסטריע: מע גיט איבער צו די אַרבעטער חלקים ערד, וואָס זיינען גענוג צו פאַרפלאַנצען אויף זיי קליינע גאַרטענס. און דעם אַרבעטס לוין פאַרקלענערט מען דאָ לפי־ערך מיט דער הכנסה פונ׳ם שטיקעל ערד: טיילווייז פאַרקלענערט מען צוליב דעם די פּרייזען פאַר אַרבעט, און טיילווייז רעכענט מען פשוט אָפּ פאַר׳ן באַנוצען זיך מיט׳ן גאָרטען.

אין ביידע פאַלען איז דער רעזולטאַט אַלץ איינער: די אַלגע־מיינע לייזונג פון דעם אַרבעטס טאָג פאַר דעם פויער־אַרבעטער צי פאַר דעם מאַנופאַקטור־אַרבעטער פאַרגרעסערט זיך אויף דער צאָל שעה, וואָס ער מוז אָפּגעבען כדי צו באַאַרבעטען זיין חלק ערד. דערביי מוז דער אַרבעטער אומפאַרמיידליך ווערען שטאַרק אויסגעהאַרעוועט און אָפּגעצערט. און דאָך בלייבט דער אַרבעטער ווי צוגעבונדען צום אָרט, מחמת דער צוציהונגס קראַפט וואָס עס האָט פאַר אים כאָטש אַ כלומר׳שט אייגענע באַלעבאַטישקייט.

אייגענטליך, צו דיזעלביגע עקאָנאָמישע רעזולטאַטען ברייננגט נאָך דער באַפרייאונג פון די לייב־אייגענע די צעברעקלונג פון די פויערשע ערד חלקים: זיי ווערען אַזוי קליין, אַז ניט זיי קענען אויסהאַלטען די באַלעבאַטים זייערע, ניט זיי זיינען בכוח צו פאַרנעמען זייער גאַנצע אַרבעטס צייט: די פויערען קומט אויס אָדער דירעקט פאַרקויפען זייער אַרבעטס צייט צו די שכנות׳ע פּריצים, אָדער אַרענדירען נאָך ערד. די באַדינגונגען פון דער אַרענדע זיינען דערביי אַזוינע, אַז ווען מען קוקט זיך גוט צו, ווייזט זיך אַרויס, אַז די אַרענדע גופא איז פשוט אַ פאַרמאַסקירטער פאַרקויף פון דער אַרבעטס קראַפט: די הכנסה פון דער אַרענדע פאַרגרעסערט נאָך דעם פויערס פאַרדינסט ביז צו דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען. די גרויסע ערד־

איינגענטימער גיבען אַפּ זייער ערד אין אַרענדע קליינע חלקים־ווייז און זיי גרינדען ניט קיין אייגענע גרויסע ווירטשאַפט פּשוט דערפאַר, וואָס באַ דיזעלביגע הוצאות קריגען זיי אַריין באַ די דאָזיגע באַדינגונגען אַ גרעסערען סכום אַרבעט. עס איז ניט שווער פאַרצושטעלען זיך, ווי שווער עס דאַרף זיין אַט די איבערגאַנגס תקופה פון אַ פויער אין אַ געדונגענעם אַרבעטער.

אַזאַ סיסטעמע לוינט זיך אין אַ געוויסען זינען פאַר די אונטערנעמער נאָר כל־זמן עס איז נאָך ניטאָ קיין דרינגענדיגע באַדערפעניש צו העכערען די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט, און כל־זמן די מעלות פון דער אַרבעט שפּילען קיין ראָלע ניט. דעריבער פאַרשווינדט זי מיט דער צייט, אַפריהער אין דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע, וואָס אַנטוויקעלט זיך שנעלער, און נאָכדעם ביסלעכווייז אויך אין דער ערד־אַרבעט (וואו זי ווייזט נאָך אַרוים אַ געוויסע לעבענספייהיגקייט אפילו ביז היינטיגען טאָג).

כמעט גאָר דיזעלביגע באַדייטונג, וואָס די פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, האָט פאַר דעם קאַפּיטאַליסט אויך די העכערונג פון דער אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט; דאָ ווערט נאָר די פאַרגרעסערטע אויסגאַבע פון אַרבעטס־ענערגיע איינגעשלאָסען אין די גרעניצען פון אַ קלענערער צאָל שעה. פאַרלייגגערען דעם אַרבעטס טאָג פון 10 אויף 11 שעה, אָדער דערגרייכען אַ העכערונג אין דער אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט אויף 1/10, איז פאַר דעם אונטערנעמער קיין נפקא מינא ניט, ווען מען זאָל לאָזען אָן אַ זייט געוויסע קליינע חשבונות (ווי למשל, אַז באַ אַ קירצערען אַרבעטס טאָג זיינען קלענער די הוצאות אויף באַהייצען און באַלייכטען דעם וואַרשטעט א. אַז. וו.). דאָס געוויינטליכע מיטעל אויף צו העכערען די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט איז, ווי עס איז שוין געוועזן אַנגעוויזען, אַרבעט פון שטיק. אין די ערשטע צייטען פון דעם קאַפּיטאַליזם שפּילט אַט דאָס מיטעל צו פאַרגרעסערען דעם מער־ווערט אַ קנאַפּע ראָלע, וואָרים דאָס פאַרט זיך לגמרי ניט מיט דער פאַרלייגערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, וואָס פלעגט דאַ ברייט אַנגעווענדט ווערען. און אויך מחמת דעם, וואָס באַ דעם נידעריגען אַנטוויקלונגס צושטאַנד

א. באַגראַנאַוו

פון דעם אַרבעטער קלאַס, דער שלעכטער דערנערונג און בכלל די נידע־ריגע באַדערפענישן זיינע, איז עפּעס אַ העכערע אינטענסיוויטעט פון אַרבעט פּשוט אוממעגליך.

אויב דער אַרבעטס טאָג בלייבט אומגעענדערט, נאָר די נויט־וועגדיגע אַרבעטס צייט פאַרקלענערט זיך, דאַן פאַרגרעסערט זיך ווידער די צייט פון איבער־אַרבעט און דער מער־ווערט. למשל, אויב בא אַ 12־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג ווערט די נויטוועגדיגע אַרבעטס צייט פאַרמינערט פון 6 שעה ביז 5, וועט די צייט פון איבער־אַרבעט פאַר־גרעסערען זיך פון 6 ביז 7 שעה.

אַבער ווי אַזוי איז מעגליך אַז די נויטוועגדיגע צייט זאָל זיך פאַרקלענערען? פאַרשטעהט זיך, ווען עס ווערט קלענער דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט: וואָס קלענער ער איז, אַלץ ווייניגער צייט פאַדערט זיך אויף אָפּצואַרבעטען אים.

דער ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט באַטרעפט וויפיל דער ווערט פון דעם אַרבעטערס נויטיגע לעבענסמיטלען — יענער סכום געזעל־שאַפטליכע אַרבעטס־ענערגיע וואָס עס פאַדערט זיך אויף צו פּראָדוצי־רען זיי. אויב אַט די לעבענסמיטלען — ברויט, פלייש, באַוועל־סחורות און אַנד. — הייבט מען אָן צו קריגען מיט אַ קלענערער אויס־גאַבע פון אַרבעטס־ענערגיע ווי פריהער, דאָס הייסט, אויב עס העכערט זיך די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט בא ערד־אַרבעט, באַוועל־פאַברי־קאַציע און אַז. וו., ווערט שוין דערמיט גופא פאַרקלענערט דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט.

אַזוי, אויב דער ווערט פון דעם אַרבעטערס געוויינטליכע געברויך אַרטיקלען אויף איין טאָג פלעגט פריהער אָנטרעפען 5 שעה, און איז אַ דאַנק דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס מעטאָדען פאַרמינערט געוואָרען ביז 4 שעה, וועט די צייט פון איבער־אַרבעט, בא אַ 10־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג, פאַרגרעסערען זיך פון 5 שעה ביז 6, און די נאָרמע פון מער־ווערט וועט זיך הייבען פון 100% ביז 150%. דערביי וועט דעם אַרבעטערס געלט לוין פאַלען פון 50 קאָפּ. אויף 40 קאָפּ. אַבער פאַר אַט דעם געלט וועט ער קענען קויפען דעמזעלביגען סכום געברויך אַרטיקלען וואָס פריהער.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ווען מען זאָל קוקען אויף דער זאַך ניט פון אַזאַ אַבסטראַקטען שטאַנדפּונקט, איז אַזאַ פאַלען פון דעם געלט לוין אַ רעה פאַר די אַרבעטער. ווען באַ דעם איינצעלנעם אַרבעטער קומען אויף עפּעס העכערע באַדערפעניִשען, וואָס האָבען זיך נאָך ניט אַנטוויקעלט אין דער מאַסע, למשל, אַ באַדערפעניִש אין אַן אַנשטענדיגען בגד, לייענען אַ צייטונג א. ד. גל., איז כדי צו באַפרידיגען זיי מוז דער אַרבעטער אָפּשפּאָרען פון די נויטיגע געברויך־אַרטיקלען; און, פאַרשטעהט זיך, באַ אַ הויכען פּרייז פון אַט די פּראָדוקטען איז לייכטער אָפּצושפּאָרען פון זיי, איידער באַ אַ נידעריגען.

ווען עס שטייגט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט, וואָס שאַפט געברויך אַרטיקלען פאַר די אַרבעטער, ווערט גרעסער דער מער־ווערט צוגלייך פ אַ ר אַ ל ע קאַפּיטאַליסטען פון דער געזעל־שאַפט. נאָר באַ געוויסע באַדינגונגען קען אויך אַן איינצעלנער אונ־טערנעמער, אומאָפּהייננגיג פון אַלע אַנדערע, פאַרקלענערען באַ זיך אין דער אונטערנעמונג די נויטווענדיגע אַרבעטס צייט און אויף אַזאַ'ן אופן פאַרגרעסערען די צייט פון איבער־אַרבעט. דאָס קומט פאַר דאַן, ווען אים גיט זיך איין צו מאַכען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט באַ זיך אין דער אונטערנעמונג העכער, איידער די געוויינט־ליכע פּראָדוקטיוויטעט אין דער דאָזיגער פּראָדוקציאָנס צווייג. למשל, ער פירט איין באַ זיך אַ סך אַ גרעסערע אַרבעטס צעטיילונג איידער די וואָס עקזיסטירט אין אַנדערע אַזעלכע אונטערנעמונגען. לאָמיר זאָגען, אַז דאָס איז אַ מעסער־פאַבריקאַנט, און די אויסבעסערונג זיינע פאַרגרעסערט די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט פונקט אין צווייען: דער ווערט פון אַ מעסער באַטרעפט באַ אים ניט 4 שעה, נאָר 2 שעה. אַזוי ווי די איבעריגע פאַבריקאַנטען האָבען נאָך טיילווייז קיין צייט ניט געהאַט איינצופירען אַט די אויסבעסערונג, און טיילווייז פעלט זיי קאַפּיטאַל דערצו, וועט דער ג ע ז ע ל ש אַ פ ט ל י כ ע ר ווערט פון אַ מעסער בלייבען ווי פריהער — 4 שעה. לאָמיר זיך ווייטער משער זיין, אַז דער אַרבעטס־טאָג איז אַ 12־שעה'דיגער און דער ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט רעכענט זיך 6 שעה, און איטלעכע שעה טרעפט אַן איין געלט, לאָמיר זאָגען, 10 קאָפּ. הייסט עס, פריהער

א. באָגדאַנאָוו

פלעגט אַ ארבעטער מאַכען 3 מעסערם א טאָג: דער פרייז פון א מעסער (לאָמיר זאָגען, אַז ער פאַרקויפט זיך לויט זיין ווערט נאָר) איז 40 קאָפּ., און אויף די 60 קאָפּ. פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל, פלעגט דער קאַפּיטאַליסט קריגען פאַר זיך אין קעשענע 60 קאָפּ. מערווערט. איצטער מאַכט אַ ארבעטער 6 מעסערם א טאָג, וואָס פאַרקויפען זיך אַלץ טאָקע צו 40 קאָפּ. א שטיק, מחמת זייער געזעלשאַפטליכער ווערט האָט זיך ניט געענדערט; פאַר 6 שטיק קומט אַריין 2 רובל מיט 40 קאָפּ., דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל איז 60 קאָפּ., בלייבט דעם קאַפּיטאַליסט אין קעשענע 1 רובל 80 קאָפּ. די נויטווענדיגע צייט איז אין אַט דעם פאַל סך־הכל 3 שעה אַנשטאָט 6 שעה; די נאָרמע פון מערווערט איז 300% אַנשטאָט 100%.

מען דאַרף באַמערקען, אַז אין דער'אמת'ן וועט דער קאַפּיטאַליסט פאַרקויפען זיינע מעסערם ניט לויט דעם דורכשניטליכען מאַרק־פרייז, נאָר א ביסעל ביליגער, כדי גיכער און זיכערער אויסצובריינגען זיין סחורה. דאָס איז נאָך מער נויטיג דערפאַר, ווייל פאַבריצירענדיג מעסערם מיט קלענערע הוצאות, ווי פריהער, וועט ער פאַרגרעסערען, נאַטירליך, די פּראָדוקציע זייערע און, הייסט עס, אויך דעם אַנבאָט אויפ'ן מאַרק.

אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אַז ווען אַ איינצעלנער קאַפּיטאַליסט פאַרגרעסערט אין זיין אונטערנעמונג די פּראָדוקטיוויטעט פון ארבעט, וואַקסט אויס די גרויס פון מער־ווערט אין זיין אונטערנעמונג. אָבער דאָס איז נאָר א צייטווייליגע זאַך. ביסלעכווייז פירען איין די אַנדערע אונטערנעמער אויך דיזעלביגע טעכנישע פאַרבעסערונגען, אין אונזער פאַל — אויך אַזאַ'ן ארבעטס צעטיילונג; און דער וואָס האָט ניט גענוג קאַפּיטאַל דערצו, געהט איינגאַנצען אונטער, ניט אויסהאַלטענדיג די קאָנקורענץ. דער געוויינטליכער אופן צו פּראָדוצירען מעסערם ווערט שוין א געענדערטער — די געזעלשאַפטליך נויט־ווענדיגע צייט אויף צו פּראָדוצירען איין מעסער איז קלענער ווי פריהער, סך־הכל 2 שעה. דער פרייז פון מעסערם פאַלט, דער פּראָפיט פון איטלעכען קאַפּיטאַליסט באַזונדער, און בתוכם אויך פון דעם וואָס האָט דער ערשטער איינגעפירט די אויסבעסערונג, לאָזט

זיך אראָפּ ביז צו דער געוויינטליכער מאָס אָדער נאָך אפילו נידעריגער (אין דער׳אמת׳ן קומט טאָקע פאַר דאָס לעצטע, ווי עס וועט שפּעטער דערוויזען ווערען).

הייסט עס, איטלעכען קאַפּיטאַליסט באַזונדער לוינט זיך איינ־צופירען בא זיך טעכנישע אויסבעסערונגען, אָבער פאַר דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען אינגאַנצען, זיינען שוין אָט די אויסבעסערונגען ניט אזא טובה, וואָרים סוף־כל־סוף פירט עס צו א פאַרקלענערונג פון דעם ווערט און די פּרייזען פון סחורות.

פאַרגרעסערענדיג אויף פאַרשיידענע אופנים דעם מערווערט פון זיינע אַרבעטער, פאַרגרעסערט דער קאַפּיטאַליסט דורך דעם גופא אויך זיין פּראָפיט, וואָס דאָס, אייגענטליך, איז פאַר אים וויכטיג. עס זיינען אָבער פאַראַן נאָך אַנדערע מיטלען, ווי אזוי דער קאַפּיטאַליסט קען פאַרגרעסערען זיין פּראָפיט, אויך אומאָפּהייגניג פון דעם סכום מער־ווערט. אָהער זיינען שייך די מיטלען פון א ניט געוויינטליכער אָפּ־שפּאָרונג פון שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אויב דער אונטערנעמער, ביים אויפשטעלען דעם וואַרשטעט, מאַכט אן אויסערגעוויינטליכע אָפּשפּאָרונג אין דער גרויס גופא פון דעם בניין, אזוי אז די אַרבעטער געפינען זיך שטענדיג אין איינג־שאַפט; אויב ער מאַכט די קלענסטע הוצאות אויף באַהייצונג און באַלייכטונג, ווענטילאַציע און אַנדערע היגיענישע איינריכטונגען; אויב ער צווינגט צו אַרבעטען מיט דיזעלביגע געצייג, ביז זיי ווערען ניט אָפּגעניצט אויף אזוי פיל, וואָס קיין אַנדער אונטערנעמער דער־לויבט עס ניט בא זיך, מחמת דאָס איז א סכנה פאַר די אַרבעטער צי מחמת אַנדערע אומבאַקוועמליכקייטען, — דאָס אַלץ איז אן אויסער־געוויינטליכע אָפּשפּאָרונג פון שטענדיגען קאַפּיטאַל. עס פאַרקלענערט זיך די אַלגעמיינע סומע הוצאות פון קאַפּיטאַל, אויף וואָסערער עס קומט אוים א געוויסע סומע פּראָפיט, — דאָס הייסט, פאַר אָט דעם קאַפּיטאַליסט ווערט העכער דער פּראָצענט פון פּראָפיט, כאָטש די סומע מערווערט האָט זיך אין דער אונטערנעמונג ניט געביטען.

אָהער זיינען שייך די פאַלען, ווען אין איין אונטערנעמונג מאַכט מען א גרעסערען נוצען פון די פאַרשיידענע פּראָדוקציאָנס אָפּפאַלען —

א. באָגדאַנאָוו

דאָס איז פּשוט אַ העכערונג אין דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט, מחמת די אויסגעניצטע אָפּפאַלן זיינען נאָך איבעריגע פּראָדוקטען פון דער פּראָדוקציע, וואָס עס ווערט נאָך קענטיגער, אויב דער אונ־טערנעמער פאַרקויפט זיי.

אויב אַן אונטערנעמער קויפט אַרבעטס קראַפט נידעריגער פון איר געזעלשאַפטליכען ווערט, איז דאָס אַן אויסערגעוויינטליכע אָפּ־שפּאָרונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אויך דאָ ווערט דעם יחיד׳ס פּראָפיט גרעסער, הגם די סומע מער־ווערט ענדערט זיך ניט (וואָרים מערווערט איז דער עודף אַרבעטס־ענערגיע, וואָס די אַרבעטער ברייננגען אוים מער פון דעם געזעל־שאַפטליכען ווערט פון זייערע אַרבעטס קרעפטען, און אַט דער ווערט בלייבט דאָך דערזעלביגער).

אַט דאָס זיינען אין אַלגעמיינע שטריכען די מיטלען, וואָס דורך זייער אַנווענדונג פאַרגרעסערט זיך דער פּראָפיט פון אַן אונטערנעמונג בײַ אַ געוויסער צאָל אַרבעטס קרעפטען. אויב די צאָל אַרבע־טער ווערט גרעסער, פאַרשטעהט זיך, אַז אויך דער מערווערט ווערט לפי־ערך גרעסער, און נאָך אים אויך דער פּראָפיט: פון 200 אַרבע־טער איז פאַראַן צוויי מאָל אַזויפיל מערווערט ווי פון 100 אַרבעטער, א. אַז. וו.

אַ גרויסע צאָל אַרבעטער האָט נאָך די באַדייטונג, וואָס דאָס גיט אַ מעגליכקייט צו אַנטוויקלען די אַרבעטס צעטיילונג, און, הייסט עס, אויך די פּראָדוקטיוויטעט; און דאָס לעצטע, ווי מיר ווייסען שוין, פירט צו אַ צייטווייליגער אָדער שטענדיגער פאַרגרעסערונג פון מער־ווערט.

די דירעקטע פאַרגרעסערונג פון מערווערט דורך אַ פאַרלייכגערונג פון דעם אַרבעטס טאָג אָדער אַ העכערונג פון דער אינטענסיוויטעט פון אַרבעט טרעפט אַז איר לעצטען גרעניץ אין די אייגענשאַפטען פון דעם מענטשליכען אָרגאַניזם, און בײַ געוויסע באַדינגונגען — אין דעם ווידערשטאַנד פון די אַרבעטער.

די פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט איז באַשריינקט מיט׳ן אַלגעמיינעם צושטאַנד פון דער טעכניקע און וויסענ־

שאַפט פון דער צייט. מען קען ניט איינפירען קיין אויסבעסערונג, כל זמן מען האָט זי נאָך ניט צוגעטראַכט.

די אויסערגעוויינטליכע אַפּשפּאָרונג פון קאַפּיטאַל — „איבער־עקספּלואַטאַציע" — איז, פאַרשטעהט זיך, מעגליך נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל די אַרבעטער לאָזען זיך.

כמעט אומבאַגרעניצט איז דאָס מיטעל צו פאַרגרעסערען דעם פּראָפיט, פאַרגרעסערענדיג די צאָל אַרבעטער און לפי־ערך פאַרגרע־סערענדיג די גאַנצע אונטערנעמונג. די איינציגע שטערונגען קענען דאָ נאָר זיין — אָדער אַ צו קליינער נאָכפרעג אויף סחורות, אָדער ווען עס פעלט קאַפּיטאַלען צו פאַרגרעסערען דאָס געשעפט.

איטלעכע פאַרגרעסערונג פון דער אונטערנעמונג קומט פאָר מיט דער הילף פון **קאַפּיטאַליסטישער אַנזאַמלונג**. זי באַשטעהט אין דעם, וואָס אַ טייל פּראָפיט גיט דער קאַפּיטאַליסט ניט אויס אויף זיינע באַדערפעענישען, נאָר ער לייגט עס צו צום קאַפּי־טאַל: ער קויפט דערפאַר געצייג, מאַטעריאַל, אַרבעטס קראַפט. אַזאַ אַנזאַמלונג איז נויטיג אויך אין אַנדערע פאַלען, אחוץ דער **פּשוט'ער** פאַרגרעסערונג פון געשעפט; למשל, כדי צו פאַר־גרעסערען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט אין דער אונטערנעמונג, דאַרף מען מאַכען איבעריגע הוצאות אויף טעכנישע אויסבעסערונגען. אפילו די פאַרלייגערונג פונ'ם אַרבעטס טאָג פירט אויך צו גרעסערע הוצאות אויף מאַטעריאַלען און געצייג, דאָס הייסט, צו אַן אַנזאַמלונג.

אין אַט די פאַלען קען אַמאָל אויך **ניט** זיין קיין אַנזאַמלונג: קאַפּיטאַל ווערט אָפּגעשפּאָרט אויפ'ן ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט, און אַזאַ אָפּשפּאָרונג, בײַ געוויסע באַדינגונגען, גלייכט אויס די איבע־ריגע הוצאות פון שטענדיגען קאַפּיטאַל. פּונקט אַזוי קען, בײַ אַן „אויסערגעוויינטליכער אָפּשפּאָרונג" פון שטענדיגען און פאַרענדערלי־כען קאַפּיטאַל, פאָרקומען אַ פאַרגרעסערונג פון פּראָפיט אָהן אַ קאַפּי־טאַליסטישער אַנזאַמלונג. נאָר דאָס זיינען אַלץ אויסנאַם פאַלען.

די קאַפּיטאַליסטישע אַנזאַמלונג דאַרף מען שטרייננג אונטערשיי־דען פון דער פּשוט'ער אורשפּרינגליכער אַנזאַמלונג, וואָס באַשטעהט

א. באַנקראָטאָוו

ניט אין אַ פאַרגרעסערונג פון די אונטערנעמונגען, נאָר אין דעם וואָס מען קליינט געלט צו געלט.

אין דער קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע האָט אַ באַדייטונג אין לעבען נאָר די קאַפּיטאַליסטישע אַנזאַמלונג; וואָס איז שייך דער ערשטער אַנזאַמלונג, איז ווערט זי אומבאַדייטענדיג לויט דער גרויס נאָך, און אַחוץ דעם ווערט זי פּאַקטיש פאַרוואַנדעלט אין קאַפּיטאַליסטישער אַנזאַמלונג. אין דער׳אמת׳ן, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז די גאַנצע סומע לכתחילה אָנגעזאַמעלטע קאַפּיטאַלען אין אַ געוויסער געזעל־שאַפט טרעפט אָן אַ מיליאַרד רובל; אויף אָט די געלטען זיינען געגרינדעט געוואָרען קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואָס טראָגען אַריין מערוועט אויף 100 מיליאָן אַ יאָר. כדי דער חשבון זאָל זיין פּראָסט, לאָמיר זאָגען, אַז די קאַפּיטאַליסטען זאַמלען ניט מער, נאָר דעם גאַנצען איבער־פּראָדוקט פאַרברויכען זיי. באַ אַזאַ פאַל, וועט דער קאַפּיטאַל אויך דעם קומענדיגען יאָר אַנטרעפען איין מיליאַרד, נאָר פון די לכתחילה אָנגעזאַמעלטע איז געבליבען ניט מער פון 900 מיליאָן, די איבעריגע 100 מיליאָן האָבען די קאַפּיטאַליסטען פאַר־ברויכט אין דער פאָרמע פון לעבענסמיטלען און לוקסוס זאַכען: צוריק געדעקט געוואָרען זיינען אָט די 100 מיליאָן אויפ׳ן חשבון פון דעם מער־ווערט. נאָך מיט אַ יאָר שפּעטער וועט פון די לכתחילה אָנגעזאַמעלטע בלייבען 800 מיליאָן, און 200 מיליאָן שטעלען מיט זיך פאָר קאַפּיטאַ־ליסטיש אָנגעזאַמעלטען מערווערט, און אַז. וו. אין 10 יאָר אַרום וועלען פאַרשווינדען די רעשטען פון דעם לכתחילה אָנגעזאַמעלטען, און דער גאַנצער קאַפּיטאַל וועט באַשטעהן פון דעם מערווערט פאַר די 10 יאָר.

הייסט עס, יעדער קאַפּיטאַל, אויף וואָס פאַר אַן אופן די ערשטע אַנזאַמלונג זאָל ניט געווען פאַרגעקומען, קען מען באַטראַכטען, מיט אַ גענויאיגקייט ביז אַן אומענדליך קליינעם טעות, ווי אָנגעזאַמעלטען מערווערט. ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, איז די גאָר ערשטע אַנזאַמלונג גופא אין גרעסטען טייל פאָרגעקומען דורך דעם פאַרכאַפּען פון מערווערט אויף פאַרשיידענע אופנים (דאָס רעכט פון לייב־אייגענ־טום, שקלאַפעריי א. אַז. וו.); די אָפּשפּאָרונגען, וואָס די אַרבעטער־

דינגע אַליין האָבן געמאַכט, האָבן דערביי געשפּילט די קלענסטע ראָלע. פון דעם קען מען אַרויסזעהן, וואָס פאַר אַ ווערדע עס האָט די לערע פון די אַלטע עקאָנאָמיסטען, אַז די קאַפּיטאַלען קומען אַרויס פון אייגענע אָפּגעשפּאָרטע.

שטרעבענדיג אַנצוזאַמלען בכלל, צו פאַרגרעסערן די אייגענע געלט קראַפט, קומט דער קאַפּיטאַליסט נאַטירליכערווייז צו דער נויטווענדיגקייט פון קאַפּיטאַליסטישער אַנזאַמלונג, צו דער נויטווענדיגקייט אויסצוברייטערן זיין אונטערנעמונג, אַריינלייגענדיג אין איר אַלץ מער נייע קאַפּיטאַלען פון די אַריינגעקומענע פּראָפיטען.

נאָר אויב דער חשק אַנצוזאַמלען געלט וואָלט געהאַט זיינע גרעניצען, וואָס ווייטער פון זיי וואָלט ער שוין ניט געקענט טרייבען דעם קאַפּיטאַליסט אַויסצוברייטערן און טעכניש צו אַנטוויקלען זיין אונטערנעמונג, וואָלט די דירעקטע קאָנקורענץ פון די אונטערנעמונגען סיי ווי געצוואונגען צו טאָן ביידע זאַכען ווייטער פון אָט די גרעניצען.

די קאָנקורענץ צווישען אונטערנעמונגען באַשטעהט אין דעם, וואָס איטלעכע פון זיי שטרעבט אָפּצונעמען דעם מאַרק בײַ אַלע אַנדערע. דער קאַמף ווערט אַנגעפירט מיט דער הילף פון נידעריגערע פּרייזען און בעסערע סחורות.

אין אָט דעם קאַמף זיינען די גרויסע אונטערנעמונגען מיט גרויסע קאַפּיטאַלען אין אַ סך אַ בעסערער לאַגע איידער די קליינע. אין די גרויסע אונטערנעמונגען איז די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט בכלל גרעסער, וואָרים דאָרטען איז מער אַנטוויקעלט די צוזאַמענאַרבעטונג און די צעטיילונג פון אַרבעט (ניט ריידענדיג שוין פון קלענערע טעכנישע מעלות, ווי למשל, לפי־ערך קלענערע הוצאות אויפ'ן וואָרשטעט, אויף געצייג, אויף טראַנספּאָרטירען משא א. ד. גל.). דאָרט קומט שנעלער פאַר די אַנזאַמלונג פון קאַפּיטאַל, און, הייסט עס, עס קענען אויך שנעלער איינגעפירט ווערען און אַנגעווענדט ווערען פאַרשיידענע טעכנישע אויסבעסערונגען. פאַר די גרויסע מאַנופאַקטורען איז גרינגער צו פאַרגרעסערן די פּראָדוקציע אויך דערפאַר, וואָס בײַ דער מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט מוז דער אונטערנעמער אַנשטעלען

א. באַגדאַנאָוו

נייע אַרבעטער גרופּעסווייז מיט אַמאָל (מאַנופאַקטור גרופּעס), און, נאַטירליך, אַז אונטערנעמונג וואָס באַשטעהט פון 20־30 אַזעלכע גרופּעס איז אַ סך לייכטער צוצוגעבען צו זיי נאָך איינע אַ נייע, איידער אַז אונטערנעמונג פון 2־3 גרופּעס.

די גרויסע אונטערנעמונגען האָבען מער שאַנסען צו געווינען דעם מאַרק, ווייל זיי קענען לייכט אויסהאַלטען אַ געוויסע פאַרקלענערונג אין די פּרייזען. דער קליינער אונטערנעמער, וואָס עקזיסטירט אפשר קוים מיט צרות אויף זיין פּראָפיט, ווערט אַפט בדיל־הדל אפילו ווען די פּרייזען פאַלען אויף אַ קורצער צייט, און אויב דאָס האַלט אָן לאַנג, ווערט פון אים כמעט זיכער אַ תל. דער גרויסער אונטערנעמער אָבער ניט געוויינטליך אוים אויף זיינע אייגענע הצטרכות'ן נאָר אַ קליינעם טייל פון זיין פּראָפיט, דאָס איבעריגע געהט אויף צו פאַרגרעסערען דאָס געשעפט; ווען די פּרייזען פאַלען, וועט אַזאַ קאַפּיטאַליסט נאָר אָפּשטעלען די פאַרגרעסערונג פון געשעפט, און אויב ער ליידט אפילו היזק, נעמט עס נאָך לפי־ערך לאַנג ביז ער ווערט אַ יורד.

ניט קענענדיג אויסהאַלטען די קאָנקורענץ, זיינען די קליינע אונ־טערנעמער געצוואונגען צו פאַרקויפען זייער ווארשטעט און די געצייג, דערביי ווערען זיי אַן זייער אָרגאַניזאַטאָרישע ראָלע אין דער געזעל־שאַפטליכער פּראָדוקציע. די גרויסע קאַפּיטאַליסטען, פאַרקערט, קריי־גען אריין פאַר זיך די פּראָדוקציאָנס מיטלען, וואָס האָבען פריהער געהערט צו די קליינע, און אויף אַזאַ'ן אופן קאָנצענטרירען זיי די קאַ־פּיטאַלען אין די אייגענע הענט.

אָט דער פּראָצעס פון דער **צענטראַליזירונג פון קאַפּיטאַלען** איז אַ נויטווענדיגער רעזולטאַט פון דער קאַ־פּיטאַליסטישער קאָנקורענץ; שטרעבען שטרעבט ער צו פאַרקלענערען די צאָל אונטערנעמונגען. נאָר אין די ערשטע עפּאָכעס פון אינדוסט־ריעלען קאַפּיטאַליזם טרעט אָט די דערשיינונג דייטליך ניט אַרויס, וואָרים זי ווערט פאַרמאַסקירט מיט אַ פאַרקערטען פּראָצעס: עס גרינדען זיך כסדר (אויף'ן חשבון פון דער אורשפּרינגליכער אָנזאַמלונג) אַלץ מער נייע אונטערנעמונגען.

דאָס וואָס דאָ האָט זיך גערעדט מכח קאַפּיטאַליסטען גרעסערע

און קלענערע, איז אויך שייך, אין א געוויסער מאס, צו אונטערנעמער געשיקטע, פלינקע, געניטע אין געשעפט, און צו אונטערנעמער ווייניגער פראקטישע. די ערשטע ציהען פון זייערע קאפיטאלען מער נוצען, גלייך ווי זייערע קאפיטאלען וואלטען געווען גרעסערע. נאר וואס מער די ארגאניזאטארישע טעטיגקייט אין די אונטערנעמונגען געהט אריבער אין די הענט פון געדונגענע ספעציאליסטען, אלץ א קלענערע באדייטונג בלייבט פאר אט דער זייט פון דעם ענין.

די שטרעבונג פון דעם קאפיטאל צו פארגרעסערען אויף פארשיידענע אופנים די מאס פון מערווערט, וואס מען קריגט פון איטלעכער ארבעטס קראפט, — דורך דער פארגרעסערונג פון דעם ארבעטס טאג, דורך דער העכערונג פון דער אינטענסיוויטעט פון דער ארבעט, דורך דער אויסערגעוויינטליכער אפשפארונג אויף פארענדערליכען קאפיטאל א. אז. וו., — רופט ארויס בא די ארבעטער א פארקערטע שטרעבונג — צו פארבעסערען אדער, לפחות, ניט דערלאזען עס זאלען ערגער ווערען די מאטעריעלע באדינגונגען פון זייער לעבען. דאס איז נאך א באוועגענדיגער כח אין דער אנטוויקלונג פון דער אינדוסטריעל־קאפיטאליסטישער געזעלשאפט — א כח, וואס קומט אויף לכתחילה אין דער פארמע פון א פשוט'ער קאנקורענץ צווישען איטלעכען קויפער פון ארבעטס קראפט מיט איטלעכען פארקויפער אירען. אויף די ערשטע שטאפלען פון קאפיטאליזם האט נאך אט דער פאקטאר קיין גרויסע פראקטישע באדייטונג ניט, מחמת דעם נידעריגען אנטוויקלונגס צושטאנד, און דער צעשפליטערטקייט אין דער טעטיגקייט פון די ארבעטער. די לעבענס באדייטונג פון אט דעם פאקטאר אין דער מאנופאקטור־עפאכע איז א סך א נידעריגערע איידער אין דער עפאכע, ווען די געזעלען האבען געקעמפט מיט די צעכען מייסטערס, און די ערשטע פלעגען דערגרייכען צו א גרויסער אחדות אין זייער טעטיגקייט מיט דער הילף פון זייערע ארגאניזאציעס.

אין סך הכל קען מען אט וואס זאגען מכח די אנטוויקלונגס קרעפטען אין דער מאנופאקטור עפאכע. די הויפט קראפט פון זיי איז די קאנקורענץ אין פארשיידענע פארמעס אינאיינעם מיט איר פסיכאלאגישען רעזולטאט — דעם חושק צו אנזאמלונג. די ריכטונג,

א. באַגראַנאָוו

אין וועלכער די באַוועגענדיגע כוחות ווירקען, כאַראַקטעריזירט זיך פון דער עקאָנאָמישער זייט מיט דער צענטראַליזאַציע פון קאַפּיטאַלען, מיט דער וואַקסענדיגער צעטיילונג פון אַרבעט און צוזאַמענאַרבעטונג, פון דער טעכנישער — מיט דער וואַקסענדיגער אינטענסיוויטעט, דייער און פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט בײַ דער מעגליך גרעס־טער פ אַ ר אַ י י נ פ אַ כ ו נ ג פון דער טעטיגקייט פון איטלע־כען אַרבעטער־אויספאַלגער (מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט).

היסטאָריש הייבט זיך אָן דער מאַנופאַקטור־פּעריאָד אין 15—16־טען יאָרהונדערט אין ענגלאַנד און האָלאַנד; אין אַנדערע לענדער — שפּעטער. פאַר דער היסטאָרישער ענדע פון אָט דעם פּעריאָד דאַרף מען רעכענען די עפּאָכע פון די גרויסע דערפינדונגען — דער סוף פון 18־טען יאָרהונדערט אין ענגלאַנד; אין אַנדערע לענדער האָט דער מאַנופאַקטור־קאַפּיטאַליזם אָנגעהויבען אָפּצוטרעטען פאַר'ן מאַ־שין־קאַפּיטאַליזם שפּעטער — אין דעם ערשטען און צווייטען פערטעל פון 19־טען יאָרהונדערט.

נײנטער קאַפּיטעל

אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל.

עפּאָכע פון מאַשין־פּראָדוקציע.

1). די באַציהונגען פון דער געזעלשאַפט צו דער נאַטור.

א). פון וואַנען נעמען זיך מאַשינעס?

פון די אינווייניגסטע באַציהונגען אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט קומט אַרויס די שטרעבונג פון דעם קאַפּיטאַל אומאויפהערליך צו אַנטוויקלען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט. אָבער אין דער מאַנופאַקטור־עפּאָכע טרעפט אָט די שטרעבונג אַ מניעה אין דעם כאַראַקטער גופא פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד. די אַרבעט איז אַלץ געווען אַ האַנטאַרבעט, דעם מענטשענס פיזישער כוח האָט געשפּילט די הויפּט ראָלע אין דער פּראָדוקציע. און אַזוי ווי אָט דער כוח האָט אַ גרעניץ, האָט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט ניט געקענט געהן ווייטער פון אַ געוויסער הויך, כּל־זמן דאָס שטיקעל געצייג האָט זיך באַוועגט דירעקט פון דעם מענטשענס האַנט.

די מאַנופאַקטור האָט אַנטוויקעלט די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט מיט דער הילף פון אַלץ אַ גרעסערער אַרבעטס צעטיילונג, צוגלידערענדיג די פאַרוויקעלטע אַרבעטען אויף אַלץ איינפאַכערע טייל־ווייזע אָפּעראַציעס. דערביי פלעגט די טעטיגקייט פון איטלעכען אַרבעטער באַזונדער פאַראיינפאַכט ווערען ביז גאָר, און פלעגט ווערען

א. באָגדאַנאָוו

אַלץ מער אַ מעכאַנישע, ווי אַ מאַשינע. טאַקע אַ דאַנק דעם, ווען די מאַנופאַקטור האָט דערפירט די אַנטוויקלונג פון האַנטאַרבעט ביז׳ן לעצטען גראַד, און עפּעס אַ נייער שריט אין דער פריהערדיגער ריכטונג איז געוואָרען שרעקליך שווער, טאַקי איבער דער מעכאַנישקייט, דער פּשוט׳קייט פון איטלעכען אַרבעטערס אָפּעראַציעס, איז שוין געווען לפי־ערך אַ לייכטע זאַך איבערצוגעבען אָט די אָפּעראַציעס אַ מאַשינע זאָל זיי מאַכען. פאַרוואַנדלענדיג דעם אַרבעטער־אויספּאַלגער אין אַ מאַשינע, האָט די מאַנופאַקטור צוגעגרייט די מעגליכקייט צו פאַרבייטען אים אויף אַ מאַשינע. און ווען די אויסברייטערונג פון די מערק האָט געפאָדערט אַ ווייטערע אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס מעטאָדען, און די מאַנופאַקטור האָט שוין מער גאָרנישט ניט געקענט אויפטאָן, דאַן איז פאָרגעקומען דער איבערגאַנג פון האַנט־אַרבעט צו אַרבעט מיט מאַשינעס.

די הויפּט אייגענשאַפט פון מאַשין־פּראָדוקציע באַשטעהט אין דעם, וואָס די דירעקטע אַרבעט אין דער פּראָדוקציע ווערט דורכגעפירט ניט מיט מענטשליכע כוחות, נאָר מיט די קרעפטען פון דער נאַטור; דעם אַרבעטערס ראָלע ווערט וואָס ווייטער אַלץ מער באַשרייאַנקט מיט׳ן פאַרוואַלטען און אַכטונג געבען אויף דער מאַשינע, זי ווערט אַלץ מער ענליך לויט איר געשטאַלט צו דער פריהערדיגער אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט.

אַזוי ווי די קרעפטען פון דער נאַטור זיינען אומבאַגרעניצט, קען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט אין דער מאַשין־פּראָדוקציע וואַקסען אָהן אַ שיעור, מיט׳ן פּראָגרעס פון אונזערע וויסענשאַפטליכע קענטענישען.

די געשיכטע פון דער מאַשינע הייבט זיך אָן אַ סך פריהער פון דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם. נאָך אין די צייטען פון קלאַסישען שקלאַפענטום האָט מען שוין אויסגעטראַכט אַ וואַסער־מיל, און אויך וואַסער־פּאָמפּעס, שעפּ־מאַשינעס; אין מיטעלאַלטער ווייזט זיך די ווינט־מיל, און אין דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד פלעגט מען אָפּט באַנוצען מאַשינעס פאַר געוויסע גראָבע אַרבעטען, וואָס האָבען גע־

פאַדערט גרויסע אויסגאַבעס פון מעכאַנישער קראַפט, למשל, אויף צעמאַלען אַרץ, אויספּאָמפּען דאָס וואַסער פון די שאַכטעס א. ד. גל. בכלל אָבער, האָבן מאַשינעס כמעט גאָר קיין באַדייטונג ניט געהאַט אין דער פּראָדוקציע.

די אָנווענדונג פון מאַשינעס אין דער פאַר־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע איז געווען באַגרעניצט ניט נאָר מחמת עס האָבן געפעלט טעכנישע קענטענישען און מען פלעגט צוטראַכטען ווינציג מאַשינעס, און נאָך דערצו זעהר ניט קיין פולקומע. גאַנץ אָפט פלעגען די צוגע־טראַכטע מאַשינעס ניט קענען אַריין אין דער אַלגעמיינער פּראָדוק־ציאָנס טעכניקע איבער ריין געזעלשאַפטליכע אומגינסטיגע באַדינ־גונגען. אַזוי האָט מען שוין אין 17־טען יאָרהונדערט אויסגעטראַכט מעכאַנישע וועבשטולען און שפּינראָדען, וואָס אין פאַרגלייך מיט די האַנט געצייג האָבען זיי פאָרגעשטעלט אַ היפּשען שריט פאָרויס. אָבער אין יענע צייטען האָבען די מיטעלאַלטערליכע האַנטווערקער אָרגאַניזאַציעס, הגם זיי האָבען שוין אָנגעהויבען פאַלען, דאָך נאָך פאַרמאָגט אַ היפּשע עקאָנאָמישע מאַכט און, לפי ערך דערמיט, אויך אַ פּאָליטישע באַדייטונג. און אָט די אָרגאַניזאַציעס האָבען, מחמת גאַנץ פאַרשטענדליכע טעמים, באַצויגען זיך מיט אַ פאַרביסענער שנאה צו איטלעכען פאַרזוך צו פאַרבייטען די מענטשליכע אַרבעט אויף אַר־בעט פון מאַשינעס. אונטער דעם איינפלוס פון די קירכליכע קאָר־פּאָראַציעס גיבען די שטאָט־ראַטען אַרויס איינער נאָך דעם אַנדערען באַפעלען, וואָס פאַרווערען איינצופירען מעכאַנישע געצייג; דער המון צעברעכט די מאַשינעס, די דערפינדער ווערען אַכזריות׳דיג פאַרפאָלגט, ווי מענטשען וואָס ווילען אָפּנעמען דאָס שטיקעל ברויט בא די בעל־מלאכות און אַרבעטער.

אונטער דעם איינפלוס אָבער פון דעם האַנדעלס און אינדוסט־ריעלען קאַפּיטאַל, פלעגען זיך די אַלטע אָרגאַניזאַציעס צעפאַלען, אָנווערענדיג זייער עקאָנאָמישע מאַכט, און אינאיינעם דערמיט אויך די פּאָליטישע באַדייטונג און מאָראַלישען אַווטאָריטעט. אין דעם עקאָ־נאָמישען לעבען הייבען אָן צו הערשען די הענדלער און מאַנופאַקטו־ריסטען. און זייער באַציהונג צו מאַשינעס איז שוין געווען גאָר אַן

א. באַגדאַנאָוו

אַנדערע. פאַר זיי זיינען די מאַשינעס ניט געווען, ווי פאַר די בעל־מלאָכות פון די צעכען, אַ געפאַר, וואָס קען חרוב מאַכען די געזעל־שאַפטליכע לעבענס אָרדענונג צו וועלכער מע איז געוואוינט און וואָס איז זיי טייער, וואָס קען צעברעכען דעם מאַטעריעלען פונדאַמענט פון זייער עקזיסטענץ. מאַשינעס האָבען פאַרשפּראָכען פּראָפּיט, און דאָס איז געווען דער בעסטער תירוץ פאַר זיי.

אַזוי האָט די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג צעטרייסעלט, אָפּגעשוואַכט און האָט פאַרניכט די כוחות, וואָס זיינען געווען פיינדליך צו דער מאַשינע, און האָט פאַרשטאַרקט און פאַרגרעסערט די כוחות, וואָס זיינען געשטאַנען פאַר איר, און אויף אַזאַ'ן אופן געמאַכט אַ וועג פאַר אַ ברייטער אָנווענדונג פון מאַשינעס.

אין דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג פון דער וועלט איז דער מאַנופאַקטור פּעריאָד זיכער אַ נויטיגע תקופה: מען קען זיך אפילו ניט פאָרשטעלען, אַז אַ גרויסע מאַשין־פּראָדוקציע זאָל אויפקומען דירעקט פון, למשל, דער האַנטווערקערשער טעכניקע. אין דער גע־שיכטע אָבער פון באַזונדערע געזעלשאַפטען, וואָס זיינען אַרוים אויפ'ן וועג פון קאַפּיטאַליזם שפּעטער, דערלאָזט דער איינפלוס פון זייער היסטאָרישער סביבה — דער קולטור פון די עלטערע געזעלשאַפטען — כמעט אינגאַנצען אויסצומיידען די מאַנופאַקטור תקופה פון דער־טעכניקע: פון דער קליין האַנטווערקערשער און ערד־אַרבעטערשער פּראָדוקציע, וואָס דער האַנדעלס קאַפּיטאַל אָרגאַניזירט, גיהט מען גלייך אַריבער צו דער גרויסער מאַשין־פּראָדוקציע מיט אַלע אירע געזעלשאַפטליך־עקאָנאָמישע רעזולטאַטען.

ב). וואָס איז אַ מאַשינע?

אַ מאַשינע איז אַזאַ געהילפס מיטעל צום אַרבעטען, וואָס פאַר־בייט די דירעקטע אַרבעט פון דעם מענטשען מיט דער אַרבעט פון די קרעפטען פון דער אויסערליכער נאַטור. דאָס איז דער העכס־טער, דער פולקומסטער סאָרט געצייג.

ווען מען באַטראַכט איז אַלגעמיינע שטריכען ווי אַזוי פאַרשייד־

דענע מאַשינעס זיינען געבויט, קען מען זעהן, אַז אין דעם יסוד זייערען ליגט איין פּלאַן. אין אַ מאַשינע דאַרף מען אונטערשיידען דריי טיילען: דעם מאָטאָר (דער באַוועגער), די טראַנסמיסיע (דער מעכאַניזם, וואָס גיט איבער די קראַפט), און דעם אַרבעטס טייל אָדער דעם מעכאַנישען אינסטרומענט. איטלעכער פון אָט די טיילען האָט זיך זיין אַנטוויקלונגס געשיכטע.

ווען אַ מאַשינע ווערט באַנוצט אין אַ קליינעם געשעפט, וואו עס פאָדערט זיך ניט קיין גרויסע אויסגאַבע פון מעכאַנישער קראַפט, איז דער באַוועגער פון דער מאַשינע ניט זעלטען די מעכאַנישע אַרבעטס קראַפט פון דעם מענטשען. אַזוי, למשל, איז אַ ניי־מאַשינע, וואָס ווערט געבראַכט אין באַוועגונג דורך איינאַרטיגע באַוועגונגען מיט'ן האַנט אָדער מיט'ן פוס. דאָס איז אַ ניט פאַרענדיגטער, ניט אינגאַנצען אַנטוויקעלטער טיפּ מאַשינעס.

דער פאַרבייט פון מענטשליכער באַוועגענדיגער קראַפט אויף דער קראַפט פון בהמות (הויפּטזאַכליך פערד) איז דער ערשטער שריט אין דער אַנטוויקלונג פון דעם מאָטאָרישען טייל פון דער מאַשינע. נאָר קיין גרויסער פּראָגרעס איז דאָס נאָך ניט: די קראַפט פון בהמות קאָסט לפי־ערך טייער; אַרבעטען שטענדיג קענען זיי ניט (למשל, אַ געניטער באַלעבאָס וועט ניט לאָזען אַ פערד אַרבעטען מער פון 8 שעה אין מעת־לעת); און ווייטער, די קראַפט פון בהמות איז ניט קיין סך גרעסער פון דער קראַפט פון מענטשען.

נאָך אַ שריט ווייטער איז געווען דער פאַרבייט פון בהמות אויף דער קראַפט פון ווינט און פון אַ פאַלענדיגען וואַסער. אָט די באַוועגער האָבען שוין די מעלה, וואָס זיי זיינען ניט קיין לעבעדיגע באַשעפענישען; האָבען זיי אָבער געוויסע חסרונות אויך.

די קראַפט פון ווינט, וואָס איז שוין פון גאָר גאָר אַלטע צייטען באַנוצט געוואָרען אין אַ גרויסער מאָס אויף אַריבערצופירען משא איבער'ן וואַסער (זעגעל־שיפען), נאָר זעהר ווייניג אין אַנדערע צווייגען פון אינדוסטריע, האָט דעם חסרון, וואָס זי איז זעהר ניט קיין באַשטענדיגע און ווירקט ניט גלייכמעסיג. די קראַפט פון וואַסער האָט ניט אַזעלכע חסרונות, און דערפאַר האָט זי אין דער מאַנופאַקטור

אַ. באָגדאַנאָוו

עפּאָכע געקראָגען די גרעסטע באַדייטונג. נאָר אויך אָט דער קראַפט פעלט ניט קיין ערנסטע חסרונות. ערשטענס, אַ וואַסער־קראַפט באַוועגער קען מען אָנווענדען נאָר דאָרט, וואו עס איז פאַראַן נאָהענט אַ פאַלענדיג אָדער פליסענדיג וואַסער, און וואו מען קען עס איבערצאַמען מיט אַ גרעבלע, ניט באַגעגנענדיג קיין סתירה מצד די אינטערעסען און רעכטען פון די אַרומיגע איינוואוינער און ערד־אייגענטימער. צווייטענס, ווינטער צייט, אין אונזערע קאַלטע מקומות, ווירקט די וואַסער־קראַפט ניט אַלעמאָל. ענדליך, פאַרגרעסערען זי אויף וויפיל מען וויל קען מען ניט. מחמת אָט די אייגענשאַפטען פון וואַסער־קראַפט באַוועגער, האָבען זיי קיין גרויסע אָנווענדונג ניט געקענט האָבען. דאָס איז איינע פון די אורזאַכען, פאַרוואָס מען האָט אין דעם מאַנופאַקטור פעריאָד זעהר ווייניג באַנוצט מאַשינעס, כל־זמן מען האָט ניט אויסגעטראַכט קיין בעסערען מאָטאָר.

וואו ניט וואו האָט מען שוין אַפילו אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע באַנוצט דאַמף־באַוועגער, נאָר זעהר ניט קיין פולקומע און אומבאַקוועמע. ווען וואַט האָט אין 1774 יאָר אויסגעבעסערט דעם מעכאַניזם זייערען און האָט געשאַפען די באַרימטע דאַמף־מאַשינע פון צווייענדיגער ווירקונג, דאַן האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאַמף איז דער בעסטער באַוועגער, אין וועלכען די וואַקסענדיגע קאַפּיטאַליסטישע אינדוסטריע האָט זיך גענויטיגט.

אין דעם דאַמף־מאָטאָר ווערט די מעכאַנישע קראַפט געשאַפען דורכ'ן פאַרברויך פון קוילען און וואַסער. די ווירקונגס קראַפט קען מען מאַכען גרעסער אָדער קלענער, ווי מען וויל. דער מאָטאָר גופא איז געמאַכט געוואָרען אַזוי, אַז עס איז ניט שווער אַריבערצופירען אים פון איין אָרט אויפ'ן אַנדערען און צופּאַסען אים צו וואַסערע אַרבעטס מאַשינעס מען דאַרף.

די אַנטוויקלונג פון דעם באַוועגענדיגען טייל פון דער מאַשינע האָט זיך באַ דעם ניט אָפּגעשטעלט. די לעצטע צייט קריגט אַלץ אַ גרעסערע באַדייטונג אַ נייער סאָרט מאָטאָרען — עלעקטרישע. די ע ר ו ו י י ל ע איז נאָך זייער אָנווענדונג גאַנץ באַשרייגקט. אָבער איצטער אַפילו קאָן מען שוין זעהן אין דער עלעקטרישער באַ־

וועגונגס קראַפט געוויסע מעלות אַנקעגען דאַמף. די הויפּט מעלה איז, וואָס די עלעקטרישע ענערגיע קען מען צעברעקלען אויף וואָסערע קליינע חלקים מען וויל נאָר, און וואָס מען קאָן זי איבערגעבען אויף ווי ווייט מען וויל מיט אַ קליינעם (בײַ געוויסע באַדינגונגען) פאַר־לוסט.

גיכער פון אַלץ וועט עלעקטריציטעט זײַן דער הויפּט באַוועגער אין דעם ווײַטערדיגען פּעריאָד פון דער אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוק־ציע. שוין די איצטערדיגע טעכניק וויים פון אַזעלכע מיטלען ווי אַזוי צו פאַרוואַנדלען איטלעכע נאַטור קראַפט אין עלעקטריציטעט און איבערגעבען עס נאָכדעם וואוהין מען וויל. אַ דאַנק דעם וועט די עלעקטריציטעט מסתמא געבען אַ מעגליכקייט אַנצואווענדען מיט נוצען אַזעלכע געוואַלדיגע אוצרות ענערגיע אין דער נאַטור, ווי די גרעסטע וואַסער־פאַלען, ים־צופלוסען און אַנד. ; אַ סך אַזעלכע קוואַ־לען פון ענערגיע האָט מען ביז איצטער ניט געעקספּלואַטירט הויפּט־זאַכליך דערפאַר, ווײַלע מען האָט ניט געקענט איבערגעבען די ענער־גיע אויף אַ מהלך.

דער צווייטער טייל פון אַ מאַשינע איז די טראַנסמיסיע, וואָס גיט איבער די ענערגיע פון'ם מאָטאָר צו דער אַרבעטס מאַשינע. די טראַנסמיסיע דאַרף אומענדערען דעם כאַראַקטער און די ריכטונג פון די באַוועגונגען, וואָס דער ערשטער טייל פון דער מאַשינע באַשאַפט, אומענדערען צוועקמעסיג, וועדליג דער באַדערפעניש פון דער מאַ־שינע, און אין אַזאַ געשטאַלט איבערגעבען די באַוועגונג צום אַרבעטס אינסטרומענט. וואָס מער עס זײַנען פאַרוויקעלט די פּראָדוקציאָנס פּראָצעסען, בײַ וועלכע מען ווענדט אָן די מאַשינע, אַלץ מער קאָמ־פּליצירט איז די טראַנסמיסיע. נאָך מער פאַרוויקעלט מוז ווערען די טראַנסמיסיע, ווען מען באַנוצט זיך מיט איין מאָטאָר כדי צו באַוועגען עטליכע אַרבעטס מאַשינעס מיט אַמאָל, און — ווער רעדט נאָך — פאַרשיידענאַרטיגע דערצו. אויב פאַר איין אַרבעטס מאַשינע דאַרף מען האָבען אַ קרייז באַוועגונג, פאַר דער אַנדערער — אַ גלייכליניעדיגע, פאַר דער דריטער — אַ גלייכליניעדיג־געבראָכענע א. אז. וו., איז שוין ניט שווער פאַרצושטעלען זיך וויפיל איינצעלנע צופּאַסונגס מיטלען

א. באָגדאַנאָוו

דער מעכאַניזם פון דער טראַנסמיסיע מוז האָבען, כדי צו באַפרידיגען דעם צוועק, זי ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַ גאַנצער סיסטעמע צייגרעדער, וואַלצען, עקסצענטריקעס, טרייב־שטאַנגען, א. ד. גל., אין אַ סיסטעמע, וואָס איז אַלץ מער פאַרוויקעלט, וואָס מער פאַרוויקעלט, פאַרשיידענאַרטיג און גרעסער אין צאָל עס זיינען די אַרבעטס מאַשינעס, וואָס קומען אין באַוועגונג דורך איין מאָטאָר.

דער דריטער טייל פון דער מאַשינע, דער וויכטיגסטער, איז די אַרבעטס מאַשינע אָדער דער מעכאַנישער אינסטרומענט. ער שטאַמט דירעקט פון דעם אינסטרומענט, מיט וועלכען עס אַרבעט דער האַנט־אַרבעטער אין האַנטווערק אָדער אין דער מאַנופאַקטור. איבעריגענס, ניט זעלטען קומט אָט דער אינסטרומענט אין דער אַרבעטס־מאַשינע אין אַזאַ פאַרענדערטער געשטאַלט, אַז ס'איז אים שווער צו דערקענען.

נאָר דער הויפט אונטערשייד פון אַן אַרבעטס־מאַשינע ביז די אינסטרומענטען פון האַנט־אַרבעט באַשטעהט אין דעם, וואָס זי טרעט אַרויס דירעקט ווי אַן אינסטרומענט פון דער מ אַ ש י נ ע, און ניט פון דעם געצייג, און פריהער פלעגט עס געטאָן ווערען מיט'ן מענטשענס פון דעם מ ע נ ט ש ע ן ; איצטער שאַפט די מאַשינע די באַוועגונג האַנט. אפילו ווען דער באַוועגער פון דער מאַשינע איז דעם מענטשענס קראַפט, ווערט דער אַרבעטס אינסטרומענט געפירט אַלץ טאָקע ניט דירעקט מיט'ן מענטשענס האַנט, נאָר דורך דעם מעכאַניזם פון דער טראַנסמיסיע.

הייסט עס, די מאַשינע פאַרבייט דעם אַרבעטער, אויף וויפיל ער איז אין דער פראָדוקציע אַ פראָסטער אויספאָלגער, פשוט אַ געצייג פון דעם אָרגאַניזירענדיגען ווילען. אַ דאַנק דעם, טראָגט מען אַריבער אויף די מאַשינעס אַ סך פון די באַציהונגען, וואָס זיינען פריהער געווען צווישען די אַרבעטער־אויספאָלגער פון דער מאַנופאַקטור.

אַזוי, די צוזאַמענאַרבעטונג און אַרבעט צעטיילונג צווישען די אַרבעטער פון דער מאַנופאַקטור אַנטשפּרעכט דער „צוזאַמענאַרבעטונג“ און „אַרבעט צעטיילונג“ צווישען די מאַשינעס (אויסדרוקען —

אַלץ ניט אין אַזייגענטליכען זינען פון די ווערטער, מחמת „אַרבעטען" קען נאָר אַ מענטש).

ווי אַ ביישפּיל פון אַ פּשוט'ער צוזאַמענאַרבעטונג קען דינען אַ וועבעריי, וואָס באַשטעהט פון אַ סך מעכאַנישע וועבשטולען אין איין געביידע, און אַלע טוען דיזעלביגע אַרבעט. איין מאָטאָר מאַכט באַוועגען אין אַט דעם פאַל אַ סך איינאַרטיגע מאַשינען.

די „אַרבעטס צעטיילונג" צווישען מאַשינען באַשטעהט אין דעם, וואָס אַ גאַנצע רייע מאַשינען פאַרשיידענע, נאָר אינאַיינעם צוזאַמענגעבונדענע, באַאַרבעטען איינע נאָך דער אַנדערער דעמזעלביגען מאַטעריאַל, ביז וואַנען ער קריגט ניט זיין ענדליכע פאָרמע. דאָרטען וואו עס פירט זיך ערשט איין די אַרבעטס צעטיילונג צווישען די מאַשינען, איז זי אומגעפער אַזאַ, ווי אין דער מאַנופאַקטור, וואָס האָט זיך באַשעפטיגט מיט דערזעלביגער פּראָדוקציע. למשל, אין אַ וואָל־מאַנופאַקטור איז די אַרבעט געווען צעטיילט צווישען די וואָס שלאָגען די וואָל, באַרשטען, שפּינען א. אז. וו. איצטער קומט אַנשטאָט די אַלע אַרבעטער אַ רייע מאַשינען — צום שלאָגען די וואָל, אַ באַרשט־מאַשינע א. אז. וו. אין דער איבערגאַנגס תקופה טרעפט, אַז אַ טייל אָפּעראַציעס אין שוין איבערגעגעבען דער מאַשינע, און אַ טייל ווערט נאָך דורכגעפירט מיט האַנט־אַרבעט.

מיט דער צייט, נאַטירליך, קען זיך איבערבייטען דער אופן, ווי אַזוי די אַרבעט ווערט צעטיילט צווישען די מאַשינעס.

ביים איינטיילען די אַרבעטען צווישען די מאַשינעס, שטעלט איינע צו פאַר דער אַנדערער דעם מאַטעריאַל צו באַאַרבעטען, פּונקט אַזוי ווי אין דער מאַנופאַקטור איין אַרבייטער דעם אַנדערען. און אויך אַזוי ווי דאָרטען — אין די הענט פון פאַרשיידענע אַרבעטער — געפינט זיך דאָ דער מאַטעריאַל אין פאַרשיידענע מאַשינעס גלייכצייטיג אויף אַלע שטאַפּלען פון באַאַרבעטונג. אַנקעגען דער מאַנופאַקטור־גרופּע, ד. ה. דער באַשטימטער פאַרהעלטעניש צווישען דער צאָל אַרבעטער פון פאַרשיידענע ספּעציאַליטעטען, האָבען מיר דאָ אַ „סיסטעמע מאַשינעס", ד. ה. אַ באַשטימטען צוזאַמענהאַנג צווישען דער צאָל, דער מאָס, דער באַוועגונגס שנעלקייט פון איין סאָרט מאַ־

א. באָגדאַנאָוו

שינעס מיט'ן אנדערען, דעם דריטען; פונקט ווי אויף א געוויסער צאָל שפינער פאָדערט זיך א באַשטימטע צאָל וועבער, כדי זיי זאָלען זיין בכוח צו באַארבעטען דעם מאַטעריאַל וואָס די ערשטע שטעלען צו. פונקט אַזוי איז אויף א געוויסער צאָל מעכאַנישע שפּינראַדען פון א געוויסער אַרט דאַרף מען האָבען א באַשטימטע צאָל מעכאַנישע וועבשטולען פון א באַשטימטען סאָרט.

פון די אַלע זאַכען זעהט מען, אז די ראָלע פון דעם מאַניפאַקטור ארבעטער איז אין א סך א גרעסערער מאָס איבערגענומען געוואָרען דורך דער מ א ש י נ ע ג ו פ א, איידער דורך דעם אַרבעטער בא דער מאַשינע. דער לעצטער אונטערשיידט זיך שטאַרק פון דעם ערשטען לויט דער אַרט גופא פון זיין פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט: זיין עובדא איז הויפּטזאַכליך צו ריכטען און צו קאָנטראָלירען, בשעת יענער — פלעגט דאַרפען דורכפירען טאַקע די אַרבעט גופא. און אַט דער חילוק איז העכסט וויכטיג.

איבעריגענס, אין די איבערגאַנגס תקופות, אין די מאַשין־פּראָדוקציעס, וואָס האָבען זיך נאָך ניט אינגאַנצען אַנטוויקעלט, דאַרף מען האָבען ארבעטער ניט נאָר אויף אַכטונג צו געבען און קאָנטראָלירען די אַרבעט פון די מאַשינעס, נאָר אויך כדי צו געבען די מעכאַנישע אינסטרומענטען געוויסע באַוועגונגען, צו וועלכע די מאַשינע איז נאָך ניט צוגעפּאַסט. נאָר די אַנטוויקלונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע שטרעבט צו פאַרבייטען אַלע אַזעלכע ניט פאָרענדיגטע מאַשינעס מיט אווטאָמאַטישע מאַשינעס, וואָס ווירקען פון זיך אַליין, וואו די אַרבעטס מאַשינעס מאַכען דורך אַליין אַלע באַוועגונגען, וואָס זיינען נויטיג פאַר דער באַארבעטונג פון דעם מאַטעריאַל, אהן קיין שום דירעקטער מיטהילף מצד דעם מענטשען. און וואָס אין א גרעסערער מאָס עס קומט פאָר אַט די פאַרבייטונג, אַלץ ענליכער ווערט דעם אַרבעטערס עובדא בא דער מאַשינע צו דער פריהערדיגער אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט.

אין דער האַנטווערקער פּראָדוקציע איז די אָרגאַניזאַטאָרישע זייט פון דער אַרבעט כמעט גאָר ניט אָפּגעטיילט פון דער אַרבעט גופא: דער אַרבעטער, א מייסטער צי א געזעל, קאָנטראָלירט מערסטענטיילס

זיך אליין, פארוואלט מיט זיך אליין. די מאַנופאַקטור פאַרענדיגט די פאַנאַדערטיילונג פון די צוויי זייטען פון דער אַרבעט ביז גאָר, ביז צו אַזאַ׳ן אַבסורד, ווי פאַרוואַנדלען דעם אַרבעטער אין אַ מאַשינע. די מאַשינע מאַכט צוריק שלום צווישען די צוויי הפכים, זי גיט דער אַרבעט גופא אַן אָרגאַניזאַטאָרישען כאַראַקטער, פאַדערענדיג פון דעם אַרבעטער ניט נאָר דעם גראַבען כוח זיינעם און די מעכאַנישע געוואוינהייט, נאָר אויך זיין פאַרשטאַנד און ווילען.

בנוגע דער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, איז די הויפּט מעלה פון מאַשין־אַרבעט אַנקעגען האַנט־אַרבעט אָט אין וואָס: וואָס פאַר אַ בריה דער אַרבעטער זאָל ניט זיין, קען ער ניט אַרבעטען מיט עטלעכע אינסטרומענטען מיט אַמאָל, מחמת מער פון צוויי הענט און צוויי פיס פאַרמאָגט ער ניט. אין דייטשלאַנד האָט מען אַמאָל געפּרואווט צווינגען, אַז איין אַרבעטער זאָל אַרבעטען אויף צוויי שפּינראַדען מיט צוויי שפּינדלעך מיט אַמאָל, מיט ביידע הענט און מיט ביידע פיס; האָט עס געפאָדערט אַזאַ געוואַלדיגע אָנשטריינגונג, וואָס קיין אַרבעטער איז עס ניט בכוח צו טאָן. אַ מאַשינע אָבער אַרבעט מיט אַמאָל מיט אַ סך אינסטרומענטען. למשל, אויף די היינטיגע טעקסטיל פאַבריקעס קען איין אַרבעטער מיט דער הילף פון אַ מיול־מאַשינע איינהערען זיך מיט הונדערטער שפּינדלעך (אין ענגלאַנד איז נאָך אין 1887 יאָר אויף 1 אַרבעטער אויסגעקומען אין דורכשניט 333 שפּינדלאָך, און אין די בעסערע שפּינערייען — העכער 400). ווען מען זאָל נאָך דערצו צוגעבען, אַז די באַוועגונגס שנעלקייט פון אַ מאַשינע איז אַ סך אַ גרעסערע איידער באַ אַ מענשען, דאַן ווערט שוין קלאָר, צו וואָס פאַר אַ געוואַלדיגער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט מען קען דערגרייכען מיט דער הילף פון מאַשינעס. למשל, ביים וועבען מיט מאַשינעס קען איין דורכשניטליכער אַרבעטער אויפטאָן אַזוי־פיל, וויפיל פריהער 40 גוטע אַרבעטער מיט׳ן האַנט.

דאָ וועט זיין ביים וועג צו ברענגען אַ פאַרגלייך צווישען דער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט אין דער פּראָדוקציע פון שפּילקעס באַ דער האַנטווערקערשער אַרבעט, מאַנופאַקטור אַרבעט, און באַ דער אַרבעט מיט מאַשינעס.

א. באָגדאַנאָוו

אַן איינצעלנער אַרבעטער, וואָס פירט אַליין דורך אַלע אָפּעראַציעס בּאַ דער פּראָדוקציע פון שפּילקעס, וועט קוים מאַכן אַ צענדליג שפּיל־קעס אַ טאָג. אין דער מאַנופאַקטור, ווען די אַרבעט איז צעטיילט סך־הכּל צווישן 10 אַרבעטער, פּראָדוצירט מען אַ טאָג 48,000 שפּילקעס — צו 4,800 אויף איטלעכן אַרבעטער. אַ מאַשינע פּראָדוצירט 180,000 שפּילקעס אַ טאָג, דערבּיי קען איין אַרבעטער אַכטונג געבּן אויב עטלעכע מאַשינעס אַזעלכע מיט אַמאָל. אויף איין אַמעריקאַנער פאַבּריקע מיט 70 שפּילקע־מאַשינעס, וואָס אַרבּעטן אויס 7½ מיליאָן שפּילקעס אַ טאָג, האָט זיך געפאָדערט סך־הכּל 5 אַרבעטער; הייסט עס, אויף איטלעכן אַרבעטער איז אויסגעקומען אין דורכשניט 1½ מיליאָן שפּילקעס אַ טאָג.

שוין בּאַ היינטיגען טאָג האָט די מענטשהייט אונטער'ן האַנט דאַמף קראַפט, וואָס קען פאַרבּייטן 1½ מיליאַרד אַרבעטער; און סך־הכּל איז פאַראַן אויף דער וועלט דערוואַקסענע מענטשן־אַרבעטער ניט מער פון 500—600 מיליאָן.

און דער פּראָגרעס פון דער מאַשין־פּראָדוקציע געהט מיט אַ רק וואַקסענדיגער שנעלקייט. פאַרבּייטענדיג אין דער פּראָדוקציע די קראַפט פון דעם אַרבעטער אויף די קרעפטן פון דער נאַטור, עפנט אויף די בּאַנוצונג פון מאַשינעס אַן אומבּאַגרעניצטע רחבות פאַר דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטן, פאַר דעם וואוקס פון דעם געזעלשאַפטליכן מענטשענס מאַכט איבּער דער נאַטור.

ג). די פאַרשפּרייטונג פון מאַשין־פּראָדוקציע.

איז די מאַשינע אַלעמאָל אַ נוצליכע זאַך אין דער פּראָדוקציע, פאַרגרעסערט זי אַלעמאָל די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט? פאַר־שטעהט זיך, נאָר דאַן, ווען זי שפּאָרטווירקליך איין אַרבעט.

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז מען האָט צוגעטראַכט אַ נייע מאַ־שינע, וואָס מיט איר קען איין אַרבעטער אויפטאָן אַזויפיל, וויפיל פריהער 11 מענטשען; הייסט עס, די מאַשינע פאַרבּייט מיט זיך 10 אַרבעטער. אָפּגעניצט ווערט זי, לאָמיר זאָגען, אין 300 טעג; פאַר

דער גאַנצער צייט, וואָס זי דינט, שפּאָרט זי איין אויף אַזאַ'ן אופן 3,000 טאָג אַרבעט.

אויב די מאַשינע גופא (ד. ה. אויפצובויען זי) קאָסט 3,500 טאָג אַרבעט, איז, פאַרשטעהט זיך, אַ ווילדע נאַרעשקייט איינצופירען זי, וואָרים דערביי ווערט ניט אָפּגעשפּאָרט, נאָר מען האָט אַ ריינעם אָנווער פון 500 אַרבעטס טעג. אויב אַפילו צו פּראָדוצירען די מאַשינע אַליין דאַרף מען האָבען פּונקט 3,000 טעג, איז זי אויך אומניצליך — זי שפּאָרט ניט איין קיין אַרבעט.

ווי איז אָבער, אַז די מאַשינע קאָסט, למשל, 2,500 אַרבעטס טעג, דאַן פאַרגרעסערט זי די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, מחמת זי שפּאָרט איין גאַנצע 500 אַרבעטס טעג.

פונדעסטוועגען, דער אונטערנעמער דער קאַפּיטאַליסט, וואָס פון אים ווענדט זיך עס איינצופירען אָדער ניט איינצופירען אַ געוויסע מאַשינע, שטעהט ניט אויף אַזאַ שטאַנדפּונקט. בכלל גערעדט, איז פאַר אים גאָר קיין נפקא־מינא ניט, צי די מאַשינע שפּאָרט איין מענטשליכע אַרבעט; פאַר אים איז וויכטיג די פראַגע: צי וועט זי פאַרגרעסערן זיין פּראָפיט? דער קאַפּיטאַליסט חשבונ'ט, וויפיל רובל דאַרף מען אויסגעבען אויף צו קויפען די מאַשינע, און וויפיל רובל זי דאַרף אים איינשפּאָרען אין דעם אַרבעט־לוין.

לאָמיר זאָגען, אַז די מאַשינע שפּאָרט איין 3,000 אַרבעטס טעג, און אַליין קאָסט זי 2,500; דערביי איז דער ווערט פון אַ טאָג אַרבעטס־קראַפט — 5 שעה פּראָסטע אַרבעט, וואָס טרעפט אַז 50 קאָפּ., און די נאָרמע פון מערווערט איז 100%, ד. ה. דער גאַנצער נייער ווערט, וואָס דער אַרבעטער פּראָדוצירט פאַר'ן טאָג, טרעפט אַז 10 שעה, וואָס עס מאַכט אויס 1 רובל.

אויב דער אונטערנעמער קויפט די מאַשינע, צאָלט ער פאַר איר דעם אַנדער קאַפּיטאַליסט אַזאַ סומע געלט, וואָס ווערט געשאַפען אין 2,500 טעג, מחמת דאָס איז דער ווערט פון דער מאַשינע; אָט די סומע געלט טרעפט אַז 2,500 רובל. אויב אָבער דער אונטערנעמער קויפט ניט די מאַשינע, מוז ער אַנשטאָט דעם קויפען איבעריגע אַרבעטס קראַפט אויף 3,000 אַרבעטס טעג, וואָס די מאַשינע וואָלט אים

א. באָגדאַנאָוו

איינגעשפּאַרט. אזוי ווי א טאָג ארבעטס קראַפט קאָסט א האַלב קער־בעל, וועט דער קאַפּיטאַליסט פאַר 3,000 טעג דאַרפען באַצאָלען די ארבעטער 1,500 רובל ארבעטס לוין, ד. ה. מיט 1,000 רובל ווייניגער, ווי פאַר דער מאַשינע. עס איז קלאָר, אז איינפירען די מאַשינע לוינט זיך ניט, כאָטש זי העכערט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבעט. די גאַנצע זאַך באַשטעהט דאָ אין דעם, וואָס בשעת דער קאַפּיטאַליסט קויפט די מאַשינע, צאָלט ער פאַר דער ג א נ צ ע ר סומע ארבעט, וואָס איז אויסגעבראַכט געוואָרען אויף צו פּראָדוצירען זי; ווען ער קויפט אבער ארבעטס קראַפט, באַצאָלט ער נאָר פאַר א ט י י ל פון דער ארבעט, וואָס די ארבעטס קראַפט גיט אים.

ווען די מאַשינע זאָל קאָסטען 1,500 טאָג ארבעט, וואָס עס טרעפט אַן 1,500 רובל, דאַן האָט דער אונטערנעמער קיין שום נוצען ניט, וואָס ער וועט איינפירען די מאַשינע: ניט ער פאַרדינט דערביי, ניט ער ווערט אָן, מחמת ארבעטס קראַפט אויף 3,000 טעג קאָסט אויך 1,500 רובל.

אויב די מאַשינע איז אבער ווערט 1,000 טעג, און דער מקח אירער איז 1,000 רובל, דאַן לוינט זיך דעם קאַפּיטאַליסט אַנצואווענדען די מאַשינע: פאַר איין טויזענטער שפּאַרט ער זיך איין א הוצאה פון 1,500 רובל אויף ארבעטס לוין, און ער פאַרדינט 500 רובל.

צו אַט דעם אַנאַליז דאַרף מען נאָך מאַכען די אויסבעסערונג, אַז די מאַרק פּרייזען אויף דער מאַשינע און אויך אויף ארבעטס קראַפט, שטימען ניט, ביז א געוויסען גראַד, מיט זייערע ווערטען; און פאַר דעם אונטערנעמער שפּילען א ראָלע נאָר די מאַרק פּרייזען.

הייסט עס, ניט אַלעמאָל לוינט זיך דעם קאַפּיטאַליסט צו האָבען א מאַשינע, אפילו ווען זי העכערט די פּראָדוקטיוויטעט פון ארבעט. די קאַפּיטאַליסטישע באַנוצונג פון א מאַשינע איז מעגליך נאָר דאַן, ווען דער פּרייז אירער איז קלענער פון דעם פּרייז פון דער ארבעטס קראַפט, וואָס די מאַשינע פאַרבייט.

פון דאַנען קען מען שוין פאַרשטעהן, פאַרוואָס דיזעלביגע מאַ־שינעס ווערען אין איינע לענדער באַנוצט פון די קאַפּיטאַליסטען, און עס לוינט זיך זיי, און אין אַנדערע לענדער קען מען זיי גאָר ניט באַ־

נוצען. למשל, געוויסע מאַשינעס, וואָס מען האָט צוגעטראַכט אין ענגלאַנד, לוינען זיך קאַפּיטאַליסטיש נאָר אין אַמעריקע, וואו דער אַרבעטס לוין איז העכער איידער אין ענגלאַנד. וואָס נידעריגער עס איז דער אַרבעטס לוין, אַלץ ווייניגער נוצען האָבען די אונטערנעמער פון מאַשינעס, אַלץ ווייניגער באַנוצט מען זיך מיט זיי. (דאָס איז איינע פון די הויפּט אורזאַכען, וואָס האַלטען אָפּ דעם פּראָגרעס פון דער מאַשין־פּראָדוקציע אין רוסלאַנד, דערהויפּט אין דער ערד־אַרבעט אינדוסטריע).

ניט קוקענדיג אויף אַזעלכע באַגרעניצענדיגע באַדינגונגען, איז די פאַרשפּרייטונג פון מאַשינעס, בכלל, פאָרגעקומען זעהר שנעל. זי איז פאָרגעקומען אין אַ געוויסען סדר, און כמעט אין איטלעכען איינ־צעלנעם פאַל איז דאָס געווען ניט קיין רעזולטאַט פון עפּעס אַ צופאַל, וואָס האָט געגעבען דער פאַנטאַזיע פון דעם דערפינדער אַזאַ ריכטונג, און ניט קיין אַנדערע, נאָר ווי אַ באַפרידיגונג פון עפּעס אַ צייטיג געוואָרענער באַדערפעניש אין דער פּראָדוקציע גופא. כדי צו באַווייזען דאָס מער קאָנקרעט, לאָמיר זעהן, ווי אַזוי אין עפּעס אַ באַזונדער טייל פון דער פּראָדוקציע ווייזט זיך די באַדערפעניש אין אַ מאַשינע, און ווי אַזוי די איינפירונג פון מאַשינעס אין איין פּראָדוקציאָנס צווייג רופט אַרויס דעם איבערגאַנג צו מאַשינעס אויך אין אַנדערע צווייגען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דער ערשטער. פאַר אַ ביישפּיל וועלען מיר נעמען די געשיכטע פון באַוועל געשעפט אין ענגלאַנד.

נאָך אין דעם מיטען 18־טען יאָרהונדערט איז אָט די פּראָדוקציאָנס צווייג געווען הויפּטזאַכליך געאָרגאַניזירט לויט דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע: דער וועבער — געוויינטליך דער הויפּט פון דער פאַמיליע — האָט געאַרבעט אויף אַ האַנט־וועבשטול בא זיך אין דער היים; געשפּונען האָבען די מיטגלידער פון זיין הויז־געזינד — די ווייב מיט די קינדער. בא אַזעלכע באַדינגונגען איז דאָס וועבען אין אַלגעמיין געגאַנגען שנעלער איידער דאָס שפּינען: די שפּינער פלעגען אָפּשטעהן פון דעם וועבער, זיי האָבען ניט געקענט צוגרייטען שטענדיג גענוג שפּין־פאָדים. אָט די ניט גלייכמעסיגקייט

א. באָגדאַנאָוו

האָט זיך נאָך מער פאַרשטאַרקט, ווען מען האָט צוגעטראַכט דאָס אַליין־לויפענדיגע וועב־שיפעל, וואָס האָט אין צווייען פאַרגרעסערט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער וועבער־אַרבעט. פון דער אַנדער זייט איז דאָס שפּינען שטאַרק אָפּגעשטאַנען אויך פון דער פּראָדוקציע פון באַוועל — דעם רויען מאַטעריאַל צום שפּינען. אויף וויפיל שטאַרק עס איז געווען די באַדערפעניש אויסצובעסערען די טעכניקע פון שפּינען, קען מען זעהן פון, למשל, אַזאַ פאַקט: אין 1782 יאָר איז אין ענג־לאַנד געלעגען ניט אויסגעשפּינטערהייט, מחמת עס האָט געפעלט אַרבעטער, דאָס גאַנצע באַוועל, וואָס מען האָט אַרויסגעפירט פון די קאָלאָניעס פאַר די לעצטע דריי יאָר, און עס וואָלט אַזוי געבליבען ליגען נאָך עטלעכע יאָר, ווען עס וואָלט ניט געקומען צו הילף די מאַ־שינע.

דאָן הייבען זיך אָן אויף אַט דעם געביט דערפינדונגען איינע נאָך דער אַנדערער. לכתחילה טראַכט מען צו אַזאַ שפּינראָד, וואָס שפּינט מיט אַמאָל 8 פאָדים, טוט די אַרבעט פון 8 שפּינער. אַ נייע המצאה גיט נאָכדעם די מעגליכקייט צו ברייינגען אַט די מאַשינע אין באַוועגונג מיט וואַסער־קראַפט. ווייטער געהט נאָך אַ גאַנצע רייע אַנדערע אויסבעסערונגען, וואָס פירען ניט נאָר דערצו, אַז דער סכום שפּיז־פאָדים זאָל זיך פאַרגרעסערען, נאָר אויך אַז דער פאָדים גופא זאָל זיין אַ בעסערער.

און ווייטער ווייזט זיך אין דער באַוועל אינדוסטריע אַן אומ־גלייכמעסיגקייט צווישען די פאַרשיידענע שטאַפּלען פון דער פּראָ־דוקציע, נאָר שוין אַ פאַרקערטע: איצטער קען שוין דער וועבער ניט אַניאָגען די שפּינערס. אַט די אומגלייכמעסיגקייט ווערט אָפּגעשאַפט אין 1787 יאָר, ווען מען האָט צוגעטראַכט דעם מעכאַנישען וועבשטול. אויף וויפיל די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט האָט גרינגער געמאַכט דעם איבערגאַנג צו דער מאַשינע, איז אָגב קענטיג דערפון, וואָס די ערשטע דערפינדער זיינען געוויינטליך געווען פּראָסטע אַר־בעטער, וואָס האָבען ניט געקראָגען ניט קיין אַלגעמיינע, ניט קיין

טעכנישע בילדונג, וואָס זיינען געווען נאָר פּראַקטיש באַקאַנט מיט זייער פּראָדוקציאָנס צווייג. נאָך מער, דעם מעכאַנישען וועבשטול האָט צוגעטראַכט אַ גלח פון ק ע נ ט.

נאָכדעם ווי עס זיינען געמאַכט געוואָרען אַ סך אויסבעסערונגען אין שפּינעריי און וועבעריי, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די פריהערדיגע מיטלען צו בלייכען די באַוועל סחורות טויגען ניט. דאָס וואָס דער פּראָצעס פון בלייכען פלעגט נעמען אַ סך צייט — עטלעכע חדשים — איז ניט געווען קיין גרויסע אומבאַקוועמליכקייט, כל־זמן מען האָט געשפּונען און געוועבט מיט'ן האַנט, און דער סכום אויסגעאַרבעטע געוועבען איז געווען לפי־ערך ניט גרויס. איצטער אָבער, אַז די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט פון די שפּינער און וועבער האָט זיך שטאַרק געהעכערט, איז געוואָרען אַ באַדערפעניש צו פאַרשנעלערען דעם פּראָצעס פון בלייכען. דאָ איז געקומען צו הילף די כעמיע: מען האָט אָנגעהויבען באַנוצען צום בלייכען פאַרשיידענע זויערקייטען, און די ליינג פון דעם פּראָצעס האָט זיך פאַרקלענערט ביז עטלעכע טעג, אפילו עטלעכע שעה.

מחמת דיזעלבינע אורזאַכען האָבען זיך צום סוף 18־טען יאָרהונדערט געוויזען פאַרשיידענע אויסבעסערונגען אין דער אַרבעט פון פאַרבען מאַטעריע און דרוקען ציץ. ווייטער, כדי צוצוגרייטען גענוג מאַטעריאַל פאַר דער מאַשינאַוואָר שפּינער־פּראָדוקציע, האָט מען געמוזט שטאַרק פאַרגרעסערען די פּראָדוקציע פון באַוועל; צוליב דעם האָט מען געמוזט איינפירען אַ באַזונדער מאַשינע, וואָס טיילט אָפּ די באַוועל פעדים פון די זוימען.

אזוינע ענדערונגען זיינען פאָרגעקומען ניט אין דער באַוועל־אינדוסטריע אליין. זיי פלעגען מיט זיך ברענגען די נויטוועדיגקייט פון נאָך אַנדערע ענדערונגען. אזוי, למשל, אַ סך צוגעטראַכטע מאַשינעס וואָלטען אין אַ סך פאַלען געווען גאָר אומניצליך, ווען עס זאָל זיך ניט געווען געפינען קיין נייע באַוועגונגס קראַפט, וואָס קען שאַפען אַ גרעסערען סכום אַרבעט. דער קוואַל פון אַזאַ קראַפט האָט זיך געעפענט מיט דער דאַמף־מאַשינע פון אַ צווייענדיגער ווירקונג, און אז. וו.

א. באַנדאַנאָו

ווי דער רעזולטאַט פון אַ גאַנצער רייע אַזעלכע ענדערונגען, איז געקומען זעהר אַ גרויסע אויסברייטונג פון דער פּראָדוקציע. דאָס האָט אַרויסגעבראַכט די באַדערפעניש אין נייע, בעסערע וועגען צום פאַר־קער. פאַר איטלעכען עקאָנאָמישען פּעריאָד ווערט די אַנטוויקלונג פון פאַרקער־וועגען באַשטימט דורך דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע. למשל, די מיטעלאַלטערליכע וועגען, וואָס זיינען גע־ווען גענוג באַ אַ קליין־פּראָדוקציע, האָבען שוין ניט געטויגט פאַר דעם מאַנופאַקטור־פּעריאָד, — דאַן האָט זיך פאַרפולקומט די ים־שיפעריי, עס האָבען זיך באַוויזען שאָסייען. ווייטער, פאַר דעם מאַשין־קאַפּיטאַ־ליזם מיט זיין געוואַלדיגער פּראָדוקציע זיינען שוין אָט די וועגען אויך געווען ניט גענוג. דאַן איז געקומען די צייט פון דאַמפשיפען, אייזענ־באַנען, טעלעגראַפען א. אז. וו.

אַזוי, אַ דאַנק דעם איינגען צוזאַמענבונד צווישען די פאַרשיי־דענע פּראָדוקציאָנס צווייגען, זיינען שנעל צוגעטראַכט געוואָרען אַ סך מאַשינעס און זיינען איינע נאָך דער אַנדערער שנעל איינגעפירט געוואָרען. אַ מאַסע מאַשינעס האָבען זיך באַוויזען אין דעם קורצען פּעריאָד צייט פון סוף 18־טען ביז דעם סאַמע אָנהייב 19־טען יאָר־הונדערט.

אַמשפּעטסטען קומט פאַר דער איבערגאַנג צו מאַשינעס אין ערד־אַרבעט, און דאָס דערקלערט זיך מיט אַ סך טעמים. ערשטענס, אין דער ערד־אַרבעט איז ניט אויסגעקומען צו אַנטוויקלען קיין מאַנופאַק־טור־צעטיילונג פון אַרבעט, וואָס גרייט צו אַזאַ גוטען באָדען פאַר דער מאַשינע. צווייטענס, די איינפירונג פון מאַשינעס אין דער ערד־אַר־בעט ברייננגט ניט צו אַזאַ שאַרפער ענדערונג פון דער פּראָ־דוקטיוויטעט פון אַרבעט, ווי אין דער באַאַרבעטענדיגער אינ־דוסטריע, אַזוי אַז דער חשק איינצופירען מאַשינעס איז באַ דעם אַגראַר־קאַפּיטאַליסט אַ סך שוואַכערער. ענדליך, דער דרוק פון די רעשטען פון פעאָדאַליזם, וואָס בלייַ־בען נאָך אַ לאַנגע צייט אין דעם געביט פון ערד־אַרבעט, איז געווען ניט קיין קליינע מניעה צום טעכנישען פּראָגרעס פון אָט דער פּראָ־

דוקציאָנס צווייג. די פאַרשקלאַפטקייט און די אָרעמקייט פון דער דאָרפישער באַפעלקערונג גיבען די פּריצים א מעגליכקייט צו קריגען אַרבעטס הענט אזוי ביליג, אז עס טראָגט קיין חשבון ניט צו פאַר־בייטען די אַרבעטער מיט מאַשינעס.

אין אָנהייב פון דעם מאַשין־פעריאָד, פלעגט מען די מאַשינעס מאַכען אין די פאַבריקעס פון אינסטרומענטען. כל־זמן די מאַשינעס גופא פלעגען זיך מאַכען מיט'ן ה אַ נ ט, איז די אנטוויקלונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע געגאַנגען, על־פי נויט, זעהר לאַנגזאַם. די מאַשינעס האָבען געקאָסט טייער, זיינען געווען ניט גענוג שטאַרק און ניט זעהר פּולקום. כדי א מאַשינע זאָל גוט אַרבעטען, פאָדערט זיך א שטרייגנע פּינקטליכקייט אין די פאָרמעס פון אירע באַזונדערע טייּ־לען, די מאָסען זייערע זאָלען שטימען ביז א ברעקעל, — מיט איין וואָרט, די גרעסטע גענויאיגקייט אין אַ סך אָפּעראַציעס ביים פּראָדו־צירען די מאַשינעס. אזאַ פּינקטליכקייט קען מען בּאַ האַנט־אַרבעט ניט דערגרייכען, ווען דער אַרבעטער זאָל אפילו זיין דער גרעסטער קינצלער, דאָס איז אינגאַנצען מעגליך נאָר ווען מען אַרבעט מיט מאַשינעס. אחוץ דעם, איז די פּראָדוקטיוויטעט גופא פון דער אַר־בעט אין די מאַנופאַקטורען פון אינסטרומענטען געווען ניט גענוג גרויס, אז זיי זאָלען קענען צוגרייטען, למשל, אזאַ מאַסע מאַשינעס. ווי עס ווערט באַנוצט היינטיגע צייטען.

ווען די פּראָדוקציע פון מאַשינעס איז אליין געוואָרען א מאַשין־פּראָדוקציע, דאַן איז אָפּגעשאַפט געוואָרען די לעצטע מניעה פאַר דער אנטוויקלונג פון דער גרויס־פּראָדוקציע, און זי האָט אָנגעהויבען צו פּראָגרעסירען מיט א שנעלקייט, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט.

דערביי האָט די וויסענשאַפט געטריי געדינט דער קאַפּיטאַליס־טישער פּראָדוקציע, און האָט מיט דער גרעסטער איבערגעגעבענקייט באַפרידיגט אַלע אירע באַדערפענישען. דער נאָכפרעג אויף דערפינדונ־גען מצד דעם קאַפּיטאַל האָט אַרויסגערופען א פאַרשטאַרקטען אָנ־באָט מצד די קאָפּ־אַרבעטער.

א. באָגדאַנאָוו

2). די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דער פּראָדוקציע אין דעם פּעריאָד פון דעם מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

אָ). די אנטוויקלונג פון פּשוט'ער צוזאַמענאַרבעטונג און ארבעט צעטיילונג אינעווייניג אין יעדער אונטערנעמונג.

אין פלוג וואָלט מען געקענט מיינען, אז די איינפירונג פון מאַשינעס, פאַרקלענערענדיג די באַדערפעניש אין דירעקטער ארבעט מיט'ן האַנט, דאַרף אויך פאַרקלענערען די צאָל ארבעטער אין די באַזונדערע אונטערנעמונגען, אזוי אז די אנטוויקלונג פון צוזאַמענאַרבעטונג דאַרף, בכלל, אנהייבען געהן אויף צוריק. אבער אָט די דאָזיגע ווירקונג פון דער מאַשינע ווערט נאָך מער ווי אויסגעגליכען דורך אַנדערע באַדינגונגען.

ערשטענס, די אויסברייטערונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע געהט מיט אזא געוואַלדיגער שנעלקייט, די מאַסע סחורות וואס ווערט געשאַפען וואַקסט אזוי שטאַרק, אז ניט קוקענדיג אויף דער הויכער פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבעט, פאָדערט די אינדוסטריע ניט ווייניגער, נאָר מער ארבעטער הענט, איידער פריהער. (זעלבסטפאַרשטענדליך, אז אזא פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע מיינט אויך אַן אויסברייטערונג פון דעם מאַרק: די העכערונג אין דער פּראָדוקטיוויטעט פון ארבעט ברייננגט, לויט די געזעצען פון ארבעטס ווערט, דערצו אז סחורות זאָלען ווערען ביליגער, און דער נאָכפרעג אויף זיי וואַקסט אויס זעהר שטאַרק.)

צווייטענס, די ווירקונג פון קאָנקורענציע אויף איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען ווערט אין דער עפּאָכע פון מאַשינעס באַזונדער שטאַרק. די נויטוועדיגקייט איינצופירען אַלץ נייע מאַשינעס, אריינצולייגען אין דער אונטערנעמונג אַלץ מער קאַפּיטאַל פירט צום אונטערגאַנג פון די שוואַכערע קאַפּיטאַליסטען אַסך שנעלער איידער פריהער. די רעשטען פון האַנטווערק, די רעשטען פון מאַנופאַקטור שטאַרבען אָפּ מערק־

ווירדיג שנעל. קליינע מאשין־אונטערנעמונגען געהען גיך נאך זיי. די אלגעמיינע צאל אונטערנעמונגען ווערט קלענער. די קאפּיטאלען פון די באזיגטע קאנצענטרירען זיך אין די הענט פון די זיגער. אויף אזא׳ן אופן ווערען די איינצעלנע אונטערנעמונגען אלץ גרעסער.

מחמת אט די צוויי באדינגונגען — דער אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע און דער פאַרשטאַרקטער קאָנקורענץ — ווערט די צוזאַמענאַרבעטונג גאָר ניט פאַרקלענערט, נאָר פאַרקערט, זי וואַקסט מיט א געוואלדיגער שנעלקייט. אויב די אמאַליגע מאנופאַקטור פלעגט פאַראייניגען הונדערטער ארבעטער, ארגאניזירט די שפּע־טערע פאַבריקע, וואו מע ארבעט מיט מאשינעס, טויזענטער און צענדליגער טויזענטער ארבעטער.

אזא אנטוויקלונג פון צוזאמענארבעטונג, פאַראייניגענדיג מאַ־סען מענטשען אין איינצעלנע אונטערנעמונגען, פירט דערצו, אז די פּראָדוקציע זאל ווערען אלץ מער געזעלשאַפטליך.

דאָס קען מען זאגען מכח צוזאַמענאַרבעטונג בכלל, אריינרעכענענדיג אהער אי פשוט׳ע קאָאָפּעראַציע אי די טעכנישע צעטיילונג פון ארבעט אינווייניג אין דער אונטערנעמונג. נאָר א באזונדער אויפמערקזאמקייט פאָרדינען די ענדערונגען אין דעם כאַראַקטער גופא פון דער טעכנישער ארבעטס צעטיילונג.

אין דער מאנופאַקטור נעמט אָן די טעכנישע ארבעטס צעטיילונג אזא פאָרמע, אז פאַרשיידענע ארבעטער טוען פאַרשיידענע ארבע־טען, וואָס זיינען צווישען זיך ניט ענליך: דער ארבעטער ספּעציאַליזירט זיך, און איטלעכע ספּעציאַליטעט איז שאַרף אפּגעגרעניצט פון די אנדערע.

די מאַשינע שאַפט אָפּ ביסלעכווייז אָט די ספּעציאַליזירונג, אזא אפּגרעניצונג. ערשטענס, די פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט ווערט אלץ מער ענליך פאַר פאַרשיידענע ארבעטער, מער איינאַרטיג: צו דער ארבעטער האָט צו שאַפען אויף אזא מאַשינע צי אויף אן אנדערער, איז זיין ארבעט, — וואָס באשטעהט דערהויפּט אין אויפמערקזאם אָב־טונג צו געבען אויף א ביט באלעבטען פאַקטאָר און צו קאָנטראָלירען

א. באָגדאַנאָוו

אים, — לויט דעם אַלגעמיינעם כאַראַקטער אירעז, כמעט אומעטום דיזעלביגע; און זי ווערט נאָך מער ענליך, וואָס מער פאַרפולקומט עס ווערען די מאַשינעס, וואָס ווייניגער דעם ארבעטער קומט אויס דירעקט אריינצומישען זיך אין דעם פּראָצעס פון דער מאַשינעס באַוועגונג. צווייטענס, וואָס מער עס ספּעציאַליזירען זיך די מאַשינעס, אַלץ קלענער ווערט די ספּעציאַליזירונג פון די מענטשען, מחמת דאָס איז שוין אַן איבעריגע זאַך: דער ארבעטער לערנט זיך אויס לייכט צו באַגעהן זיך מיט איין מאַשינע, מיט דער אנדערער, מיט דער דריטער, און עס איז פאַר אים גאָר ניטאָ אזאַ נויטוועגדיגקייט אָפּצוגעבען דאָס גאַנצע לעבען פאַר איין דעטאַל אין דער ארבעט.

אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אז די ראָלע פון פאַרשיידענע ארבעטער באַ דער ארבעטס צעטיילונג צווישען זיך *שטרעבט צו ווערען פאַר אַלעמען גלייך*; די טעכנישע ארבעטס צעטיילונג גופא קריגט אַלץ מער דעם כאַראַקטער פון אַ *פּראָסטער צוזאַמענארבעטונג*. דאָס איז וויכטיג כדי צו פאַרשטעהן די פּסיכאָלאָגיע פון דעם פּעריאָד, וואָס מיר שטודירען דאָ איצטער: ניט קיין ענליכע ראָלע אין דער פּראָדוקציע רופט ארויס ניט קיין ענליכע פּסיכישע טיפּען מיט פאַרשיידענע שטרעבונגען, אן ענליכע ראָלע רופט ארויס ענליכע טיפּען, ענליכע שטרעבונגען. עס ווערען באַשאַפען באַדינגונגען פאַר דער *פאַראייניגונג* פון די ארבעטער אין זייער לעבענס קאַמף.

אָט דאָס איז די אַלגעמיינע ריכטונג, אין וועלכער עס אנטוויקלען זיך די פּראָדוקציאָנס באַציהונגען. אָבער די אַלטע פאָרמעס טרעטען אָפּ דעם פּלאַץ פאַר די נייע נאָר ביסלעכווייז, און געוויסע שטריכען פון דער ריינער מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון ארבעט בלייבען נאָך איבער אויף לאַנג אין דער אָרגאַניזאַציע פון די אונטערנעמונגען. טייל־ווייז ווענדט זיך דאָס אָן דעם, וואָס די טעכניקע גופא פון די מאַשינעס פאָרמירט זיך אויס נאָר ביסלעכווייז, און עס איז פאַראַן אַ גאַנצע רייע איבערגאַנגס פאָרמעס פון דער מאַנופאַקטור טעכניקע צו דער טעכניקע פון מאַשינעס, און דערביי, פאַרשטעהט זיך, בלייבען אויך

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די באַציהונגען צווישען די אַרבעטער געמישטע, לויט זייער כאַראַק־טער נאָך. פון דער אַנדער זייט, די הייַנטיגע מאַשין־פּראָדוקציע איז אַ קאַפּיטאַליסטישע. דער אָרגאַניזאַטאָר פון דער אונטערנעמונג איז דער קאַפּיטאַל, און ער אָרדענט איין די אונטערנעמונג אַזוי, ווי עס לוינט זיך בעסער פון דעם שטאַנדפּונקט פון זיינע, דעם קאַפּיטאַלס, אינטערעסען. און פון אַט דעם שטאַנדפּונקט פאָדערט די דיסציפּלינע און די אָרדענונג אין דער פאַבריקע, אַז דער אַרבעטער זאָל זיין, ווי ווייט מעגליך, צוגעבונדען צו עפּעס אַ ספּעציאַליטעט, און ער זאָל זי ניט בייטען ווען אים ווענט זיך נאָר פאַרוועלען. דעם אַרבעטער שטעלט מען אוועק בּאַ איינער אַ מאַשינע, ניט זעלטען בּאַ אַ טייל פון אַ מאַ־שינע, און ער האָט קיין שום רעכט ניט איבערצובייטען זיין באַשעפ־טיגונג: אים קיין ברירה לאָזט מען ניט.

אַז אויסנאַם איז, פאַרשטעהט זיך, ווען דער אַרבעטער געהט אוועק פון איין באַלעבאָס צום אַנדערען. אויף אַזאַ זאַך אַנטשליסט זיך דער אַרבעטער ניט אַזוי לייכט, מחמת דער אומגעזיכערטקייט פון זיין לאַגע, און ער קען זיך ניט פאַרגינען אָפט צו בייטען זיין שטעלע נאָר צוליב דעם, כדי ער זאָל אויסמיידען איינאַרטיגע אַרבעט.

דער פּועל יוצא איז, אַז די אַרבעט בּאַ דער מאַשינע איז אין דער אונטערנעמונג שטרייננ איינגעטיילט. איטלעכער אַרבעטער איז איינמאָל פאַר אַלעמאָל צוגעבונדען צו איין טויטען מעכאַניזם, עפּעס ווי אַ מין לעבעדיגער צוגאָב צו אים.

פונדעסטוועגען, וואָס ווייטער ווערט אָט די שטרעבונג — צו פאַרוואַנדלען דעם מענטשען אין אַן אייביגען שקלאַף פון איין מאַ־שינע — אַלץ מער אָפּגעשוואַכט דורך אַנדערע ווירקונגען, און אָט דורך וואָסערע: ערשטענס, די פאַרענדערליכקייט פון דער פּראָדוק־ציאָנס טעכניקע רופט אַרויס זעהר אָפטע ענדערונגען אין דער פאַנאַנ־דערטיילונג פון דער אַרבעטס קראַפט אינווייניג אין דער אונטערנע־מונג; צווייטענס, די פאַרענדערליכקייט פון דער גרויס פון דער פּראָ־דוקציע אין דער אונטערנעמונג, לויט נאָך די באַדינגונגען פון דעם מאַרק, צווינגט אויך איבערצוטאַשען די אַרבעטער אויף זייערע פּלע־צער; דריטענס, עס פאַרגרעסערט זיך בכלל די באַוועגליכקייט פון

א. באָגדאַנאָוו

דעם אַרבעטער קלאַס, פון איין זייט — מחמת די באַדינגונגען פון דעם אַרבעטס מאַרק זיינען זעהר ניט קיין באַשטענדיגע, פון דער אַנ־דער זייט — מחמת אַט דער מאַרק צעשפּרייט זיך שטאַרק אין שטח מיט דער אויסבעסערונג פון די קאָמוניקאַציאָנס וועגען: אַז אַרבע־טער, אַז ער ווערט אַן די אַרבעט אין איין אָרט, פאַרט ער ניט זעלטען פאַר טויזענטער ווייאָרסט צו זוכען זיך אַרבעט אין אַן אַנדער אָרט, א דריטען; א קאַפּיטאַליסט פון איין לאַנד שרייבט אויס טויזענטער אַר־בעטער פון אַן אַנדער לאַנד, א. ד. גל.

א לפי־ערך אָפּגעזונדערטע לאַגע אין דער פּראָדוקציע פאַרנעמט נאָך אַלץ די העכערע גרופּע געדונגענע אַרבעטער, דער אינטעליגענ־טער פּערסאָנאַל, ווי מען רופט זיי — די דירעקטאָרען פון די פאַברי־קעס, די פאַרוואַלטער פון די וואַרשטעטען, בוכהאַלטערס, געלערנטע טעכניקער, טעכנאָלאָגען א. אז. וו. דאָס זיינען די פאַרשטעהער פון מער פאַרוויקעלטער אַרבעט אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער מאַשין־פּראָדוקציע. זייער אַרבעט איז, הויפּטזאַכליך, אַן אָרגאַניזאַטאָרישע— די אַלגעמיינע פאַרוואַלטונג און דער אַלגעמיינער קאָנטראָל איבער דער טעטיגקייט פון די אַרבעטער און דער אַרבעט פון די מאַשינעס. דער אינטעליגענטער פּערסאָנאַל איז א גרופּע, לפי־ערך, ניט קיין גרויסע אין צאָל.

די מאַשין־פּראָדוקציע שטרעבט אין איר אַנטוויקלונג אויך אַט די גרופּע צו דערנעהענטערען און אויסצוגלייכען מיט די איבעריגע געדונגענע אַרבעטער. פון איין זייט, וואָס מער די מאַשינעס ווערען פאַרפאָלקומט, ווערט זייער געבוי אַלץ מער פאַרוויקעלט און איידעל, אַזוי אַז פון דעם פּראָסטען אַרבעטער פאָדערט זיך אויך א רק גרעסע־רע אינטעליגענץ, א רק גרעסערע אַלגעמיינע און אפילו א טעכנישע בילדונג, אַניט איז ער ניט בכוח צו באַגעהן זיך אויף א צוועקמעסיגען אופן מיט דער מאַשינע; פון דער אַנדער זייט, די פאַרענדערליכקייט און אומבאַשטענדיגקייט פון די עקאָנאָמישע באַציהונגען, וואָס זיינען אייגענטימליך דעם מאַשין־קאַפּיטאַליזם, פירען ניט זעלטען, און וואָס ווייטער אַלץ עפטער, דערצו אַז עלעמענטען פון דעם אינטעליגענטען פּערסאָנאַל זאָלען אַריבערגעהן אין די רייען פון די פּראָסטע אַרבע־

טער, און אפילו פארקערט אויך, אזוי אז עס ווערט אפּגעמעקט איט־לעכער פעסטער גרעניץ צווישען אט די צוויי קלאסען.

ב). די אנטוויקלונג פון דער געזעל־שאפטליכער ארבעטס־צעטיילונג.

אינאיינעם מיט'ן פּראָגרעס פון צוזאמענארבעטונג אינעווייניג אין די אונטערנעמונגען אנטוויקעלט זיך זעהר שנעל אין דער עפּאָכע פון מאשינעם אויך די געזעלשאפטליכע ארבעטס צעטיילונג. דערביי ווערט שטארקער די געגענזייטיגע אפּהייננגיגקייט צווישען די איינ־צעלנע אונטערנעמונגען, און אויך צווישען גאנצע פּראָדוקציאָנס צוויי־גען, און דער געזעלשאפטליכער פּראָגרעס פון דער פּראָדוקציע קריגט אלץ מער א כאראקטער פון איינהייטליכקייט און אומצעטיילבארקייט.

די קאָנקורענץ באשאפט צווישען די באזונדערע אונטערנעמונגען פון איין סארט א געגענזייטיגע אפּהיינגיגקייט, וואָס דריקט זיך אויס, הויפּטזאכליך, אין דעם וואָס די אויסבעסערונג פון דער טעכניקע אין איין אונטערנעמונג רופט ארויס די נויטווענדיגקייט פון אזא אויסבע־סערונג אויך אין דער אנדערער. בא דער מאשין־פּראָדוקציע אנט־וויקעלט זיך אט די פאָרמע פון געגענזייטיגער אפּהייננגיגקייט אין דער העכסטער מאָס, מחמת די קאָנקורענץ דערגרייכט דאן ביז צום העכס־טען גראד.

ווייטער, פארשטארקט זיך דער געגענזייטיגער צוזאמענבונד צווי־שען די פארשיידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען. דאָס קומט פאר אויף צוויי אופנים.

ערשטענס, די געוואלדיגע אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע ברייננגט צו א באזונדער שנעלער אנטוויקלונג פון יענע פּראָדוקציאָנס צווייגען, וואָס שטעלען צו מאטעריאלען און געצייג פאר די אנדערע צווייגען; עס קומט אויף א גאנצע מאסע נייע פּראָדוקציעס פון דעם מין, און די וואָס האבען שוין פריהער געעקזיסטירט פאלען זיך פאנ־אנדער אויף מער איינגע ספּעציאליטעטען. עס קומט אויף, למשל,

א. באַנדאַנאָוו

מאַשין־בויערײַ, וואָס צעפאַלט זיך אויף אַ סך פאַרשיידענע צווייגען; די פּראָדוקציע פון גוס־אײַזען טיילט זיך אָפּ פון דער פּראָדוקציע פון אײַזען, פון שטאָל א. אז. וו. דאָ זעהט זיך אָן באַזונדער קלאָר דער געמיינשאַפטליכער צוזאַמענבונד צווישען די פּראָדוקציעס: די עקזיסטענץ פון איינע ווענדט זיך אײַנגאַנצען אָן דער עקזיסטענץ פון די אַנדערע.

אחוץ דעם, אַנטוויקלען זיך זעהר שנעל יענע אונטערנעמונגען און עס וואַקסען שטאַרק אויס יענע קלאַסען, וואָס זייער געזעלשאַפטליכע ראָלע איז פאַרבונדען מיט דער אויסטויש־פאַנאַנדערטיילונג פון די פּראָדוקטען אין דער געזעלשאַפט. אין ענגלאַנד, למשל, פאַרנעמט זיך מיט האַנדעל 1/9 פון דער באַפעלקערונג (העכער פון 4 מיליאָן מענטשען), אין פראַנקרייך ⅛ (אַרום 5 מיליאָן מענטשען), אין דער לפי־ערך אָפּגעשטאַנענער רוסלאַנד — בלויז 1/30 (העכער 3 מיליאָן מענטשען), ווען מען זאָל רעכענען די סוחרים און זייערע אַנגעשטעלטע אינאיינעם מיט די פאַמיליעס.

צווייטענס, באַזונדערע פּראָדוקציאָנס צווייגען ווערען שטרייַנגער אָפּגעגרעניצט איינע פון די אַנדערע. עס פאַרשווינדען די פריהערדיגע ווירטשאַפטען פון געמישטען טיפּ, וואָס פאַראייניגען אין זיך פאַרשיידענאַרטיגע פּראָדוקציעס. ערד־אַרבעט טיילט זיך אָפּ אינגאַנצען פון דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע; עס פאַרשווינדט די קליינע האַנטווערקערשע און פויעריש־הויזליכע פּראָדוקציע, וואָס איז פאַראייניגט מיט ערד־אַרבעט ווי מיט אַ געהילפס־פּרנסה; עס ווערען אַרויסגעשטויסען די געהילפס־פּרנסות פון די פויערים ערד־אַרבעטער. ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, האָבען נאָך די מאַנופאַקטורען מיט זייער קאָנקורענץ אָנגעהויבען אונטערצוגראָבען אָט די צווייענדיגע ווירטשאַפטען, נאָר די מאַשינע איז בכח צו מאַכען מיט זיי אַ סוף איינמאָל פאַר אַלעמאָל. מיט וואָס פאַר אַן ענערגיע און אכזריות די קאָנקורענציע פון מאַשינעס פאַרניכטעט אָט די רעשטען פון די פריהערדיגע עקאָנאָמישע אויסבילדונגען, קען מען זעהן פון אָט דעם פאַקט: אין רוסלאַנד, אַ דאַנק דער אַנטוויקלונג פון פאַבריקעס

צו שפּינען און וועבען, באַצאָלט זיך די אַרבעט פון דער הויזליכער פּראָדוקציע אַזוי שלעכט, אַז ווען מען רעכענט אַראָפּ אַלע הוצאות, גיט אַ שעה אַרבעט דער פּויערטע ווינציגער פון 1 קאָפּיקע (אין אייניגע פאַלען דערגעהט אַזאַ געצאָלט נאָרמע אפילו ביז ⅔ קאָפּ.).

און דאָך, שוין אין אָנהייב שאַפט די אַנטוויקלונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע, אַזוי ווי פון דער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע, גאַנץ אָפט נייע געהילפס פּרנסות, באַשאַפענדיג אַ נאָכפראַגע אויף מאַטעריאַלען, וואָס די גרויסע אונטערנעמונגען האָבען נאָך ניט פאַרכאַפּט די פּראָדוקציע פון זיי; אָדער אפילו איבערגעבענדיג צו די קליינע אונטערנעמער, וואָס אַרבעטען באַ זיך אין דער היים, דורכצופירען געוויסע אַרבעטען אין דער פּראָדוקציע, צו וועלכע די פאַבריקע אַליין האָט זיך נאָך ניט גענוג צוגעפּאַסט.

אַז די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע טיילט זיך אָפּ אינגאַנצען פון ערד־אַרבעט, ווערט שטאַרקער די געגענזייטיגע אָפּהייניגקייט צווישען שטאָט און דאָרף.

דער געזעלשאַפטליכער כאַראַקטער פון דער פּראָדוקציע דערגעהט אַזוי ווייט, אַז גאַנצע לענדער ווערען גאָר אייגנ פאַרבונדען צווישען זיך אין דער פּראָדוקציע. דער אויסטויש פאַראייניגט די פּראָדוקציע פון פאַרשיידענע מלוכות אויף אַזוי פיל, אַז אַ זעלבשטענדיגע עקאָנאָמישע עקזיסטענץ ווערט פאַר זיי אוממעגליך. אַן אויסשליסליך שטאַרקע אַנטוויקלונג פון איין פּראָדוקציע אין לאַנד געהט האַנט אין האַנט מיט אַן אויסערגעוויינטליך שוואַכער אַנטוויקלונג פון אַן אַנדערער, ניט ווייניגער וויכטיגער פּראָדוקציע, און אַמאָל פעלט אָט די אַנדערע גאָר אינגאַנצען, אַזוי אַז אָהן אַן אויסטויש וואָלט די גאַנצע נאַציע ניט געקענט באַפרידיגען אירע באַדערפענישען. אַ ביישפּיל — איז ענגלאַנד, וואו דער גרעסטער טייל ברויט וואָס ווערט פאַרברויכט ווערט אַריינגעפירט פון אַנדערע לענדער.

אין דער עפּאָכע פון מאַשינעס ווערט אויף אַיאַ'ן אופן ביסלעכווייז פאַראייניגט די פּראָדוקציע פון דער גאַנצער וועלט.

3). די אנטוויקלונג פון פאַרטיילונגס מיטלען אין דעם מאַשין־פעריאָד פון קאַפּיטאַליזם.

א). דער געלט־פאַרקער.

געלט — איז א נויטווענדיגער באַוועגער פון דער קאַפּיטאַליסטי־שער פּראָדוקציע. דעריבער, האָט די געוואַלדיגע אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע אין דעם מאַשין־פעריאָד פון קאַפּיטאַליזם פאַרגרע־סערט אויך דעם געלט פאַרקער צו אַן אומדערהערטער גרויס.

דער סכום גאָלד און זילבער געלט איז אויסגעוואַקסען אין צענד־ליגער מאָל. פאַר א משך פון 45 יאַר — פון 1851 ביז 1895 — האָט מען אַרויסגעקריגען גאָלד העכער ווי צוויי מאָל אַזויפיל, אין פאַרגלייך מיט די לעצטע 358 יאָר (זינט מען האָט אַנטדעקט אַמעריקע), דהיינו 655,000 פוד אַנקעגען 295,000 פוד, און כמעט אַזויפיל זילבער, ווי פאַר דיזעלביגע 358 יאָר, דהיינו 8,900,000 פוד אַנקעגען 9,300,000 פוד.

איבעריגענס, פאַר די לעצטע 20־30 יאָר האָט זילבער אָנגעהויבען שנעל צו פאַרלירען די באַדייטונג פון א געלט־מעטאַל, דערהויפּט אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען פאַרקער. גאָלד ווערט אַלץ מער דאָס איינ־ציגע אמת'ע געלט, אַרויסשטויסענדיג זילבער, פּונקט אַזוי ווי זילבער האָט אַמאָל אַרויסגעשטויסען קופּער אין איטאַליע און אייזען אין גריכענלאַנד. דאָס ווענדט זיך, קענטיג, אין דער גרעסטער מאָס אַן דעם, וואָס דער טויש־ווערט פון זילבער איז לפי־ערך ניט אַזוי שטאַנד־האַפטיג, — אַזוי איז ער פאַר דער לעצטער צייט שנעל געפאַלען, מחמת דעם וואוקס פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט ביים קריגען זילבער (פאַר די לעצטע 40 יאָר איז דער ווערט פון זילבער געפאַלען אויף 50%)*). און פאַר א געלט מעטאַל איז א ניט קיין

*) עס איז אַ שטרייטפראַגע, צי מען האָט אויפגעהערט צו געברויכען זילבער אויף צו מאַכען געלט דערפאַר, וואָס עס איז געזונקען אין פרייז, צי פאַרקערט, דער פרייז פון זילבער איז געזונקען דערפאַר, וואָס מען האָט

שטאַנדהאַפטיגער ווערט — אַ גרויסער חסרון, מחמת דאָס רופט אַרויס אַן ענדערונג אין אַלע מקחים און צעפּלאָנטערט די חשבונות פון די קאַפּיטאַליסטען.

נאָר אין עטליכע אָפּגעשטאַנענע לענדער האָט נאָך זילבער־געלט די איבערהערשאַפט ביז היינטיגען טאָג (איבערהויפּט אין דעם אַזיאַ־טישען מזרח).

דער פאַרקער פון פּאַפּיר־געלט דערגרייכט אין דעם מאַשין־פּעריאָד צו אַ געוואַלדיגער גרויס. דערביי קען מען באַמערקען, אַז אין די אַלע לענדער, וואו פון פּאַפּירענע טויש־געלט איז אויפ'ן באָדען פון די מלוכה די באַדערפעניששען אויפגעקומען אומטוישבאַרע פּאַפּיר־געלט, קומט פאַר אַ שטרעמונג איבעראַניים אַריבערצוגעהן צו טויש־געלט, ווי דאָס איז פאָרגעקומען אין רוסלאַנד אין די 90־ער יאָרען. און דאָס איז גאַנץ פאַרשטענדליך: בא דער אומגעהייערער אַנטוויקלונג פון אויסטויש, ווערט באַזונדער דרינגענדיג די באַדערפעניש אין געהילפס מיטלען צום קערען זיך מיט אַ שטאַנדהאַפטיגען ווערט; אויב זילבער, ווי אַ געלט מעטאַל, ווערט מחמת דער ניט גענוגענדיגער שטאַנדהאַפטיגקייט אַרויסגעשטויסען דורך גאָלד, מוזען אויך די אומטוישבאַרע פּאַפּירלאַך, וואָס ליידען פּי' אַט דעם חסרון נאָך מער, פאַרביטען ווערען מיט טוישבאַרע.

ב). ק ר ע ד י ט.

קרעדיט, וואָס האָט פריהער געשפּילט אַ ראָלע פון צווייטען גראַד, ווי אַ צוגאָב צום געלט פאַרקער, אַנטוויקעלט זיך אין דער צייט פון

עס אויפגעהערט צו געברויכען אַלס מאַטעריאַל פאַר געלט. וועגען דער פראַגע איז אין אַמעריקא אָנגעגאַנגען אַן עקאָנאָמישער און פּאָליטישער שטרייט אַ פּאָר צענדליג יאָר פאַר און נאָך דעם וואַלקאַמף פון 1896. אַ בליק אויף דער ליניע, וואָס שטעלט פאָר די באַוועגונג פון דעם פּרייז פון זילבער ווייזט, אַז ער איז געבליבען כמעט דערזעלביגער פון 1700 ביז 1873 און איז געזונקען מיט 60% פון 1873 ביז 1902. אין 1873 איז זילבער דעמאָנעטיזירט געוואָרען (אויפגעהערט צו ווערען באַנוצט אַלס געלט) אין די פאַראייניגטע שטאַטען און אַרום דערזעלבער צייט אויך אין די וויכטיגסטע אייראָפּעישע לענדער. ז. דעם ספּעציעלען באַריכט פון דעם צענזוס ביוראָ פון דעם יאָר 1902: Mines and Quarries. Gold and Silver. By Isaac A. Hourwich. Diagram V.
(רעדאַקטאָר.)

א. באַנדאַנאָוו

מאַשין־קאַפּיטאַליזם איז אַ וואונדערליך ברייטער, פאַרוויקעלטער און איינגעאָרדנטער סיסטעמע, וואָס שפּילט די ראָלע פון אַ מעכטיגען פאַקטאָר אין דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג.

די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעמע פון באַציהונגען פאָדערט פון איט־לעכען אונטערנעמער זעהר אָפטע, מער אָדער ווייניגער באַדייטענדיגע געלט צאָלונגען. און דאָך, וויפיל געלט עס זאָל ניט זיין אין פאַרקער, קען עס ניט געמאָלט זיין, אַז זיי זאָלען אַלעמאָל זיין אונטער׳ן האַנט. אפילו ביים רייכסטען קאַפּיטאַליסט טרעפען מאָמענטען, ווען עס קלעקט אים ניט קיין מזומן געלט אויף פאַנאַנדערצוצאָלען זיך, כאָטש אין אַן אַנדער צייט ליגען בײַ אים אין האַנט גרויסע סומעס אָהן קיין שום נוצען. די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע וואָלט געהאַט די גרעסטע שטערונגען אין איר אַנטוויקלונג, ווען אַלע צאָלונגען וואָלט מען געמוזט מאַכען מיט מזומנים: די ערשטע געלט פאַרלעגענהייט וואָלט געמאַכט אַ תל פון דעם אונטערנעמערס אַלע געשעפטען.

פון דעם קען מען שוין פאַרשטעהן, אַז מיט דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם, מיט דעם וואוקס פון די קאַפּיטאַלען און מיט דער גרע־סערער שנעלקייט פון זייער קערען זיך, מוז דאָס קרעדיט געשעפט אומאויפהערליך פאַרברייטערען זיך, און עס קריגט אַלץ מער באַדײַ־טונג אין דער געזעלשאַפטליכער באַלעבאַטישקייט.

עס ווערט פאַרפולקומט אויך די פאָרמע גופא פון די קרעדיט־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואָס קומען אין דער עפּאָכע, וואָס מיר שטודירען דאָ, הויפּטזאַכליך אין דער געשטאַלט פון ב י י נ ק, ווי מען רופט זיי. אַ באַנק איז אַ פאַרמיטלערין צווישען דעם נאָכ־פרעג אויף אַ קרעדיט און דעם אָנבאָט, זי קריגט דעם קרעדיט פון די וואָס זיינען בכוח אים אָנצובאָטען, און גיבען אים צו די וואָס די נויטיגען זיך אין אים.

ביינק האָבען זיך באַוויזען נאָך פריהער, פאַר דער מאַשין־פּראָ־דוקציע, אָבער נאָר בײַ דער לעצטער האָבען זיי געקראָגען זייער פולע אַנטוויקלונג און אַ ברייטע פאַרשפּרייטונג.

היסטאָריש, איז דער היינטיגער באַנקיר אַן אייניקעל פון צוויי מיטעלאַלטערליכע טוער: דעם פּראָצענטניק און דעם חלפן (דעם

וועקסלער). דער ערשטער איז שוין גענוג אָפּגעשילדערט געוואָרען פריהער, און אויפ'ן צווייטען דאַרף מען זיך איצטער אָפּשטעלען.

בּאַ דער אומגעהייערער פּאָליטישער צעבּרעקעלטקייט פון דער מעטאַלער וועלט, האָט איטלעכער הערשער געהאַט אַ רעכט צו גיסען מטבעות, און אויפ'ן מאַרק האָט זיך געקערט אַזאַ מאַסע פאַרשיידענע מטבעות, אַז מען האָט געמוזט האָבּען אינסטיטוציעס אויף אויסצו־בּייטען געלט.

דער כאַראַקטעריסטישער חסרון פון דער פעאָדאַלער וועלט — די קנאַפּע געזעלשאַפטליכע געזיכערטקייט האָט געפירט דערצו, אַז די חלפנים, וואָס פלעגען שטענדיג האָבּען אויף די הענט גרויסע זאַפּאַסען געלט, פלעגען מוזען אָננעמען גאַר בּאַזונדערע מיטלען אויף אָפּצוהי־טען זיי פון גנבים און גזלנים. דעריבּער פלעגט דאָס געלט בּאַ די חלפנים זיין לפי־ערך זיכער, און אַ סך סוחרים פלעגען אָפּגעבּען זייער געלט אויך צו די חלפנים אויף שמירה און פלעגען דערפאַר צאָלען אַ געוויסע סומע שמירה־געלט. דאָס געלט פון די קונדען פלעגען די חלפנים היטען בּיז דער ערשטער פאָדערונג, און אויסניצען עס פאַר זייערע אייגענע געשעפטען האָבּען זיי קיין רעכט ניט געהאַט.

אַזוי ווי בּאַ איין חלפן פלעגט זיך געפינען דאָס געלט פון פאַר־שיידענע מענטשען, האָט מען אָנגעהויבּען, בּאַ געגענזייטיגע צאָלונגען, פּשוט איבּערצושרייבּען די חשבונות בּיים חלפן פון איינעם אויף דעם אַנדערען.

אין דער אָרגאַניזאַציע פון אָט די אויסבּייט־אינסטיטוציעס, וואָס האָבּען מיט דער צייט געקראָגען דעם נאָמען בּיינק, האָט די אַנטוויק־לונג פון קאַפּיטאַליזם מיט זיין רעזולטאַט — דעם שטאַרקען נאָכ־פרעג אויף קרעדיט — אַריינגעטראָגען וויכטיגע ענדערונגען.

די לאַנגע דערפאַרונג האָט אויסגעלערנט די בּאַנקירען, אַז אַ טייל פון די געלטען, וואָס ליגט בּאַ זיי ווי אַ פקדון, קען מען גאַנץ לייכט אַרויסגעבּען אויף פּראָצענט, מחמת די קונדען פאָדערען קיינמאָל ניט אַלע מיט אַמאָל דאָס גאַנצע געלט, און, אחוץ דעם, ווערען זייערע פאָ־דערונגען אויף געלט געדעקט מיט נייע פקדונות.

בּאַאָבּאַכטונגען האָבּען בּאַוויזען, אַז פקדונות און פאָדערונגען פון

א. באַנדאַנאָוו

געלט אויף צוריק קומען אריין מיט א געוויסער רעגעלמעסיגקייט. אויפ'ן גרונט פון באשטימטע עקאנאמישע אורזאכען, אזוי אז עס איז דא א מעגליכקייט פארויסצוזעהן די פעריאדישע צופלוסען און אפּ־פלוסען פון געלט.

אין פארשיידענע לענדער זיינען פאראן פארשיידענע א ל ג ע־מ י י נ ע טערמינען פון צאלונגען, אויף ווען עס ווערט באשטימט דער גרעסטער טייל חובות. אזעלכע טערמינען ווערען באשטימט פאר איטלעכען לאנד אמאל דורך די ריין נאטירליכע באדינגונגען פון איר פּראדוקציע, אמאל — דורך מנהגים, וואס זייער עקאנאמישע אפּ־שטאמונג איז גאנץ שווער אויסצוגעפינען, הגם עס איז קיין ספק ניט, אז אויך אט די מנהגים האבען זייערע ווארצלען אין די מאטעריעלע באדינגונגען פון דעם לעבען פון דער געזעלשאפט. אין אגראר לענ־דער, למשל, פאלט אויס דער טערמין פון צאלונגען זעהר אפט צו דער צייט פון דעם תבואה פארקויף. אויף מנהגים, קענטיג, זיינען בא־גרינדעט די ערב־יום־טוב'דיגע צאלונגען: אין ענגלאנד — ערב ווייניאכטען (קריסטמעס), אין רוסלאנד — פאר דער הייליגער וואך (קריסטליכער פסח). צו אט די טערמינען שטעלט דער מארק ארויס מיט אמאל א שטארקען נאכפרעג אויף געלט צום פאנאנדערצאלען זיך. א מאסע געלט געהט דאן אריבער פון די „אוצרות" צום פארקער; די קאסעס פון די קרעדיט אינסטיטוציעס ווערען שנעל אויסגעליידיגט. די איינארדענונג אויף דעם געלט־מארק ווערט אפילו אביסעל צע־שרויפט, אבער ניט אויף לאנג, און קיין ערנסטע באדייטונג האט עס ניט: דער עודף געלט קערט זיך שנעל ווידער צוריק אין אוצר אריין, און די אויסגעליידיגטע קאסעס פון די געלט אינסטיטוציעס ווערען איבעראניים אנגעפילט, אמאל טאקע דעמזעלביגען טאג שוין.

שטיצענדיג זיך אויף אזעלכע רעגעלמעסיגקייטען אין דעם געלט־פארקער, האבען די באנקירען אנגעהויבען ארויסצוגעבען אויף קרעדיט צו פארשיידענע מענטשען א טייל פון די פקדונות, וואס זיינען בא זיי געלעגען. — פון אנהייב נאר אויף א קורצער צייט און אויף א זיכערען משכון. דאמאלס זיינען שוין די בעל־פקדונ'ס געווארען דער באנקס אמת'ע „קרעדיטארען". און די באנק האט שוין אנגעהויבען צו צאלען

פאָליטישע עקאָנאָמיע

זיי א געוויסען פראָצענט פאר׳ן באַנוצען זיך מיט זייערע פקדונות, אנשטאָט דעם וואָס פריהער פלעגט זיין פארקערט — די בעל־פקדון׳ם פלעגען צאָלען שמירה־געלט.

אזוי זיינען ארויסגעקומען די ערשטע צוויי הויפּט אָפּעראַציעס פון ביינק: דאָס צונעמען פון פקדונות אָדער די דעפּאָזיט אָפּעראַציע — די הויפּט פון אירע „פּאַסיווע" אָפּעראַציעס, ד.ה. די אויף וועלכע די באַנק איז שולדיג געלט, קריגט קרעדיט — און די קרעדיט אָפּעראַציע — די הויפּט פון אירע „אַקטיווע" אָפּעראַציעס, וואו די באַנק איז א קרעדיטאָר, גיט ארויס קרעדיט.

די דעפּאָזיט אָפּעראַציע איז אויך לויט דער גרויס די הויפּט פּאַ־סיווע אָפּעראַציע אין אַלע לענדער מיט אַן אַנטוויקעלטען קרעדיט. זי ווערט געפּראַקטיקירט אין צוויי הויפּט פאָרמעס: פקדונות מיט א טערמין און אָהן א טערמין. די טערמיניגע פקדונות, דערהויפּט די וואָס מיט א לאַנגען טערמין (עס טרעפען אויך „אייביגע" פקדונות), האָבען פאַר דער באַנק די מעלה, וואָס מען קען זיי ניט פאָדערען צו־ריק פלוצלונג אומגעריכטערהייט. די אַנטערמיניגע אָבער, אָדער פקדונות אויף א „לויפענדיגען חשבון" קען מען צו איטלעכען מאָמענט צוריק ארויסנעמען; אָט אַזעלכע פקדונות איז די באַנק געצוואונגען צו לאָזען אין פארקער זעהר פאָרזיכטיג, און דעריבער צאָלט זיך פאַר זיי א קלענערער פּראָצענט, איידער פאַר טערמיניגע פקדונות.

האָבענדיג אויף זיך א סך פקדונות, איז א באַנק קיינמאָל ניט אינגאַנצען זיכער פון א קראַך; דאָס קען לייכט פּאַרקומען, ווען די קונדען זאָלען, מחמת עפּעס ניט פאָרויסגעזעהענע עקאָנאָמישע ענ־דערונגען, פּלוצלונג אין אַן אומגעוויינטליך גרויסער צאָל א פאָדער טאָן זייער געלט. דאָס קומט פאַר נאָך לייכטער און איז נאָך געפער־ליכער דערפאַר, וואָס די אַנטערמיניגע פקדונות שטעלען מיט זיך גע־וויינטליך פאַר דעם גרעסטען טייל פון דער באַנקס מיטלען, און גע־וויינטליך געהערען זיי צו אינדוסטריעלע און האַנדעלס אונטערנעמער. איטלעכע צערודערונג, אַן עקאָנאָמישע צי א פּאָליטישע, צווינגט אַזעל־כע קונדען גלייך צו פאָדערען פון דער באַנק זייער געלט, כדי צו פאַר־זיכערען זיך פון מאַלע וואָס עס קען זיך מאַכען.

א. באַנדאַנאָוו

די העכערונג אָדער פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט אויף פּקדונות דינט פאַר דער באַנק ווי איינס פון די מיטלען אויף צו צו־ציהען, ווען מען דאַרף, געלט אין קאַסע, אָדער, פאַרקערט, אַרויסרופען אַן אָפּפלוס פון געלט. למשל, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז די באַנק האָט אַ סך פריַיע געלט, און קיין שטאַרקער נאָכפראַגע אויף דעם מצד די קאַפּיטאַליסטען זעהט זיך ניט אָן, הייסט עס, די באַנק איז מחויב צו צאָלען פּראָצענט פאַר איינגעלייגטע געלט, וואָס זי האָט ניט אַרויס־געלאָזען אין פאַרקער; דאַן פאַרקלענערט די באַנק דעם פּראָצענט אויף פּקדונות, און דער צופלוס פון נייע געלטען ווערט שטאַרק פאַרקלע־נערט, און אַ טייל פון די פריהערדיגע קונדען נעמען אויך אַרויס זייער געלט, כדי אַריינצוטאָן עס אין עפּעס בעסערס.

ווי אַ מין דעפּאָזיט אָפּעראַציע קען מען באַטראַכטען היפּאָטעק־אָבליגאַציעס, אַזעלכע שטר־חובות, וואָס ביינק לאָזען אַרויס, און וואָס דער פּראָצענט זייערער און דער קרן ווערט אויסגעצאָלט ביסלעכוויַיז פאַר דעם משך פון אַ לאַנגער צייט. אַזעלכע היפּאָטעק־אָבליגאַציעס זיינען געגליכען צו לאַנג־טערמיניגע פּקדונות, וואָס באַנק צאָלט אויס ניט מיט אַמאָל צום סוף פון טערמין, נאָר טיילענוויַיז.*)

פון דעם שטייגער פאַנאַנדערצוצאָלען זיך דורך איבערשרייבען פון איינעם אויף דעם אַנדערען די חשבונות ביים חלפן — דעם באַנ־קיר, האָט זיך אַנטוויקעלט די סיסטעמע פון צאָלונגען מיט „טשעקס“. אַ היינטיגער קאַפּיטאַליסט האַלט באַ זיך זעלטען גרויסע סומעס געלט — ער האַלט זיי געוויינטליך אין באַנק. און ווען דער קאַפּיטאַליסט דאַרף מאַכען אַ צאָלונג, באַנוצט ער זיך מיט אַ „טשעק“, ד. ה. ער שרייבט אַ קוויטעל צום באַנק, וואו ער האַלט זיין געלט, מען זאָל דעם און דעם אַרויסגעבען אַזויפיל און אַזויפיל. עפּטער פון אַלץ נעמט דער־מקבל אויך ניט דאָס געלט אין מזומנים; מען פאַרשרייבט עס אויף זיין חשבון, אויב ער איז אַ קונד פון דערזעלביגער באַנק, און אויב ניט, מאַכט מען אויף דער סומע אַן אַנווייזונג אויף דעם נאָמען פון זיין

*) די מעלה פון אַזעלכע פּאַפּירען (אין אַמעריקע רופט מען זיי „מאָרגעידזש באַנדז“) באַשטעהט אין דעם, וואָס זייער ווערט איז געזיכערט דורך אַ היפּאָטעקע אויף אַ שטיק ערד מיט די געביידעס וואָס זיינען אויף איר אויפגעבויט. (רעדאַקטאָר).

שטענדיגען באַנקיר. אַזוי מיידט מען אויס דירעקט איבערצוגעבען געלט, און די באַדערפעניש אין מזומן געלט ווערט שטאַרק פאַרקלענערט. איבערהויפּט ווערט די טשעק־סיסטעמע שטאַרק אַנגעווענדט אין לענדער, וואָס זיינען עקאָנאָמיש שטאַרק אַנטוויקעלט, ווי אין ענגלאַנד, וואו דער סכום געברויך־ווערטען, וואָס ווערט אויף אַזאַ'ן אופן טעגליך אַריבערגעטראָגען פון איינע אייגענטימערס צו די אַנדערע, שאַצט זיך אין די מיליאָנען.

די געוואַלדיגע עקאָנאָמישע קראַפט פון די גרויסע ביינק, וואָס נעמען צענויף און פאַראייניגען אין זייער האַנט די מיטלען פון טויזענטער קאַפּיטאַליסטען און ניט־קאַפּיטאַליסטען, שאַפט פאַר אַט די ביינק אַזאַ געזעלשאַפטליכע באַדייטונג, אַז אויף אַ דאַקומענט פון אַזאַ באַנק, וואו זי איז זיך פאָרמאַל מתחייב אויסצוצאָלען אַ געוויסע סומע, קוקט מען אין געזעלשאַפט ווי אויף עפּעס אַזוינס וואָס איז שוין גלייך צו דער צאָלונג גופא. פון דאַנען נעמט זיך די ע מ י ס י אָ נ ס אָפּעראַציע אָדער דאָס אַרויסלאָזען פון באַנקנאָטען. באַנקנאָטען, הייסט עס, זיינען נאָר גלייך צו פּאַפּיר־געלט; דער חילוק איז נאָר, וואָס פּאַפּיר־געלט נעמען אַלע אָן, מחמת מען האָט צוטרוי צו דער פאַרמעגליכקייט פון דער מלוכה, און באַנקנאָטען — מחמת צוטרוי צו דער פאַרמעגליכקייט פון דער באַנק. זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אַזאַ סאָרט אָפּעראַציע קען אַנטשטעהן נאָר בּאַ אַ גאַנץ הויכער מדרגה אין דער אַנטוויקלונג פון באַנק־געשעפט.

די באַנק צאָלט צו אירע בעל־פּקדונ'ס און צו די וואָס באָרגען געלט מיט אַזעלכע פּאַפּירען (באַנקנאָטען), וואָס זי איז זיך מתחייב בּאַ דער ערשטער פאָדערונג איבערבייטען אויף מזומנ'ע געלט. אויב די באַנק איז אַ גרויסער בטוח, געהען אָן אירע באַנקנאָטען גלייך ווי געלט. דאָרט וואו געלט־פּאַפּיר פון דער מלוכה איז פאַראַן אַ סך, געהען לפי־ערך ווינציג באַנקנאָטען, מחמת די געזעלשאַפטליכע ראָלע אי פון די אי פון יענע איז אַלצאיינס. אין די אינדוסטריעל אַנטוויקעלטע לענדער פון מערב־אייראָפּע איז פאַראַן אין פאַרקער באַנקנאָטען אויף אַ סך הונדערטער מיליאָנען.

די באַדייטונג פון דער עמיסיאָנס־אָפּעראַציע פאַר די ביינק גופא

א. באַגראַנאָוו

איז זעהר פאַרשטענדליך — דאָס איז אַן אַנפּראַצענטיגע הלואה. דער סכום באַנקנאָטען, וואָס ווערט אַרויסגעלאָזען, קען גאַנץ היפּש איבער־שטייגען די מיטלען פון דער באַנק אין מזומן, — דאָס פירט ניט צו אַ קראַך, ווארים בּאַ געוויינטליכע באַדינגונגען דערלאַנגט מען ניט אַלע באַנקנאָטען מיט אַמאָל צום אויסבייטען. אין מאָמענטען פון שטאַרקע עקאָנאָמישע אויפטרייסלונגען איז יאָ מעגליך, אַז אַ באַנק זאָל קראַכען איבער דער צו שטאַרקער פאָדערונג אויסצובייטען אירע באַנקנאָטען.

אי די טשעק־סיסטעמע, אי די עמיסיאָנס־אָפּעראַציע פאַרקלע־נערען שטאַרק די באַדערפעניש אין געלט, ווי אין אַ מיטעל פון אויס־טויש און צאָלונג.

פון די אַקטיווע אָפּעראַציעס איז איינע פון די ערשטע און וויכ־טיגסטע, ווי שוין געזאָגט, הלוואות אויף אַ משכון. צווישען די פאַרשיידענע פאָרמעס אירע האָט זיך פריהער פון אַלץ אַנט־וויקעלט די לאָמבאַרד אָפּעראַציע, אַ הלואה אויף אַ משכון פון באַ־וועגליכע גיטער. לכתחילה, ווען אַט די אָפּעראַציע האָט נאָך געטראָגען אַ כאַראַקטער פון פּשוט׳ער קליינער וואוכעריי, פלעגט מען פאַר משכנות נעמען נאָר טייערע זאַכען און וואָס פאַרנעמען ניט קיין סך אָרט — שטיקלעך גאָלד, איידעל־שטיינער א. אז. וו.; אָבער מיט דער אַנטוויקלונג פון סחורה־פאַרקער און קרעדיט — הויפּטזאַכליך סחורות און ווערט־פּאַפּירען.

די ביינק אַליין האַלטען ניט בּאַ זיך די פאַרלייגטע סחורות. דאָס ווערט שוין די ספּעציאַליטעט פון אַ באַזונדער גרופּע אונטערנעמונגען — סחורה־לאַגערען, וואָס נעמען צו, פאַר אַ געוויסען געצאָלט, סחורות אויף צו היטען, און צו די באַלעבאַטים פון די סחורות גיבען זיך אַרויס וואַראַנטען — צייגענישען וועגען דער קבלה פון די סחורות מיט אַ באַצייכענונג פון זייער ווערט. אַט אַזעלכע צייגענישען נעמט באַנק פאַר אַ משכון און גיט אויף אַזוי אַרויס אַ הלואה; אויב דער בעל־חוב צאָלט ניט, קריגט באַנק אַרויס די סחורה אויפ׳ן וואַראַנט און פאַרקויפט עס. (די הלואה איז, נאַטירליך, אַלעמאָל קלענער פון דעם פּרייז פון דער סחורה, געוויינטליך בּאַ אַ 60%).

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אויף דעמזעלביגען אופן נעמט מען אַן פּאַר משכנות ציינגענישען פון אייזענבאַן, שיף און טראַנספּאָרט געזעלשאַפטען, אַז די סחורה איז אריינגעקומען און איז אנגעלאָדען.

מיט דער אַנטוויקלונג פון קרעדיט באַוויזט זיך אין דעם סחורה־פּאַרקער אַ מאַסע פאַרשיידענערליי „ווערט־פּאַפּירען": ציינגענישען פון מלוכה־הלוואות, אַקציעס פון פאַרשיידענע געזעלשאַפטען און ד. גל. שפּעטער וועט אונז אויסקומען צו ריידען וועגען אַט די פּאַפּירען באַזונדער; אין תּוך שטעלען זיי מיט זיך פאָר אַלע איין זאַך — אַ געזעצליכען דאָקומענט אויף צו קריגען אַ געוויסען חלק מערוועערט, וואָס ווערט געשאַפען אין אַ געוויסער געזעלשאַפט. אַזעלכע „ווערט־פּאַפּירען" נעמען די ביינק אויך אַן פּאַר משכנות. פון דאַנען נעמט זיך נאָך איינע פון די פולע געפאַרען, וואָס דראָהען די ביינק: אַזוי ווי די מאַרק־פּרייזען פון ווערט־פּאַפּירען וויגען זיך שטאַרק לויט נאָך דעם אַנבאַט און נאָכפרעג אויף זיי, ריזיקירט שטענדיג די באַנק, אַרויסגעבענדיג אויף זיי געלט, זי זאָל ניט ליידען קיין היזק, אויב דער פּרייז אויף זיי פאַלט.

אַ היפּאָטעק־אָפּעראַציע מיינט אַרויסגעבען אַ הלוואה אויף אַ משכון פון אומבאַוועגליכע גיטער (ערד, הייזער א. ד. גל.). אַזעלכע הלוואות זיינען מערסטענטייל אויף לאַנגע טערמינען; די ערד־אייגענטימער נויטיגען זיך געוויינטליך אין געלט אויף צו מאַכען אויסבעסערונגען אין דער באַלעבאַטישקייט, אָדער אויף צוקויפען נאָך ערד, אָדער, קען זיין, אויף זייערע אייגענע הצטרכות'ן; אין אַלע אַזעלכע פאַלען זיינען זיי בכוח אויסצוצאָלען דעם חוב פון זייערע הכנסות נאָר ביסלעכווייז, בפרט אַז אין ערד־אַרבעט קערט זיך דער קאַפּיטאַל, בכלל, זעהר לאַנגזאַם. די ביינק, וואָס באַשעפטיגען זיך מיט היפּאָטעק־אָפּעראַציעס, נעמען אַן אַליין אויך נאָר לאַנג־טערמיניגע הלוואות, מחמת עס איז דאָך אוממעגליך אַרויסצוגעבען הלוואות אויף לאַנגע טערמינען, בשעת אַליין קריגט מען קרעדיט אויף קורצע. די כאַראַקטעריסטישע און הויפּט פּאַסיווע אָפּעראַציע פון אַזעלכע ביינק באַשטעהט אין אַרויסלאָזען היפּאָטעק־אָבליגאַציעס.

אַ באַזונדער מין קרעדיט־אָפּעראַציע איז „פּערזענליכער קרעדיט."

א. באָנדאַנאָוו

ד. ה. ארויסגעבען א הלואה אהן קיין שום משכון, נאָר אויפ'ן סמך פון דעם צוטרוי, וואָס מען האָט צו דעם וואָס באָרגט. דאָס איז לפי־ערך א ריזיקאַלישע אָפּעראַציע (אין רוסלאַנד, למשל, האָט עס ארויס־גערופען דעם קראַד פון א סך ביינק).

א סך אַן אומגעענדערטע פאָרמע פון הלוואות איז — ד י ס ק אָ נ־ ט י ר ע ן ו ו ע ק ס ל ע ן. אַנשטאָט ארויסצוגעבען א הלואה אויף א משכון פון א ווערט־פּאַפּיר — א וועקסעל, קויפט דאָ פשוט די באַנק דאָס פּאַפּיר, ד. ה. דאָס רעכט, וואָס איז דערמיט פאַרבונדען, אויף צו קריגען געלט אויפ'ן וועקסעל.

די גרויס־פּראָדוקציע רופט ארויס אַן אומגעהייערע פאַרשפּרייטונג פונ'ם פאַרקויף אויף קרעדיט. נאָר איטלעכען קרעדיטאָר קען אמאָל נויטיג זיין צו האָבען געלט פריהער, איידער עס גערט אויס דער טער־מין פון דעם וועקסעל. דאַן ברייננט דער קרעדיטאָר דאָס וועקסעל אין באַנק. אויב די באַנק געפינט, אַז דאָס וועקסעל איז זיכער, צאָלט זי פאַר אים אָפּ און קויפט עס פאַר זיך; נאַטירליך, צאָלט זיך דערביי ניט די גאַנצע סומע פון דעם וועקסעל, נאָר א געוויסער פּראָצענט רעכענט זיך אראָפּ פאַר דער באַנק. אָט אַזאַ אָפּעראַציע רופט מען — דיסקאָנטירען וועקסלען, און דער פּראָצענט פאַר דער באַנק הייסט — דיסקאָנט.

דער פּראָצענט פון דיסקאָנט ווערט באַשטימט פון צוויי באַדינ־גונגען: ערשטענס, פון דעם געוויינטליכען קרעדיט־פּראָצענט אין דער געזעלשאַפט; צווייטענס, פון דער ריזיקע וואָס עס שטעהט פאַר דעם קרעדיטאָר — דער באַנק. למשל, עס דיסקאָנטירט זיך א וועקסעל מיט 2 חדשים פאַר'ן טערמין; דער געוויינטליכער % אויף הלוואות איז 6% לשנה אָדער 1% פאַר 2 חדשים. דער באַנק וואָלט זיך ניט געלוינט צו נעמען פאַר זיך ווייניגער פון 1%, מחמת דיזעלביגע סומע, וואָס ווערט אָפּגעגעבען פאַר'ן וועקסעל, קען מען דאָך לאָזען אין פאַרקער אויף 2 חדשים און קריגען דערפאַר 1% פּראָפיט. היינט אויב דאָ קומט נאָך צו די ריזיקע ניט צו קריגען באַצאָלט אויפ'ן וועקסעל, אָדער די באַנק האַלט בכלל פאַר ריזיקאַליש ארויסצולאָזען געלט פון

קאַסע אין דעם מאָמענט, טאָ ווערט דער פּראָצענט פון דיסקאָנט גע־העכערט, למשל, ביז 2%—3% פאַר 2 חדשים.

ענדערונגען פון דעם דיסקאָנט פּראָצענט און דעם פּראָצענט פאַר הלוואות דינען דער באַנק, פּונקט אַזוי ווי די ענדערונגען פון דעם פּראָצענט אויף פּקדונות, פאַר אַ מיטעל צו ווירקען אויפ'ן צושטאַנד פון דער קאַסע אין מזומנים, ווי סע לוינט זיך איר בעסער. אויב דער דיסקאָנט־פּראָצענט און דער פּראָצענט אויף הלוואות העכערט זיך, ווערט דאָס געלט פאַרהאַלטען אין קאַסע פון באַנק, מחמת עס לוינט זיך ניט אַזוי שטאַרק צו דיסקאָנטירען וועקסלען אין באַנק און מאַכען דאָרט הלוואות; פאַרקערט, ווען דער פּראָצענט פאַלט, געהט דאָס געלט אַרויס.

אַ גאַנץ אייגענאַרטיגען כאַראַקטער האָבען די באַנק אָפּעראַציעס פון קויפען און פאַרקויפען אויף דעם אייגענעם חשבון ווערט־פּאַפּירען — אַקציעס, פּראָצענט־פּאַפּירען א. ד. גל., — אָפּעראַציעס, וואָס אין אַ געוויסער מאָס זיינען זיי, אייגענטליך, געגליכען צו דיסקאָנטירען וועקסלען. אויב דער פּרייז פון די געקויפטע פּאַפּירען הייבט זיך, האָט די באַנק פּראָפיט; אויב פאַרקערט — ליידט זי אָנווער. דאָס איז איינע פון די פאָרמעס פון שפּיל אויפ'ן בערזע, ווי מען רופט עס, וואָס גיט אַ מעגליכקייט גיך רייך צו ווערען, אָבער אויך גיך בדיל־הדל צו ווערען. אַזאַ שפּיל דערפירט אָפט אַ באַנק צו באַנקראָט, און אויב די שפּיל האָט זיך געפירט ניט אויף אייגענע געלט — ווערען אָן די בעל־פּקדונ'ס זייער געלט.

דאָס זיינען די הויפּט שטריכען אין דער טעטיגקייט פון ביינק. פּאַקטיש, איז זי זעהר שטאַרק פאַרוויקעלט, אפילו פאַרדרייט; אויס־פאָרשען דאָס באַנק געשעפט אין אַלע פּרטים איז געוואַלדיג שווער, און אַפילו באַ די גרעסטע קענער דערפון רופט עס אַרויס גרויסע חלוקי־דעות.

די ביינק שטעלען מיט זיך פאַר אַ באַדייטענדיגע גרופּע קאַפּי־טאַליסטישע אונטערנעמונגען מיט אַ מאַסע געדונגענע אַרבעטער און מיט אומגעהייערע קאַפּיטאַלען. די געדונגענע אַרבעטער פון די קרעדיט אינסטיטוציעס געהערען הויפּטזאַכליך צום „אינטעליגענטען

א. באַנקראַנאָוו

פּערסאָנאַל": קאָנטאָריסטען, בוכהאַלטערס, קאַסירען, דירעקטאָרען א. אַז. וו. כדי צו פירען די אָפּעראַציעס מיט דערפאָלג און אויסמיידען אַלע סכנות וואָס זיינען פאַרבונדען מיט קרעדיט־געשעפט, מוז אַ באַנק האָבען ריכטיגע ידיעות וועגען דער אַלגעמיינער לאַגע אויפ'ן מאַרק, און אויך וועגען דער לאַגע פון די מענשען און אינסטיטוציעס, מיט וועלכע זי טוט געשעפט; פון דאַנען נעמט זיך די באַדערפעניש אין אַ סך אָנגעשטעלטע אַגענטען, וואָס שטעלען צו ידיעות, און אין „באַהאַוונטע מענטשען", וואָס קענען צוועקמעסיג באַאַרבעטען אַט די ידיעות; ניט זעלטען האַלטען די בּיינק בּאַ זיך גאַנצע קאָמיטעטען פון אַזעלכע ספּעציאַליסטען. אַזוי ווערט באַשאַפען אין דעם קרעדיט געשעפט אַ פאַרוויקעלטע סיסטעמע פון אַרבעטס צעטיילונג; די אָר־גאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט פון די מענטשען, וואָס גיבען באַ אַט דער סיסטעמע אַ ריכטונג דער גאַנצער אונטערנעמונג, שפּרייט זיך אויס ווייט איבּער די גרעניצען פון דער אונטערנעמונג גופא: זי ווירקט דירעקט אויפ'ן לעבען פון אַ מאַסע אינדוסטריעלע און האַנדעלס אונ־טערנעמונגען, און צו דערזעלביגער צייט שפּיגעלט זי אָפּ אין זיך זייער אַלגעמיינעם צושטאַנד.

ווי עס איז שוין געווען געזאָגט, איז די הויפּט געזעלשאַפטליכע באַדייטונג פון קרעדיט אונטערנעמונגען אין דעם, וואָס מיט זייער טעטיגקייט פאַרלייכטערען זיי און פאַרשנעלערען די אַנטוויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע מיט די אַלע עקאָנאָמישע באַצי־הונגען און זייערע געזעלשאַפטליכע רעזולטאַטען, וואָס זיינען איי־גענטימליך פאַר אַט דער פּראָדוקציע.

דער קרעדיט גיט די אינדוסטריעלע און האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען אַזעלכע מיטלען אויף צו פירען און אויסצובּרייטערען זייערע געשעפ־טען, וואָס דירעקט פון זייערע אונטערנעמונגען וואָלטען זיי עס קיינ־מאָל ניט געקענט קריגען.

אין איטלעכער אונטערנעמונג גיט מען ניט אויס מיט איין מאָל דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, וואָס איז נויטווענדיג אויף צו פירען זי: אַ היפּשער חלק דאַרף ליגען אַ מער אָדער ווייניגער לאַנגע צייט, ווי אַ זאַפּאַס אויף לויפענדיגע הוצאות און אויף ניט פאָרויסגעזעהענע פאַ־

לען. וואָס גרעסער עס ווערט די אונטערנעמונג, מוז דער קאַפּיטאַליסט פון יאָר צו יאָר אַלץ פאַרגרעסערען זיין געלט זאַפּאַס. אמאָליגע יאָרען פלעגען אַזעלכע געלטען בלייבען ביים קאַפּיטאַליסט אויף די הענט, ווי אַ טויטער „אוצר.“ איצטער ליגט עס איין דער קאַפּיטאַליסט אין באַנק, אַזוי אַז דאָס ווערט אמת'ער קאַפּיטאַל, — ערשטענס, פון געזעלשאַפטליכען שטאַנדפּונקט, מחמת דורך דער באַנק פאַלט דאָס געלט אַריין צו אַן אַנדער קאַפּיטאַליסט אין די הענט, און יענער נוצט עס אויס דירעקט אויף צו קריגען מערווערט; צווייטענס, טאַקע פון דעם שטאַנדפּונקט פון דעם ערשטען קאַפּיטאַליסט אויך, וואָרים דאָס געלט טראָגט אים אַריין עפּעס אַ פּראָפּיט.

פון דער אַנדער זייט, אַ דאַנק דיזעלביגע ביינק, קען דער קאַפּי־טאַליסט גרינג פאַרברייטערען זיין אונטערנעמונג, ניט האָבענדיג אַליין דעם נויטיגען געלט זאַפּאַס, — אויפ'ן חשבון פון דעם קומענדיגען פּראָפּיט. דאָס קומט פאָר נאָך גרינגער אַ דאַנק דעם, וואָס דער פּראָ־צענט פאַר פּקדונות, וואָס די ביינק צאָלען, איז ווי אַ מין לעקעכעל, וואָס ציהט אַרויס אויף דער ליכטיגער שיין אפילו אַזעלכע געלטען, וואָס בּאַ אַנדערע באַדינגונגען וואָלטען זיי פאַר קיין פאַל ניט געוואָ־רען קיין קאַפּיטאַל, נאָר מען וואָלט זיי פאַרשלאָסען אין קאַסטען, פאַרגראָבען אין דער ערד, איינגענאָסען אין וואַקס, מיט איין וואָרט — זיי וואָלטען געלעגען ווי אַ טויטער „אוצר.“ איצטער זאַמעלט דער קרעדיט צענויף אין די הענט פון די קאַפּיטאַליסטען אַפילו אָט די מיטלען פון ניט־קאַפּיטאַליסטען: וואָס עפּעס אַ דינסטמיידעל האָט אָפּגעשפּאָרט, צי אַ פּויער, אַ בעל־מלאכה, אַן אַרבעטער, געהט עס דורך די ליי־און־שפּאָר־קאַסעס און פאַלט אַריין אין די הענט פון אַ גרויסען אונטערנעמער, וואָס ניצט עס נאָכדעם אויס אויף אויס־צוברייטערען זיין אונטערנעמונג.

אָט דאָס איז די באַדייטונג פון דער קרעדיט סיסטעמע פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפט: פאַראייניגענדיג די קאַפּיטאַליסטען, העלפט זי צו פאַראייניגען בכלל די פּראָדוקציאָנס כוחות פון דער געזעלשאַפט, הייסט עס, זי פאַרשנעלערט דעם זיג פון דער געזעלשאַפט איבער דער נאַטור.

א. באַנקען

באטראַכטענדיג די דירעקטע באַדייטונג פון קרעדיט געשעפט פאַר די פאַרשיידענע עקאָנאָמישע קלאַסען, מוז מען באַמערקען אַז וואָס: אין דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען פאַרשנעלערט דער קרעדיט זעהר שטאַרק די אַנטוויקלונג פון צוויי פאַרשיידענע פּראָצעסען. ערשטענס, קומט שנעלער פאַר דער פּראָצעס פון אָפּשיידען די גרויסע קאַפּיטאַ־ ליסטען פון די קליינע: איינע, האָבענדיג אַ מעגליכקייט פריי צו באַ־ נוצען זיך מיט קרעדיט, ברייטערען שנעל אויס זייערע אונטערנעמונגען און פאַרגרעסערען די קאַפּיטאַלען; פאַר די אַנדערע איז דער קרעדיט צוגענגליך אין אַ גאַנץ קנאַפּער מאָס, אין אַלגעמיין, איז ער מער גע־ גען זיי איידער פאַר זיי, און די קאָנקורענץ ווערט פאַר זיי אַלץ שווערער. צווייטענס, קומט שנעלער פאַר דער פּראָצעס פון אָפּשיי־ דען די פאַרטיילונג און פאַרברייכונג ראָלע פון די קאַפּיטאַליסטען פון זייער אָרגאַניזאַטאָרישער ראָלע אין דער פּראָדוקציע. די ביינק גיבען אַ מעגליכקייט פאַר אַלץ אַ גרעסערען טייל קאַפּיטאַליסטען צו לעבען פון די פּראָצענטען אויף זייערע קאַפּיטאַלען, אָהן קיין שום טרחה פון זייער זייט אַליין צו פירען אונטערנעמונגען; אַלץ מער קאַפּיטאַליסטען פאַרוואַנדלען זיך אין ריינע „ראַנטיע.“ (דאָס וואָרט „רענטע“ מיינט בכלל אַ הכנסה, וואָס קומט ניט פון אייגענער טעטיגקייט אין דער פּראָדוקציע, ווי אַן אָרגאַניזאַטאָר צי ווי אַן אויספאָלגער, נאָר פּשוט דערפון וואָס מע איז אַ באַלעבאָס פון עפּעס אַן אייגענטום, ד.ה., פון אַ פּראָדוקציאָנס שטאַנדפּונקט — אַ פּאַראַזיטישע הכנסה. אַזוי איז די ערד־רענטע, וואָס דער ערד־אייגענטימער קריגט נאָר אויף דעם איינציגען סמך, וואָס ער איז באַלעבאָס אויף דער ערד; אַזוי איז אויך די רענטע פון אַ קאַפּיטאַל, וואָס מע באָרגט אויס אַ באַנק צי פּריוואַטע מענשען).

פאַר די אַרבעטער, וואָס זיינען פאַרנומען מיט פּראָדוקטיווער אַרבעט, האָט די אַנטוויקלונג פון קרעדיט קיין שום דירעקטע באַדיי־ טונג ניט: קרעדיט עקזיסטירט, בכלל גערעדט, ניט צוליב זיי.

דער פאַרנעם פון דעם קרעדיט געשעפט איז איצטער געוואַלדיג גרויס, און ער וואַקסט שרעקליך שנעל. אפילו אין אַזאַ אינדוסטריעל אָפּגעשטאַנענער מדינה, ווי רוסלאַנד, דערגרייכט דער אומזאַץ פון די

ביינק אין די מיליאַרדען. אין יאַפּאַן האָט זיך דער אייגענער קאַפּי־טאַל פון די ביינק אין 10 יאָר, פון 1894 ביז 1904, פאַרגרעסערט אין 5 מאָל — פון 112 מיליאָן יען ביז 540 מיליאָן; די סומע פון פּקדונות איז אויסגעוואַקסען אין 10 מאָל גרעסער, פון 292 ביז 2.988 מיליאָן יען.

אין די פאַראייניגטע שטאַטען האָט דער סך־הכל פון די באַנק אָפּעראַציעס פאַר'ן יאָר 1892 אָנגעטראָפען 65.265 מיליאָן דאָלער. מיט אַ יאָר שפּעטער האָט זיך דער אומזאַץ פון די ביינק פאַרקלענערט כמעט אויף 8.000 מיליאָן דאָלער, ד.ה. אויף ⅛, און די סומע באַנ־קראָטען האָט זיך פאַרגרעסערט אין דרייען און האָט דערגרייכט ביז 347 מיליאָן. — ציפערן, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר דער ניט שטאַנדהאַפטיגקייט פון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט.

ג). די אַקציאָנערע פאָרמען פון אונטערנעמונגען.

אויפ'ן גרונט פון דעם אַנטוויקעלטען קרעדיט האָט זיך באַוויזען אַ באַזונדערער, אייגענאַרטיגער טיפּ פון קאַפּיטאַליסטישע אונטער־נעמונגען — אַקציאָנערע קאָמפּאַניעס (אויף ענגליש — „סטאָק קאָמ־פּאַניז").

דער סדר פון דער אַנטוויקלונג פון אָט דער פאָרמע איז גע־ווען אַן ערך אַזוי. ניט זעלטען פלעגט טרעפען, אַז אַ קאַפּיטאַליסט, באַ וועמען עס האָט ניט געכאַפּט קיין אייגענע מיטלען פאַר אַן אונ־טערנעמונג און ער האָט ניט געהאַט גענוג קרעדיט פון אַנדערע קאַ־פּיטאַליסטען, פלעגט ער נעמען צו זיך שותּפים מיט קאַפּיטאַלען, כּדי צו פירען דאָס געשעפט אינאיינעם. אין תּוך איז דאָס אַ מין הלואה אויף ספּעציעלע באַדינגונגען, אַ הלואה, וואו די קרעדיטאָרען קריגען אַ רעכט פּערזענליך צו באַטייליגען זיך אין דער אונטערנעמונג און צו קאָנטראָלירען זי, דערביי קריגען זיי אַנשטאָט צינזען אַ חלק לפי־ערך נאָר אין די פּראָפיטען. דער איבערגאַנג פון אַזעלכע שותּפות'ע אונטערנעמונגען צו אַקציאָנערע געזעלשאַפטען באַשטעהט אין דעם,

א. באַגדאַנאָוו

וואָס די ערשטע אָרגאַניזאַטאָרען פון דעם געשעפט לאָזען אַיין ניט באַשטימטע באַזונדערע מענשען, נאָר איטלעכען וואָס וויל נאָר, וואָס קען אַריינטראָגען כאָטש אפילו אַן אומבאַדייטענדיגען חלק קאַפּיטאַל. דערביי באַנוצט מען זיך מיט'ן מיטעל, וואָס דאָס קרעדיט געשעפט האָט אויסגעאַרבעט — מען לאָזט אַרויס ווערט־פּאַפּירען, וואָס רופען זיך אין אָט דעם פאַל אַקציעס (אויף ענגליש — „שערז“).

עס גרינדעט זיך אַ גרויסע קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונג, — למשל, עס אָרגאַניזירט זיך אַן אייזענבאַן, אַ שיף־געזעלשאַפט און ד. גל. מען לאָזט אַרויס, לאָמיר זאָגען, 10.000 אַקציעס צו 100 רובל; איטלעכע אַקציע שטעלט מיט זיך פאָר אַ דאָקומענט אויף צו קריגען 1/10.000 פּראָפיט פון דער אונטערנעמונג. די קאַפּיטאַליסטען קויפען זיי — צו איינע, צו צען, צו הונדערט און אַז. וו. אויף אַזאַ'ן אופן שלאָגט זיך צענויף אַ קאַפּיטאַל פון אַ מיליאָן רובל, און מיט דעם הייבען אָן די אָרגאַניזאַטאָרען דאָס געשעפט (אַליין גיבען זיי אָפט נאָר אַ קליינעם חלק פון דעם קאַפּיטאַל). נאָכדעם ווי עס זיינען געדעקט געוואָרען אַלע הוצאות און עס איז אויסגעצאָלט געוואָרען געהאַלט צו אַלע אָנגעשטעלטע, וואָס פירען דאָס געשעפט, בלייבט ריינע פּרנסה פאַר אַ יאָר 60.000 רובל. אָט דאָס געלט צעטיילט מען צווישען די אַקציאָנערען אין דער פאָרמע פון דיווידענד, ווי מען רופט עס, — צו 6 רובל אויף אַן אַקציע.

דער אייגענטימער פון אַן אַקציע קען זיך גאָר קיין אַנטייל ניט נעמען אין דער געשעפט פירונג פון דער געזעלשאַפט; און טאָמער באַטייליגט ער זיך יאָ, איז דאָס נאָר וואָס ער קומט אויף די אַלגע־מיינע פאַרזאַמלונגען פון די אַקציאָנערען, וואו מען קלייבט אויס אַ פאַרוואַלטונג, מען באַשטעטיגט די באַריכטען, מען צעטיילט די הכנסה.

אָט דאָס זיינען די אַקציאָנערע קאָמפּאַניעס — קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואו אַנשטאָט איין אונטערנעמער איז פאַראַן אַ סך אַקציאָנערען, און וואו די אַרבעט פון פירען דאָס געשעפט איז לחלוטין אָפּגעטיילט פון דער „אַרבעט“ צו האָבען קאַפּיטאַל, און איז איבער־געגעבען אין די הענט פון געדונגענע אָרגאַניזאַטאָרען — די דירעק־טאָרען און דער פאַרוואַלטונג.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אריינטרעטענדיג אין אַן אַקציאָנערער געזעלשאַפט, זיינען די קליינע קאַפּיטאַליסטען, ווי מיטגלידער פון אַ גרויסער, מעכטיגער אונ־טערנעמונג אַ סך בעסער באַשיצט אַנקעגען דער געפערליכער קאָנ־קורענץ. אויפהיטענדיג די קליינע קאַפּיטאַליסטען, אַפּהאַלטענדיג זיי־ער איבערגאַנג אין די רייען פון אומפּאַרמעגליכע, שאַפענדיג די קאָנ־צענטראַציע פון קאַפּיטאַלען, ניט מאַכענדיג דערביי קיין טויט די קאַפּיטאַליסטען, ווייזען דערמיט די אַקציאָנערע געזעלשאַפטען אַ טענ־דענץ אַפּצוהיטען די כוחות פון דעם קלאַס אונטערנעמער. נאָר אַ סך שטאַרקער ווירקען זיי אין אַ פאַרקערטען זינען, פאַרוואַנדלענדיג די קאַפּיטאַליסטען אין פשוט׳ע „ראַנטיע,״ אַפּנעמענדיג בא זיי זייער פּאַקטישע ראָלע אין דער פּראָדוקציע, דערפירענדיג זייער באַדייטונג אין דער געזעלשאַפט ביז צו הוילען פּאַראַזיטיזם.

איבעריגענס, אפילו אין דעם עניין פון אויפהאַלטען די צאָל פון דעם קלאַס אונטערנעמער איז די באַדייטונג פון די אַקציאָנערע גע־זעלשאַפטען אויך ניט איבעריג גרויס. די קאָנקורענץ, דערהויפּט אין די פאַרשאַרפטע מאָמענטען — אין דער צייט פון קריזיסען — שניידט ווי מיט אַ מעסער אפילו די אַקציאָנערע אונטערנעמונגען, הגם ניט אַזוי פיל ווי די אונטערנעמונגען פון איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען. דערפאַר אָבער, ווען אַן אַקציאָנערע געזעלשאַפט פאַלט, געהט אריבער פון דעם קלאַס אייגענטימער אין די רייען פון אומפאַרמעגליכע מיט אַמאָל אַ גרויסע צאָל מענטשען.

אין דעם עניין פון פאַראייניגען די קאַפּיטאַלען איז די באַדייטונג פון דער אַקציאָנערער פאָרמע פון אונטערנעמונגען זעהר אַ גרויסע. אין איין געשעפט פאַראייניגען זיך צענדליגער, הונדערטער מיליאָנען. נאָר די אַקציאָנערע סיסטעמע שאַפט אַ מעגליכקייט פאַר אַזעלכע געוואַלדיגע אונטערנעמונגען, ווי אַן אייזענבאַן צווישען צוויי אָקעאַנען איבער גאַנץ צפון־אַמעריקע. אַן אייזענבאַן, וואָס האָט אָפּגעקאָסט עט־לעכע הונדערט מיליאָן, צי ווי די „דורכגראַבונג״ פון דעם פּאַנאַמער קאַנאָל, וואָס האָט אָפּגעקאָסט נאָך מער.

דער וואוקס פון אַקציאָנערע געזעלשאַפטען איז די לעצטע צייט

אנגעגאַנגעז זעהר שנעל. די שנעלע אנטוויקלונג זייערע ווייזט אויף זייער מעלה אנקעגעז די אונטערנעמונגעז פון יחידים.

דער אַקציאָנערער קאַפּיטאַל צייכענט זיך אוים אויפ׳ן העכסטעז גראַד דורך זיין אינטערנאַציאָנאַלעז כאַראַקטער. די אַקציאָנערעז פון איין און דערזעלביגער אונטערנעמונג זיינעז אָפט איינוואוינער פון די פאַרשיידענסטע לענדער אין דער וועלט. גאַנץ אָפט אָרגאַניזירט זיך אַן אַקציאָנערע געזעלשאַפט אין איין לאַנד מיט׳ן צוועק צו עקספּלואַ־טירעז די נאַטור אוצרות פון אַן אַנדער לאַנד: ענגלישע, בעלגישע קאָמפּאַניעס בויעז זייערע פאַבריקעס אין רוסלאַנד, און ד. גל.

ד). די בערזע.

אַז עס וואַקסט אוים די צאָל, דער פאַרנעם און די פּראָדוקטיוויטעט־קייט פון די אויסטויש און קרעדיט אָפּעראַציעס, באַווייזט זיך אַ באַ־דערפעניש אין צענטראַלע מארק אינסטיטוציעס, וואו עס זאָלעז זיך צוזאַמענקומעז אַלע ידיעות וועגעז נאָכפראַגע און אָנבאָט און וואו עס זאָלעז איינגעשטעלט ווערעז אַלגעמיינע פּרייזעז אויף סחורות און פּאַ־פּירעז. אָט די באַדערפעניש ווערט באַפרידיגט דורך אַ בערזע (אויף ענגליש — „סטאָק עקסטשעינדזש״), וואָס עקזיסטירט אין איטלעכעז גרעסערעז האַנדעלס צענטר. דאָס זיינעז פאַרזאַמלונגעז פון גרויסע קאַפּיטאַליסטעז, וואָס מערסטענטיילס אָרגאַניזירט זיי די רעגירונג, וואו עס שליסעז זיך די גרעסטע געשעפטעז, וואו עס קאָנצענטרירט זיך דאָס מאַרק לעבעז, וואו עס ווערט איינגעשטעלט מיט דער הילף פון די בעסטע פאַרקערס מיטלעז אַ צוזאַמענבונד מיט די מערק פון אַנדערע שטעט און לענדער און עס קומעז זיך צענויף ידיעות פון פאַרשיידענע טיילעז פון דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט.

פאַראייניגענדיג אין דעם נאָכפראַגע אי דעם אָנבאָט, שאַפט די בערזע אָפּ די ספּעציעלע וואַקלונגעז פון דער מאַרק קאָנקורענץ און פון די פּרייזעז אויף סחורות, וואָס ווענדעז זיך אַן אָרטיגע, צופעליגע באַדינגונגעז. די וואַקלונגעז אָבער פון אַ מער אַלגעמיינעם און ברייטעז כאַראַקטער שאַפט זי ניט אָפּ, נאָר זי מאַכט זיי גרינגער צו פאַר־

שפרייטען זיך אויף דעם גאנצען פעלד פון קאפיטאליסטישען אויס־טויש און קרעדיט.

א דאנק דעם ניט איינגעשטעלטען כאראקטער פון די אויסטויש באציהונגען, זיינען שטענדיג מעגליך טיילווייזע, מער אדער ווייניגער באדייטענדיגע צערודערונגען אין דעם מעכאניזם פון אויסטויש, וואס דריקען זיך אויס אמאל אין א צו שטארקען צופלוס פון געוויסע סחורות אין געוויסע אפטיילען פון דער סחורה וועלט, אמאל אין א צייטווייליגען מאנגעל פון סחורות פאר א געוויסען מארק. למשל, אין אמעריקע איז צייטווייליג געווען א גוטער נאכפרעג אויף זיידענס, און א סך פראנצויזישע סוחרים האבען מחמת דעם אנגעפירט, ניט ווי־סענדיג איינער פון דעם אנדערען, א מאסע זיידענס קיין אמעריקע: אויף אזא'ן אופן ווערט דער מארק איבערגעלאדען, די מקחים פון דער סחורה פאלען אין דער ערד אריין, די סוחרים ליידען גרויסע היזקות, — עס ווערט א גאנצער קריזיס אין אט דעם פעלד פון אויסטויש; דאס אלץ וואלט אבער געקענט ניט זיין בא א מער גלייכמעסיגער צעטיילונג פון דער סחורה איבער'ן וועלט מארק. אט פון אזא סארט אויפטרייסלונגען פארהיט די בערזע ארגאניזאציע אין א היפשער מאס קודם כל דורך דעם, וואס זי פאראייניגט די ידיעות וועגען נאכפרעג און אנבאט, און גיט די קאפיטאליסטען כאטש אן אומגעפער ריכטיגע פארשטעלונג וועגען דעם צושטאנד פון פארשיידענע מערק. אחוץ דעם, טראגט די בערזע אריין נאך אין א גרעסערער מאס ארדענונג און צוועקמעסיגקייט אין די מארק באציהונגען מיט דער הילף פון א באזונדער סארט געשעפט אפמאכען — קניות מיט א טערמין.

איין קאפיטאליסט שליסט מיט דעם אנדערען א קאנטראקט, לויט וועלכען דער אנדערער איז זיך מתחייב צוצושטעלען פאר דעם ערשטען צו א באשטימטען טערמין אין א באשטימטען ארט א געווי־סען סכום סחורה, מיט א שטראף פאר ניט האלטען ווארט. אונטער־ציהענדיג דעם בערזען סך־הכול פון אזעלכע קניות מיט א טערמין, קריגט איטלעכער קאפיטאליסט א מעגליכקייט זיך קלאר צו מאכען ווי גרויס עס וועט זיין דער אנבאט פון אט דער סחורה אויפ'ן מארק פון א געוויסען ראיאן פאר דעם נאהענטסטען פעריאד צייט. דעם גע־

א. באָגדאַנאָוו

וויינטליכע נאָכפרעג פאַר א געוויסע מאַרק געפינט מען אוים אויפ׳ן סמך פון אַז אויסרעכענונג פון די פריהערדיגע אָפּעראַציעס אויף דעמ־זעלביגען מאַרק. אויף אַזא׳ן אופן ווערט שוין מעגליך אומגעפער אויסצורעכענען, וואו עס וועט אין א געוויסער צייט זיין א גענוגענ־דיגער נאָכפרעג אויף סחורה און וואו, פאַרקערט, די באַדינגונגען פון אויסברייטנגען סחורה וועלען זיין ניט קיין גינסטיגע. אַזוי, מיט דער הילף פון קניות אויף א טערמין רעגולירט זיך אין א געוויסער מאָס דער אויסטויש, די סחורות ווערען פאַנאַנדערגעטיילט צווישען די מערק לפּי־ערך גלייכמעסיגער, עס ווערט פאַרמיטען א צופעליגע איבערלאָ־דונג פון איין מאַרק און א קנאַפּער אָנבאָט אויף דעם אַנדערען.

כדי ניט איבערצוטרייבען די עקאָנאָמישע באַדייטונג פון דער בערזען אָרגאַניזאַציע, דאַרף מען געדיינקען, אַז איר רעגולירענדיגער איינפלוס ווירקט נאָר אויפ׳ן געביט פון **אויסטויש**, און דעם הויפּט געביט פון עקאָנאָמישען לעבען — די **פּראָדוקציע** רירט זי אַן נאָר אומדירעקט; און אפילו אין דעם אויסטויש איז איר איינפלוס באַגרעניצט: די בערזע פאַראייניגט דאָס לעבען פון מאַרק ניט אינגאַנצען, זעהר א סך ווערט אָפּגעטאָן פון די קאַפּיטאַליסטען מחוץ פון דער בערזע; און אפילו די ידיעות וועגען דעם גאַנג פון דעם עקאָנאָמישען פּראָצעס, וואָס קומען זיך אַהין צענויף, זיינען אין גרעס־טען טייל נאָר אומגעפער, ניט גאַר פּינקטליך, די אויסרעכענונגען זיי־נען היפּאָטעטישע (בדרך השערה); ענדליך, וואָס איז נאָך וויכטיגער, די געגענזייטיגע באַציהונגען פון די קאַפּיטאַליסטען אויף דער בערזע בלייבען דיזעלביגע, וואָס אויסער דער בערזע — באַציהונגען פון קאַמף, קאָנקורענץ.

ה). **ספּעקולאַציע.**

אויפ׳ן גרונט פון דעם הויך אַנטוויקעלטען אויסטויש און קרעדיט דערגרייכט צו א געוואַלדיגען פאַרנעם און עס קריגט א גרויסע באַ־דייטונג אין דעם לעבען פון דער געזעלשאַפט א באַזונדער אופן פון „פּאַרטיילונג“, וואָס מען רופט ספּעקולאַציע.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אין דעם יסוד פון ספעקולאַציע ליגען די וואַקלונגען פון פּרייזען אויף סחורות אין מאַרק, וואָס זיינען אָפּהייענגיג פון נאָכפרעג און אָנבאָט. אויב איינער קויפט סחורה נאָר צוליב דעם, ער זאָל עס איבערפאַרקויפען ווען דער פּרייז וועט זיך העכערען, איז ער אַ ספּעקולאַנט. אויף אַזאַ'ן אופן קען איטלעכער האַנדעל אָננעמען אַ ספּעקולאַטיווען כאַראַקטער; און ספּעקולאַציע איז אין דער געשיכטע פּונקט אַזוי אַלט, ווי דער האַנדעל אַליין.

אַזוי ווי די ענדערונגען אין די פּרייזען קומען פאָר ניט אַלעמאָל לויט די אויסרעכענונגען פון דעם ספּעקולאַנט, ברענגט אים זיין באַשעפטיגונג אָפט ניט קיין פּראָפיט, נאָר אָנווער; בכלל, איז דאָס אַן אייגענאַרטיגע שפּיל, וואָס איז פאַרבונדען מיט ריזיקע, ווי איטלעכע אַנדער שפּיל.

אין אַן אַנטוויקעלטער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט טרעט אַרויס די ספּעקולאַציע מערסטענטייל אין דער פאָרמע פון „שפּילען אויף דער בערזע“, ווי מען רופט עס; די בערזעס זיינען די צענטרס פון אַט דער שפּיל; איר הויפּט אינסטרומענט זיינען ווערט־פּאַפּירען און אין אַ קלענערער מאָס — אַלע אַנדערע סחורות.

דער קרעדיט און די אַקציאָנערע אונטערנעמונגען זיינען אַ קוואַל פון אַן אומגעהייערער מאַסע ווערט־פּאַפּירען, וואָס דרייען זיך אויפ'ן מאַרק: וועקסלען, אומטוישבאַרע פּאַפּיר־געלט, אָבליגאַציעס, אַקציעס, כל'ערליי פּראָצענט פּאַפּירען און אַנד. מלוכה חובות אַליין שאַפען ווערט־פּאַפּירען אויף אַ סך מיליאַרדען; און דער אַלגעמיינער ווערט פון אַזעלכע פּאַפּירען, וואָס געפינען זיך אין פאַרקער, דאַרף דערגרייכען אין די צענדליגער מיליאַרדען. איטלעכעס פּאַפּירעל אַזאַ שטעלט מיט זיך פאָר, ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, אַ געזעצליכע ציינעניש אויף צו קריגען אַ געוויסען חלק מערווערט, וואָס די געזעלשאַפטליכע אַרבעט האָט באַשאַפען.

אַזוי ווי ווערט־פּאַפּירען האָבען דאָך קיין אייגענעם געברויך־ווערט גאָרניט (זייער אייגענער אַרבעטס־ווערט איז אַ נישטיגער), ליידט זייער מאַרק פּרייז זעהר שטאַרק פון וואַקלונגען אין צוזאַמענהאַנג

מיט'ן נאָכפרעג און אָנבאָט. און טאַקע דעריבער זיינען ווערט־פּאַפּירען זעהר אַ באַקוועמער אינסטרומענט פון ספּעקולאַציע.

לאָמיר זעהן, ווי אַזוי פאַרשיידענע אורזאַכען רופען אַרויס ענדערונגען אין דעם מאַרק פּרייז פון פּאַפּירען.

אַן אַקציאָנערע אונטערנעמונג געהט גוט און צאָלט אויף איטלעכע 100 רובל קרן 15 רובל דיווידענד; און דער געוויינטליכער קרעדיט פּראָצענט אין דער געזעלשאַפט איז 5% יערליך. אויף אַזאַ'ן אופן איז די הכנסה פון איין הונדערט־רובלדיגער אַקציע פּונקט אַזאַ, ווי געוויינטליך פון 300 רובל; נאַטירליך, אַז מען וועט אַזאַ אַקציע גערן קויפען פאַר אַ סומע פון אַן ערך 300 רובל. פאַרקערט אויב מען קען האָפען נאָר אויף 1 רובל אַ יאָר הכנסה פון אַן אַקציע, וועט איר מאַרק פּרייז זיין — אַרום 20 רובל. דאָס איז די הויפּט אורזאַך, פאַרוואָס דער פּרייז פון פּאַפּירען וויגט זיך: די וואַרשיינליכקייט צו קריגען מער אָדער ווייניגער הכנסה פון די פּאַפּירען. אָבער אַ „וואַרשיינליכקייט“ איז נאָך ניט קיין פולע זיכערקייט; אַ סך זאַכען קענען זיך אויסווייזען פאַר מענטשען צו זיין וואַרשיינליך אויפ'ן גרונט פון זייער שטימונג, פון האָפענונגען אָדער שרעקען, מיט וועלכע די אַלגעמיינע לאַגע רעגט זיי אָן. דאָס ברייגנט אונז צו נאָך אַן אורזאַך, וואָס רופט אַרויס עפּטערע און ניט זעלטען זעהר שטאַרקע אויפרודערונגען אין די מאַרק פּרייזען — צו דער „שטימונג פון מאַרק“.

איטלעכע אויפטרייסלונג, איטלעכער קליינער שטוים אַפילו, וואָס די געזעלשאַפטליכע ווירטשאַפט ליידט, רופט זיך גלייך אָפּ אויפ'ן פּרייז (דעם קורס) פון פּאַפּירען

אויב די זיכערקייט מיט'ן מאָרגענדיגען טאָג ווערט, איבער עפּעס אַן אורזאַך, אַ ריין עקאָנאָמישער צי אַ פּאָליטישער, פאַרלאָרען אָדער אַפילו אַ ביסעל אָפּגעשוואַכט, הייבט שוין אָן דער „ראַנטיע“ צו ציטערען, אַז די פּאַפּירען, וואָס ער האָט אויפ'ן האַנט, זאָלען ניט פאַרלירען אַ חלק, אויב ניט אינגאַנצען, פון דער מאַגישער קראַפט זייערער — ניט ווערענדיג געמינערט אין ווערט, אַריינצוטראָגען הכנסה. אָט די מורא צווינגט אים אָנצושלאָגען זיך מיט זיינע פּאַפּירען צו איטלעכען, וואָס איז נאָר אַ בעלן צו קויפען זיי. דער אָנבאָט פון ווערט־

פּאַפּירען אויפ'ן מאַרק וואַקסט שנעל; אַבער דער נאָכפרעג פאַלט, מחמת דערזעלביגער ניט זיכערקייט מיט'ן מאָרגענדיגען טאָג. אַזאַ ניט גלייכהייט פון נאָכפרעג און אָנבאָט רופט גלייך אַרויס אַ פאַלען פון קורס פון פּאַפּירען; און עס טרעפט, אַז זיי פאַלען אַזוי שטאַרק און האַסטיג, אַז אַ מאַסע „ראַנטיע" פאַרקויפען זייערע פּאַפּירען ממש פאַר גאָרנישט און ווערען בדיל־הדל.

דערווייל בייט זיך די לאַגע, די אַלע שרעקען ווייזען זיך אַרויס אָהן קיין שום גרונט, די פּאַפּירען ברייַנגען הכנסה ווי געווען, און זיי הייבען זיך ווידער אין פּרייז. דאַן ווערען מיט אַמאָל נתעשר די גע־שעפט־מאַכער, וואָס האָבען זיי אויפגעקויפט אין דעם מאָמענט ווען זיי זיינען געפאַלען.

עס קען אויך געמאָלט זיין אַ גיכע, ניט קיין פעסטע שטייגערונג פון פּרייז פון ווערט־פּאַפּירען אונטער דער ווירקונג פון מער אָדער ווייניגער צופעליגע אומשטאַנדען. ווען, למשל, עס טראָגען זיך קלאַנ־גען, און די צייטונגען באַהויפּטען, אַז עס איז דאַ אַ האָפענונג אַ גע־ווייסע אונטערנעמונג זאָל אַרבעטען מיט גרויס דערפאָלג און אַריינ־טראָגען זעהר אַ גוטען פּראָפיט, דאַן הייבט זיך שנעל דער פּרייז פון די אַקציעס פון אַזאַ'ן אונטערנעמונג, און די וואָס פאַרקויפען זיי אין אַ מאָמענט, ווען זיי שטעהען הויך, ווערען נתעשר אויפ'ן חשבון פון די נאַאיווע קונים.

אין אַט די שטענדיגע וואַקלונגען געפינט פאַר זיך די ספּעקו־לאַציע די גינסטיגסטע באַדינגונגען. ווערט־פּאַפּירען — זיינען נאָר די באַקוועמסטע סחורה פאַר ספּעקולאַציע. ספּעקולאַציעס מיט אַנדערע סחורות (דערהויפּט מיט אַרטיקלען פון אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל) ווערען געמאַכט אויף דעמזעלביגען שטייגער.

די ספּעקולאַטיווע שפּיל רופט אַרויס אַ מאַסע פאַרשיידענע המצאות, נאַרעריי, באַשאַפט אַ באַזונדער אַרט שווינדלעריי, וואָס איז זעהר שטאַרק אַנטוויקעלט אין דער הייַנטיגער בערזען וועלט.

אַזוי ווי די פּרייזען בייטען זיך אויפ'ן סמך פון דער „שטימונג אויפ'ן מאַרק," טאַ ווענדט מען אָן כל'ערליי געזעצליכע און אומגע־זעצליכע מיטלען כדי צו ווירקען אויף דער שטימונג אין אַ געוויסען

זינען. למשל, אז מען וויל ארויסרופען א פאַלען אין קורס פון גע־וויסע פאפירען, כדי צו אויפקויפען זיי ביליג, הייבט מען אָן צו פאר־שפרייטען, מינדליך און דורך דער אונטערגעקויפטער פרעסע, ניט קיין גינסטיגע קלאַנגען וועגען דער אונטערנעמונג; די וואָס האַלטען די פאַפירען ווערען אומרוהיג, און ברענגען זיי אראָפּ פאר ביליג. אז מען דאַרף א העכערונג אין קורס, טוט מען פארקערט — מען לויבט אין טאָג אריין, מען רעקלאַמירט די אונטערנעמונגען, מען שטעלט אפילו צענויף פאַלשע באַריכטען וועגען דעם גלענצענדיגען צושטאַנד פון די געשעפטען דאָרט.

די פאַנאַמער געשיכטע מיט איר אומגלויבליכער מאַסע ליגענס, פעלשונגען, כאַבארען, גנבה, מיט אירע מיליאַרדען היזקות און דעם חורבן פון טויזענטער מענטשען — איז א טייערער מוסטער פון דעם גייסט, וואָס ספעקולאַציע אַנטוויקעלט בא די טוער פון דער בערזען־וועלט.

אין אונזער צייט שפּילען די ספעקולאַציעס אויף'ן בערזע זעהר א גרויסע ראָלע בא דער צוזאַמענשטעלונג פון גרויסע עשירות און דער פאַראָרעמונג פון א סך קאַפּיטאַליסטען, בכלל — אין דעם פּראָצעס פון קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַלען. א היפּשער טייל פון די היינ־טיגע מיליאָנערען האָבען אָט אויף דעם אופן געקראָגען זייערע געוואַל־דיגע פאַרמעגענס. (אזוי האָט דער אמעריקאַנער הוד זיך באַרימט געמאַכט מיט זיינע אומגעוויסענהאַפטע ספעקולאַציעס, און האָט אָנ־געקליבען א פאַרמעגען פון א פערטעל מיליאַרד, דערביי רעכענט זיך זיין יערליכע הכנסה אין 27 מיליאָן, 74.000—א מעת־לעת, 50 רובל א מינוט. אין עטליכע מאָל גרעסער זיינען איצטער די קאַפּיטאַלען פון ראָקעפעלער'ן; געוויס וויפיל ער פארמאָגט איז אומ־באַוואוסט. אזעלכע בערזען מולטי־מיליאָנערען און מיליאַרדערען איז פאַראַן א סך דערהויפּט אין אַמעריקע; נאָר אין איירָאָפּע פעלען זיי אויך ניט.)

די ערשאַפט פון שווינדעל, וואָס די ספּעקולאַציע רופט ארויס, גראָבט אונטער אין וואָרצעל דעם צוטרוי און דעם דרך־ארץ פון די

גרויסע מאַסען צו דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע, וואָס באַשאַפט אַט די דערשיינונגען.

הייסט עס, די געזעלשאַפטליכע אורזאַכען פון ספּעקולאַציע ליגען אין דעם ניט געאָרגאַניזירטען כאַראַקטער פון די אויסטויש באַציהונגען, און דעריבער ווייזט זיך אַרויס דאָס ווערט־געזעץ אין דעם לעבען פון מאַרק נאָר אין אַ סטיכישער פאָרמע, אין שטענדיגע אָפּווייכונגען פון דער נאָרמע; און די געזעלשאַפטליכע רעזולטאַטען פון ספּעקולאַציע באַשטעהען אין לעצטען סך־הכּול הויפּט־זאַכליך אין דער פאַרשנעלערטער אַנטוויקלונג פון די גרויס־קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, אַבער טיילווייז אויך אין דעם וואָס זי דיסקרעדיטירט זיי.

4). די פאַנאַנדערטיילונג פון דעם געזעלשאַפטליכען פּראָדוקט צווישען די פאַרשיידענע קאַפּיטאַליסטישע קלאַסען.

א). פּראָפיט.

בנוגע דעם פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען כאַראַקטעריזירט זיך דער פּעריאָד פון מאַשינעס מיט צוויי אייגענשאַפטען: ערשטענס, דער יערליכער פּראָצענט פון פּראָפיט אויף קאַפּיטאַל ווערט קלענער, און צווייטענס, די אַלגעמיינע סומע פּראָפיט וואַקסט שנעל. לאָמיר באַטראַכטען די הויפּט אורזאַכען פון די ביידע אייגענשאַפטען.

אַ מאַשינע איז אַ געהילפס מיטעל צום אַרבעטען, און דער ווערט אירער געהט אַריין אין דעם צוזאַמענשטעל פון שטענדיגען קאַפּיטאַל. אין דערזעלביגער צייט פאַרבייט די מאַשינע דעם אַרבעטער־אויספאָלגער און שטויסט אַרויס, הייסט עס, אַ טייל פון דער אַרבעטס קראַפט: די הוצאות אויף קויפען אַרבעטס קראַפט ווערען קלענער, ד.ה. עס פאַרקלענערט זיך דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל.

א. באַגראַנאָוו

אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אַז מיט דער איינפירונג פון איט־לעכער נייער מאַשינע ווערט אַ געוויסער טייל פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל פאַרביטען אויף אַ באַשטימטען טייל שטענדיגען קאַפּי־טאַל: גלייך מיט'ן וואוקס פון שטענדיגען געהט אַן די פאַרקלע־נערונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אויב די פּראָדוקציע פאַרברייטערט זיך זעהר שנעל ביים איינפי־רען פון מאַשינעס, דאַן קען געמאָלט זיין, אַז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל זאָל זיך ניט פאַרקלענען און זאָל גאַר גרעסער ווערען: ניט קוקענדיג אויף דער מאַשינע, קען זיין אַז אַרבעטער זאָל מען דאַרפען האָבען מער איידער פריהער. נאָר דער שטענדיגער קאַפּיטאַל — די הוצאות אויף מאַשינעס און מאַטעריאַלען — וואַקסט אויך אין דעם פאַל אַ סך שטאַרקער איידער דער פאַרענדערליכער, און א י ן פ אַ ר ג ל י י ך מיט'ן שטענדיגען קאַפּיטאַל, ווערט דער פאַר־ענדערליכער אַלץ מאַקע קלענער, ד.ה. ער טרעפט אַן אַ קלענערען חלק איידער פריהער. צום ביישפּיל, איידער מען האָט איינגעפירט מאַשי־נעס, איז פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל געווען אויף 5.000 באַ אַ שטענ־דיגען פון 10,000, ד. ה. ½ פון דעם שטענדיגען אָדער ⅓ פון פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל; און באַ די נייע באַדינגונגען איז פאַראַן פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אויף 8,000 אַנקעגען 32,000 שטענדיגען. ד. ה. ¼ פון דעם שטענדיגען אָדער 1/5 פון דעם גאַנצען קאַפּי־טאַל. מיט אַנדערע ווערטער, ווען מיר נעמען אים אַ ב ס אָ ל ו ט, אַליין פאַר זיך, איז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל אויסגעוואַקסען, אָבער ר ע ל אַ ט י װ ו — אין פאַרגלייך מיט'ן גאַנצען קאַפּיטאַל, — ווי אַ טייל פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, — איז ער קלענער געוואָ־רען.

בדרך כלל, איז דאָס שייך אויך צו איטלעכען פּראָגרעס פון דער טעכניקע: אויב אין אַ געוויסער פּראָדוקציע האָט זיך געהויבען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, ווערט זיך אויף אַ געוויסען סכום שטענ־דיגען קאַפּיטאַל — געצייג און מאַטעריאַלען — פאָדערען ווייני־גער לעבעדיגע אַרבעט, איידער פריהער, ווייניגער אַרבעטס קראַפט, ווייניגער פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל. נאָר גראָד איז דער מאַשין־

פּראָדוקציע, וואו די העכערונג פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט קומט פאַר זעהר שנעל, זעהט זיך אָן אַט די דערשיינונג באַזונדער בולט.

אין דער ענגלישער טעקסטיל פּראָדוקציע אין אָנהייב 18־טען יאָר־הונדערט איז דער גאַנצער אַריינגעלייגטער קאַפּיטאַל באַשטאַנען העלפט אויף העלפט פון שטענדיגען קאַפּיטאַל און פאַרענדערליכען. שוין אין די 60־ער יאָרען פון 19־טען יאָרהונדערט איז דער שטענ־דיגער טייל קאַפּיטאַל געווען 7/8, און דער פאַרענדערליכער ⅛, ד. ה. רעלאַטיוו אין 4 מאָל ווייניגער ווי פריהער (אַבסאָלוט איז אַט די אַכטעל, מחמת דעם וואוקס פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, אַסך גרעסער איידער די פריהערדיגע העלפט).

פריהער איז שוין דערוויזען געוואָרען, אַז מערווערט ווערט באַ־שאַפען דורך דער אָנווענדונג פון אַרבעטס קראַפט, און אַז דעריבער ווענדט זיך די גרויס פון דעם מערווערט ניט אָן דער גרויס פון דעם קאַפּיטאַל, נאָר אָן דער גרויס פון זיין פאַרענדערליכען טייל, פאַר וועלכען מען קויפט אַרבעטס קראַפט.

די נאָרמע פון מערווערט באַווייזט, וואָס פאַר אַ פּראָצענט פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל דער מערווערט טרעפט אָן; די פּראָ־פיט־נאָרמע באַווייזט דעם פּראָצענט וואָס דער מערווערט טרעפט אָן אַנקעגען דעם גאַנצען קאַפּיטאַל — דעם שטענדיגען און דעם פאַר־ענדערליכען. דעריבער איז די פּראָפיט־נאָרמע אין אַזויפיל מאָל קלע־נער פון דער מערווערט־נאָרמע, אויף וויפיל דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל איז קלענער פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל.

באַ דער איינפירונג פון מאַשינעס און בכלל מיט דער אַנטוויק־לונג פון דער פּראָדוקציאָנס טעכניקע ווערט דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל לפי־ערך קלענער. אויב די מערווערט־נאָרמע בייט זיך ניט, מוז די פּראָפיט־נאָרמע פאַלען.

לאָמיר זאָגען, אַז די מערווערט־נאָרמע איז 100%, דער שטענ־דיגער קאַפּיטאַל איז 8,000 רובל, דער פאַרענדערליכער 2,000,

ד. ה. דער ערשטער טרעפט אַז 4/5 פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, און דער צווייטער — 1/5. דאַן וועט דער מערוועמט אַנטרעפען 2,000 רובל, און די פּראָפיט־נאָרמע איז 20%.

מיט דער אַנווענדונג פון נייע מאַשינעס האָט זיך דער שטענדיגער קאַפּיטאַל געהעכערט ביז 27,000, דער פאַרענדערליכער, לאָמיר זאָגען, ביז 3,000, ד. ה. — 9/10 און 1/10. דאַן איז דער מערווערט 3,000 רובל, און די פּראָפיט־נאָרמע ניט מער פון 10%. הגם אַבסאָלוט איז דאָ דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל געוואָרען גרעסער אויף 1,000 רובל, אָבער רעלאַטיוו איז ער געוואָרען אין צווייען קלענער (1/10 אַנשטאָט 1/5), און די פּראָפיט־נאָרמע האָט זיך אויך פאַרקלענערט אין צווייען.

כדי דער חשבון זאָל אויסקומען איינפאַכער האָבען מיר דאָ אָנגענומען, אַז דער גאַנצער מערווערט געהט אַריבער אין פּראָפיט פון דעם קאַפּיטאַליסט. אין דער'אמת'ן איז דאָס ניט אַזוי; נאָר די ניט פּינקטליכקייט איז דאָ אַן אומבאַדייטענדיגע, און דעם עצם ענין בייט עס בשום אופן ניט.

לאָמיר זיך אומקערען צו אונזער ביישפּיל. ווען די אונטערנעמער זאָל זיך איינגעבען אויפצוהייבען די נאָרמע פון מערווערט אין צוויי מאָל אַזויפיל, ד. ה. ביז 200%, וואָלט די פּראָפיט־נאָרמע ווידער געוואָרען 20%, ד. ה. קיין פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט וואָלט ניט פאָרגעקומען. אויף אַזאַ'ן אופן האָבען די אונטערנעמער אַ מיטעל ניט צו דערלאָזען, אַז דער פּראָצענט פון פּראָפיט זאָל פאַלען, און דאָס איז — צו פאַרגרעסערען די נאָרמע פון מערווערט, ד. ה. פאַרשטאַרקען די עקספּלואַטאַציע. און זיי באַנוצען זיך טאַקע מיט אָט דעם מיטעל (מען פאַרלייגגערט דעם אַרבעטס טאָג, מען העכערט די אינטענסיוויטעט פון אַרבעט און אַז. וו.).

אָבער אַנוועדענדיג אָט די מיטלען, האָט דער קאַפּיטאַליסט צו טאָן ניט מיט אַ טויטער מאַשינע, נאָר מיט אַ לעבעדיגען וועזען. אַ מאַשינע איז אַן אינערטע זאַך: אַז דער אונטערנעמער וויל, מאַכט ער זי צו אַרבעטען אַהין אַז אַפּשטעל 24 שעה אין מעת־לעת און מיט אַזאַ שנעלקייט, וואָס דער געבוי אירער קען נאָר דערלאָזען; דערביי

וועט זי אָפּגעניצט ווערען, וועט אויפהערען טויגען פאַר דער פּראָדוקציע מיט 4 מאָל שנעלער, איידער ווי אַרבעטענדיג 12 שעה אין מעת־לעת און באַוועגענדיג זיך אין צווייען לאַנגזאַמער. ניט אַזוי איז אָבער דער מענטשליכער אָרגאַניזם; און אַ פאַרשטאַרקונג פון דער עקספּלואַטאַציע שטויסט זיך אָן פריהער אָדער שפּעטער אויף אַ ווידערשטאַנד מצד די אַרבעטער, וואָס וואַקסט אומאויפהערליך און געהט איבער אין אַ סיסטעמאַטישען קאַמף. דאַן פירט די רעלאַטיווע פאַרקלענערונג פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל, דאָס וואָס ער ווערט אַרויסגעשטויסען פון דעם שטענדיגען, צו אַ פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט פון פּראָפיט. און אַזוי קען מען עס טאַקע זעהן אין דער ווירקליכקייט.

דערפאַר איז אין לענדער מיט אַ קנאַפּ אַנטוויקעלטען קאַפּיטאַליזם דער פּראָצענט פון פּראָפיט לפי־ערך אַ הויכער: אין רוסלאַנד, למשל, איז ניט קיין זעלטענהייט צו טרעפען אונטערנעמונגען, וואָס גיבען 25% אויפ'ן קאַפּיטאַל, אין דער צייט וואָס אין מערב־אייראָפּע איז שוין 5% אַ גוטע הכנסה. פאַרשטעהט זיך, דערביי ווירקען נאָך אַנדערע אורזאַכען, נאָר די הויפּט און גרונט אורזאַך בלייבט — די רעלאַטיווע פאַרקלענערונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אַ פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט פון פּראָפיט מיינט נאָך ניט קיין פאַרקלענערונג פון דער אַבסאָלוטער גרויס פון דעם פּראָפיט, פון זיין סומע. אַז מען קריגט 20% פון אַ קאַפּיטאַל פון 10,000, טרעפט עס אַן 2,000; אָבער ניט מער פון 10% פון אַ קאַפּיטאַל פון 40,000 טרעפט אַן גאַנצע 4,000. בכלל, דער פּראָפיט ווערט גרעסער, אויב דער וואוקס פון דעם קאַפּיטאַל געהט שנעלער איידער דאָס פאַלען פון דעם פּראָצענט.

אין דער עפּאָכע פון מאַשינען געהט אָן די קאַפּיטאַליסטישע אָנזאַמלונג מיט אַ שנעלקייט נאָר צום שטוינען. אַ היפּשע אָנזאַמלונג איז געווען אַ נויטווענדיגע באַדינגונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע; נאָר די מאַשין־פּראָדוקציע גופא, אין איר אויסערגעוויינטליך שנעלער אַנטוויקלונג, רופט אַרויס אַ היפּש פאַרשנעלערטע אָנזאַמלונג.

ניט קוקענדיג אויף דעם וואַקסענדיגען פאַרברויך פון די ניט

א. באָגדאַנאָוו

פּראָדוצירענדיגע קלאַסען, ווערט אָבער כסדר אויך גרעסער דער חלק מערוועדט, וואָס ווערט פאַרוואַנדעלט אין קאַפּיטאַל און דינט כדי ווייטער ארורסצוציהען מערווערט פון געדונגענער אַרבעט. די אַנזאַמלונג קומט פאַר אַ סך שנעלער איידער דאָס פאַלען פון דעם פּראָצענט פון פּראָפיט, אַזוי אַז די גרויס פון דעם פּראָפיט וואַקסט, און נאָך אַפילו שנעלער ווי זוען עס איז פריהער.

מען רעכענט, אַז אין דייטשלאַנד „זאַמעלט זיך אָן" יערליך העכער פון אַ מיליאַרד רובל, אין ענגלאַנד — אַרום צוויי מיליאַרד. אין די פאַראייניגטע שטאַטען איז די אַנזאַמלונג געגאַנגען נאָך שנעלער: אין 1840 האָט זיך דאָס גאַנצע נאַציאָנאַלע רייכטום דאָרט גערעכענט אין 3,700 מיליאָן דאָלער, אין 1894 יאָר — אין 82 מיליאַרד.

אין ענגלאַנד און אירלאַנד האָט זיך דער ציפער פון דער יערליכער הכנסה פון די קאַפּיטאַליסטען און ערד־אייגענטימער פאַר דעם פּעריאָד פון 1843—1883 יאָר פאַרגרעסערט מער ווי אין צוויי מאָל — פון 344 ביז 720 מיליאָן פונט סטערלינג. און דער גרעסטער חלק פון אָט דעם צוואוואוקס איז אויסגעפאַלען גראָד אויפ'ן פּראָפיט פון די אונטערנעמער.

אָט די אַלע ציפערען גיבען אַ שטיקעל באַגריף וועגען דער אייגענטליכער גרויס פון פּראָפיט, און וועגען דער גאַנצער מאַסע מערווערט, וואָס עס ווערט איטלעכס יאָר באַשאַפען אין די לענדער מיט אַ מאַשין־פּראָדוקציע, און בכלל וועגען דער שנעלער אַנטוויקלונג פון די געזעלשאַפטליכע פּראָדוקציאָנס קרעפטען.

איבעריגענס, מען דאַרף דערמאָנען, אַז דער אונטערשייד אין דער געלט אָפּשאַצונג פון די נאַציאָנאַלע הכנסות און די נאַציאָנאַלע עשירות אין פאַרשיידענע פּעריאָדען ווענדט זיך ניט נאָר פון דער אַנזאַמלונג אַליין, נאָר טיילווייז אויך פון דער פאַרקלענערונג פון דעם ווערט פון געלט (מחמת דער העכערונג פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט, וואָס באַשאַפט די געלט־סחורה). אַזאַ פאַרקלענערונג אין דעם ווערט פון געלט איז טאַקע ווירקליך פאַרגעקומען פאַר דעם לעצטען פּעריאָד, זי איז אָבער אַזוי קליין, אַז די באַדייטונג פון די געבראַכטע ציפערען ווערט דערפון גאַנץ ווייניג אָפּגעשוואַכט. אחוץ דעם, ווערט

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די באַדייטונג פון די ציפערען פון דעם נאַציאָנאַלען רייכטום אַביסעל אָפּגעשוואַכט אויך מחמת דעם וואוקס אין דעם ווערט פון כלומר'שטען קאַפּיטאַל, וואָס עס שטעלט מיט זיך פאָר דאָס אייגענטום רעכט אויף ערד (דער פרייז פון ערד שטייגט מחמת דער העכערונג פון רענטע).

אויף ווי שטאַרק עס וואַקסט צו דער חלק פון די גרויסע קאַפּיטאַ־ליסטען אין פאַרגלייך מיט'ן חלק פון די קליינע, קען מען אילוסטרירען מיט'ן ביישפּיל פון פראַנקרייך, וואו די קלייז־בורזשואַזיע איז גראַד זעהר צאָלרייך אין פאַרגלייך מיט אַנ־דערע לענדער. פון דעם גאַנצען נאַציאָנאַלען אייגענטום דאָרטען, וואָס טרעפען אָן 174 מיליאַרד פראַנק, געהערט 114 מיליאַרד, ד. ה. ⅔, צו איין דריטעל פון דער באַפעלקערונג, און נאָר 60 מיליאַרד, ד. ה. ⅓, צו די איבעריגע 29/30 פון דער באַפעלקערונג.

ב). ר ע נ ט ע.

ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, האָט דער חלק מערוועַרט, וואָס די ערד־אייגענטימער נעמען צו און וואָס רופט זיך ערד־רענטע, אַ שטרעבונג צו וואַקסען אומאויפהערליך, מיט דער אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען לעבען. דער טעם דערפון איז, וואָס די אינדוסט־ריעלע אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט, פאַרגרעסערענדיג דעם נאָכ־פרעג אויף ערד פאַר פאַרשיידענערליי אונטערנעמונגען, פאַרגרעסערט דערמיט גופא די קראַפט פון דער מאָנאָפּאָליע פון דעם ערד־אייגענטי־מער קלאַס, זיין מאַכט איבער די אַנדערע טיילען פון דער געזעלשאַפט, און גיט אים אַ מעגליכקייט צוצונעמען אַלץ אַ גרעסערען חלק פון דעם געשאַפענעם מערוועַרט.

אויף אַזאַ'ן אופן איז אויסגעקומען, אַז ווי שנעל דער וואוקס פון דעם קאַפּיטאַליסטישען פּראָפיט איז ניט געגאַנגען, איז די רענטע פונ־דעסטוועגען געוואַקסען נאָך שנעלער. דאָך, די האַנדעלס־אינדוסט־ריעלע בורזשואַזיע איז איינגעגאַנגען אויף אַזאַ לאַגע ניט גאָר אָהן קאַמף. מיט אַלע כוחות האָט זי זיך געשטעלט אַנקעגען דער פאַרגרע־סערונג פון דער רענטע אויף ערד, וואָס מאַכט קלענער דעם פּראָפיט.

א. באָגדאַנאָוו

דער קאַמף פון רענטע און פּראָפּיט האָט זיך געפירט אין די פאַר־שיידענאַרטיגסטע פאָרמעס אומעטום, וואו עס האָבען זיך נאָר צע־נויפגעטראָפען די אינטערעסען פון דעם ערד־אייגענטימער און דעם קאַפּיטאַליסט. די איינפאַכסטע פאָרמע פון דעם איז דער קאַמף פון דעם קאַפּיטאַליסטישען פערמער מיט'ן לענדלאָרד פאַר ארענדע־געלט. אַלץ וואָס דער פערמער קען דאָ דערגרייכען איז נאָר — לאָזען פאַר זיך דעם געוויינטלעכען אונטערנעמערישען פּראָפּיט; און אַפילו דאָס גיט זיך אים איין ניט אַלעמאָל: אַזוי ווי פון דער ערד איז שווער ארויסצונעמען אהן היזק דעם גאַנצען אריינגעלייגטען קאַפּיטאַל אין דער געשטאַלט פון בנינים, באַדען־אויסבעסערונגען און ד. גל., מוז אָפט דער פערמער איינגעהן אויף אַזאַ העכערונג פון דער ארענדע, וואָס שניידט אונטער זיין פּראָפּיט נידעריגער פון דער געוויינטליכער נאָרמע.

ווען די ערד רענטע שטייגט אַזוי הויך, אַז די פּרייזען אויף ברויט אין לאַנד גיבען זיך אַ הייב אריבער דער מאָס, העכערענדיג דורך דעם פּרייז פון ארבעטס קראַפט און נאָך מער אראָפּדריקענדיג דעם פּראָפּיט, דאַן לוינט זיך דעם האַנדעלס־אינדוסטריעלען קלאַס און עס איז פאַר אים צוועקמעסיג צו קעמפען מיט דער רענטע, אריינפירענ־דיג ברויט פון אַנדערע לענדער: אין די ווינציג אַנטוויקעלטע אגרי־קולטורעלע לענדער, וואו די רענטע האָט נאָך ניט געשטיגען זעהר הויך, וואו די פּראָדוקציע פון ברויט קאָסט ביליג מחמת דער וואָלוועלקייט פון ארבעטער הענט, דאָרט זיינען די פּרייזען אויף ברויט לפי־ערך נידעריג, און דער אימפּאָרט פון אָט דעם וואָלוועלען ברויט אין אַנט־וויקעלטע לענדער מיט אַ הויכער רענטע שניידט שטאַרק אונטער די רענטע.

אַנקעגען אַזאַ קאַמפּס מיטעל ווענדט אַז דער קלאַס ערד־אייגענ־טימער זיין גאַנצע פּאָליטישע קראַפט, זיין איינפלוס אויף דער מלוכה: ער דערשלאָגט זיך צו הויכע איינפורס־צאָלען אויף אויסלענדישע אַג־ריקולטורעלע פּראָדוקטען, אמאָל — אַפילו פשוט צו אַ פאַרבאָט אריינצופירען זיי. אַזוי האָבען זיך אין ענגלאַנד אַ לאַנגע צייט געהאַל־טען די „געטריידע געזעצען". וואָס פלעגען דערלויבען אריינצופירען

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ברויט נאָר אין דעם פאַל, ווען דער מקח פון ברויט אויפ'ן היימישען מאַרק פלעגט דערגרייכען ביז צו אַ געוויסער, גאַנץ הויכער נאָרמע. אנקעגען דער פּאָליטישער קראַפט האָט די בורזשואַזיע געקענט אַנ־ווענדען סיידען אויך אַזאַ קראַפט; און עס האָט זיך צעפלאַקערט אַ קאַמף צווישען קאַפּיטאַל און ערד־אייגענטום, ווי צווישען צוויי מער אָדער ווייניגער פעסט פאַראייניגטע געזעלשאַפטליכע קלאַסען. די ענגלישע בורזשואַזיע האָט אין דעם קאַמף מנצח געווען, און אין 1844 יאָר האָט זי זיך דערשלאָגען צו דער פרייהייט צו אימפּאָרטירען ברויט. דער רעזולטאַט איז געווען, אַז דער וואוקס פון ערד־רענטע האָט זיך אָפּ־געשטעלט, און אויף אַ געוויסער צייט איז זי אפילו גאַנץ שטאַרק גע־פאַלען.

דער זיגרייכער קאַפּיטאַל האָט זיך מיט דעם ניט באַנוגענט: ער האָט געקאָלאָניזירט די גרויסע, העכסט פּרוכטבאַרע פליינען פון צפון און דרום אַמעריקע, אַווסטראַליע, דרום־אַפריקע, האָט זיי פאַר־בונדען מיט די איירָאָפּעאישע מערק מיט דער הילף פון פאַרפּולקומטע פאַרקער־וועגען און האָט איינגעאָרדענט די עקספּלואַטאַציע פון זייער פּרוכטבאַרקייט מיט דער הילף פון די בעסטע טעכנישע מעטאָדען, באַנוצענדיג זיך אין אַ גרויסער מאָס מיט אַגריקולטור מאַשינעס. די הויכע פּראָדוקטיוויטעט פון דער ערד־אַרבעט אין אָט די לענדער האָט געבראַכט דערצו, אַז דער וועלט מאַרק איז פאַרפלייצט געוואָרען מיט וואָלוועלען ברויט. דאָס איז געווען אַ שרעקליכער קלאַפּ פאַר דער ערד־אַרבעט פון די אַלטע קאַפּיטאַליסטישע לענדער; און אַזוי ווי פּראָפיט קען זיך שאַרף ניט ענדערען, לויט נאָך דעם געזעץ פון שטרע־בונג צו אַ גלייכער יערליכער נאָרמע, האָט זיך דער קלאַפּ אַמשטאַרקס־טען אָפּגערופען אויף דער רענטע פון אָט די לענדער: איר וואוקס איז אַזוי פאַרהאַלטען געוואָרען, אַז ער איז ווייט אָפּגעשטאַנען פון דעם וואוקס פון פּראָפיט. לויט גיפען'ען, איז דער ציפער פון אַגרי־קולטורעלער רענטע אין ענגלאַנד אפילו עטוואָס געפאַלען פון 1843 יאָר ביז דעם יאָר 1893 (פון 42,127,000 פונט סטערלינג ביז 41,682,000 פונט סטערלינג).

אויב אָבער די איירָאָפּעאישע ערד־אייגענטימער האָבען געליטען

א. באָגדאַנאָוו

פון א פארקלענערונג פון דער רענטע, האָבען דערפאַר די נייע ערד־אייגענטימער פון די פרוכטבאַרע לענדער אָנגעהויבען צו קריגען א געוואַלדיג גרויסע רענטע, און די לאַגע האָט זיך בעצם גאָר ניט געביטען: די אַלט־עמיינע סומע פון אַגריקולטורעלער רענטע איז אַלץ טאַקע שטאַרק געוואַקסען. די פאַרקלענערונג פון דער רענטע איז געווען איינע פון די הויפּט אירזאַכען פון דער אומגעהייערער פאַרשולדיגטקייט פון די אייראָפּעאישע ערד־אייגענטימער, וואָס האָט זיך אַנטוויקעלט אין די לעצטע צענדליגער יאָרען. נאָך א וויכטיגע אורזאַך איז געווען די נויטווענדיגקייט אויסצובעסערען די אַגריקולטורעלע טעכניקע, וואָס איז געקומען פון דער שווערער קאָנקורענץ; אויף אויסצובעסערען דעם באָדען און די פּראָדוקציאָנס מעטאָדען האָט זיך געפאָדערט קאַפּיטאַל, און קאַפּיטאַל האָבען די ערד־אייגענטימער געמוזט באָרגען. אָט די חובות האָבען געבראַכט דערצו, אז א באַדייטענדיגער טייל פון דער רענטע צאָלט זיך אויס אין דער פאָרמע פון פּראָצענטען אויף די חובות צו די קרעדיט אינסטיטוציעס, און אָט די לעצטע פאַרבייטען, אויף אַזאַ'ן אופן, ביסלעכווייז די פריהערדיגע רענטע־נעמער.

וואָס איז שייך דער ניט אַגריקולטורעלער רענטע — פון ערד פאַר געביידעס און ד. גל., האָט זי אין אייראָפּע אויך ניט געטראָפען קיין מניעות אין איר וואוקס. אין ענגלאַנד, למשל, איז זי פאַר 50 יאָר — פון 1843 ביז 1893 — אויסגעוואַקסען, לפּחות, 3 מאָל אַזוי די גרויס. דערהויפּט וואַקסט זי שנעל אין די גרויסע האַנדעלס־אינדוסטריעלע שטעט; וואָס די שטאָט ווערט גרעסער, שטייגט דער פּרייז פאַר בנינים צום דינגען אין די צענטראַלע שטאָט־טיילען אָהן א שיעור, און אָט דער צוואוואוקס פאַלט גראָד אויפ'ן חשבון פון רענטע, מחמת דער פּראָפיט אויפ'ן קאַפּיטאַל, וואָס איז אַריינגעלייגט געוואָרען אויף אויפצובויען דעם בנין, בלייבט דערזעלביגער וואָס פריהער. אין איינצעלנע פאַלען שטייגט אָט די רענטע כמעט אומגלויבליך: אין די צענטראַלע טיילען פון די גרעסטע קאַפּיטאַליסטישע שטעט, ווי א לאָנדאָן, א טשיקאַגאָ, דערגרייכט דער מקח פון א קוואַדראַט־קלאַפטער ערד אין די צענדליגער טויזענטער.

פאָליטישע עקאָנאָמיע

ג). ארבעטס לױן.

די מאַנופאַקטור־צעטײלונג פון ארבעט האָט געבראַכט צו אַ צע־שפּאַלטונג פון דעם ארבעטער קלאַס אויף גרופּעס מיט פאַרשײדענע ארבעטס לױנען, לױט דער פאַרשײדענער פאַרװיקעלטקײט פון דער ארבעט װאָס זײ פירען דורך, דער פאַרשײדענער געלערנטקײט און געניטקײט פון די ארבעטער. קײן אײן ארבעטער קלאַס איז דעריבער ניט געװען, נאָר עס זײנען געװען אַ סך קלאַסען ארבעטער, װאָס האָ־בען געלעבט אין ניט קײן גלײכע מאַטעריעלע באַדינגונגען.

די מאַשין־פּראָדוקציע, אָפּשאַפענדיג די מאַנופאַקטור־צעגלידע־רונג פון דער ארבעט, פאַרבײטענדיג עס מיט אַ ספּעציאַליזירונג פון מאַשינעס, שטרעבט אָפּצושאַפען אויך די פריהערדיגע אונטערשײדען אין דעם ארבעטס לױן, שטרעבט אויסצוגלײכען אים פאַר אַלע ארבע־טער. אויב די פּראָדוקציאָנס ראָלע פון פאַרשײדענע ארבעטער װערט, אַ דאַנק דער מאַשינע, אַלץ מער ענליך, מוז אַלץ מער אויסגלײכען זיך אויך זײער מאַטעריעלע לאַגע.

כדי צו ארבעטען בײַ אַ מאַשינע פאָדערט זיך אַזױ װײניג לערע, אַז איטלעכער קען עס דורכמאַכען אין אַ לפי־ערך קורצער צײט. אַלע פריהערדיגע מינים ארבעטער װערען איצטער געבראַכט צו אײן מין, װאָס איז שטאַרק ענליך צו דעם מין פּראָסטער ארבעט. דער חילוק איז נאָר, װאָס אַז ארבעטער בײַ אַ מאַשינע מוז פאַרמאָגען אַ געװיסע אַלגעמײנע אַנטװיקלונג, אַ געװיסע אינטעליגענץ: אַניט װאָלט גע־װען ריזיקאַליש און עס װאָלט זיך ניט געלױנט צו פאַרטרױען אים אַ מאַשינע, װאָס מען מוז באַטש װיפיל ניט איז פאַרשטעהן איר פאַר־װיקעלטען מעכאַניזם, כדי מען זאָל זיך מיט איר שטענדיג קענען קע־רען צװעקמעסיגערהײט. און װאָס מער אױטאָמאַטיש עס איז אַ מאַ־שינע, װאָס װײניגער רײן פיזישע אָרײנמישונג אין איר טעטיגקײט עס פאָדערט זיך פון דעם ארבעטער, אַלץ מער פאָדערט זיך פון אים רײן פּסיכישע ארבעט — אָנגעשטרײנגטע אויפמערקזאַמקײט, אַ באַ־װאוסטזיניגע באַציהונג צו דער זאַך, צו פאַרשטעהן דעם שכל און דעם

א. באָגדאַנאָוו

צוועק פון די פאַרשיידענע טיילען פון דעם מעכאַניזם, דעם צוזאַמענ־האַנג צווישען זיי בא דער אַרבעט.

אַזוי זעהען מיר, אַז די אַרבעט בא א מאַשינע ווערט פאַרוואַנדעלט, גלייך ווי די האַנטאַרבעט פון גראָב־אַרבעטער, אין פּראָסטע אַרבעט, ד. ה. וואָס פאָדערט דעם קלענסטען סכום לערע און אַנטוויק־לונג כדי צו קענען באַטייליגען זיך אין דער געזעלשאַפטליכער פּראָ־דוקציע. אָבער אין אָט דעם מינימום געהט אריין א געוויסע אַלגע־מיינע אינטעליגענץ פון דעם אַרבעטער, און וואָס ווייטער, אַלץ א גרע־סערע.

מיט א העכערער אינטעליגענץ איז נויטווענדיג פאַרבונדען א העכערער גראַד באַדערפעניששען, און הייסט עס — אויך א העכערער אַרבעטס לוין. אַזוי קומט אויס, אַז כאָטש איטלעכער קאַפּיטאַליסט שטרעבט וואָס מער אַראָפּצודריקען דעם אַרבעטס לוין, צווינגען אים אָבער די באַדערפעניששען פון דער פּראָדוקציע, ער זאָל איינגעהן אויף א פאַקטישער העכערונג פון דעם לוין: ווען כ'זאָל זיך אים אפילו איינגעבען בייצוקומען אויף א צייט די שטרע־בונג פון די אַרבעטער צו אַזא העכערונג, אונטערצודריקען זייער פאָ־דערונג, וואָלט זיך אָבער ארויסגעוויזען, אַז בא א ניט גענוגענדיגער באַפרידיגונג פון זייערע העכערע באַדערפעניששען, זיינען די אַרבעטער אַזוי ווייניג צוגעפּאַסט צו דער אַרבעט מיט א מאַשינע, אַז עס וואָלט זיך אים גופא שוין ניט געלוינט.

אחוץ די פאַרשטעהער פון דער „פּראָסטער“ מאַשין־אַרבעט, באַ־טייליגט זיך נאָך אין דער פּראָדוקציע, ווי עס איז שוין אָנגעוויזען געוואָרען, א באַזונדער גרופּע פאַרשטעהער פון פאַרוויקעלטער אַרבעט — דער אינטעליגענט־טעכנישער פּערסאָנאַל: געשטודירטע מעכאַני־קער, טעכנאָלאָגען, כעמיקער, ספּעציאַליסטען אין דער אַלגעמיינער אָרגאַניזאַציע פון אונטערנעמונגען — דירעקטאָרען, בוכהאַלטערס און אַז. וו. אָט דער קלאַס, וואָס איז לפי־ערך גאַנץ קליין אין צאָל, שיידט זיך אָפּ זעהר שטאַרק, לויט זיין אַרבעטס לוין, פון די פּראָסטע אַר־בעטער. ווי א מיטעל־גרופּע צווישען די אונטערנעמער און די אַרבע־

מער, קען מען זיי באַ היינטיגען טאָג, בדרך כלל גערעדט, ניט צורע־כענען צום אַרבעטער קלאַס.

פונדעסטוועגען, ווי עס איז שוין אַנגעוויזען געוואָרען, האָט אין זיך דער מאַשין־קאַפּיטאַליזם אַ טענדענץ נעהענטער צו מאַכען אָט די גרופּע, לויט איר ראָלע אין דער פּראָדוקציע, דער געזעלשאַפטליכער לאַגע און לויט איר פּסיכאָלאָגיע, מיט די גרופּעס פון ווייניגער פּאָר־וויקעלטער אַרבעט. אָט די טענדענץ ווירקט אַמשטאַרקסטען אויף דעם נידעריגערען, מער צאָלרייכען טייל פון דעם אינטעליגענט־טעכנישען פּערסאָנאַל, וואָס ווערט אַן ביסלעכווייז זיין גרעניץ מיט דעם ניט געפּריוויליגירטען טייל אַרבעטער. ניט אַזוי איז אָבער די אַנט־וויקלונגס טענדענץ פון דעם אַנדערען, דעם קלענערען טייל פון דעם טעכנישען פּערסאָנאַל, וואָס פאַרנעמט אַ העכערע לאַגע אין דינסט באַ די קאַפּיטאַליסטען, און וואָס איז נעהענטער צו זיי אי לויט דער אָפּשטאַמונג, אי לויט די געוואוינהייטען: מיט'ן פּראָגרעס פון די עקאָנאָמישע באַציהונגען, וואָס דייטליכער זיי ווערען, שליסט זיך אַן אָט דער העכערער טייל פון דעם אינטעליגענטען פּערסאָנאַל אויסגע־שפּראָכען אָן דעם קלאַס אונטערנעמער.*)

שוין אין דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד פון קאַפּיטאַליזם ווענדט מען אָן אין דער פּראָדוקציע די אַרבעט פון פרויען און קינדער, אָבער נאָר אין אַן אומבאַדייטענדיגער מאָס. פאַר דער האַנט־אַרבעט אין אַ מאַ־נופאַקטור פאָדערט זיך מערסטענטיילס אַזאַ פיזישער כח, וואָס פרויען און קינדער פאַרמאָגען עס ניט, — דער כח פון דערוואַקסענע מאַנס־בילען. דעריבער, האָבען אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע פרויען און

*) ווען די צענטראַליזאַציע פון קאַפּיטאַל דערגרייכט די מדרגה, באַ וועלכער דאָס רוב קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען זיינען אָרגאַניזירט אין אַקציען־געזעלשאַפטען („קאָרפּאָריישאָן" — אויף ענגליש), ווי היינט־צו־טאָג אין אַמעריקע, דעמאָלט ווערט דער אונטערנעמער צעברעקעלט אויף אַ גרויסע צאָל אַקציאָנערען, („סטאַק־האָלדער"), וואָס זיינען פּערזענליך גאָר ניט טעטיג אין דער אונטערנעמונג. דער געשעפט ווערט געפירט פון זייערע פאַרטרעטער — דאָס איז אָט דער העכערער קלאַס פון אינטעליגענטען פּער־סאָנאַל, וועגען וועלכען דער מחבר רעדט דאָ. זיי שפּילען פּאַקטיש די ראָליע פון די אונטערנעמערס, ניט די אייגענטימער פון דעם קאַפּיטאַל. (רעד.)

א. באָגדאַנאָוו

קינדער קנאַפּ וואָס געקאָנקורירט מיט די מאַנסבילען אין דעם פאַר־קויף פון ארבעטס קראַפט.

א ביסעל מער ווערט די ארבעט פון פרויען און קינדער אנגע־ווענדט אין דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע; דאָס קומט דערפון, וואָס דער זעהר אכזריות׳דיגער כאַראַקטער פון דער עקספּלואַ־טאַציע, וואָס דער קליינער פּראָדוצירער ליידט פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַליסט, צווינגט דעם באַלעבאָס פון דער קליינער אונטערנעמונג אויך צו עקספּלואַטירען אָהן רחמנות די קרעפטען פון זיין הויזגעזינד, ניט רעכענענדיג זיך מיט דעם וואָס די ארבעט איז ניט נאָך די כוחות נאָך פון די ארבעטער. דעם קאַפּיטאַליסט פון דער מאַנופאַקטור לוינט זיך בעסער צו פירען זיין געשעפט מיט פיזיש שטאַרקע דערוואַקסענע ארבעטער; הגם מען דאַרף זיי צאָלען מער, אבער בא דער ארבעט מיט׳ן האַנט, איז זייער ארבעטס קראַפט אויף אַזויפיל שאַרקער פון דער ארבעטס קראַפט פון פרויען און קינדער, אז מען קען פון זיי פאַרט ארויסקריגען לפי־ערך א גרעסערען מער־ווערט.

בא דער מאַשין־פּראָדוקציע איז ארבעט מיט׳ן האַנט פאַראַן וויי־ניג, דער גרעסטער טייל ארבעטען פאָדערט ניט קיין פיזישען כח פון א דערוואַקסענעם מאַנסביל. דעריבער קריגט אַלץ מער באַנוצונג די ארבעט פון פרויען און אונטערגעוואַקסענע קינדער; און דאָרט וואו עס איז ניט נויטיג ניט קיין פיזישע און ניט קיין פּסיכישע קראַפט פון א דערוואַקסענעם מאַנסביל, טרעט שוין ארויס אויפ׳ן סצענע די ארבעט פון קינדער. אין זעהר א סך פאַלען לוינט זיך שוין בעסער דעם קאַפּיטאַליסט צו פאַרבייטען די דערוואַקסענע מאַנסביל מיט בי־ליגערע, הגם שוואַכערע ארבעטער.

דער פּועל־יוצא איז, אז די קאָנקורענץ צווישען די ארבעטער ווערט שטאַרקער, מחמת עס ווייזט זיך אויפ׳ן מאַרק א מאַסע נייע ארבעטער הענט. דער ארבעטס־לוין פאַלט אַלץ נידעריגער, וואָס מער פרויען און קינדער ארבעט עס ווערט באַנוצט. עס איז ניט שווער אויסצוגעפינען, וואו איז דער גרעניץ, צו וועלכען דער לוין שטרעבט אין זיין פאַלען. לויט דעם ווערט־געזעץ, דאַרף דער ארבעטס לוין שטי־

מען מיט'ן קאָסט פון די געוויינטליכע געברויך מיטלען, וואָס זיינען נויטיג פאַר דער אַרבעטער פאַמיליע; איצטער אָבער איז דאָס דער אַרבעטס לוין ניט פון איין מאַנסביל, ווי דאָס איז פריהער געווען, נאָר פון אַלע מיטגלידער פון דער משפּחה, וואָס פאַרקויפען זייער אַר־בעטס קראַפט, אינאיינעם גענומען. ווי פריהער, אַזוי קריגט די משפּחה אויך איצטער, אין דורכשניט, די נויטיגע לעבענס מיטלען; דער חילוק איז נאָר, וואָס אין דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע באַטייליגט זיך ניט נאָר דער הויפּט פון דער משפּחה אַליין, נאָר אויך זיין ווייב און די קינדער.

די באַנוצונג פון פרויען און קינדער אַרבעט וואַרט אַלץ גרעסער מיט דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַל. אין רוסלאַנד, אַ מדינה וואָס איז נאָך לפי־ערך ניט לאַנג געוואָרען קאַפּיטאַליסטיש, שטעלען פאַר די פרויען אויף די פאַבריקען עפּעס מער פון ¼, דערוואַקסענע קינדער 1/12, קינדער אַן ערך 1/40 פון אַלע אַרבעטער; ספּעציעל אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, וואו פרויען אַרבעט ווערט שטאַרק באַנוצט, איז פרויען פאַראַן 2/5 פון דער אַלגעמיינער צאָל אַרבעטער (256 טויזענט פרויען אַנקעגען 324 טויזענט מאַנסביל און 16 טויזענט קינדער פון 12 ביז 15 יאָר, אין פינף צווייגען פון דער אינדוסטריע, וואָס באַאַר־בעט פעדים־מאַטעריאַלען). אין דעם אַלט קאַפּיטאַליסטישען ענגלאַנד איז שוין די פאַרהעלטעניש אַן אַנדערע; אַזוי, אין דער טעקסטיל אינ־דוסטריע איז מאַנסביל פאַראַן עפּעס מער פון אַ פערט־חלק (298,000 נפשות), פרויען מער פון אַ העלפט (610,000), אונטערגעוואַקסענע קינדער אַן ערך 1/12 (89,000) און כמעט אויך אַזויפיל קינדער ביז 13 יאָר (86,500). אין פראַנקרייך, לויט די ציפערען פון 1896 יאָר, איז די אַלגעמיינע צאָל פרויען־אַרבעטערינס בא ⅓ פון דער אַלגע־מיינער צאָל אַרבעטער, אונטערגעוואַקסענע קינדער און קינדער — בא 1/6.

דער אונטערשייד אין דעם אַרבעטס לוין פון מאַנסביל, פרויען און קינדער איז אַ גאַנץ היפּשער. אַזוי, אויף די פאַבריקען פון מאָס־קעווער ראיאָן איז דער דורכשניטליכער לוין פון אַ מאַנסביל — 19 רובל אַ חדש, פון אַ פרוי — אַרום 9 רובל, פון אַ קינד — אַן ערך

א. באָגדאַנאָוו

6 רובל. אַט די אונטערשיידען זיינען נאָר טיילווייז אָפּהענגיג פון דעם, וואָס פרויען און קינדער טויגען ווייניגער צו דער אַרבעט. ווען מען זאָל פאַרגלייכען דאָס געצאָלט פאַר פונקט דעמזעלביגען סכום אַרבעט, וועט זיך אַרויסווייזען, אַז אַ מאַנסביל קריגט אַלץ טאָקע מער, אַ פרוי ווייניגער, אַ קינד נאָך ווייניגער. די אורזאַך איז, וואָס פרויען און קינדער זיינען ניט אַזוי בכח צו באַשטעהן פאַר זיך אויף דעם אַר־בעטס מאַרק, וואָס זיי זיינען אין אַלגעמיין ווייניגער באַוואוסטזיניג און קעמפען ניט אַזוי ענערגיש פאַר זייערע אינטערעסען.

די סאָציאַלע רעזולטאַטען פון פרויען און קינדער אַרבעט זיינען זעהר פאַרוויקעלט און האָבען אי מעלות, אי חסרונות.

די פאַרשטאַרקטע קאָנקורענץ צווישען די אַרבעטער מאַכט איט־לעכען פון זיי מער אָפּהענגיג פון דעם אונטערנעמער, ווי פריהער; עס ווערט גרינגער צו פאַרבייטען אַן אַרבעטער, מען נויטיגט זיך אין אים ניט אַזוי שטאַרק, ווי פריהער. עס ווערט גרעסער די צאָל אַר־בעטסלאָזע.

פאַר פרויען און, דערהויפּט, פאַר קינדער מיינט די אַרבעט אויפ'ן פאַבריקע, אין דער גרעסטער צאָל פאַלען, אַ פריצייטיגע אויסצערונג פון דעם אָרגאַניזם; אַט די אויסצערונג דערגרייכט אַמאָל אַזוי ווייט, אַז אַרבעטער הייבען אָן פשוט אויסצושטאַרבען.

די אַרבעט פון שוואַנגערע פרויען רופט זיך שלעכט אָפּ אויפ'ן געזונט פון זייערע קינדער: די קינדער ווערען געבאָרען שוואַכע, זעהען אוים ווי מפיל־קינדער און ליידען פון אַ שטאַרקער שטערבליכקייט. אחוץ דעם, אַ מוטער אַז אַרבעטערין האָט זעהר ווייניג צייט אַרומ־צוגעהן אַרום אַ קינד.

וואַקסט דאָס קינד אונטער אַ ביסעל — אַמאָל שוין צו 6—8 יאָר, אויב דאָס געזעץ שטערט ניט — שטעלט זיך עס שוין אַליין אויפ'ן פאַבריקע. וועגען דער פיזישער שוואַכקייט פון אַזעלכע קינדער זאָגען עדות ניט נאָר די פאַבריק־אינספּעקטאָרען, נאָר אַפילו די אונטערנע־מער אַליין. (אין ענגלאַנד, איידער מען האָט אַרויסגעגעבען די אַר־בעטער געזעצען, פלעגען אַכט־יאָריגע קינדער אַרבעטען אויף די פאַב־ריקען צו וואָסערע 14 שעה אין מעת־לעת).

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די לאַנגע אַרבעט אויפ'ן פאַבריקע צערט אוים ניט נאָר דעם קער־פּער פון די קינדער, דאָס הרג'עט אָוועק אויך זייערע גייסטיגע קרעפ־טען, מאַכט די קינדער טעמפּ, פאַרווילדעוועט, אומפעהיג צו אַנטוויק־לונג און דערפירט זיי אָפט פשוט צו אידיאָטיזם. פון אַזעלכע קינדער־וואַקסען אוים מענטשען, אָהן קיין שום זעלבשטענדיגקייט, אָהן מאָראַ־לישער ענערגיע, שטומע, אומבאַהאָלפענע נפשות, וואָס טויגען צו גאָר־נישט אַחוץ צו שפּילען די ראָלע פון פּאַסיווע געצייג אין פרעמדע הענט.

נאַכט אַרבעט פון מענער, פרויען און קינדער אינאיינעם איז פאַר דעם אַרבעטער קלאַס אַ געפערליכער קוואַל פון געשלעכט צעלאָזענ־קייט.

די אַרבעט פון פרויען און קינדער אויפ'ן פאַבריקע מאַכט חרוב דעם אַרבעטערס פאַמיליע, וואָרים זי מאַכט אָפּגעפרעמדט די פרוי פון דעם מאַן, די מוטער פון די קינדער. מיט דעם איז פאַרבונדען אַ סך ליידען, פון וועלכע די פריהערדיגע עפּאָכעס אין דעם לעבען פון דער מענטשהייט האָבען גאָר ניט געוואוסט.

צו דערזעלביגער צייט אָבער געהט די פרוי אַרוים פון איר קנעכ־טישער לאַגע אין דער פאַמיליע. ווערענדיג אַ זעלבשטענדיגע אַרבע־טערין, קריגענדיג דורך דעם אַן עקאָנאָמישע אומאָפּהייגיגקייט, דער־גרייכט זי ביסלעכווייז צו אַ פאַקטישער גלייכבאַרעכטיגונג מיט'ן מאַן. די לאַגע פון די קינדער אין דער פאַמיליע ווערט אויך ניט אַזוי רעכט־לאָז.

די הויפּט באַדייטונג אָבער פון פרויען און קינדער אַרבעט באַ־שטעהט אין דעם וואוקס פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען פון דער גע־זעלשאַפט, וואָס ווערט דערגרייכט אַ דאַנק דער גרעסערער באַטיילי־גונג פון פרויען און קינדער אין דער אַלגעמיינער סיסטעמע פון צוזאַ־מענאַרבעטונג. פון דערפון נעמען זיך די דערמאָנטע פּ אָ ז י ט י־ו ו ע רעזולטאַטען פון דער אַנווענדונג פון פרויען און קינדער אַר־בעט; וואָס איז שייך די נ ע ג אַ ט י ו ו ע רעזולטאַטען, נעמען זיי זיך נאָר פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער פאָרמע פון אָט דער אַנווענדונג, און זיי זיינען גאָר ניט קיין מוז באַ איטלעכע געזעל־

שאַפטליכע באַדינגונגען, — למשל, זיי קענען גרייל'עד אַפּגעשוואַכט ווערען אַפּילו דורך אַ צוועקמעסיגער פאַבריק־געזעצגעבונג; ווער רעדט, ווען די גאַנצע געזעלשאַפט זאָל אין וואָרצעל איבערגעבויט ווערען, דאַן זיינען זיי געווים ניט קיין מוז.

אַלענפאַלס, פרויען און קינדער אַרבעט איז נאָך ווייט ניט די הויפּט אורזאַך פון דער פאַרגרעסערטער צאָל אַרבעטסלאָזע. אַ וויכ־טיגערע אורזאַך איז — די שנעלע פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקטי־וויטעט פון אַרבעט, וואָס ווערט דערגרייכט מיט דער הילף פון מאַשי־נעס, און וואָס מאַכט אַ סך אַרבעטער פאַר איבעריג אין דער קאַפּיטאַ־ליסטישער פּראָדוקציע, לאָזט זיי ניט צו צו פּראָדוקטיווער טעטיגקייט. אויף דעם אופן ווערט באַשאַפען אַזאַ מאַסע אַרבעטסלאָזע, וואָס האָט ניט געקענט געמאָלט זיין בּאַ די פריהערדיגע פעריאָדען פון געזעל־שאַפטליכער אַנטוויקלונג.

אין דער אַלגעמיינער סיסטעמע פון די קאַפּיטאַליסטישע באַצי־הונגען האָט אָט דער טייל פון דעם אַרבעטער קלאַס אויך אַ געוויסע פּראָדוקציאָנס באַדייטונג. זיי דינען ווי אַ רעזערוו פאַר די באַדער־פענישען פון דער פּראָדוקציע אין אַרבעטס קראַפט. ווען די גינסטיגע מאַרק באַדינגונגען באַוועגען די אונטערנעמער אויסצוברייטערען די פּראָדוקציע, דאַן קומט אָט די רעזערוו אַרמיי פון דער אינדוסטריע זיי צו הילף, אַזוי אַז קיין אַרבעטס קראַפט פעלט שוין ניט.

ווען די פּראָדוקציע פאַרגרעסערט זיך, ציהט זי אָפּ אַ געוויסען טייל פון דעם רעזערוו, און אויף אַ צייט ווערט דער רעזערוו קלענער. אָבער די אַנטוויקלונג פון דער טעכניקע און די פאַרשמעלערונג פון דעם מאַרק וואַרפט ווידער אַרויס פון דער פּראָדוקציע אַ געוויסען טייל פון די אַרבעטער, וואָס זיינען פריהער געווען באַשעפטיגט. (באַזונדער שטאַרק ווירקען דערביי די קריזיסען אין דער פּראָדוקציע, וועגען וואָס אונז וועט אויסקומען צו ריידען שפּעטער). ווען עס באַווייזען זיך נייע מאַשינעס, רופט עס אַרויס אַ שנעלע פאַרגרעסערונג פון דעם רעזערוו, און נאָכדעם ווערט ער ביסלעכווייז פאַרקלענערט. די מאַ־שינע דריקט אַראָפּ די מקחים פון סחורות, אַזוי אַז זיי ווערען צו־גיינגליכער פאַר אַ גרעסערען קרייז קויפער; אַ גרעסערער נאָכפרעג

גיט א מעגליכקייט צו פאַרגרעסערען די פּראָדוקציע, און די הענט, וואָס די מאַשינע האָט פריהער ארויסגעשטויסען, קריגען ווידער א פּלאַץ אין דער פּראָדוקציע. פונדעסטוועגען, קערט זיך אום די רע־זערוו אַרמיי צוריק צו דער ארבעט ווייט ניט אַלעמאָל גאָר אינגאַנצען: ניט זעלטען איז די פאַרקלענערונג פון דער צאָל באַשעפטיגטע ארבע־טער ניט א צייטווייליגע, נאָר א שטענדיגע. אַזוי, למשל, איז אין ענגלאַנד פאַר דעם פעריאָד פון 1830—1845 יאָר, ניט קוקענדיג וואָס די טעקסטיל פּראָדוקציע האָט זיך פאַרגרעסערט אויף 142%, די צאָל ארבעטער וואָס זיינען אין איר באַשעפטיגט פאַרקלענערט געוואָרען אויף 4%.

בכלל, מיט'ן פּראָגרעס פון דער מאַשין־פּראָדוקציע, ווערט דער רעזערוו אַלץ גרעסער. דורך זיין קאָנקורענץ מיט די באַשעפטיגטע ארבעטער דריקט ער שטאַרק אַראָפּ דעם ארבעטס לוין. די אַנטוויק־לונג פון פאַרקער־וועגען שטרעבט צו ברייַנגען די רעזערוו אַרמיי פון איטלעכען לאַנד באַזונדער, אַפּילו פון אַלע לענדער אינאיינעם, צום דינסט פון איטלעכען באַזונדערען אונטערנעמער, אַזוי אַז די ארבעטס־לאָזיגקייט אין איין אָרט ווירקט אויף דעם ארבעטער מאַרק פון די אַנדערע לענדער.

אחוץ די אייגענטליכע ארבעטער, שטויסט דער שנעלער פּראָגרעס פון דער טעכניקע ארויס פון דער פּראָדוקציע אויך די זעלבשטענדיגע קליינע פּראָדוצירער, וואָס האָבען געלעבט פון האַנט־ארבעט און זיי־נען ניט בכוח צו קאָנקורירען מיט די מאַשינעס. אין די טעכניש אָפּגעשטאַנענע לענדער, וואָס פירען איין מאַשינעס מיט אַמאָל, און ניט ביסלעכווייז, אַדער וואָס ווערען מיט אַמאָל פאַרוואַנדעלט אין מערק פאַר דער מאַשין־פּראָדוקציע פון די אַנטוויקעלטע לענדער, ווערט אויף אַזאַ'ן אופן געשאַפען אין א קורצער צייט א געוואַלדיג גרויסער „רע־זערוו" פאַר דער גרויס־אינדוסטריע, וואָס דער גרעסטער טייל זיינער שטאַרבט אויס נאָך פריהער, איידער דער גרויס־קאַפּיטאַל קען אים דאַרפען האָבען. אַזאַ ווירקונג האָבען געהאַט, למשל, אין אַסט־אינדיע אין די 30־גער יאָרען די ענגלישע באַוואָל מאַשינעס. אויב עס איז פאַראַן א מעגליכקייט, לאָזט זיך אַוועק די ניי געשאַפענע אַרמיי

א. באַגדאַנאָוו

ארבעטסלאָזע צו זוכען ארבעט אין די מער אַנטוויקעלטע קאַפּיטאַליסטישע לענדער. די קליינע כינעזישע פּראָדוצירער, וואָס ווערען פאַרארעמט אונטער דער ווירקונג פון דעם אייראָפּעאישען און ערשט געבאָרענעם כינעזישען קאַפּיטאַל, לאָזען זיך אַוועק מאסענווייז אויפ׳ן מערב־ברעג פון אַמעריקע. זייער קאָנקורענץ ווירקט זעהר שמערצליך אויפ׳ן אָרטיגען אַרבעטער מאַרק, בפרט נאָך, אַז בא דעם זעהר נידעריגען גראַד פון זייערע באַדערפעניסען פאַרקויפען זיי זייער ארבעטסקראַפט אומגלויבליך וואָלוועל. דאָס אַלץ איז שייך ניט נאָר צו עקאָנאָמיש אָפּגעשטאַנענע גאַנצע לענדער, ווי כינע, וואָס פאַלען אַריין אין דעם ווירקונגס קרייז פון דעם אייראָפּעאישען קאַפּיטאַל; דאָס איז שייך אויך צו די עקאָנאָמיש אָפּגעשטאַנענע טיילען פון באַזונדערע קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפטען. אַז די אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג כאַפּט אריין אַזעלכע אָפּגעשטאַנענע געביטען — לאָזט איבער די פּויערען אָהן ערד, פאַראָרעמט די בעל־מלאָכה׳ס און האַנט־אַרבעטער — גיט זיך פון דאָרט אַ לאָז אַ שטראָם ארבעטס קראַפט צו די אינדוסטריעלע צענטערס, צום אַרבעטער מאַרק פון דער גרויס פּראָדוקציע. אַזוי איז דאָס אויך אין רוסלאַנד. אויף די פאַבריקעס קומען אָפּט פאָר צוזאַמענשטויסען צווישען די אַלטע אַרבעטער און די פריש אָנגעקומענע פון די פּויערען, מחמת די לעצטע שלאָגען אַרונטער די פּרייזען.

אַ שטיקעל באַגריף וועגען דער גרויס פון דעם אינדוסטריעלען רעזערוו היינטיגע צייטען און וועגען זיינע וואַקלונגען קענען געבען אַט די ווייטערדיגע ציפערען. אין 1856 יאָר האָט זיך אין ענגלאַנד געציילט, לויט די אָפיציעלע לייסטערס, 880.000 מענטשען, וואָס האָבען געקראָגען געזעלשאַפטליכע צדקה פון דעם שטייער פאַר אָרעמעלייט. אין דעם יאָר 1863—1864 האָט זיך זייער צאָל, מחמת דעם קריזיס אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, פאַרגרעסערט ביז 1.080.000. דאָס זיינען נאָך ניט קיין פולע ציפערען פון דער אַרבעטלאָזיגקייט: ווייט ניט יעדער באַדערפטיגער וועט זיך אַנטשליסען אָנצוקומען צו קהל׳שער צדקה; אַ סך האַלט אָפּ דאָס געפיהל פון דער אייגענער ווירדע, דערהויפּט נאָך, ווען איינער געהערט צו דער רעזערוו אַרמיי

נאָר אויף העלפט, ד.ה. ער האָט ניט אינגאַנצען אָנגעוואָרען די אַר־בעט, נאָר ער האָט ניט גענוג אַרבעט. באַ היינטיגען טאָג ווערט די צאָל אַרבעטסלאָזע אין ענגלאַנד אָפּגעשאַצט פון די סאַמע קאָמפּעטענטע פאָרשער (קירהאַרדי און וויל טאָרן) אין 1 מיליאָן זומער און 1.750.000 ווינטער צייט, נ י ט ר ע כ נ ע נ ד י ג די וואָס לעבען דורכאויס אויפ'ן חשבון פון קהל'שער צדקה. אין דייטשלאַנד האָבען די אָפיציעלע ציפערען אָנגעצייגט צום סוף 1895 יאָר, ד.ה. אין דער עפּאָכע פון אַן אויסערגעוויינטליך שנעלער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע, 771.000 אַרבעטסלאָזע.

אין די אָפּגעשטאַנענע לענדער, וואָס פירען איין שנעל די גרויס קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע, ווי אין רוסלאַנד, למשל, דאַרפען די צאָלען פון דער רעזערוו אַרמיי זיין לפי ערך ניט קלענער, אויב ניט גרעסער נאָך, ווי אין די אַנטוויקעלטע לענדער. אָבער אין די ערשטע איז שוועך איבערצוציילען זיי, מחמת דאָרט הערשט אַ פאַרמאַסקירטע פאָרמע פון אַרבעטסלאָזיגקייט. אַ פּויער, וואָס איז געצוואונגען צו פאַרלאָזען די געהילפס פרנסות און האָט דעריבער פּראָדוקטיווע אַר־בעט נאָר אין דעם סעזאָן פון ערד־אַרבעט, — דער האַנט־אַרבעטער, וואָס פאַרקלענערט זיין פּראָדוקציע, מחמת דער נאָכפראַג מצד דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל פאַרקלענערט זיך, — זיינען אין אַ געוויסען זינען באַ אַט די באַדינגונגען שייך צו דער פּראָדוקטיוו איבעריגער באַפעל־קערונג, הגם לפנים בלייבען זיי זעלבשטענדיגע קליינע פּראָדוצירער.

דער אַרבעטסלאָזער טייל פון דעם אַרבעטער קלאַס שטעלט מיט זיך פאָר די ריינסטע פאָרמע פון ר ע ל אַ ט י וו ע ר א י ב ע ר־ב אַ פ ע ל ק ע ר ו נ ג.

די מיטלען צום לעבען פון דעם קאַפּיטאַליסטישען רעזערוו זיי־נען פאַרשיידענאַרטיג און ניט שטאַנדהאַפטיג: דאָס אָפּגעשפּאַרטע פון פריהערדיגער אַרבעט, קהל'שע צדקה, גנבה, פּראָסטיטוציע און אַז. וו. דערביי קען, בדרך כלל, אפילו קיין רייד ניט זיין וועגען אַ פולער באַפרידיגונג פון די באַדערפענישען: הונגער, קעלט, נויט, און אַפילו טויט פון אויסצערונג.

א. באַגדאַנאָוו

ווען עס איז פאַראַן אַן אינדוסטריעלער רעזערוו, ווערען די באַ־דינגונגען פון דער מאַרק קאָנקורענץ פאַר דעם קאַפּיטאַליסט און דעם אַרבעטער אין דעם העכסטען גראַד ניט גלייך. נאַטירליך, באַווייזען זיך צווישען די אַרבעטער שטרעבונגען אָפּצושוואַכען כאָטש וויפיל ניט איז די רעזולטאַטען פון אַזאַ אומגלייכהייט אין די באַדינגונגען.

דער איינציגער מיטעל צו פאַרקלענערען די רעה פון דער צו שטאַרקער קאָנקורענץ איז — צו פאַרקלענערען די קאָנקורענץ גופא. און אַט דעם וועג האָט דער אַרבעטער קלאַס אָנגענומען. עס האָבען זיך באַוויזען און עס אַנטוויקלען זיך אינדוסטריעלע אַר־בעטער אָרגאַניזאַציעס פון פאַרשיידענע טיפּען.

פון אַזאַ זאַך האָט ניט געוואוסט די מאַנופאַקטור עפּאָכע פון דעם קאַפּיטאַליזם מיט איר שטאַרקער פאַנאַנדערשיידונג פון דעם אַרבעטער קלאַס. וואָס די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון דער אַרבעט באַ־שאַפט. אָפּשאַפענדיג אַט די פאַנאַנדערטיילונג, מאַכענדיג די פּראָ־דוקציאָנס ראָלע פון פאַרשיידענע אַרבעטער אַלץ מער ענליך, אויס־גלייכענדיג דעם אַרבעטס לוין, באַשאַפט די מאַשין־פּראָדוקציע אַ באָדען פאַר פאַראייניגונגען. פאַראייניגענדיג מאַסען מענשען אין איין וואַרשטאַט, באַ איין אַרבעט, וואָס ווערט געפירט לויט שטרייגג באַ־שטימטע כללים, געוואוינט צו דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליזם דעם אַרבעטער צו איינינקייט, דערציהט אין אים אַ גייסט פון דיסציפּלינע — אַ נויטווענדיגע באַדינגונג פאַר דער פעסטקייט און דעם פּראַק־טישען דערפאָלג פון איטלעכער אָרגאַניזאַציע.

דאָס זיינען די הויפּט עקאָנאָמישע באַדינגונגען, וואָס האָבען מעגליך געמאַכט די דערשיינונג און אַנטוויקלונג פון די היינטיגע מערב־אייראָפּעאישע אַרבעטער אָרגאַניזאַציעס פון אַלע מינים (פּראָ־פעסיאָנעלע פאַראיינען אָדער טרעיד־יוניאָנס, פּאָליטישע פאַרבאַנדען, פּראָדוקציאָנס פאַראיינען און קאָנסום גענאָסענשאַפטען און אנד.).

פריהער פון אומעטום האָבען זיך טרעיד יוניאָנס באַוויזען אין ענגלאַנד — אַ מדינה, וואו די מאַשין־פּראָדוקציע איז צום ערשטען אַרויס אויפ׳ן סצענע. לויט ברענטאַנאָ, האָט זיך דער ערש־טער טרעיד־יוניאָן פון דעם היינטיגען טיפּ געוויזען אין 1794 יאָר,

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דאס הייסט, גראד אין דער עפּאכע פון דער גרויסער טעכנישער איי־בערקערעניש, דעם איבערגאנג פון מאנופאקטור צו דער מאשינע. אין אנדערע לענדער איז די פארשפרייטונג פון פארבאנדען פארגעקומען, בכלל, מיט דער פארשפרייטונג פון דעם אינדוסטריעלען קאפּיטאליזם. אומעטום איז זייער אנטוויקלונג געגאנגען מיט אן אלץ וואקסענדיגער שנעלקייט.

אויספארשענדיג די פראגע וועגען דער שנעלקייט פון דער אנט־וויקלונג פון אזעלכע ארגאניזאציעס, דארף מען, פארשטעהט זיך, הא־בען אין זינען ניט נאר די פונדאמענטאלע עקאנאמישע באציהונגען — די פּראדוקציאנס באציהונגען פון די ארבעטער און זייער אנטייל אין דער פאנאנדערטיילונג, נאר אויך די באדינגונגען, וואס שטאמען דערפון: דעם צושטאנד פון פאלקס־בילדונג, די פּאליטישע באדינגונ־גען, — דערהויפּט די געזעצע וועגען פאראיינען און אז. וו. ווי וויכ־טיג עס איז דא דער צושטאנד פון פאלקס־בילדונג (א באדינגונג, וואס קען פאקטיש ניט אפּגעטיילט ווערען פון דער אלגעמיינער אנטוויקלונג פון די פּראדוקציאנס קרעפטען), קען מען זעהן פון דעם פאקט, אז די געבילדעטסטע מלוכות פון די מערב לענדער — די פאראייניגטע שטאטען, ענגלאנד, דייטשלאנד — פארמאגען די גרעסטע צאל אר־בעטער אסאציאציעס. וועגען דער באדייטונג פון דער פרייהייט פון פאראיינען (וואס ווענדט זיך אליין, נאטירליך, פון דער געגענזייטיגער קרעפטען פארהעלטעניש צווישען דעם פּראלעטאריאט און די אנדערע געזעלשאפטליכע גרופּעס) קען מען קריגען א שטיקעל באגריף פון אזא מין ביישפּיל. אין 1868 יאר האט די פראנצויזישע רעגירונג דערלויבט ארבעטער פאראיינען, נאר זי האט באשטימט פאר זיי געוויסע באגרע־ניצונגען: אין 16 יאר ארום, אין 1884 יאר, איז אין פראנקרייך געווען 283 פאראיינען. דאס געזעץ פון 1884 יאר האט אפּגעשאפט די לעצטע באגרעניצונגען — און אין 7 יאר צייט, צום 1891 יאר, האט זיך די צאל ארגאניזאציעס פארגרעסערט כמעט אין פירען — ביז 1.127.

די גאר ערשטע, די איינפאכסטע, די אמווייניסטען שטאנדהאפ־טיגע און אמווייניגסטען פארפולקאמטע פארמע פון אן ארבעטער אר־

א. באָגדאַנאָוו

גאַניזאַציע איז די קאַאַליציע — ווען אַרבעטער מאַכען צופעליג און צייטווייליג יד־אחת צוליב עפּעס אַ פּריוואַטען פּראַקטישען צוועק, וואָס דריקט זיך געוויינטליך אויס אין דעם, וואָס אַלע מיט אַמאָל וואַר־פען די אַרבעט, מאַכען אַ סטרייק. די דירעקטע באַדייטונג פון סטריי־קען באַשטעהט אין דעם, וואָס באַ גינסטיגע באַדינגונגען קענען זיי פירען צו טיילוויזע פאַרבעסערונגען אין דער מאַטעריעלער לאַגע פון די אַרבעטער. אחוץ דעם האָבען סטרייקען אָפט געגעבען אַן אַנשטויס צו באַשאַפען מער באַשטימטע און פעסטערע אָרגאַניזאַציעס, ווי, למשל, טרעיד־יוניאָנס (פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען).

טרעיד־יוניאָנס איז די פאַרשפּרייטסטע פאָרמע פון אַרבעטער אָרגאַניזאַציעס. זיי ווערען צוזאַמענגעשטעלט אין די הויפּט שטריכען אַלע לויט איין טיפּ און שטרעבען צו כמעט דיזעלביגע צוועקען. דער טיפּ איז — אַ מער אָדער ווייניגער צענטראַליסטישע פאַראייניגונג, געבויט אויפ'ן פּרינציפּ פון וואַלען; די צוועקען זיינען — צו העכע־רען דעם מאַטעריעלען שטאַנד אין לעבען דורך געגענזייטיגער הילף אין פאַל פון אַ קראַנקהייט, אַן אומגליק און אַנד.; צו פירען אונטער־האַנדלונגען מיט די אונטערנעמער מכּוח דעם אַרבעטס לוין, און הויפּט־זאַכליך — דער קאַמף מיט זיי, אָרגאַניזירען סטרייקען און אַז. וו.; ניט זעלטען אויך צו העכערען דעם גייסטיגען און מאָראַלישען צו־שטאַנד מיט דער הילף פון ביבליאָטעקען, חברים־געריכט און ד. גל.

פון אָנהייב פאַראייניגען די יוניאָנס עפּעטער פון אַלץ די אַרבע־טער פון איין אונטערנעמונג, נאָכדעם — פון אַ גאַנצען סאָרט אונ־טערנעמונגען, דערנאָכדעם — עטליכע צווייגען פון דער פּראָדוקציע, וואָס זיינען נאָהענט צווישען זיך; דערביי באַשריינקען זיי זיך מיט די גרעניצען פון איין שטאַט, פון איין געגענט, פון איין מלוכה. נאָר אין איינציגע, דערווייליע נאָך אויסערגעוויינטליכע, פאַלען פאַרנעמען זיי זיך נאָך ווייטער פון די אַלע אָנגעוויזענע גרעניצען — זיי ווערען אינטערנאַציאָנאַלע אָדער אַפילו אין איין לאַנד גיסען זיי זיך צענויף אין ברייטע פעדעראַציעס פון אַרבעטער פאַרבאַנדען פון גאַנץ פאַר־שיידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די טרעיד יוניאָנס זיינען אמערסטען בכוח אפּצושוואַכען די קאָנקורענץ צווישען די אַרבעטער אויפ׳ן אַרבעטס מאַרק. פון דערפון קומט א געוויסער צוזאַמענהאַנג צווישען דער אַנטוויקלונג פון די פאַראיינען און דער הויך פון דעם אַרבעטס לוין: לענדער מיט א שטאַרקער אַנטוויקלונג פון טרעיד יוניאָנס, ווי אַמעריקע, צייכענען זיך אויס מיט א העכערען אַרבעטס לוין; די אַרבעטער, וואָס געהערען צו די פאַראיינען, קריגען א גרעסערען לוין, איידער די וואָס געהערען ניט. לויט די ציפערען פון גיפען׳ען, האָט זיך די נאָרמע פון מערווערט אין ענגלאַנד פון 1843 יאָר ביז 1883 פאַרקלענערט אין 1½ מאָל: אין יאָר 1843 האָט די הכנסה פון די אַרבעטער און בעל־מלאכות אָנגעטראָפען 171 מיליאָן, פון די איבעריגע קלאַסען — 342 מיליאָן פונט סטערלינג, די נאָרמע פון מערווערט האָט אָנגעטראָפען באַ א 200%; אין 1883 יאָר זיינען די ציפערען געווען לפי־ערך — 550 מיליאָן און 720 מיליאָן, — די נאָרמע פון מערווערט באַ 130%. (לויט איינער פון די נייעסטע, און מסתמא אויך פּינקטליכערע, אויסרעכענונגען, וואָס ווערען געבראַכט באַ האָבּסאָנ׳ען, קומט אויס אויפ׳ן חלק פון די אַרבעטער סך־הכל 500 מיליאָן, און אויפ׳ן חלק פון די איבעריגע קלאַסען 800 מיליאָן, די נאָרמע פון מערווערט איז 160%).

שטאַרק אומענדערען די לעבענס באַדינגונגען פון די אַרבעטער קענען די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען ניט, לפּחות, כל־זמן זיי נעמען ניט אַרום דעם גרעסטען טייל פון דעם אַרבעטער קלאַס. די אַרבעטער, וואָס שטעהען אויסער די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, קאָנקורירען שטאַרק מיט די מיטגלידער פון די פאַראיינען. דערצו קען מען ניט האַלטען פאַר זיכערע די אַלע אויסבעסערונגען אין די אַרבעטס באַדינגונגען, וואָס ווערען דערגרייכט דורך דעם עקאָנאָמישען קאַמף פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען: די קאַפּיטאַליסטען וואַרטען אויס אויף א מאָמענט א גינסטיגערען פאַר זיי, ווען דער נאָכפראַגע אויף אַרבעטער הענט אויפ׳ן מאַרק איז א קליינער, און דער אָנבאָט איז גרויס, און דאַן דריקען זיי ווידער אַראָפּ דעם לוין, פאַרלייגערען דעם אַרבעטס טאָג א. ד. גל.; די אַרבעטער מוזען אָדער איינגעהן אויף דעם,

א. באַגדאַנאָוו

אדער אנהייבען א פרישען קאמף בא די אומגינסטיגסטע, שווערסטע באדינגונגען.

דאס אלץ ברייגנט די ארבעטער צו דער איבערצייגונג, אז מען מוז האבען א געזעצגעבערישע באפעסטיגונג פון די דעראבערונגען, וואס זיי האבען געמאכט אין דעם עקאנאמישען קאמף, אויסבעסערונגען פון די ארבעטס באדינגונגען אויפ'ן געזעצגעבערישען אופן. מען מוז, אז די מלוכה־מאכט זאל אפהיטען דאס לעבען, דאס געזונט און די אינטערעסען פון די ארבעטער, אז געוויסע געזעצען זאלען זי דערצו צווינגען. נאר אזוי ווי מלוכה בכלל איז אן ארגאניזאציע פון קלאסען הערשאפט, און די היינטיגע מלוכה איז אן ארגאניזאציע פאר דער הערשאפט פון דער בורזשואזיע, טא קען מען זי נאר מיט צוואנג. נאר דורך קאמף נייטען ארויסצוגעבען און אפצוהיטען געזעצען, וואס באשיצען די אינטערעסען פון דעם ארבעטער קלאס. פון דאנען נעמט זיך דער פאליטישער קאמף פון דעם פראלעטאריאט פאר פאבריקגעזעצען, פאר געזעצען צו פארקירצען דעם ארבעטס טאג, צו באפרידיגען פאר אומגליקס פאלען ארום די מאשינעס, פארזיכערונגס געזעצען אויפ'ן פאל פון קראנקהייט און עלטער א. ד. גל. דער קאמף ווערט געפירט מיט דער הילף פון סטרייקען, דעמאנסטראציעס, ער ווערט געפירט אי פון די ניט געארגאניזירטע ארבעטער מאסען, אי דורך די פראפעסיאנעלע פאראיינען, אי דורך די פאליטישע ארבעטער ארגאניזאציעס. די דעראבערונגען פון אט דעם קאמף זיינען א סך פעסטער און זיכערער, איידער די וואס ווערען דערגרייכט דורך א ריין עקאנאמישען קאמף, און אחוץ דעם — נעמען זיי ארום א סך ברייטער דאס לעבען פון די ארבעטער מאסען, מחמת א געזעץ ווערט ארויסגעגעבען געוויינטליך ניט פאר איינצעלנע אונטערנעמונגען אדער גרופעס אונטערנעמונגען, נאר פאר גאנצע פראדוקציאנס צווייגען, אדער פאר אלע צווייגען פון דער פראדוקציע מיט אמאל.

אזא פאליטישער קאמף פארכאפט ניט פונדעסטוועגען די יסודות גופא פון דער עקאנאמישער סיסטעמע, און דעריבער קען ער נאר ביז א געוויסען גראד אויסבעסערען און לייכטער מאכען די לעבענס באדינ־

גונגען פון דעם אַרבעטער קלאַס, אָבער ניט אומענדערען זיי אין תוך. די אורשפּרינגליכע ניט געזיכערטקייט הייגגט נאָך אַלץ איבער דעם אַרבעטערס גאַנצען לעבען; אַפילו באַ די בעסטע פאַבריק־געזעצען קען ער איטלעכע ווײַלע בלייבען אָהן אַרבעט און אָהן מיטלען צום לעבען, מחמת עס בלייבט די פריהערדיגע אַנאַרכיע אין דער פּראָדוקציע, די פריהערדיגע סטיכישע הערשאַפט פון דעם מאַרק. אַז מען פירט איין אַ נייע מאַשינע, אָדער דער נאָכפרעג אויף עפּעס אַ סחורה אין מאַרק ווערט פאַרקלענערט, זיינען די קאַפּיטאַליסטישע געצוואונגען אַרויסצוואַרפען אויפ'ן גאַס צענדליגער, הונדערטער, טויזענטער אַרבעטער; און באַ דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג קען קיינער און קיין זאַך ניט גאַראַנטירען פאַר אַט די אַרויס־געוואָרפענע, אַז זיי וועלען קריגען עפּעס אַ פאַרדינסט. ווען דער אַר־בעטער קלאַס הייבט אָן קלאָר צו פאַרשטעהן אַט די פונדאַמענטאַלע ניט געזיכערטקייט, און אַז זי ווענדט זיך דורכאויס אָן די יסודות פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג*), דאַן שטעלט זיך פאַר איהם די פראַגע וועגען אַ פונדאַמענטאַלער ענדערונג פון דער געזעלשאַפטליכער אָרדענונג, וועגען אַזאַ ענדערונג פון אירע יסודות, וואָס זאָל אָפּשאַפען די אַנאַרכיע אין דער פּראָדוקציע. דאַן הייבט אָן דער אַרבעטער קלאַס צו אָרגאַניזירען זיך פאַר'ן קאַמף כדי אָפּצושאַפען דאָס פּריוואַטע איי־גענטום אויף ערד און אויף אַלע אַרבעטס מיטלען און מאַכען עס פאַר'ן אייגענטום פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, וואָס זאָל פּלאַנמעסיג אָר־גאַניזירען די פּראָדוקציע. אַט דער קאַמף פאַר'ן סאָציאַליזם ווערט געפירט, פאַרשטעהט זיך, אויך אין דער פאָרמע פון אַ פּאָליטישען קאַמף, און ער באַשאַפט עס פאַר'ן גאַנצען לאַנד אַן אַלגעמיינע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע פון דעם אַרבעטער קלאַס און אַן אינטערנאַציאָנאַלען פאַרבאַנד פון אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס — די סאָציאַלדעמאָקראַטישע פּאַרטייען און די אינטערנאַציאָנאַלע צוזאַמענ־פאָרען מיט זייערע עקזעקוטיווע אָרגאַנען.

*) זינט דער צייט ווען דער מחבר האָט געשריבען, האָט זיך אָנגעהויבען אַ באַוועגונג מיט דעם צוועק איינצופירען פאַרזיכערונג געגען אַרבייטסלאָ־זיגקייט. אַזאַ רעפאָרמע שאַפט אָפּ די ניט געזיכערטקייט פון דעם ארבייטער, ניט אָנרירענדיג די יסודות פון דעם קאַפּיטאַליסטישען סיסטעם.
רעדאַקטאָר.

א. באַנדאַנאַוו

אין אַט דעם קאַמף פאַר אַ גרינטלעכער איבערבויאונג פון דער סאָציאַלער סיסטעמע קריגט דער פּראָפעסיאָנעל־עקאָנאָמישער קאַמף און דער קאַמף פאַר פאַבריק־געזעצן אַ גאַנץ נייע באַדייטונג, ווי מיטלען אויפ'ן וועג צום ענדציל, ווי אַ מיטל צו אַנטוויקלען די ענערגיע און די אָרגאַניזירטקייט און די פּראַקטישע פעיִקייטן פון דעם אַרבעטער קלאַס אין זיין הויפּט קאַמף.

אין ניט קיין פרייע לענדער, וואו די הערשענדיגע בורזשואַזע קלאַסען, און אין די גאָר אָפּגעשטאַנענע לענדער — אויך די פעאָדאַלע קלאַסען שטיקען אין זייערע אינטערעסן דאָס גאַנצע פּאָליטישע לעבען פון דעם אַרבעטער קלאַס און איטלעכע אַנטוויקלונג פון זיין זעלבסט־באַוואוסטזיין, דאַרטען רופען אַרויס אי דער קאַמף דער פּראָפעסיאָנעל־עקאָנאָמישער, אי דער קאַמף פאַר פאַבריק־געזעצן, אי דער קאַמף פאַר'ן סאָציאַליזם, ווי אַ נויטווענדיגען מיטל און אַ באַדינגונג, אויך אַ קאַמף פאַר בירגערליכער פרייהייט און פאַר אַ דעמאָקראַטישער מלוכה־אָרדענונג. אין אַט דעם קאַמף קען דער אַרבעטער קלאַס קריגען צו זיך שותפים אין די באַוואוסטזיניגע פויערן, בעל־מלאכות, אין די פאַרשטעהער פון שלעכט באַצאָלטער קאָפּ־אַרבעט — בכלל, אין די נידעריגערע קלאַסען פון דער בורזשואַזער געזעלשאַפט, וואָס ווערען עקאָנאָמיש און פּאָליטיש געדריקט פון די העכערע קלאַסען.

דער פּראָפעסיאָנעלער קאַמף און דער קאַמף פאַר פאַבריק־געזעצן אַנטוויקלען זיך באַזונדער שטאַרק און מיט דערפאָלג אין לענדער מיט זעהר אַ גרויסען מאַרק און, הייסט עס, אויך מיט אַ שטאַרקערען נאָכפראַגע אויף אַרבעטס קראַפט: אַזוי זיינען ביז די 900־ער יאָרען געווען ענגלאַנד און אַמעריקע. די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באַוועגונג אָבער טרעט אַמשטאַרקסטען אַרויס ניט אין אַט די לענדער, און בכלל ניט אין יענע לענדער וואָס זיינען ווייטער **אַוועקגעגאַנגען** אין דער אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל, נאָר גיכער דאָרטען, וואו ער אַנטוויקעלט זיך אַמשנעלסטען באַ היינטיגען טאָג, ווי אין דייטשלאַנד. אָבער נאָכדעם, אויפ'ן גרונט פון די דעראָבערונגען פון אַט דער באַוועגונג, הייבען אָן שטאַרק צו אַנטוויקלען זיך

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אויך דער פּראָפעסיאָנעלער קאמף און דער קאמף פאר פאבריק־געזע־צען, אזוי אז אויך אין דעם פּרט האבען אט די לענדער אלע שאנסען שנעל צו דעריאָגען און אפילו אריבערצוויאָגען די לענדער פון דעם אלטען קאפּיטאליזם.

א באזונדער פאָרמע פון ארבעטער אָרגאניזאציע שטעלען מיט זיך פאר די קאָנסום און לייַ־און־שפּאר־געזעלשאפטען, וואָס זיינען, אייגענטליך, ניט ווייניגער פארשפּרייט צווישען די פּויערען און דער שטאָטישער קליין־בורזשואזיע, איידער צווישען די אָרבעטער. דער צוועק פון אזעלכע אָרגאניזאציעס איז — צו פארבעסערען די לעבענס באדינגונגען פון די ארבעטער מיט דער הילף פון קליינע האנדעלס אָפּע־ראציעס: א ביליגערען הורטאָווען איינקויף פון לעבענס מיטלען (קאָנ־סום געזעלשאפטען), א קליינעם געגענזייטיגען קרעדיט (ליי־און־שפּאר־קאסעס) א. ד. גל. קיין אלגעמיינע אויסבעסערונג אין די מאטעריעלע לעבענס באדינגונגען פון די ארבעטער קענען אזעלכע אָר־גאניזאציעס אליין, אומאפּהיינגיג פון די פּראָ־פעסיאָנעלע און פּאָליטישע פאראיינען, ניט ברייגען; ווארים ווען זיי זאָלען אפילו ארומנעמען דעם גאנצען ארבעטער קלאס, וואָלט פארגעקומען, לויט דעם ווערט־געזעץ, אז די קויפער פון ארבעטס קראפט וואָלטען גלייך געקראָגען א מעגליכקייט אראָפּצודריקען דעם ארבעטס לוין אויף אזא סומע, וויפיל איטלע־כער ארבעטער שפּאָרט איין מיט זיין באטייליגען זיך אין אזעלכע פאראיינען; און נאָר די טעטיגקייט פון די פּראָפעסיאָנעלע, פּאָליטישע און ד. גל. פאראיינען איז בכוח צו פארפעסטיגען די אויסגעקעמפּטע העכערונג פון דעם לעבענס שטאנד. אין דעם אלגעמיינעם פּראָצעס פון דער עקאָנאָמישער אנטוויקלונג האבען די קאָנסום־פאראייגען און די ליי־און־שפּאר געזעלשאפטען די באדייטונג, וואָס מיט זייער קאָנ־קורענץ פארשנעלערען זיי דעם אונטערגאנג פון די קליינע הענדלער און קליינע פּראָצענטניקעס. אזוי ווי די אינטערעסען פון דעם קאַ־פּיטאל רירען זיי ניט אָן, ווערען זיי ניט זעלטען געשיצט פון די אונ־טערנעמער.

אביסעל א העכערען טיפּ פון ארבעטער אָרגאניזאציעס שטעלען

מיט זיך פאר די פראָדוקציאָנס קאָאָפּעראַטיוועז. דאָס זיינען גרופּעס ארבעטער, וואָס פארמאָגען אייגענע פּראָדוקציאָנס מיטלען און פירען אייגענע אונטערנעמונגען. די מיטגלידער פון אזעלכע פאראיינען זיי־נען, הייסט עס, אי אונטערנעמער, אי ארבעטער. אזוינע אָרגאַניזאַ־ציעס קענען גאנץ היפּש פארבעסערען די מאַטעריעלע לאַגע פון זיי־ערע מיטגלידער, מחמת זיי פארמיידען דעם איבערגאנג פון פּראָפּיט צום קאַפּיטאַליסט אין די הענט אריין.

אבער נאָר אין זעלטענע פאלען איז מעגליך צו גרינדען פראָדוק־ציאָנס קאָאָפּעראַטיוועז אָהן זייטיגער הילף (ווי, למשל, הילף פון דער מלוכה): בא דער היינטיגער טעכניקע מוז מען געוויינטליך האָבען א היפּשען קאַפּיטאַל כדי אָנצוהייבען אַן אונטערנעמונג. ווייטער, פי־רען דאָס געשעפט פון א פראָדוקציאָנס פאראיין איז זעהר שווער: די ארבעטער זיינען ניט געוואוינט צו געמיינשאפטליכער אָרגאַניזאַטאָרי־שער טעטיגקייט אין דער פראָדוקציע, די קאַפּיטאַלען זייערע זיינען קליין, די קאַפּיטאַליסטען באַציהען זיך צו זיי מיט שנאה, און מיט זייערע גרויסע מיטלען גיט זיך זיי אמאָל איין מיט דער הילף פון קאָנקורענץ אונטערצוגראָבען די אונטערנעמונג פון די ארבעטער, און אז. וו.

איינאָרדענענדיג זיך צווישען די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, קענען די פראָדוקציאָנס קאָאָפּעראַטיוועז, בא גינסטיגע באַדינגונגען, ראַדיקאַל אויסבעסערען די לאַגע פון זייערע מיטגלידער, ד. ה. לפי־ערך פון א קליינער צאָל ארבעטער. דאַן הייבען אָן שאַרף פאַנאַנדערצו־געהן זיך די אינטערעסען פון דעם קליינעם ביסעל ארבעטער מיט די אינטערעסען פון אַלע אַנדערע ארבעטער. אין דער׳אמת׳ן, צונעמען א נייעם מיטגליד אויף דיזעלביגע באַדינגונגען מיט די אַלטע לוינט זיך פּשוט ניט פאר דעם פאראיין, ווען ער האָט שוין זיין אייגענעם א היפּ־שען קאַפּיטאַל. למשל, ווען בא דעם פאראיין האָט זיך אָנגעקליבען צו 1,000 רובל אויף א מענטשען, און זיי זאָלען צונעמען א נייעם מיט־גליד אָהן טויזענט רובל, וועט דאַך עס אייגענטליך הייסען, אז זיי טיי־לען זיך מיט זייער פּראָפּיט מיט פרעמדע מענטשען.

בכלל איז ניטאָ קיין גרינגערע זאַך, ווי צו פאַרוואַנדלען די אר־

בעטער־אונטערנעמער אין אַ באַזונדער אַריסטאָקראַטיע צווישען די אַרבעטער. ניט זעלטען טרעפט, אַז די פּראָדוקציאָנס פאַראיינען דינגען פרעמדע אַרבעטער און צאָלען זיי דעם געוויינטליכען לוין (למשל, דער באַריִמטער „פאַמיליסטער“ אין ג י ז ע). אין זייער אַנטוויקלונג שטרעבען די פּראָדוקציאָנס פאַראיינען פאַרוואַנדעלט צו ווערען אין אַקציאָנערע געזעלשאַפטען. אין תוך גענומען, פאַרגרעסערען זיי נאָר די צאָל פון דער קליין־בורזשואַזיע. ניט זעלטען ווערען זיי געגרינדעט ניט פון ריין אַרבעטער, נאָר פון פּראָדוצירער פון דעם קליין בירגערליכען טיפּ, למשל, די פּויערשע אַרטעלען אין רוסלאַנד. ביז היינטיגען טאָג האָבען נאָך די פּראָדוקציאָנס פאַראיינען דערווייליע געהאַט אַ קנאַפּען דערפאָלג לפי־ערך.

אַ סך שטאַנדהאַפטיגער און לעבענס פעהיגער זיינען די קאָנסום־פּראָדוקטיווע פאַראיינען. די קאָנסום פאַראיינען, אַנקלייבענדיג אַ היפשען קאַפּיטאַל, אָרדענען איין אייגענע וואַרשטעטען, פאַבריקעס צו פּראָדוצירען געוויסע סחורות, וואָס די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט פאַרברויכען אַממערסטען. דערביי איז דאָס אויסברייננגען פון די געשאַפענע סחורות מער אָדער ווייניגער געזיכערט, און די פּראָדוקציע קען אַנגעהן ווי געהעריג; די אַרבעטער פון די אונטערנעמונגען קריגען דערביי געוויינטליך אַ גוטען אַרבעטס־לוין לפי־ערך, און זיי האָבען דעם נוצען פון אַנטיילנעמער אין דעם קאָנסום פאַראיין.

דער פּאָליטישער קאַמף פון די אַרבעטער פאַר בעסערע עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון לעבען און אַרבעט אין די גרעניצען פון דער איצטיגער אָרדענונג רופט אַרויס די פאַבריק־געזעצגעבונג.

די פאַבריק געזעצגעבונג באַשטעהט אין דעם, וואָס מלוכה מישט זיך אַריין אין דער אָרגאַניזאַטאָרישער טעטיגקייט פון איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען און באַגרעניצט די פרייהייט פון אָפּמאַך צווישען קאַפּיטאַל און אַרבעט. די באַדערפעניש פון אַזאַ געזעצגעבונג פ אַ ר ד ע ר מ ל ו כ ה נעמט זיך פון דעם צוזאַמענשטויס פון די אינטערעסען פון איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען מיט די אינטערעסען פון דער גאַנצער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט. וואָס פאַר אַ פאָרמעס די פאַבריק־געזעצגעבונג זאָל אין פאַרשיידענע פאַלען ניט אַננעמען — די

א. באַגדאַנאָוו

באַגרעניצונג פון דעם אַרבעטס טאָג, באַשטימען די פאַראַנטוואָרט־ליכקייט פון די אונטערנעמער פאַר אומגליקס פאַלען דורך די מאַשי־נעס, קאָנטראָל איבער די היגיענישע באַדינגונגען פון דער אַרבעט און אַז. וו. — באַשטעהט זי, אין תוך גענומען, אַלץ אין איין זאַך — די אומענדערונג פון דעם „אַרבעטס לוין" אין דעם ברייטסטען זינען פון וואָרט, די אומענדערונג פון דעם אַרבעטערס חלק אין דער געזעל־שאַפטליכער צעטיילונג.

כדי קלאָר צו מאַכען זיך, ווי אַזוי די מאַשין־פּראָדוקציע, רעפאָר־מירענדיג אַלע באַציהונגען, שאַפט די נויטווענדיגקייט פון פאַבריק־גע־זעצען, לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף אַן איינצעלנעם פאַל — אויף ענג־לאַנד. ענגלאַנד, אַ מדינה וואו דער מאַשין־קאַפּיטאַליזם האָט זיך אַנטוויקעלט פריהער איידער אומעטום, איז פריהער פון אַלע אַנדערע לענדער צוגעטראָטען צו פאַבריק־געזעצגעבונג.

ווען די שטרעבונג פון דעם קאַפּיטאַל צו פאַרלייגערען דעם אַר־בעטס טאָג און צו פאַרקלענערען דעם אַרבעטס לוין איז דערגאַנגען ביז צו די לעצטע גרעניצען, אַזוי אַז עס איז געוואָרען אַ סכנה דער אַרבע־טער קלאַס זאָל ניט אויסשטאַרבען, דאַן איז קלאָר געוואָרען, אַז צו ענ־דערען אַט די באַדינגונגען זיינען פאַראינטערעסירט ניט נאָר די אַר־בעטער אַליין, וואָס האָבען זיך ענערגיש גענומען צום קאַמף פאַר פאַב־ריק געזעצען, נאָר נאָך אַ סך אַנדערע עלעמענטען אין דער געזעל־שאַפט. ערשטענס, דער קלאַס ערד־אייגענטימערס האָט געפונען גע־נוג טעמים פאַרוואָס ער זאָל זיך באַציהען מיט מיטגעפיהל צו די שטרעבונגען פון די אַרבעטער: איטלעכע אויסבעסערונג אין די לע־בענס באַדינגונגען פון די אַרבעטער, העכערענדיג זייערע באַדערפע־נישען, פאַרגרעסערט אויך זייער נאָכפרעגע אויף געברויך אַרטיקלען, וואָס אַ היפּשער טייל פון זיי ווערט געשאַפען אין דער אַגריקולטור: און אַ שטאַרקערער נאָכפרעגע אויף די פּראָדוקטען פון ערד־אַרבעט מיינט אַ העכערונג פון דער רענטע; אחוץ דעם, די שנאה צווישען די ערד־אייגענטימער און דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל איבער רענטע און פּראָפיט האָט, בכלל, געמאַכט די ערד־אייגענטימער מער גענייגט אַרויסצוטרעטען אַנקעגען די אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען אויך אין

פאָליטישע עקאָנאָמיע

דער פראגע וועגען פאַבריק־געזעצען. די קליין־בורזשואזיע איז געווען
געניייגט אַקטיוו מיטצופיהלען די ארבעטער איבער צוויי הויפּט אור־
זאַכען: טיילווייז, איבער דערזעלביגער שנאה צום גרויס קאַפּיטאַל,
וואָס באַזיגט די קליין־בורזשואַזיע אויף איטלעכען פעלד פון קאָנקור־
רענץ; טיילווייז מחמת דירעקטען מיטלייד צו דער שווערער לאַגע פון
די אַרבעטער, וואָס אנדערע פון זיי זיינען נאָך ניט לאַנג געווען אַליין
קליין־בירגער, און וואָס אַ סך פון די קליין־בירגער קענען, בא אומ־
גינסטיגע באַדינגונגען, לייכט אַריינפאלען אין זייער לאַגע. די מער
אויפגעקלערטע קאַפּיטאַליסטען, וואָס קענען זיך שטעלען העכער פון
די אינטערעסען פון איין געוויסער אונטערנעמונג און פון איין מאָ־
מענט, האָבען פאַרשטאַנען, אַז אַ געוויסע אויסבעסערונג אין דעם לע־
בענס־שטאַנד פון די אַרבעטער, וועט זיין ניצליכער פאַר'ן קאַפּיטאַל
גופא, מחמת עס וועלען זיך פאַרבעסערען די אייגענשאַפטען און די
אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט. נאָך מער האָט עס פאַרשטאַנען
די אויפגעקלערטע ענגלישע ביוראָקראַטיע.

דער רעזולטאַט פון די אלע באַדינגונגען איז געווען, אַז דער
אַרבעטער קלאַס האָט אין זיין קאַמף פאַר פאַבריק געזעצען געקראָגען
שטאַרקע שותּפים, און עס איז געקומען אַ געזעצגעבערישע באַגרעני־
צונג פון דעם אַרבעטס טאָג, אַפריהער נאָר פאַר פרויען, אונטערגע־
וואַקסענע קינדער און קינדער, — די עלעמענטען פון דעם אַרבעטער
קלאַס, פון וועלכע עס היינגט אָפּ דירעקט דאָס געזונט און דער כוח
פון זיינע קומענדיגע דורות. דערביי פלעגט אבער אויך דער ארבעטס־
טאָג פון דערוואַקסענע מאַנסבילען ממילא פאַרקלענערט ווערען, וואָ־
רים די פרויען און קינדער זיינען אַ היפּשער טייל פון אַלע אַרבעטער,
און אָנגעהן מיט דער פּראָדוקציע אָהן זיי איז געווען אי ניט באַקוועם,
אי עס האָט זיך ניט געלוינט.

ביז די פאַבריק־געזעצען איז אַ 15־14 שעה'דיגער ארבעטס טאָג
געווען אַ גאַנץ געוויינטליכע זאַך. שוין בא אַ 14 שעה'דיגען אַר־
בעטס־טאָג בלייבט פאַר דעם מענטשען קנאַפּע צוויי שעה אויף צו באַ־
פרידיגען אַלע זיינע העכערע מענטשליכע באַדערפעניישען. רעכענענדיג

א. באָגדאַנאָוו

8 שעה אויף שלאָפען. און ערטערווייז האָט מען געקענט טרעפען אפילו אַן 18 שעה׳דיגען אַרבעטס טאָג.

לויט׳ן געזעץ פון 1833 יאָר, איז דער אַרבעטס טאָג אין די וויכטיגסטע פּראָדוקציאָנס צווייגען באַגרעניצט געוואָרען מיט 12 שעה. נאָכדעם, נאָך א רייע אנדערע קליינע רעפאָרמעס אין דערזעלביגער ריכטונג, האָט דאָס געזעץ פון 1847 פאַרקירצט דעם אַרבייטס טאָג ביז 10 שעה. אין דערזעלביגער צייט האָט זיך ביסלעכווייז איינגעשטעלט די פאַבריק־אינספּעקציע, א באַזונדער מלוכה אָרגאַן כדי דורכצופירען אין לעבען די פאַבריק געזעצען און פאַרפאָלגען די וואָס פאַרלעצען זיי. מחמת דער לפּי־ערך אומאָפּהייננגיגער לאַגע, וואָס איז געגעבען געוואָרען די ענגלישע אינספּעקטאָרען אין זייער טעטיגקייט, האָבען די פאַבריק־געזעצען אַנגעהויבען אין א פולערער מאָס פאַרווירקליכט צו ווערען. (די באַריכטען פון די ענגלישע אינספּעקטאָרען האָבען צום ערשטען מאָל באַקענט אייראָפּע מיט דער אמת׳ער לאַגע פון דעם אַרבעטער קלאַס, און האָבען געגעבען א רייכען מאַטעריאַל כדי אויסצופאָרשען די געזעצען פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג.)

נאָכדעם ווי די ערשטע שריט אויפ׳ן פעלד פון פאַבריק־געזעצגעבונג זיינען שוין געמאַכט געוואָרען, קומען שוין אַן די ווייטערע שריט לפּי־ערך גרינגער. אגב, אויב די געזעצגעבערישע באַגרעניצונגען ווערען איינגעפירט נאָר אין איניגע פּראָדוקציאָנס צווייגען, ווערען די קאַפּיטאַליסטען פון אָט די צווייגען אַנהייננגער פון א ווייטערער פאַרשפּרייטונג פון דיזעלביגע געזעצען אויף די אנדערע צווייגען, מחמת זיי ווילען ניט, אז די אנדערע קאַפּיטאַליסטען זאָלען זיין אין א גינסטיגערער לאַגע אנקעגען זיי אין דעם ענין פון אָנזאמלונג. אויף דעמזעלביגען אופן, אויב אויפ׳ן גרונט פון די אָרטיגע באַדינגונגען מוזען אַ טייל קאַפּיטאַליסטען באַנוגענען זיך מיט א קלענערען אַרבעטס־טאָג, איידער די אנדערע, זיינען אָט די קאַפּיטאַליסטען אָפט גענייגט צו שטעהן פאַר א געזעצגעבערישער נאָרמירונג פון דעם אַרבעטס טאָג איבער׳ן גאַנצען לאַנד. נאָר אַזאַ נאָרמירונג, דורך וועלכער די קאָנקורענטען זייערע זאָלען פאַרלירען זייער גינסטיגערע לאַגע, אָבער זיי

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אליין זאָלען דערביי גאר ניט ליידען. אזוי איז אין 1896 יאר, אין דער צייט פון די גרויסע סטרייקען אין פעטערבורג און אנדערע שטעט אין רוסלאנד, סטרייקען, וואו די הויפּט פאדערונג איז געווען צו פאר־קירצען דעם ארבעטס טאג, זיינען די לאָדזער טעקסטיל פאבריקאנטען, וואס זיינען שוין פון פריהער געווען געצוואונגען דורך דעם ענערגי־שען קאמף פון זייערע ארבעטער צו פארקירצען דעם ארבעטס טאג, געשטאנען פאר א גענעץ, וואס זאָל אים פארקירצען איבער'ן גאנצען לאנד, כדי זייערע קאנקורענטען פון מאסקעווער ראיאן, וואס האבען געהאט זעהר א לאנגען ארבעטס־טאג, זאָלען אנווערען זייער גינסטי־גערע לאגע אנקעגען זיי.

די באדייטונג פון דער נארמירונג פון דעם ארבעטס טאג פאר דער פּראָדוקציע איז אזא: געבענדיג די ארבעטער א מעגליכקייט צו לעבען א מער באוואוסטזיניגען לעבען, באשאפט זי באדינגונגען פאר א בעסערער און מער אינטענסיווער ארבעט. עס ווערט מעגליך צו פארגרעסערען די שנעלקייט פון די מאשינעס, איבערגעבען א גרעסערע צאָל מאשינעס צו איין ארבעטער, און אז. וו. א דאנק דעם, איז גאנץ גיך נאכדעם ווי דער ארבעטס טאג ווערט פארקירצט, ווייזט זיך ארויס, אז די טעגליכע אויסגאבע פון ניצליכער ארבעטס ענערגיע איז גרעסער, איידער פריהער: אז א 12 שעה'דיגער ארבעטס טאג גיט א גרעסערען סכום ארבעט איידער א 15 שעה'דיגער, א 10 שעה'דיגער — מער איידער א 12 שעה'דיגער.

די פארגרעסערטע אינטענסיוויטעט פון דער ארבעט מאכט בא דעם קאפּיטאליסט איינגיבען א הסכם אויף דעם געזעץ וועגען דעם ארבעטס טאג, מחמת דער פּראָפיט ווערט דערביי געוויינטליך ניט קלענער, און אמאָל נאך גרעסער, איידער פריהער. איבעריגענס, עס איז דא א גרעניץ, וואס ווייטער פון דעם מוז די פארקירצונג פון דעם ארבעטס טאג פארקלענערען דעם מערווערט, ווארים צו דער אינטענ־סיוויטעט פון ארבעט איז פאראן א שיעור. עס איז שווער צו זאגען, צי דער 8 שעה'דיגער ארבעטס טאג ליגט פאר אט דעם גרעניץ, צי נאך אים. (די באוועגונג לטובת אז 8 שעה'דיגען ארבעטס טאג האט זיך

א. באָגדאַנאָוו

אנגעהויבען פון די 50־גער יאָרען אָן, און האָט זיך באזונדערס פאַר־
שטאַרקט פון דעם יאָר 1889.)

אין אָנהייב פירט די פאַרקלענערונג פון דעם אַרבעטס טאָג צו א
פאַרקלענערונג פון דער אַרבעטסלאָזיגקייט ; נאָר מחמת דעם שנעלען
וואוקס פון דער אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט, איז אָט די פאַרקלע־
נערונג נאָר א צייטווייליגע : גאַנץ גיך ווייזט זיך אַרויס, אַז מען קען
זיך באגעהן מיט דער פריהערדיגער צאָל אַרבעטער הענט, אויב ניט
מיט נאָך א קלענערער.

נאָך ענגלאַנד, האָבען אַנדערע לענדער אויך אָנגעהויבען איינצו־
פירען פאַבריק־געזעצען. דערביי האָט זיך דער איינפלוס פון דער
היסטאָרישער סביבה, דער איינפלוס פון דעם וועלט קאַפּיטאַליזם אויף
די אַנדערע לענדער אויסגעדריקט אין דעם, וואָס זיי קומט אָן די
פאַבריק־געזעצגעבונג בכלל גרינגער, מיט ווייניגער קאַמף (פּונקט אַזוי
ווי די אנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם געהט דאָרט
אַן אויך לפי־ערך שנעלער).

אין אַלע לענדער פאַרכאַפּט די געזעצגעבונג שריט נאָך שריט
פאַרשיידענע זייטען פון דעם פאַבריק־לעבען. קודם כל באַגרעניצט
זי געוויינטליך די אַרבעט פון פרויען און קינדער. די אַרבעט פון
קינדער ביז א געוויסען עלטער ווערט מערסטענטייל גאָר פאַרבאָטען
(אין רוסלאַנד ביז 12 יאָר). נאָכדעם האָט דאָס געזעץ ערטערווייז
באַשריינקט אויך די אַרבעטס צייט פון דערוואַקסענע מאַנסביל. (אין
רוסלאַנד איז דער ערשטער שריט אין אָט דער ריכטונג א שריט,
אמת, ניט קיין איבעריגס גרויסער און ניט קיין זיכערער געמאַכט
געוואָרען מיט'ן געזעץ פון 2טען יוני 1897 יאָר, וואָס איז געקומען
ווי א רעזולטאַט פון די דערמאָנטע סטרייקען אין 1896 יאָר).

וואו ניט וואו פאַרווערט דאָס געזעץ נאַכט אַרבעט פאַר פרויען
און קינדער (אין דער שווייץ אויך פאַר מאַנסביל, אחוץ, פאַרשטעהט
זיך יענע אונטערנעמונגען, וואו די טעכניקע גופא פאָדערט אַן אומ־
אויפהערליכע פּראָדוקציע). די באַדייטונג פון אָט דעם געזעץ איז

קלאַר: ניט ריידענדיג שוין פון דעם וואָס נאַכט אַרבעט איז פּשוט שעדליך פאַר'ן געזונט פון מענטשען, איז עס נאָך אַ קוואַל פון אַן אומגעזונטער אַנטוויקלונג פון געשלעכט לעבען צווישען דעם אַרבעטער קלאַס.

ווייטער, אין אַ סך לענדער באַשטימט דאָס געזעץ כּללים וועגען ריינליכקייט אין די וואַרשטעטען, וועגען ווענטילאַציע, וועגען פאַרזיכטיגקייט מיטלען אַנקעגען שעדליכע פּראָדוקציעס און געפערליכע מאַשינעס.

פון די אומגעזונטע באַדינגונגען אין דער פּראָדוקציע פאַלען יערליך טויזענטער קרבנות; עס לאָזט זיך אָבער ניט דירעקט איבערצוציילען אַט די קרבנות — מען קען קריגען אַ באַגריף וועגען זיי נאָר פון דער זייט, לויט דער אומגעהויער גרויסער שטערבליכקייט אין דער אָדער יענער פּראָדוקציאָנס צווייג. וואָס איז שייך דער צאָל מענטשען, וואָס ווערען פאַרוואונדעט און גע'הרג'עט אין דער פּראָדוקציע, איז יאָ פאַראַן אַ סטאַטיסטיקע, און פאַר די מלוכות פון מערב־אייראָפּע אַפילו אַ גאַנץ פּינקטליכע. פון אַט דער סטאַטיסטיקע קען מען זעהן, אַז, למשל, אין דייטשלאַנד איז פאַר איין 1894 יאָר די אַלגעמיינע צאָל אומגליקס צופאַלען מיט אַרבעטער געווען 216,000, די צאָל גע'הרג'עטע איז געווען 6,000, און באַ 3,000 זיינען אַזוי שטאַרק צעקאַלעטשעט געוואָרען, אַז זיי זיינען אויף אייביג געבליבען אומפעהיג צו אַרבעטען. ווי וויכטיג עס זיינען אין דער פּראַקטיקע די געזעצען וועגען פאַרזיכטיגקייט מיטלען אַנקעגען אומגליקס צופאַלען, קען מען זעהן, למשל, פון אַט דעם: אין ענגלאַנד איז אין 1874 אויף די אייזענבאַנען גע'הרג'עט געוואָרען אַרבעטער — 1 פון 320, און פאַרוואונדעט — 1 פון 89; אין 1894 יאָר, ווען אין קראַפט זיינען שוין געווען געוויסע געזעצען וועגען פאַרזיכטיגקייט מיטלען, איז גע'הרג'עטע געווען אין 2½ מאָל וויניגער — 1 פון 796, פאַרוואונדעטע כּמעט אין צווייען וויניגער — 1 פון 140.

אין אַנדערע לענדער באַשטימט די פאַבריק־געזעצגעבונג די פאַראַנטוואָרטליכקייט פון די אונטערנעמער פאַר אומגליקס פאַלען מיט די אַרבעטער אין דער פּראָדוקציע.

א. באָגדאַנאָוו

אין אנדערע לענדער ארגאניזירט דאָס געזעץ א פארזיכערונג פון די ארבעטער אויפ'ן פאל פון קראנקהייט, צעקאלעטשעט ווערן, אלט־קייט — אמאל אויך מיט דער פארפליכטונג פון די באלעבאטים צו באטייליגען זיך אין די פארזיכערונג קאסעס.

ערטערווייז צווינגט די פאבריק־געזעצגעבונג, אז די באלעבאטים זאלען האבען שולען פאר אונטערגעוואקסענע קינדער און ד. גל.

די אלגעמיינע עקאנאמישע אפגעשטאנענקייט פון דער דארף ווירטשאפט ווייזט זיך ארויס אויך אין דעם פאקט, וואס די באשיצונג פון די דארף ארבעטער אויפ'ן געזעצגעבערישען אופן קומט אויף א סך שפעטער און ווערט דורכגעפירט אין לעבען אין א סך א קלענערער מאס, איידער די באשיצונג פון די אינדוסטריעלע ארבעטער, — לויט נאך דער לאנגזאמער אנטוויקלונג פון דעם עקאנאמישען און פאליטישען קאמף צווישען דעם דארף פראלעטאריאט.

פאר דער אנטוויקלונג פון די פראדוקציאנס קרעפטען פון דער געזעלשאפט האט די געזעצגעבערישע נארמירונג פון די ארבעטס באדינגונגען א געוואלדיגע באדייטונג: ערשטענס, פארשנעלערט זי דעם טעכנישען פראגרעס שוין דערמיט, וואס זי פארגרעסערט דעם ווערט פון דער ארבעטס קראפט, און א דאנק דעם לוינט שוין בעסער פאר די אונטערנעמער צו פארבייטען די ארבעט פון מענטשען מיט מאשינעס; צווייטענס, פארשנעלערט זי די קאנצענטרירונג פון די קאפיטאלען, מיטהעלפענדיג דעם אונטערגאנג פון די קליינע אונטערנעמונגען, וואס זיי איז א סך שווערער, איידער די גרויסע אונטערנעמער, אויסצוהאלטען די הוצאות פון קאפיטאל אויף ארבעטס קראפט און אויף פארשיידענע אויסבעסערונגען אין די באדינגונגען פון דער ארבעט; דריטענס, די מלוכה ארייננמישונג נעמט אפ בא איטלעכען קאפיטאל די פריווילעגיע צו זיין דער איינציגער פולמעכטיגער ארגאניזאטאר פון דער פראדוקציע; פערטענס, פארבעסערענדיג די לאגע פון דעם ארבעטער קלאס, באשאפט זי גינסטיגערע באדינגונגען פאר דער אנטוויקלונג פון דעם פראלעטארישען קאמף, וואס פירט צו א פונדאמאלער איבערבויאונג פון דער געזעלשאפט.

5). די וויכטיגסטע ענדערונגען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע אין דעם פּעריאָד פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

לויט׳ן כאַראַקטער נאָך, זיינען די ענדערונגען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע, וואָס קומען פאָר אין דעם פּעריאָד פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם, טיילווייז אַ דירעקטע פאָרזעצונג פון די, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דעם פריהערדיגען פּעריאָד, און טיילווייז שיידען זיי זיך שטאַרק אָפּ פון זיי.

די אַרויסבאַפרייאונג פון דעם יחיד פון דעם יאָך פון די פאַרמאַלע אונטערדריקונגען און אויטאָריטעטען, וואָס זיינען איבערגעגאַנגען בירושה פון דער פּעאָדאַלער וועלט, געהט אָן ווייטער און ווערט כמעט פאָרענדיגט אין די צייטען פון מאַשין־פּראָדוקציע. בנוגע די בורזשואַזע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, דאַרף מען דאָס אפילו ניט פאַרטייטשען. און וואָס איז שייך די אַרבעטער, איז שוין דער איבערגאַנג גופא פון דער פריהערדיגער מעכאַניש־אויספאָלגענדיגער ראָלע, וואָס זיי האָבען געשפּילט אין דער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע, צו דער באַוואוסטזיניג־אויספאָלגענדיגער, וואָס איז בעצם נאָהענט צו אַן אָרגאַניזאַטאָרישער, רופט אַרויס אַן אויסברייטערונג פון דעם קרייז פון זייערע געדאַנקען און שטרעבונגען. אמת, האָבענדיג די פאָרמאַלע פרייהייט פאַר אַנטוויקלונג, האָט אָבער דער אַרבעטער געוויינטליך אַ ניט אין אַן ערך קלענערע מאַטעריעלע פרייהייט, מאַטעריעלע מעגליכקייט פון אַנטוויקלונג; אָבער אויך די לעצטע ווערט ביסלעכווייז גרעסער (די אַרבעטער פאַראיינען, פאַבריק־געזעצגעבונג, די העכערונג פון דעם אַרבעטס לוין).

די ריכטונג, אין וועלכער עס ענדערט זיך די פּסיכאָלאָגיע פון די צוויי הויפּט גרופּעס פון דער געזעלשאַפט — די קאַפּיטאַליסטען און די פּראָלעטאַריער — איז דערביי ניט קיין גלייכע. די ערשטע, געבען איבער ביסלעכווייז די אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט צו געדונגענע ספּעציאַליסטען, און הייבען זיך אָן צו אַנטוויקלען אין דער ריכ־

א. באָגדאַנאָוו

טונג הויפּטזאַכליך פון געברויכער, ד. ה. פּאַראַזיטען; די צווייטע, לויט נאָך דער וואַקסענדיגער פּראָדוקטיווקייט פון זייער פּראָדוקציאָנס ראַלע, אַנטוויקלען זיך הויפּטזאַכליך אין אַ פּראָדוקטיווער ריכטונג. אַט די צוויי טיפּען פון אַנטוויקלונג ווערען מיט דער צייט איינגעשטעלט אַלץ פעסטער אין זייער געגענזייטיגער פאַרהעלטעניש; צו וואָס דאָס דאַרף סוף־כּל־סוף ברייננען, איז ניט שווער פאַרצושטעלען זיך.

די אויסברייטערונג פון דעם דערקענונגס מאַטעריאַל, אויף וועלכען עס שטיצט זיך די ווייטערדיגע אַנטוויקלונג, שטימט מיט דעם אַלגעמיינעם וואוקס פון דער פּראָדוקציע. די דערקענטעניש פון דער אורזאַכליכקייט פון דערשיינונגען ווערט אומאויפהערליך פאַרגרעסערט. דער נאַטוראַלער פעטישיזם פאַרלירט אינגאַנצען דעם באָדען, עס בלייבען פון אים איבער קוים עפּעס רעשטלאַך.

דער סחורה פעטישיזם בלייבט, מחמת עס בלייבט די ניט געאָרגאַניזירטע געזעלשאַפטליכע צעטיילונג פון אַרבעט, וואָס רופט אים אַרויס. אָבער אַט דער פעטישיזם באַהערשט ניט אין אַ גלייכער מאָס די פּסיכאָלאָגיע פון די צוויי פונדאַמענטאַלע געזעלשאַפטליכע גרופּעס. זיין גאַנצע קראַפט האַלט ער איין נאָר איבער דער גרופּע אונטערנעמערס, פאַר וועלכער די ניט געאָרגאַניזירטע אַרבעט צעטיילונג האָט אין לעבען די גרעסטע דירעקטע באַדייטונג, פאַר וועלכער די מאַטעריעלע טעטיגקייטס באַדינגונגען טראָגען די געשטאַלט פון אויסטויש אייגענטום, פאַר וועלכער דער קאַמף פאַר עקזיסטענץ ווערט אַלץ מער אויסגעדריקט אין אַ רייע אויסטויש פּראָצעסען. פאַרקערט, אין דעם לעבען פון דעם אַרבעטער קלאַס שפּילען אַלץ אַ גרעסערע ראָלע די געאָרגאַניזירטע פאָרמעס פון צוזאַמענאַרבעטונג און אַרבעט־צעטיילונג, וואָס לויט זייער איינפאַכקייט און קלאָרער דורכזיכטיגקייט לאָזען זיי ניט איבער קיין שום פּלאַץ פאַר'ן פעטישיזם. — דער בונד פון געמיינשאַפטליכקייט אין די אַרבעט פּראָצעסען ווערט אַלץ ווייניגער פאַרשטעלט דורך דעם געגענזייטיגען קאַמף — דער קאָנקורענץ; פּראָדוקציע, און ניט אויסטויש שפּילט די הויפּט ראָלע אין לעבען.

פון דאַנען נעמט זיך דער א ו נ ט ע ר ג א נ ג פון אויסטויש פּעטישיזם אין דער סביבה פון אַט דעם קלאַס.

אויף די עקאָנאָמישע אָנשויאונגען פון דער עפּאָכע, וואָס מיר שטודירען איצטער, וועט זיין באַקוועם נאָכצופאָרשען אין אַ פולערער מאָס די רעפאָרמירענדיגע ווירקונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע אויף דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע.

פאַר נאָרט׳ן, די פיזיאָקראַטען, אַדאַם סמיט׳ן — די עקאָנאָמיסטען פון דער שפּעטערער תקופה פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד — איז געווען כאַראַקטעריסטיש די טיפע איבערצייגונג, אַז בּאַ דער הערשאַפט פון פרייער קאָנקורענץ דאַרף אין דער געזעלשאַפט זיין דער העכסטער וואוילשטאַנד, אַז אין דעם פרייען קאַמף פון פערזענליכע אינטערעסען ווערט באַשאַפען אַ „גערעכטע“ פאַנאַנדערטיילונג. אין יענע צייטען זיינען נאָך ווייניג געווען אַנטוויקעלט און עס האָבען זיך נאָך ניט דייטליך אָנגעזעהען די נעגאַטיווע זייטען פון דעם וואַקסענדיגען קאַפּיטאַליזם. פאַר דער מאַסע פּויערען, וואָס איז געבליבען אָהן ערד, פאַר אַלע די, וואָס האָבען אָנגעוואָרען די פריהערדיגע קוואַלען פון חיונה, איז די מאַנופאַקטור געקומען ווי אַ בעל־טובה, וואָס האָט געראַטעוועט פון הונגער טויט. דאָס האָט געגעבען גענוג מאַטעריאַל פאַר דעם אָפּטימיסטישען בליק פון די עקאָנאָמיסטען — די אידעאָלאָגען פון קאַפּיטאַל — אויף די נייע פאָרמעס פון פּראָדוקציע און פאַנאַנדערטיילונג.

מיט דער גרויסער אינדוסטריעלער איבערקערעניש צום סוף פון 18־טען יאָרהונדערט, מיט דער אַנטוויקלונג פון מאַשין־פּראָדוקציע, האָבען זיך אַ סך זאַכען געענדערט. די שנעלע אויספאָרמירונג פון אַ קאַפּיטאַליסטישען רעזערוו, דער לעצטער גראַד פון פרויען און קינדער־אַרבעט, די פאַרקלענערונג פון דעם אַרבעטס לוין, די סטיכישע אויפשטאַנדען פון אַרבעטער, וואָס פלעגען ברעכען די מאַשינעס, דאָס פאַקטישע צוזאַמענזיין פון נאַציאָנאַלען רייכטום און פאָלקס אָרעמקייט — דאָס אַלץ האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען און האָט געפאָדערט אַ דערקלערונג. די עקאָנאָמיסטען האָבען ניט געקענט אָוועקמאַכען

א. באָגדאַנאָוו

מיט'ן האַנט די נייע פראַגעס וואָס דאָס לעבען אַליין האָט אַרויסגעשטעלט.

אין דערזעלביגער צייט איז פאַר די עקאָנאָמיסטען פון ענגלאַנד, ווי פאַר די אידעאָלאָגען פון קאַפּיטאַל, געשטאַנען אויך אַ ריין פּראַקטישע פּראָבלעמע: אויסצוהאַלטען דעם קאַפּיטאַליסטישען רעזערוו, וואָס האָט זיך צעוואַקסען ניט אין אַן ערך גרויס, אויפ'ן חשבון פון דעם שטייער פאַר אַרעמעלייט האָט געקאָסט דער בורזשואַזיע צו טייער, עס האָט אונטערגעשניטען איר מערוועדט אַ סך מער, ווי דאָס וואָלט געוועזען וויכטשענסווערט פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער בורזשואַזיע. מען האָט געדאַרפט פאַרקלענערען אַט די הוצאה אויף אַזויפיל, אַז דאָס זאָל זיין לפי ערך נאָך דער רעזערוו אַרמיי, וואָס דער קאַפּיטאַל דאַרף ווירקליך האָבען; צוליב דעם האָט מען געדאַרפט אויסגעפינען אידעאָלאָגישע, ווי ווייט מעגליך וויסענשאַפטליכע יסודות.

דאָס זיינען געוועזען די געזעלשאַפטליכע באַדינגונגען, וואָס האָבען אַרויסגערופען די וויסענשאַפטליכע טעטיגקייט פון ט אָ מ אַ ס ר אָ־ב ע ר ט מ אַ ל ט ו ס ' ן. אַט דער עקאָנאָמיסט (לויט זיין געזעלשאַפטליכער לאַגע — אַ פּראָטעסטאַנטישער גלח) האָט פאַרפולקומט די אַלטע אַסקעטישע אידייעס, זיי צוגעפּאַסט צו די נייע צוועקען. ער האָט דערקלערט, אַז דער אינסטינקט פון פּריה־ורביה איז דער גאַנצער חייב אין אַלע געזעלשאַפטליכע צרות: מענטשען לאָזען פריי אַט דעם אינסטינקט און זיי פּרוכפּערען זיך צו שטאַרק, מער איידער די ערד איז בכוח צו שפּייזען; דער הונגער משפּט די מענטשען און שטראָפט אָהן רחמנות די, וואָס האָבען ניט געדאַרפט געבאָרען ווערען — אַזוי איז דער רצון פון דער השגחה, אַזוי איז דאָס געזעץ פון דער נאַטור.

פאַרשטעהט זיך, אַז די ווירקליכקייט גופא האָט געגעבען מאַטעריאַל פאַר אַט דעם געדאַנק. באַאָבאַכטענדיג דאָס לעבען אין איין באַזונדער ווירטשאַפט, קען מען אָפט זעהן אַז אמת „איבערמאָסיגע“ פאַרמערונג, ד. ה. ניט לויט די מיטלען נאָך פון דער פאַמיליע. מען האָט נאָר געדאַרפט נעמען דעם שלום, וואָס מען האָט געצויגען פון די באַאָבאַכטונגען איבער באַזונדערע ווירטשאַפטען, און אָנווענדען אים

אויף דער גאַנצער געזעלשאַפט, — און אַזאַ מעטאָד איז בּאַ די אַלטע בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען געווען אַ געוויינטליכע זאַך, — און עס איז אַרויסגעקומען דער מאַלטוזיאַניזם.

אָבער ניט שווין זשע איז די נאַטור אַזוי אָרעם, אַז זי איז ניט בכוח צו שפּייזען אַלע לעבעדיגע מענטשען און נאָך אַ סך מיליאָנען דערצו? ניין, — ענטפערט מאַלטוס, — די נאַטור איז רייך אָהן אַ שיעור, אַלאַ וואָס דען זי טיילט זיך ניט אַזוי גרינג מיט דעם מענטשען. ווי געלונגען עס זאָל ניט זיין דער קאַמף זיינער מיט דער נאַטור, קען נען אָבער די לעבענסמיטלען, וואָס ער קריגט פון איר אַרויס, ניט וואַקסען מיט אַזאַ שנעלקייט, ווי די צאָל מענטשען. דער מענטש איז כסדר מנצח די נאַטור, נאָר איטלעכער נייער נצחון קאָסט אים אַלץ טייערער און טייערער. היינט האָט דער ערד־אַרבעטער אויסגעגעבען אַ געוויסען סכום אַרבעט, כדי אַרויסצוקריגען פון זיין חלק ערד אַ שטיקעל ברויט פאַר זיין געזינד; אויף מאָרגען האָט זיך זיין געזינד פאַרגרעסערט, דאַרף ער שוין אַרויסקריגען צוויי מאָל אַזויפיל ברויט; אָבער אַרבעט דאַרף מען צוליב דעם אויסגעבען שוין אפשר דריי מאָל אַזויפיל ווי פריהער. כדי פון דעמזעלביגען חלק ערד אַרויסצוקריגען, אַחוץ דעם געוויינטליכען סכום, נאָכאַמאָל אַזויפיל ברויט, דאַרף מען דערצו אָנווענדען איבעריגע אַרבעט ניט נאָך אַמאָל אַזויפיל, ווי פריהער, נאָר מ ע ר. איטלעכער נייער סכום אַרבעט, וואָס ווערט אָנגעווענדט אויף אַ געוויסען שטח, איז ווייניגער פּראָדוקטיוו, איידער דער פריהערדיגער.

אמת, די אַנטוויקלונג פון דער טעכניק מאַכט די אַרבעט מער פּראָדוקטיוו, אָבער זי קען ניט אָניאָגען די פאַרגרעסערטע באַדערפעניש אין שפּייז.

לאָמיר זאָגען, די באַפעלקערונג פון אַ לאַנד ווערט פאַרטאָפּעלט איטלעכע 25 יאָר (מאַלטוס האַלט, אויף'ן גרונט פון זיינע אויסרעכענונגען, אַז אַט דער טערמין איז ניט קיין צו קורצער). אַזוי ווי די מענטשליכע נאַטור בלייבט (לויט מאַלטוס'ן) אומגעענדערט, איז ניטאָ קיין גרונט צו האָפען, אַז אַט דער טערמין זאָל זיך מיט דער צייט בייטען.

א. באַגראַנאָוו

הייסט עס, אויב אין לאַנד איז איצטער פאַראַן 1 מיליאָן איינוואוינער, וועט אין 25 יאָר ארום זיין 2 מיליאָן, איבער 50 יאָר — 4 מיליאָן, איבער 75 יאָר — 8 מיליאָן און אז. וו.; איבער 250 יאָר דאַרף די באַפעלקערונג דערגרייכען ביז 1.024 מיליאָן. לאָמיר זיך דערבײַ פאָרשטעלען, אז לכתחילה פלעגט מען אין לאַנד פּראָדוצירען 100 מיליאָן פוד ברויט, צו 100 פוד אויף אַ מענטשען, און דאָס, לאָמיר זאָגען, איז די נאָרמע פון די נויטיגע עקזיסטענץ מיטלען.

אויף וויפיל זשע קען זיך פאַר דערזעלביגער צייט פאַרגרעסערען די פּראָדוקציע פון לעבענסמיטלען? מיט'ן גאַנג פון דער געזעלשאַפטליכער אנטוויקלונג ווערט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ערד פאַרגרעסערט, אָבער, לויט מאַלטוס'ן, וועט איטלעכער נייער דור קענען ארויסקריגען פון דער ערד, אז אַ סך, איז מיט 100 מיליאָן פוד מער, איידער דער פריהערדיגער דור. מאַלטוס באַמערקט, אז אויב, למשל, אין ענגלאַנד וואָלט דער פּראָגרעס פון ערד־אַרבעט געגאַנגען מיט אַזאַ שנעלקייט, וואָלט דאָס לאַנד אין עטליכע יאָרהונדערטען פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין איין גאָרטען. הייסט עס, איבער 25 יאָר וועט געפּראָדוצירט ווערען 200 מיליאָן פוד צו 100 פוד אויף אַ מענטשען, איבער 50 יאָר וועט געפּראָדוצירט ווערען 300 מיליאָן פוד שוין צו 75 פוד אויף אַ מענטשען, איבער 75 יאָר וועט געפּראָדוצירט ווערען 400 מיליאָן פוד שוין צו 50 פוד אויף אַ מענטשען און אז. וו. אַזוי אָבער ווי מען מוז האָבען צו 100 פוד אויף אַ מענטשען, איז קלאָר, אז אַ טייל פון דער באַפעלקערונג וועט זיין איבעריג, און וואָס ווייטער, אַלץ אַ גרעסערער טייל. אָט דער טייל איז אויסגעשטעלט צום אונטערגעהן פון הונגער, קראַנקהייטען און אז. וו.

הייסט עס, אָט פון וואַנען עס נעמט זיך דער אַרבעטסלאָזער: לויט מאַלטוס'ן, איז דאָס אַן איבעריגער מענטש, וואָס די עלטערען האָבען אים ניט געדאַרפט ברענגען אויף דער וועלט. פּסק'ענט דער גלח דער עקאָנאָמיסט אַזוי:

„די געזעצען פון דער נאַטור, וואָס זיינען צו דערזעלביגער צייט אויך די געזעצען פון גאָט, האָבען פאַר'משפּט אים און זיין הויז־

געזינד צו שטאַרבען פון הונגער, פאַר ניט פּאָלגען זייערע געבאָטען. וואָס זיי האָבען ניט איין מאָל אָנגעזאָגט."

„א מענטש, וואָס איז געבאָרען געוואָרען אין א וועלט, וואָס איז שוין פאַרנומען, — אויב ער האָט ניט קיין מיטלען צום לעבען פון זיינע עלטערען, און אויב די געזעלשאַפט נויטיגט זיך ניט אין זיין אַרבעט, אזא מענטש האָט קיין שום רעכט ניט אויפ'ן קלענסטען פּיצעל שפּייז. ער האָט ניט וואָס צו זיין דאָרטען, וואו ער געפינט זיך: אויף דעם רייכען מאָלצייט פון דער נאַטור איז פאַר אים ניטאָ קיין פרייער טע־לער, און זי בעט אים נעמען דעם וועג."

פון דאַנען קומען צוויי שלוסען:

ערשטענס, א מענטש האָט נאָר דאַן א רעכט צו געבאָרען א קינד, ווען ער געפינט פאַר מעגליך צו שפּייזען אים אויף געוויס. אַניט, איז דער מענטש מאָראַליש מחויב אָפּצוהאַלטען זיך פון א פאַר־הייראַטען לעבען.

צווייטענס, איטלעכע צדקה — סיי קהל'שע פון מלוכה, סיי פּרי־וואַטע — האָט קיין שום זינען ניט. זי ברייננגט קיין שום נוצען ניט, ווייל זי וועט ניט אָפּשטעלען די ווירקונג „פון דעם גרויסען געזעץ פון גאָט און דער נאַטור"; זי איז שעדליך, מחמת זי האַלט אָפּ אָט די ווירקונג און גיט די איבעריגע מענטשען א מעגליכקייט לייננגער צו פּלאָגען זיך אויף דער וועלט. „ווען צו אים (דעם הונגעריגען) וועט זיך אויסשטרעקען די האַנט אפילו פון פריוואַטער וואוילטעטיגקייט. — זאָגט מאַלטוס, — פאַדערען די אינטערעסען פון דער מענטשהייט, אז אָט די הילף זאָל זיין וואָס קאַרגער." פון אָט דעם שטאַנדפּונקט זיינען מלחמות, מגפות, קראַנקהייטען — גרויסע בעל־טובות פון דער מענטשהייט, וואָס באַפרייען זי פון דער איבעריגער באַפעלקערונג.

מאַלטוס, הייסט עס, האָט גערעכענט, אז דער איבערפלוס באַ־פעלקערונג, וואָס איז פאַראַן אין איטלעכען קאַפּיטאַליסטישען לאַנד, איז א רעזולטאַט פון אבסאָלוטער איבערבאַפעלקערונג, אז דאָס ווערט אַרויסגערופען דורך פיזיאָלאָגישע אורזאַכען, און פריהער אָדער שפּע־טער ווערט עס אומפאַרמיידליך באַ איטלעכע באַדינגונגען פון גע־זעלשאַפטליכער אַנטוויקלונג.

א. באָגדאַנאָוו

אט די אלע באטראכטונגען, ווי עס איז שוין באוויזען געוואָרען, זיינען ריכטיג בנוגע נאַטוראַל־ווירטשאַפטליכע געזעלשאַפטען מיט זייער שטיל־שטעהענדיגער אומבאַוועגליכער טעכניקע. אָבער גראָד די היינטיגע וועלט מיט איר שטרעבונג צו אַן אומענדליכען וואוקס פון די פּראָדוקציאָנס כוחות, מיט איר וואונדער שנעלער פאַרגרעסערונג פון דעם סכום געזעלשאַפטליכע עשירות גיט קיין שום גרונט ניט צו ריידען וועגען אַן אבסאָלוטער איבערבאַפעלקערונג. די היינטיגע איבערבאַפעלקערונג איז נאָר אַ רעלאַטיווע, ד.ה. איר יסוד איז אין די געזעלשאַפטליכע, און ניט אין די אַלגעמיין ביאָלאָגישע באַדינגונגען. און זי ווענדט זיך ניט אַן דער אומבאַוועגליכקייט פון דער טעכניקע, נאָר, פאַרקערט, פון איר שנעלען פּראָגרעס בא דער עקזיסטירענדיגער סיסטעמע פון די באציהונגען צווישען מענטשען.

וועגען אַ צו גרויסער פאַרמערונג האָט קיין זינען ניט צו ריידען דערהויפּט בא איצטיגער צייט, ווען די נאַציאָנאַלע עשירות פון די קאַפּיטאַליסטישע לענדער וואַקסט אַ סך שנעלער איידער די באַפעלקערונג, ווען אפילו אַן ענגלישער קוילען־גרעבער, איינער פון די בעסט באַצאָלטע אַרבעטער אין דער וועלט, קריגט פאַר זיין אַרבעטס לוין 15/32 (47%) פון דעם גאַנצען ווערט וואָס ער באַשאַפט מיט זיין אַרבעט (לויט די ציפערען פון 1893 יאָר). באַזונדער קלאָר ווערט קענטיג, אויף וויפיל מאַלטוסעס טעאָריע האָט קיין האַפט ניט, פון אַזעלכע פאַקטען, ווי דאָס וואָס דער איבערפלוס באַפעלקערונג גיט פּלוצלונג אַ וואַקס אויס אויף הונדערטער טויזענטער מענשען — אין דער צייט פון קריזיסען, און אין אַ 2—3 יאָר אַרום ווערט ער צוריק פאַרקלענערט ווי פריהער: די פאַרמערונג קען ניט געהן אויף אַזאַ'ן אופן בוואַלעסוויין.

אין אונזער צייט פאַלט אונטער די פאַרמערונג גופא אונטער דער הערשאַפט פון די פּראָדוקציאָנס באַדערפעניסען. צוציהענדיג צו דער פּראָדוקציע אַ מאַסע פרויען און קינדער, דערמוטיגט דער קאַפּיטאַל פריצייטיגע חתונות און העלפט מיט צו אַ שטאַרקערער פאַרמערונג; דער פועל יוצא איז, אַז די זיעלביגע קינדער, ווען זיי וואַקסען אויס, ווערען זיי איבעריג פאַר דער פּראָדוקציע, זיי געהען אַריבער צו דעם

איבערפלוס פון דער באפעלקערונג. שנעלער פון אנדערע פארמערט זיך יענער טייל פון די ארבעטער, וואס ווערט אמערגסטען באצאלט; לאנגזאמער פון אנדערע — די וואס קריגען דעם העכסטען לוין. אט די הנחה ווערט באשטעטיגט דורך א סך באאבאכטונגען און איז קענטיג פארבונדען מיט דעם פאקט, וואס גראד אין די נידעריגסטע, די סאמע פראסטע און שלעכט באצאלטע סארטען ארבעט איז אממערסטען פארשפרייט פרויען און קינדער ארבעט, וואס דערמוטיגט די פארמערונג.

מאלטוסעס תורה וועגען דעם, אז פאר די נידעריגערע קלאסען איז נויטווענדיג „מאראליש אפצוהאלטען זיך“ פון פארהייראטען לעבען. האט מיט דער צייט דורכגעמאכט אן אינטערעסאנטע פארוואנדלונג אין די לערעס פון די „ניי־מאלטוזיאנער“. אננעמענדיג, אז „מאראליש אפצוהאלטען זיך“ קענען נאר זעהר ווייניגע, אויסשליסליכע נאטורען, האבען די „ניי־מאלטוזיאנער“ פארגעשלאגען אנשטאט דעם אנצואווענדען געוויסע מעדיצינישע מיטלען כדי אויסצומיידען די נאטירליכע רעזולטאטען פון ליבע. אט די לערע האט זיך גאנץ שטארק פארשפרייט אין די מערב־לענדער פאר די לעצטע 30—40 יאר. די לערע קריגט פאר זיך א באדען, הויפטזאכליך, צווישען דער קליינער און, טיילווייז, דער מיטעלער בורזשואזיע, און פארשנעלערט דעם אונטערגאנג פון אט די קלאסען; און אין פראנקרייך, וואו אט די קלאסען זיינען זעהר גרוים אין צאל, האט די פראקטיקע פון ניי־מאלטוזיאניזם אפילו ארויסגערופען אן אפהאלט אין דעם וואוקס פון דער באפעלקערונג.

די קלאסישע שול פון בורזשואזע עקאנאמיסטען האט פארענדיגט איר אנטוויקלונג אין די ארבעטען פון דוד ריקארדא.

אליין א קאפיטאליסט און א באנקיר, לעבענדיג שוין צווישען היפש אנטוויקעלטע באציהונגען פון דעם מאשין־קאפיטאליזם אין ענגלאנד, האט ריקארדא אויסגעפארשט די קאפיטאליסטישע ווירטשאפט מיט א גרעסערער פינקטליכקייט און פולקייט, איידער אימעצער אנדערש צווישען זיינע פארויסגעהער. פונקט ווי זיי, אנאליזירט ער אויך די געזעלשאפטליכע באציהונגען דורכאוים פון דעם שטאנדפונקט פון די

א. באָגדאַנאָוו

אינטערעסן פון דער פּראָדוקציע. אַט ווי עס כאַראַקטעריזירט אים א רוסישער שרייבער פון די 40־ער יאָרען פון דעם פאַריגען יאָרהונ־דערט:

„בא ריקאַרדאָ דערגעהט אַט די איינזייטיגע ריכטונג ביז צום לעצטען פונקט... מלוכות ווערען באַטראַכט ווי וואַרשטעטען, וואו מען שאַפט רייכטימער; דער מענטש—ווי א מאַשינע, וואָס אַדער זי שאַפט אַדער זי פאַרברויכט, און דאָס מענטשליכע לעבען—ניט מער און ניט ווייניגער ווי א קאַפּיטאַל. אין אַט דער שרעקליכער וועלט ווערט אַלץ אַפּגעוואויגען און אויסגע׳חשבונ׳ט, און די עקאָנאָמישע געזעצען הער־שען איבער די דערשיינונגען, ווי א באַשערטע, אומ׳ברחמנות׳דיגע נויטווענדיגקייט.“

ריקאַרדאָס וויכטיגער ווּיסענשאַפטליכער פאַרדינסט באַשטעהט אין דעם, וואָס ער האָט אויסגעהאַלטענערהייט אָנגעווענדט אין זיין עקאָנאָמישען אַנאַליז די טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט; אַגב האָט עס אים געגעבען די מעגליכקייט קלאָר צו פאַרשטעהן און אויסצודריקען דעם גענענזאַץ פון די קלאַסען־אינטערעסען. וואָס זיינע פאָרויסגעהער האָבען עס טיילווייז ניט פאַרשטאַנען, און טיילווייז פּלעגען זיי עס אָוועקמאַכען מיט׳ן האַנט.

ריקאַרדאָ׳ס מעטאָד איז דורכאויס א דעדוקטיווער: פאַר א הנחה נעמט מען אָן די אַנטוויקעלטע קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, פאַר דעם הויפּט באַוועגער פון די מענטשליכע מעשים אָנערקענט מען דעם יחיד׳ס אייגענעם אינטערעס, און עס ווערט אַרויסגעבראַכט, ווי אַזוי די מענטשליכע באַציהונגען מוזען זיך אויספאַרמירען בא אַזעלכע באַ־דינגונגען.

לויט ריקאַרדאָ, ווערט דער געברויך־ווערט פון סחורות באַשטימט פון דעם דורכשניטליכען סכום אַרבעט וואָס ליגט אין זיי. אויף אַזאַ׳ן אופן ווערט דער געברויך־ווערט געשאַפען **אין דער פּראָדוק־ציע**. און אויפ׳ן מאַרק קומט די סחורה שוין מיט א באַשטימטען ווערט. פון דאַנען איז געדרונגען, אַז דער ווערט פון א סחורה **צע־פאַלט זיך**: אויף אַרבעטס לוין, פּראָפיט און רענטע. דריי קלאַסען מענשען — דער קאַפּיטאַליסט, דער ערד־אייגענטימער און

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער אַרבעטער — טיילען צווישען זיך דעם געשאַפענעם ווערט. בּאַ דער חלוקה, אויב איינעם קומט אַן מער, קריגען די אַנדערע ווינציגער. אין דעם באַשטעהט דער געגענזאַץ פון די קלאַסען אינטערעסען. וואָס ריקאַרדאָ האָט אָנגעוויזען. (לויט סמיט'ס מיינונגען, ווערט דער פּרייז פון סחורות צ ע נ ו י פ ג ע ל י י ג ט פון אַרבעטס לוין, פּראָפיט און רענטע; דערביי קען דער וואוקס פון איטלעכען חלק פאַרקומען גאָר ניט אויפ'ן חשבון פון די אַנדערע.)

ריקאַרדאָ האָט דער ערשטער געגעבען אַ וויסענשאַפטליכע, הגם ניט גאָר אַ פאַרענדיגטע, און אין געוויסע פּרטים אַפילו ניט גאָר קיין ריכטיגע טעאָריע פון רענטע. דער תוך אירער איז אַזאַ.

רענטע איז אַ געצאָלט פּאַר'ן באַנוצען זיך מיט די אומזיסטע קרעפטען פון דער נאַטור: די מענטשען, וואָס האָבען אַריינגעכאַפּט אין אַ מאָנאָפּאָליע די ערד און אירע נאַטירליכע אוצרות, נעמען פון דער געזעלשאַפט צינז אין דער פאָרמע פון רענטע. גאָר די שלעכטע ערד, וואָס ווערט באַאַרבעט, גיט שוין ניט קיין רענטע, נאָר פּראָפיט אַליין אויפ'ן קאַפּיטאַל, וואָס איז אין איר אַריינגעלייגט (קיין אַבסאָלוטע רענטע עקזיסטירט ניט פאַר ריקאַרדאָ). מער פרוכטבאַרע ערד טראָגט אַריין מער פון דעם געוויינטליכען פּראָצענט פּראָפיט; אָט דער עודף איבער דעם פּראָפיט איז רענטע. אויב אַ חלק ערד גיט ניט אַפילו דעם געוויינטליכען פּראָפיט אויפ'ן אַריינגעלייגטען קאַפּיטאַל, הערט מען גאָר אויף צו באַאַרבעטען אַזאַ שטיק ערד. אויב די ערגערע ערד טראָגט אויך אַריין מער איידער דער געוויינטליכער פּראָפיט, נעמט מען זיך צו באַאַרבעטען נאָך ווייניגער פרוכטבאַרע ערד, וואָס איז נאָך פון קיינעם ניט פאַרנומען.

מיט דער צייט, אַז די באַפעלקערונג ווערט גרעסער, ווערט דער נאָכפרעג אויף לעבענסמיטלען — די פּראָדוקטען פון דער ערד — אַלץ גרעסער; און די מקחים אויף זיי וואַקסען נאָך שנעלער, מחמת אַהן אָט די געברויך־אַרטיקלען איז אוממעגליך אויסצוקומען. הייבט מען אַן צו באַאַרבעטען אַלץ ערגערע און ערגערע חלקים ערד, מען לייגט אַריין מער קאַפּיטאַל אין די, וואָס זיינען שוין פאַרנומען מיט

א. באַגדאַנאָוו

ערד־אַרבעט. אַ דאַנק דעם האַלט די רענטע אין וואַקסען מיט׳ן לויף פון דער צייט.

אין דערזעלביגער צייט פאַרגרעסערט זיך אויך דער אַרבעטס לוין: ער ווערט באַשטימט דורך דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיט־לען; און אַט די מיטלען — קודם כל פלייש און ברויט — ווערען אַלץ טייערער, וואָס העכער עס ווערט די רענטע; אויף אַזאַ׳ן אופן וואַקסט דער אַרבעטס לוין אין געלט, הגם די באַדערפענישען פון די אַרבעטער אַנטוויקלען זיך אפילו ניט.

אַז די רענטע און דער אַרבעטס לוין ווערען גרעסער, מוז דער פּראָפיט ווערען קלענער. אויב צוויי שותפים אין דער חלוקה נעמען פאַר זיך מער, מוז דעם דריטען — דעם קאַפּיטאַליסט — אָנקומען ווייניגער. אַט דאָס איז, לויט ריקאַרדאָ, די אורזאַך וואָס דער פּראָ־צענט פון פּראָפיט ווערט ביסלעכווייז אַלץ קלענער. (די אַנדערע, וויכטיגערע אורזאַך פון דער פאַרקלענערונג פון דעם פּראָפיט־פּראָ־צענט — די רעלאַטיווע פאַרקלענערונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל — פאַרזעהט ריקאַרדאָ אינגאַנצען.)

דעם אַרבעטס לוין האָט ריקאַרדאָ אויסגעפאָרשט ניט אַזוי גע־לונגען ווי די רענטע. פונקט אַזוי ווי סמיט, רעכענט ער דעם אַר־בעטס לוין פאַר דעם ווערט פון דער אַרבעט. אָבער אַרבעט באַשטימט דאָך גאָר דעם געברויך־ווערט פון אַלע סחורות, און אַליין קיין געברויך־ווערט קען זי ניט האָבען: דער ווערט פון אַ געוויסען סכום אַרבעט קען זיין נאָר פונקט דערזעלביגער סכום אַרבעט, און פאַר אַ 10־שעה׳־דיגער אַרבעט וואָלט מען געדאַרפט געבען דעם פּראָדוקט פון אַ 10־שעה׳דיגער אַרבעט; דערביי וואָלט קיין שום מערווערט ניט מעגליך געווען. די בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען איז בכלל ניט געלונגען צו דער־גערען ביז צום באַגריף פון א ר ב ע ט ס ק ר א פ ט. אַז קויפען קויפט מען ניט אַרבעט, נאָר די מעגליכקייט פון אַרבעט, דעם אַרבע־טערס קראַפט.

וואָס איז שייך דער גרויס פון דעם אַרבעטס לוין, האָט דאָ ריי־קאַרדאָ איינגעשטעלט אַן אַלגעמיינעם כלל, וואָס מען האָט נאָכדעם אָנגערופען דאָס „אייזערנע" געזעץ, לויט וועלכען דער אַרבעטס לוין

האלט זיך, מיט קליינע אפווייכונגען, בא דער הויך פון דעם פרייז אויף די נויטיגע לעבענסמיטלען. פאר א יסוד צו דעם געזעץ נעמט ער מאלטוסעס לערע וועגען פארמערונג. בא איטלעכער העכערונג פון דעם ארבעטערס לוין אריבער דער נארמע פון די נויטיגע מיטלען הייבען אן די ארבעטער שנעלער צו פארמערען זיך, ווארים חתונות ווערען עפטער און די שטערבליכקייט ווערט קלענער. א שטארקערע פארמערונג באשאפט שנעל אן איבערפלוס פון באפעלקערונג, דער אנבאט פון ארבעטער הענט שטייגט אריבער דעם נאכפרעג, און דער ארבעטס לוין פאלט נידעריגער פון דער נארמע פון די נויטיגע לעבענסמיטלען. פון הונגער און קראנקהייט שטארבט דאן אוים דער איבערפלוס פון די ארבעטער, און אין גיכען שטעלט זיך ווידער איין א גלייכגעוויכט צווישען דעם נאכפרעג און דעם אנבאט.

ריקארדאס געזעץ פון ארבעטס־לוין איז ניט ריכטיג אין דעם זינען, וואס עס דערלאזט ניט פאר אים קיין אלגעמיינע פעסטע העכערונג, וואס קומט פון דער ענדערונג אין דער הויך פון דעם ארבעטערס געוויינטליכע באדערפעnישען, וואס עס באשאפט פאר'ן לוין אן **אומפארענדערליכע** נארמע. נאך ווייניגער ריכטיג איז די באגרינדונג פון דעם געזעץ אויף מאלטוסעס תורה: די ענדערונגען אין דער קאפיטאליסטישער רעזערוו־ארמיי, פון איין זייט, און דער גראד איינינגקייט פון די ארבעטער אויפ'ן ארבעטס מארק, פון דער אנדער זייט, — אט דאס זיינען די אמת'ע באדינגונגען, וואס באשטימען די הויך פון דעם ארבעטס לוין.

אגב, צו ריקארדאס וויסענשאפטליכע פארדינסטען אין דער פראגע פון ארבעטס לוין איז שייך אויך זיין אנווייזונג אויף דעם פאקט, אז מאשינעס דארפען ניט זעלטען ערגער מאכען די לאגע פון די ארבעטער.

ריקארדאס אלגעמיינער בליק אויף דער עקאנאמיקע איז א סטאטישער, אזוי ווי בא סמית'ן: די קאפיטאליסטישע סיסטעמע פון באציהונגען שטעלט זיך אים פאר ווי א פולקומע, איינציג מעגליכע אין דעם ווייטערדיגען לעבען פון דער מענטשהייט, — א בליק זעהר א

א. באַגדאַנאָוו

נאַטירליכער פּאַר אַ בורזשואַזן עקאָנאָמיסט — אַן אידעאָלאָג פון קאַפּיטאַל.

אין דעם יסוד פון דער אינדיווידואַליסטישער פּסיכאָלאָגיע, וואָס ווייזט זיך אַרויס אין די לערעס פון די עקאָנאָמיסטן־קלאַסיקער, ליגן יענע געזעלשאַפטליכע באַציהונגען, וואָס מען באַצייכנט, ווי אַ „ניט געאָרגאַניזירטע געזעלשאַפטליכע צעטיילונג פון אַרבעט," און וואָס אין דעם אויסטויש דריקן זיי זיך אויס אין דער קאָנקורענץ, אין דער אַנאַרכיע פון דער פּראָדוקציע. די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט אַנטוויקלט אָבער אויך אַנדערע באַציהונגען — דעם צוזאַמענבונד פון פּראָסטער צוזאַמענאַרבעטונג און געאָרגאַניזירטער אַרבעט צעטיילונג, וואָס הערשן אין די גרעניצן פון איטלעכער באַזונדערער ווירטשאַפט, פאַראייניגענדיג אירע פּראָדוצירענדיגע מיטגלידער. אויפ'ן גרונט פון אַזעלכע שייכות'ן ווערט באַשאַפן אַן אַנדערע, אַ קאָלעקטיוויסטישע פּסיכאָלאָגיע, וואָס טרעט אַרויס פריהער פון אַלץ און אין אַ ווייניג אַנטוויקעלטער פאָרמע אין די לערעס פון דער שול סאָציאַליסטען־אוטאָפּיסטען.

די אוטאָפּיסטן האָבן דורכגענומען די געזעלשאַפטליכע אָרדענונג פון זייער צייט מיט אַ שאַרפער, ענערגישער קריטיק. זיי האָבן בולט אַרויסגעבראַכט די נעגאַטיווע זייטן פון אָט דער אָרדענונג, און האָבן אַנקעגן איר אַרויסגעשטעלט זייערע אידעאַלן, האָבן פאָרגעשלאָגן גאַנצע פּראָיעקטן, וואָס האָבן געזאָלט גליקליך מאַכן די מענטשהייט, ווען זיי זאָלן דורכגעפירט ווערן.

צו די ערשטע אוטאָפּיסטן קען מען צורעכענען דעם טוער פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע גראַקד באַבעוף. ער האָט געאָרגאַניזירט אַ קאָמוניסטישע פאַרשווערונג, וואָס האָט זיך אויסגעלאָזן מיט אַ פולשטענדיגן דורכפאַל און מיט'ן טויט פון באַבעוף'ן אַליין און נאָך אַ סך באַבואַוויסטן.

כאַפּענדיג אַ מפּלה אין בלוטיגן קאַמף, נעמט אַן די אוטאָפּיש־סאָציאַליסטישע שטרעמונג נייע פאָרמען און גאָר אַ פרידליכן כאַראַקטער.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

באַ סען־סימאָן מיט זיין „נייעם קריסטענטום" איז דער סאָציאַליסטישער אידעאַל אויסגעדריקט נאָך גאַנץ אומקלאָר. ער האָט געמיינט, אַז רעליגיע וועט זיין די קראַפט, וואָס וועט איבער־מאַכען די וועלט אין דעם גייסט פון ברידערליכקייט, וועט אָפּשאַפען די צעטיילונג פון דער געזעלשאַפט, די אומגלייכהייט און דעם קאַמף.

שאַרל פוריע האָט אַ סך דייטליכער און קלאָרער געשיל־דערט זיינע אידעאַלען. ער האָט געגעבען אַ פולע פאַנטאַסטישע בילד פון דער קומענדיגער שכל׳דיגער געזעלשאַפט, האָט גענוי באַשריבען די נאָרמאַלע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע און פאַנאַנדערטיילונג (די „פאַלאַנסטערעס"). מען מוז באַמערקען, וואָס פאַר אַ געוואַלדיגע מאַכט די הערשענדיגע באַציהונגען פון דער צייט האָבען געהאַט אַפילו אויף אַזאַ קאָפּ, ווי פוריע. אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער „אידעאַ־לער" פאַנאַנדערטיילונג באַשטימט פוריע פאַר דער אַרבעט 5 פון די 12 חלקים פון דעם גאַנצען פּראָדוקט, פאַר דעם קאַפּיטאַל 4 חלקים און פאַר דעם „טאַלאַנט" 3 חלקים. עס באַקומט זיך אַ גאַנץ בכבוד׳ע נאָרמע פון מערוווערט 140%. (דער שכר צום „טאַלאַנט" מוז, פאַר־שטעהט זיך, צוגערעכענט ווערען, — לפּחות אין גרעסטען טייל, אויף וויפיל דאָס שטאַמט ניט אַרויס פון דער נאָרמאַלער הויך פון די באַ־דערפעניש״ען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דער רעאַליזירונג פון דעם „טאַלאַנט" אין אַרבעט, — צום געביט פון מערוווערט).

ראָבערט אָוען, וואָס האָט געלעבט אין ענגלאַנד באַ מער אַנטוויקעלטע עקאָנאָמישע באַציהונגען, איידער די פראַנצויזישע אוטאָפּיסטען, איז שוין אַנטשלאָסען אַרויסגעטראָטען אַנקעגען דער פּריוואַטער פאַרכאַפונג און פאַר אַ געזעלשאַפטליך געאָרגאַניזירטער פּראָדוקציע. ווי די אַנדערע אוטאָפּיסטען, מאָלט ער דייטליך זיינע אידעאַלען, וואָרים ער שטעהט אַלץ אויף דעמזעלביגען שטאַנדפונקט — ער מיינט, אַז אידייעס קענען אַליין איבערמאַכען דאָס לעבען. ער איז אָבער לגמרי פריי פון דעם רעליגיעזען מיסטיציזם, וואָס איז איי־גענטימליך פאַר סען־סימאָנען, און פון די פילאָזאָפישע פאַנטאַזיעס, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר פוריע.

בולטער ווי אומעטום טרעט אַרויס דער אוטאָפּיזם פון דער נייער

שול אין די מיטלען. וואס זי שלאגט פאר כדי צו פארווירקליכען אירע אידעאלען. סען־סימאן פארלאזט זיך אויפ׳ן כוח פון רעליגיע, פוריע און אווען האבען געהאט די הייסעסטע האפענונגען אויף דעם מיט־געפיהל און דער מיטווירקונג פון „די הארען פון דער וועלט,“ אנהייבענדיג מיט די מלכים און ענדיגענדיג מיט די גרויסע קאפיטאליסטען.

אווען, דער ענערגישער ענגלענדער און געניטער פראקטיקער־אונטערנעמער, האט ניט איינמאל געפרואווט צו מאכען אן אנהייב אין דער פארווירקליכונג פון זיינע געדאנקען. ער האט גערעכענט, אז דורך דער איינארדענונג פון קאמוניסטישע אסאציאציעס וועט מען קענען דערגרייכען דערצו, אז די מענטשהייט זאל איבעראניים דער־צויגען ווערען פאר א בעסערער ארדענונג; און ער אליין האט אויף פריוואטע מיטלען, הויפטזאכליך טאקע אויף זיינע אייגענע, געפרואווט גרינדען אזעלכע אסאציאציעס. און איטלעכס מאל פלעגט זיך עס אויסלאזען מיט א דורכפאל.

צווישען אווענס וויכטיגע היסטארישע פארדינסטען דארף מען רעכענען זיין באציהונג צו דער פראגע וועגען ארבעטס טאג. ער האט איינגעשטעלט בא זיך אויפ׳ן פאבריקע א פארקירצטען ארבעטס טאג, און האט דערמיט א סך געהאלפען צו פארשפרייטען דעם געדאנק וועגען דער נויטווענדיגקייט צו פארקירצען די ארבעט צייט. ער איז איינער פון די ערשטע ארויסגעטראטען אין דער פרעסע צו פארטיי־טיגען די מלוכה אריינמישונג אין אט דעם געביט, און האט זיך טעטיג באטייליגט אין דער אגיטאציע פון די 30־ער יארען פאר דער איינ־שטעלונג פון דער ארבעטס טאג דורכ׳ן געזעץ.

די אוטאפיסטען האבען די ערשטע אריינגעבראכט אין דער לי־טעראטור דעם געדאנק וועגען דער פארענדערליכקייט פון די געזעל־שאפטליכע פארמעס. פוריע און נאך פריהער פון אים באזאר, סען־סימאנס א תלמיד, האבען געמאלט אין זייערע ווערק ווי אזוי די געזעלשאפטליכע פארמעס בייטען זיך איינע נאך דער אנדע־רער. אבער די אוטאפיסטען האבען ניט געפרואווט צו פארבינדען זייערע אידעאלען מיט׳ן גאנג פון דער היסטארישער אנטוויקלונג, זיי האבען ניט געפרואווט דערווייזען, אז די כסדר׳דיגע ענדערונגען פון די

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

געזעלשאַפטליכע פאַרמעס דאַרפען פירען צו זייערע אידעאַלען. די אידעאַלען זיינען באַ זיי געווען אָפּגעריסען פון דער ווירקליכקייט.

די אוטאָפּיסטען זיינען געשטאַנען אַזוי ווייט פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט פון זייער צייט, אַז אין אָנהייב איז זייער איינפלוס אויף איר געווען גאָר אַ קנאַפּער.

די אַנטוויקלונג פון דער גרויסער מאַשין-פּראָדוקציע, פאַרשאַרפענדיג די ווירקונג פון קאָנקורענץ ביז גאָר, פאַרשנעלערט דעם אונטערגאַנג פון די קליין-בירגערליכע אונטערנעמונגען. קריגענדיג אַזאַ שאַרפען פיינליכען כאַראַקטער, מאַכט אַט דער פּראָצעס אַ תּל פון דער פריהערדיגער רוהיג-קאָנסערוואַטיווער פּסיכאָלאָגיע פון די קליין-בירגערליכע עלעמענטען פון דער געזעלשאַפט, און ער רופט אַרויס פון זייער זייט אַ רייע פאַרזוכען צו באַשיצען זייער עקאָנאָמישע עקזיסטענץ, צו שטערען דעם גרויס-קאַפּיטאַל אין זיין שטרעבונג צו פּראָלעטאַריזירען די קליינע פּראָדוצירער. די אויסדריקער פון אַט דער שטרעמונג אין געזעלשאַפטליכען לעבען זיינען געווען די קליין-בירגערליכע עקאָנאָמיסטען.

אַזוי ווי די קליין-בורזשואַזיע גופא פאַרנעמט אַ מיטעל-פּלאַץ, אַן איבערגאַנגס פונקט צווישען די הויפּט קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, זיינען אויך די עקאָנאָמישע אַנשויאונגען פון דער קליין-בירגערליכער שול אין געוויסע פּרטים מיטוועגס צווישען דער אַלטער פּאָליטישער עקאָנאָמיע און דער נייער.

ס י ס מ אָ נ ד י איז געווען אַ דם-שונא דער קאַפּיטאַליסטישער גרויס-פּראָדוקציע. ער האָט מער, איידער אימעצער אַנדערש, אָנגעוויזען און אונטערגעשטריכען די נעגאַטיווע רעזולטאַטען פון דער איינפירונג פון מאַשינעס. קליינע פּראָדוקציאָנס פאָרמעס איז געווען דער אידעאַל פון סיסמאָנדי. אַזוי ווי פרייע קאָנקורענץ פירט צו זייער מפּלה, פאַרזיכערענדיג דעם נצחון פון דער גרויס-פּראָדוקציע און די מאַשינעס, טרעט סיסמאָנדי אַרויס ענערגיש אַנקעגען פרייע קאָנקורענץ און באַשטעהט אויף דער נויטווענדיגקייט פון מלוכה אַריינמישונג. אין וואָס די מלוכה אַריינמישונג זאָל באַשטעהן, האָט ער קלאָר ניט דערקלערט.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אַט די זייט פון סיסמאָנדיס אָנשויאונגען — דער געדאַנק וועגען דער נויטווענדיגקייט אויפצוהאַלטען די קליין־פּראָדוקציע אַנקעגען דער גרויסער — איז געווען ניט נאָר אוטאָפּיש (פּאַרווירקליכען דאָס איז שוין ניט געווען קיין שום מעגליכקייט), נאָר אויך רעאַקציאָנער (אַן אָפּהאַלט אין דער אַנטוויקלונג פון דער גרויס פּראָדוקציע וואָלט גע־ווען אויך אַן אָפּהאַלט אין דער אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט).

אַ היפּשען היסטאָרישען אינטערעס האָבען סיסמאָנדיס אָנשוי־אונגען וועגען אינדוסטריעלע קריזיסען. לויט זיין מיינונג נאָך, קומען זיי פון דעם, וואָס די פּראָדוקציע שטימט ניט מיט'ן פאַרברויך. אַט די אומגלייכמעסיגקייט ווערט אַרויסגערופען פון דער גרויס־אינדוסט־ריע, וואָס, פון איין זייט, פאַרגרעסערט זי אומגעהייער די פּראָדוקציע, פון דער אַנדער זייט, פאַרקלענערט זי די קויף מיטלען פון דער באַפעל־קערונג, חרוב מאַכענדיג מיט איר קאָנקורענץ די קליינע פּראָדוצענטען און פאַרבייטענדיג די אַרבעטער מיט מאַשינעס. די טיפערע אורזאַך פון קריזיסען — די אומגעאָרגאַניזירטקייט פון דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציע — איז געבליבען אומבאַמערקט פון סיסמאָנדי.

פּ ר ו ד אָ ן האָט אויך, ווי סיסמאָנדי, באַטראַכט די געזעל־שאַפטליכע ווירטשאַפט פון אַ קליין־בירגערליכען שטאַנדפּונקט; צו דערזעלביגער צייט, ווי דער אווטאָר פון ברייטע פאַרוויקעלטע פּלענער וועגען איבערבויען די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דעם גייסט פון גלייכהייט, איז ער אַ פאַרזעצער פון די אַלטע פראַנצויזישע אוטאָ־פּיסטען (אָפּשיידענדיג זיך פון זיי דערמיט, וואָס אָנשטאָט „ברידער־ליכקייט" איז ער מער גענייגט אַוועקצושטעלען „געגענזייטיגקייט," דעם פּרינציפּ פון אויסטויש).

פּרודאָנס אוטאָפּישע פּלענער צייכענען זיך אויס מיט גרויס באַ־שטימטקייט און אַפילו מיט אַן אויסערליכער פּראַקטישקייט. אַ חוץ דער זאָרג אויפצוהאַלטען די אונטערגעהענדיגע קליין־פּראָדוקציע, טרעט דאָרט אויך אַרויס די שטרעבונג אומצוקערען דעם געפּראָלעטאַ־ריזירטען טייל פון דער געזעלשאַפט זיין פריהערדיגע עקאָנאָמישע זעלבשטענדיגקייט.

פּרודאָן האָט גערעכענט, אַז די הויפּט אורזאַך פון דער עקאָנאָ־

פאָליטישע עקאָנאָמיע

מישער אפהייגגיגקייט פון דעם ארבעטער קלאַס ליגט אין דער היינ־טיגער אָרגאַניזאַציע פון אויסטויש און קרעדיט. דער פראָדוצירער איז געצוואונגען שטענדיג אויסצוזוכען זיך אַ מאַרק פאַר זיין סחורה און אָפט לאַנג צו וואַרטען, ביז וואַנען ער קען זי אויסברייגגען; דער־ביי האַלטען די קליינע פּראָדוצירער ניט אויס די קאָנקורענץ און פאַר־לירען גרינג זייערע פּראָדוקציאָנס מיטלען; און פאַר די, מיט וועמען דאָס האָט זיך איינמאָל געטראָפען, איז באַ די איצטערדיגע געזעל־שאַפטליכע באַדינגונגען קיין שום מיטעל ניטאַ צוריק צו ווערען זעלב־שטענדיגע פּראָדוצירער — קרעדיט עקזיסטירט נאָר פאַר פאַרמעגליכע.

הייסט עס, מען דאַרף אָרגאַניזירען דאָס געשעפט פון קרעדיט און אויסטויש אויף אַזאַ'ן אופן, אַז, פון איין זייט, זאָל דער קליינער פּראָדוצירער אַלעמאָל קענען קריגען אַ גענוגענדיגע הלואה אויף אַ משכון פון זיין געשאַפענער סחורה, אַזוי אַז די צייטווייליגע אוממעג־ליכקייט אויסצוברייגגען עס זאָל ניט שטעלען בדלות זיין געשעפט, און פון דער אַנדער זייט, אַז אַן איינגעשטעלטער אומזיסטער קרעדיט זאָל איטלעכען ארבעטער געבען די מיטלען צו עפענען אַ זעלבשטענדיג געשעפט. דאַן וועלען אַלע זיין קליינינקע קאַפּיטאַליסטלעך, און בימ־לעכווייז וועט זיך איינשטעלען אַ האַרמאָניע פון אינטערעסען.

כדי צו דערגרייכען די אַלע צוועקען, דאַרף מען גרינדען אַ פאָלקס־באַנק, וואו איטלעכער פּראָדוצירער זאָל קענען קריגען אויף זיין סחורה אַ צייגעניש פאַר איר ווערט. אָט די צייגענישען האָבען צווישען די אַנטיילנעמער פון באַנק אַן אומגאַנג, אַזוי ווי געלט; מען קען דער־מיט צאָלען פאַר סחורה; דאָס איז — פאָלקס געלט. באַ אַזעלכע באַדינגונגען וועט באַ דער איינפירונג פון קליינע אונטערנעמונגען ניט זיין קיין שוועריגקייט איבער דעם וואָס עס פעלט קאַפּיטאַל. די וואַקסענדיגע מיטלען פון דער באַנק וועלען נאָכדעם געבען אַ מעגליכ־קייט צו אָרגאַניזירען אַן אומזיסטען קרעדיט אויך פאַר ארבעטער, וואָס ווילען עפענען אַ זעלבשטענדיג געשעפט.

די פּלענער זיינע האָט פּרודאָן געפּרואווט דורכפירען אין דער פּראַקטיקע; דער פאַרזוך האָט זיך אויסגעלאָזען מיט אַ פולשטענדיגען קראַך.

א. באַגראַנאָוו

דער עצם פון פּרודאָנס אוטאָפּיזם באַשטעהט אין דעם, וואָס ער האָט געהאָפט אָפּצושאָפן די עקאָנאָמישע גענענזאַצען דורך דער אָר־גאַניזאַציע נאָר פון דעם אויסטויש און קרעדיט, אין דער צייט וואָס אַט די געגענזאַצען קומען אַרויס פון דער אומגעאָרגאַניזירטקייט פון דער גאַנצער פּראָדוקציע. למשל, די איבערפּראָדוקציע און קריזיסען וואָלטען גאָר ניט אָפּגעשאָפט געווערען מיט דער פאַרווירקליכונג פון פּרודאָנס פּראָיעקטען.

אחוץ דעם, די געשיכטע גופא האָט פאַר'משפט צו אַ דורכפאַל איטלעכען פאַרזוך אויפצוהאַלטען אין דעם עקאָנאָמישען קאַמף די קליין־פּראָדוקציע אַנקעגען דער גרויסער, וואָס אַנטוויקעלט ניט אין אַן ערך העכער די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט.

פּרודאָנס אַנשויאונגען האָבען אַ לאַנגע צייט געהאַט אַ געוואַל־דיגען דערפאָלג צווישען דער אַרבעטער באַפעלקערונג פון פראַנקרייך. דאָס דערקלערט זיך דערמיט, וואָס פראַנקרייך איז אַ מדינה פון קליין־בירגערליכער פּסיכאָלאָגיע הויפּטזאַכליך. דער גרעסטער קלאַס לויט דער צאָל נאָך אין אַט דעם לאַנד זיינען די קליינע ערד־איינענטימער (נאָך באַ היינטיגען טאָג איז דאָרט פאַראַן עטלעכע מיליאָן זייערע). באַ וועמען דער געדאַנקען גאַנג מוז אומפאַרמיידליך זיין אַ קליין־בירגערליכער. עס איז גאַנץ פאַרשטענדליך, אַז אויך די אַרבעטער, וואָס זיינען אַליין אַרויס פון דער קליין־בורזשואזיע און האָבען געלעבט אין איר סביבה, האָבען זיך אויף אַ לאַנגער צייט דורכגעדרונגען מיט זייערע מיינונגען און שטרעבונגען.

וואָס שאַרפער עס שטויסען זיך צענויף אין לעבען די פּראַקטישע אינטערעסען פון פאַרשיידענע געזעלשאַפטליכע קלאַסען און גרופּעס, אַלץ דייטליכער טרעטען אַרויס אין זייער געגענזייטיגען קאַמף די אי־דעאָלאָגיעס פון די קלאַסען און גרופּעס. מיט דער צייט, האָבען אויף דער קלאַסישער שול עקאָנאָמיסטען, וואָס איז אויסגעוואַקסען אין דער אַטמאָספערע פון דעם אַנטוויקעלטען אינדוסטריעלען און האַנדעלס קאַפּיטאַל אין ענגלאַנד, אָנגעהויבען אָנפאַלען אויך די אידעאָלאָגען פון די גרויס־בורזשואזע קלאַסען אין ענגלאַנד, און אויך אין אַנדערע לענ־דער.

אַזוי, למשל, אין דער עפּאָכע פון דעם קאַמף וועגן די געטריידע־געזעצן, וואָס האָבן געשיצט די ענגלישע ערד־אַרבעט, זיינען די עקאָנאָמיסטן, וואָס זיינען געשטאַנען אויפ'ן צד פון די לענדלאָרדס, אַרויס מיט אַ שאַרפער קריטיק אַנקעגן דער לערע פון פרייער קאָנקורענץ, אָנווייזנדיק אין אַ סך פאַלן גאַנץ געלונגען אויף אירע שוואַכע זייטן.

אַפילו פאַר דעם אינדוסטריעלן קאַפּיטאַל פון די לענדער, וואָס זיינען געווען אַנטוויקלט ווייניקער פון ענגלאַנד, האָט די לערע פון דער קלאַסישער שול אין אַ סך פּרטים גאָר ניט געפּאַסט זיך.

אין דעם אָנהייב פון דעם 19־טן יאָרהונדערט איז פאַר דעם ערשט געבאָרענעם קאַפּיטאַליזם אין דייטשלאַנד געווען זעהר שווער די קאָנקורענץ מיט דער אַנטוויקלטער ענגלישער פּראָדוקציע. דער פרייער האַנדל איז געווען אַ דירעקטע שטערונג פאַר דעם פּראָגרעס פון דער דייטשער אינדוסטריע. עס האָט זיך געפאָדערט צו באַשאַפן גאָר באַזונדער גינסטיגע באַדינגונגען פאַר דער טעטיקייט פון די דייטשע קאַפּיטאַליסטן.

ל י ס ט האָט פאָרגעשלאָגן דאָס אַלטע, אויסגעפּרואווטע מיטעל פון די מערקאַנטיליסטן — פּראָטעקציאָניזם, הויכע גרעניץ אָפּצאָלן. דערביי איז ליסט'ן אויסגעקומען צו קעמפן מיט דער ליבעראַלער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, וואָס האָט געהאַט ניט ווייניק אָנהייענגער אין דייטשלאַנד. דאָס זיינען, מערסטענטייל, געווען פאָרשטעהער פון די אינטערעסן פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, פאַר וועמען פרייער האַנדל איז כמעט אַלעמאָל ווי געוואונטשען.

ל י ס ט ס גרונט הנחה איז געווען: „דער צוועק פון דער עקאָנאָמישער פּאָליטיק דאַרף זיין די פולע, אַלזייטיגע אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטן אין לאַנד.“

פון אָט דער הנחה דרינגט מען אַרויס, אַז אויב אין לאַנד הייבט זיך אָן אַ באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע, און די אויסלענדישע קאָנקורענץ שאַדט איר אַנטוויקלונג, מוז מען באַשיצן די אייגענע אונטערנעמער פון דעם אומגלייכן קאַמף, — באַשיצן מיט הויכע גרעניץ אָפּצאָלן. פאַר אַ דור אָדער צוויי וועט זיך עס ניט לוינען: זיי וועט

א. באַגדאַנאָוו

אויסקומען צו צאָלן טייער פאַר שלעכטע היימישע פּראָדוקטען אַנ־שטאָט צו קויפען ביליגע אויסלענדישע. דערפאַר וועלען אָבער די שפּעטערע דורות האָבען דעם נוצען פון אַן אַנטוויקעלטער אינדוסטריע. די גרעניץ אָפּצאָלען דאַרפען בּיסלעכווייז פאַרקלענערט ווערען, כּדי די היימישע אונטערנעמער זאָלען ניט קענען בּלייבען בּאַ דערזעלביגער נידעריגער טעכניקע; און ווען זיי וועלען שוין זיין בּכוח צו קאָנקור־רירען מיט די אויסלענדישע קאַפּיטאַליסטען, דאַן דאַרף דער פּראָ־טעקציאָניזם גאָר אויפהערען, לאָזען דעם אָרט פאַר פרייען האַנדעל.

ל י ס ט ' ן, הייסט עס, קומט שוין אויס אין זיין קאַמף מיט דער שול פון פרייער קאָנקורענץ צו שטעלען זיך אין אַ געוויסער מאָס אויף אַ ה י ס ט אָ ר י ש ע ן שטאַנדפּונקט, אויפ'ן שטאַנדפּונקט פון אַ נ ט װ י ק ל ו נ ג.

וואָס מער דער קרייז פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמישער וויסענ־שאַפט האָט זיך אויסגעשפּרייט אַריבּער די גרעניצען פון דעם ענגלי־שען קאַפּיטאַליזם, און וואָס מער די פּאַקטישע באַציהונגען פון פאַר־שיידענע לענדער, ענגלאַנד אַריינגערעכענט, האָבען זיך אין דעם אַנט־וויקלונגס פּראָצעס געענדערט, אַלץ שווערער איז געוואָרען פאַר די בּורזשואַזע עקאָנאָמיסטען איינצוהאַלטען זיך אויף דעם פריהערדיגען סטאַטישען שטאַנדפּונקט: דאָס לעבען גופא האָט זיי געצוואונגען כאָטש טיילווייז אויפצונעמען די אידייע פון אַנטוויקלונג.

אין די 30־ער יאָרען אין ענגלאַנד, אין די 40־ער יאָרען אין דייטשלאַנד קומט אויף די „היסטאָרישע" שול פון דער בורזשואַזער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. די גרעסטע אַנטוויקלונג האָט זי געקראָגען אין דייטשלאַנד. די וויכטיגסטע פאָרשטעהער אירע זיינען דאָרט גע־ווען: ר אָ ש ע ר, ק נ י ס, ה י ל ד ע ב ר אַ נ ט.

אַרויסגעהענדיג פון די אינטערעסען פון דעם דייטשען קאַפּיטאַל אין זייער צייט, האָבען אָט די עקאָנאָמיסטען, אין זייער קריטיקע פון די אַלטע לערעס, שוין מער ניט פאַרטיידיגט די מיינונג וועגען דער פולער האַרמאָניע פון אינטערעסען בּאַ אַ פרייער קאָנקורענץ, נאָר זיי האָבען געהאַלטען, אַז אַ פולשטענדיג ליבעראַלע אָרדענונג בּריינגט צו דער גרעסטער פּראָדוקציע און דער בעסטער פאַנאַנדערטיילונג, אין

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער אַנווענדונג פון דער אַנטוויקלונגס אידייע אין דער עקאָנאָמיקע איז אַט די שול געווען העכסט איינגעהאַלטען. אַט זיינען די גרונט הנחות, וואָס זי האָט פאַרטיידיגט אין דער וויסענשאַפט.

די עקאָנאָמישע אָרדענונג איז ניט קיין אומפאַרענדערליכע זאַך; זי איז עלול צו אַנטוויקלען זיך. דעריבער מוז מען זי שטודירען היס־טאָריש, און ניט נאָר סטאַטיש, — אין אירע ענדערונגען, און ניט נאָר ווי זי איז אין אַ געוויסען מאָמענט, אָדער ווי זי שטעלט זיך פאָר אין דער אַבסטראַקטער פאַנטאַזיע פון דעם עקאָנאָמיסט. דער מעטאָד פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע דאַרף זיין אַן אינדוקטיווער, הויפּטזאַכליך — אַ סטאַטיסטישער. אויספאָרשענדיג די נאַציאָנאַלע ווירטשאַפט, דאַרף מען זי באַטראַכטען ווי איין צוזאַמענגעזעצטע גאַנצע זאַך, און ניט ווי אַ פּשוט׳ע סומע פון פּריוואַטע ווירטשאַפטען; דעריבער איז ניט ריכ־טיג אָנצואווענדען צו דער נאַציאָנאַלער ווירטשאַפט די שלוסען, וואָס מען האָט באַקומען בּאַ דער אויספאָרשונג פון אַ פּריוואַטער ווירט־שאַפט, ווי דאָס האָבען געטאָן סמיט, ריקאַרדאָ און אַנדערע. ווייטער, אין דער עקאָנאָמישער אויספאָרשונג דאַרף מען האָבען אין זינען, אַז די פאָלקס ווירטשאַפט ווענדט זיך נאָך פון אַנדערע זייטען פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען — פון דער פּאָליטיק, דעם מנהג, די הער־שענדיגע באַגריפען און אַז. וו. מען דאַרף זיך אויך אָפּזאָגען פון דער מיינונג פון די אַלטע עקאָנאָמיסטען, אַז אין דער עקאָנאָמישער טעה־טיגקייט פירט זיך דער מענש נאָר לויט ווי עס פאָדערט זיין פּערזענ־ליכער אינטערעס: מען דאַרף האָבען אין זינען נאָך אַנדערע מאָטיווען, למשל, דאָס מאָראַלישע געפיהל.

אַט די אַנשויאונגען זיינען ווייט ניט שטענדיג פּראָגרעסיוו לגבי דער קלאַסישער שול פון סמיט — ריקאַרדאָ. למשל, די אָנערקענונג, אַז פאַר דער אויסטויש ווירטשאַפט זיינען אין דעם עקאָנאָמישען לע־בען פון די יחידים פאַראַן, אחוץ דעם פּערזענליכען אינטערעס, נאָך אַנדערע באַוועגענדיגע כוחות, דהיינו, כוחות פון אַ מאָראַלען כאַראַק־טער — אַט דאָס פאַרפּלאָנטערט נאָר דעם אַנאַליז; אין דער׳אמת׳ן, איז פאַר ריין אַלטרואיסטישע מאָטיוון, למשל, גאָר קיין פּלאַץ ניטאָ אין דעם אויסטויש לעבען, — זיי זיינען ווי געשמידט און קענען זיך

ארויסווייזן נאָר אין אויסנאַם פאַלן. צו די פּערזענליך־עגאָאיס־טישע געפיהלען און שטרעבונגען וואָלט מען געדאַרפט צוגעבען נאָך די **סאָציאַל־עגאָאיסטישע** אָדער קלאַסען געפיהלען, וואָס זיינען זעהר נאָהענט צו די ערשטע, און וואָס ווייזען זיך ווירקליך ארויס זעהר בולט אין דעם עקאָנאָמישען לעבען און האָבען אַ גע־וואַלדיגע באַדייטונג אין זיין אַנטוויקלונג.

אַ סך מער אויסגעהאַלטען און אין אַ פּולערער מאָס, איידער די „היסטאָרישע" שול, פירט דורך דעם היסטאָרישען שטאַנדפּונקט אין דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט **ראָדבערטוס פאָן יאַגע־צאָוו**.

אַליין אַ רייכער פּרייסישער פּריץ, אַ געוועזענער מיניסטער, איז ראָדבערטוס אייגענטליך געווען דער אידעאָלאָג פון די דייטשע אַגראַ־ריער פון יענער צייט. און עס איז דערצו גאָר קיין סתירה ניט געווען מצד דער אייגענאַרטיגער שאַטירונג פון עקאָנאָמישען ראַדיקאַליזם, וואָס זעהט זיך אָן אין די ווערק פון ראָדבערטוס'ן. די געגענזאַצען צווישען די אינטערעסען פון די נאָך האַלב־פעאָדאַלע ערד־אייגענטי־מער און די אינטערעסען פון די קאַפּיטאַליסטען, וואָס זיינען שאַרף ארויסגעטראָטען אין דעם לעבען פון דייטשלאַנד, האָבען גרינג גע־קענט אויפציהען אין דעם אידייען פאַרשטעהער פון דער ערשטער גרופּע אַ גענייגטקייט ענערגיש צו קריטיקירען די באַציהונגען פון קאַ־פּיטאַל; און די אינטערעסען פון דעם אַרבעטער קלאַס, וואָס זיינען נאָך דאַן ניט געווען אין אַזאַ שאַרפער סתירה צו די אינטערעסען פון די אַגראַריער, האָבען געקענט דינען פאַר אַ באַקוועמען שטיץ־פּונקט באַ אַזאַ קריטיק. אחוץ דעם, ראָדבערטוסעס עקאָנאָמישער ראַדיקאַ־ליזם פאַרגעהט גאָר ניט, אין דער'אמת'ן גערעדט, אַזוי ווייט ווי ביז צו זיין דירעקט־פּראַקטישער פּראָגראַמע.

אין דעם אַנאַליז פון די עקאָנאָמישע באַציהונגען שטיצט זיך ראָדבערטוס דורכאויס אויף ריקאַרדאָ'ס טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט. אַ באַזונדער וויכטיגען היסטאָרישען ווערט האָבען ראָדבערטוסעס אַר־בעטען מכח דער פראַגע וועגען דער צעטיילונג פון דער נאַציאָנאַלער הכנסה צווישען די געזעלשאַפטליכע קלאַסען.

דער נאַציאָנאַלער איינקונפט צעפאַלט זיך, לויט ראָדבערטוס'ן, אויף אַרבעטס לוין און „רענטע אין אַלגעמיין" (ד.ה. דער איבער־פּראָדוקט). ראָדבערטוס אַנערקענט, אַזוי ווי ריקאַרדאָ, אַז דער אַר־בעטס לוין ווערט באַשטימט דורך דעם קאָסט פון דעם אַרבעטערס נויטיגע לעבענסמיטלען; נאָר, אויספאַרשענדיג די פאַקטען, קומט ראָד־בערטוס צו גאָר אַנדערע שלוסען וועגען דעם אַרבעטס לוין, איידער ריקאַרדאָ.

ריקאַרדאָ, האַלטענדיג מיט מאַלטוס'ן, אַז די פּראָדוקטיוויטעט פון ערד־אַרבעט ווערט מיט'ן גאַנג פון דער אַנטוויקלונג אַלץ קלענער, דרינגט פון דעם די אומפאַרמיידליכקייט פון א העכערונג פון דעם אַרבעטס לוין אין געלט: דער ווערט און נאָכדעם אויך די פּרייזען פון דעם אַרבעטערס לעבענסמיטלען, וואָס ווערען הויפּטזאַכליך געשאַפען אין דער דאָרפס ווירטשאַפט, מוזען שטייגען. ראָדבערטוס, שטיצענ־דיג זיך אויף די באָאָבאַכטונגען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען ביז אים, און אויף דער אַגראָנאָמישער ווירטשאַפט פון זיין צייט, דער־ווייזט אַז אַזאַ בליק איז פאַלש דורכאויס: די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט שטייגט אויך אין דער דאָרף ווירטשאַפט, אַזוי ווי אין דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע, הגם ניט אַזוי שנעל. פון דאַנען דאַרף אַרויסקומען א שטענדיגע פאַרקלענערונג פון דעם ווערט פון אַרבעטס קראַפט. אַזוי קומט אויס, אַז דער חלק לפי־ערך פון דעם אַרבעטער קלאַס אין דעם גאַנצען נאַציאָנאַלען איינקונפט ווערט, מיט'ן פּראָגרעס פון דער טעכניקע, אַלץ קלענער, און די „רענטע" ווערט גרעסער. די ניט גלייכמעסיגקייט אין דער פאַנאַנדערטיילונג ווערט פאַרשטאַרקט.

אין אָט דער וואַקסענדיגער ניט גלייכמעסיגקייט פון דער פאַנאַנ־דערטיילונג זעהט ראָדבערטוס די הויפּט סתירה פון דער קאַפּיטאַליס־טישער סיסטעמע און דעם קוואַל פון אַלע אַנדערע סתירות אין איר. אָט דער געדאַנק ליגט אין דעם גרונט פון זיין טעאָריע פון קריזיסען, וואָס איז זעהר ענליך צו דער טעאָריע פון סיסמאָנדי. די כסדר'־דיגע פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע, וואָס געהט צוזאַמען מיט א לפי־ערכ'דיגער פאַרקלענערונג פון דעם אַרבעטס לוין, מוז פירען דערצו, אַז דער אַנבאָט פון סחורות אויפ'ן מאַרק און די קויף־קראַפט

א. באָגדאַנאָוו

פון דער נאַציע זאָלען ארוים פון גלייכגעוויכט: אויפ'ן מאַרק איז פאַר־ראַן א סך מער סחורות, איידער עס איז בכוח צו קויפען די גאַנצע נאַציע, וואו דער ארבעטער קלאַס איז דער הויפּט געברויכער. דאַן צעשפּילט זיך א קריזיס. אַזוי זעהען מיר, אַז ראָדבערטוס, פּונקט אַזוי ווי סיסמאָנדי, דערגרייכט ניט ביז צו דער הויפּט אורזאַך פון איבער־פּראָדוקציע — דעם ניט געאָרגאַניזירטען כאַראַקטער פון דער געזעל־שאַפטליכער ארבעטס צעטיילונג, נאָר ער שטעלט זיך אָפּ אויף אַן אורזאַך א טיילווייזער, וואָס איז אליין א רעזולטאַט; וואָרים ווען מען זאָל אפילו איינגאַנצען אָפּשאַפען אַט די אורזאַך, נאָר עס זאָל איבער־בלייבען דער אויסטויש און קאָנקורענץ, וועט אַלץ טאַקע קיין זאַך ניט שטערען דער איבערפּראָדוקציע.

מכח ערד־רענטע זאָגט זיך ראָדבערטוס ארויס אַזוי. אין דער ערד־ארבעט איז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל לפי־ערך גרעסער איי־דער אין אַנדערע אינדוסטריעלע צווייגען, הייסט עס אויך דער מער־ווערט איז דאָרט גרעסער: — אַט דער עודף פאַרוואַנדעלט זיך אין ערד־רענטע. אַט די מיינונג שטיצט זיך אויף א ניט ריכטיגער אַנווענ־דונג פון דער טעאָריע פון ארבעטס־ווערט: אין דער קאַפּיטאַליסטי־שער עפּאָכע ווערען די פּרייזען פון באַזונדערע סחורות, ברויט אריינ־גערעכענט, ניט באַשטימט ד י ר ע ק ט דורך זייער ארבעטס־ווערט, און ווען עס וואָלט ניט געווען קיין ערד־רענטע, וואָלט די פּראָדוקציע פון ברויט, ניט קוקענדיג אויף דעם גרויסען מערווערט, געבראַכט נאָר דעם געוויינטליכען פּראָפיט, אויפ'ן גרונט פון די געזעצען פון קאָנ־קורענץ.

א וויכטיגען היסטאָרישען פאַרדינסט האָבען די ארבעטען פון ראָדבערטוס'ן וועגען דער פראַגע מכח דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון די געזעלשאַפטליכע פאָרמען. די היסטאָריש־פילאָזאָפישע מיי־נונגען, וואָס ליגען אין גרונט פון אַט די ארבעטען, זיינען אָביסעל ניט קלאָר. אַמאָל איז ער דאַכט זיך גאָר גרייט מודה צו זיין, אַז די רעכטס באַציהונגען זיינען אָפּהייענגיג פון די פּראָדוקציאָנס באַציהונגען, — ער זאָגט, למשל, אַז „די רעכטס אידייע און די עקאָנאָמישע נויטווענדיג־קייט געהען פון לאַנג אַן האַנט אין האַנט"; אָבער אין די מערסטע פאַ־

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

לען איז ער, פּאַרקערט, מער גענייגט צו דערקלערען די געזעלשאַפטליך־עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג דורך דער אַנטוויקלונג פון דער רעכט אי־דייע. אין זיין אַרבעט וועגען דעם איבערגאַנג פון ריין שקלאַפעריי צו קאָלאָנאַט שטעהט ער מער אויפ׳ן ערשטען שטאַנדפּונקט, אויסדריי־קענדיג דעם געדאַנק, אַז דער איבערגאַנג איז געווען אַ רעזולטאַט פון דעם טעכנישען פּראָגרעס אין ערד־אַרבעט. ער ווייזט אויך אָן, אַז די שקלאַפעריי אַליין פאָדערט אַ געוויסע אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקטי־וויטעט פון אַרבעט, אַז זי איז מעגליך נאָר בא ערד־אַרבעטערשע פעל־קער.

דער פּראָצעס פון דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט שטעלט זיך פאַר ראָדבערטוס׳ן אין אַזא געשטאַלט. אין דער עפּאָכע פון שקלאַפעריי — די ערשטע תקופה פון אַנטוויקלונג — זיינען ניט נאָר די געצייג און די מאַטעריאַלען, נאָר אפילו דער אַרבעטסמאַן גופא אַ פּריוואַט אייגענטום און אַ קאַפּיטאַל. אין דער עפּאָכע פון געדונגע־נער אַרבעט — די צווייטע תקופה — איז שוין דער אַרבעטער מער ניט קיין פּריוואַט אייגענטום, קיין קאַפּיטאַל, אָבער ער פאַרמאָגט ניט קיין קאַפּיטאַל, ער קען ניט זיין קיין זעלבשטענדיגער פּראָדוצירער, און דעריבער איז ער, פאַקטיש, ניט פריי; אַזוי קומט אויס נאָך ראָד־בערטוס׳ן, אַז געדונגענע אַרבעט איז נאָר אַ נייע, מילדערע פאָרמע פון קנעכטשאַפט. די דריטע תקופה כאַראַקטעריזירט ראָדבערטוס מיט אַ קאָלעקטיווען געזעלשאַפטליכען אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס מיט־לען און מיט דער פולשטענדיגער באַפרייאונג פון די פּראָדוצירער פון מאַטעריעלער אָפּהייננגיגקייט. דער איבערגאַנג צו אָט דער תקופה איז אַ לאַנגזאַמער און אַ שטופּענווייזער און דאַרף זיך פאַרענדיגען, לויט ראָדבערטוס׳ן, אין דער מער אָדער ווייניגער ווייטער צוקונפט — אין אַ יאָר פינפהונדערט אַרום; און דער כח, וואָס אים איז באַשערט דאָס דורכצופירען, איז דער שטאַט, — אַ כאַראַקטעריסטישער שטריך פון ראָדבערטוס׳עס וועלט־אַנשויאונג, וואָס שיידט אים אָפּ שאַרף פון די וויסענשאַפטליכע סאָציאַליסטען, וואָס זעהען אַזא כח אין דער אַרבע־טער באַוועגונג.

אחוץ די אַלגעמיין טעאָרעטישע באַטראַכטונגען, האָט ראָדבער־

א. באָגדאַנאָוו

טוס פאַרגעשלאָגען אויך א פּראַקטישע פּראָגראַמע פון רעפאָרמע פאַר דער נאַהענטסטער צוקונפט. אָט די פּראָגראַמע איז דורכגעדרונגען מיט א גייסט פון געמעסיגטקייט און מיט א גלויבען אין דער אַלמעכ־טיגקייט פון דעם שטאַט, און אחוץ דעם צייכענט זי זיך אויס מיט איר געוואַלדיגען אוטאַפּיזם. אין תוך באַשטעהט זי אָט אין וואָס: אזוי ווי די גרונט אורזאַך פון אלע סאָציאַלע צרות באַשטעהט אין דער שטענדיגער פאַרקלענערונג פון דעם חלק פון דעם ארבעטער קלאַס אין דער נאַציאָנאַלער הכנסה, דאַרף מלוכה שטערען אין אזא פאַרקלענע־רונג. זי דאַרף באַשטימען דורך א געזעץ, וואָס פאַר א חלק פון דעם ווערט פון דער געשאַפענער סחורה מע דאַרף אָפּגעבען דעם ארבעטער, וואָס — דעם אייגענטימער פון קאַפּיטאַל, פון ערד (דערביי וואָלטען די ערד־אייגענטימער אויך געכאַפּט א טובה, וואָרים זיי וואָלטען זיך נע־ראַטעוועט פון דער רעלאַטיווער פאַרקלענערונג פון דער אגריקולטור־רעלער רענטע אין דעם אלגעמיינעם סכום פון דער נאַציאָנאַלער הכנסה. א זאַך וואָס מען האָט שוין דאָן אָנגעהויבען צו באַמערקען). כדי צו פאַרווירקליכען אָט דעם פּלאַן, דאַרף מלוכה פּינקטליך באַשטימען דעם ארבעטס־ווערט פון איטלעכען פּראָדוקט און שטענדיג האַלטען אַן אויג אויף די ענדערונגען פון אָט דעם ווערט. מען קען זיך גרינג פאָר־שטעלען, מיט וואָס פאַר א געוואַלדיגע שוועריקייטען און סכנות פאַר דער מלוכה עס וואָלט געווען פאַרבונדען די פאַרווירקליכונג פון אזא פּראָיעקט.

להיפוך צו די אָנשויאונגען פון ראָדבערטוס'ן זיינען אין א גע־וויסער מאָס די מיינונגען פון הענרי דזשאָרדזש, אן אַמעריקאַנער עקאָנאָמיסט, וואָס איז ארויסגעטראָטען אין דעם יאָר 1879. הענרי דזשאָרדזש, אן אידעאָלאָג פון דעם שנעל וואַקסענדיגען אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אין די פאַראייניגטע שטאַטען, חזר'ט איבער אין א סך פּרטים די תורה פון די פיזיאָקראַטען; פּונקט אזוי ווי יענע זיינען אויפגעשטאַנען אנקעגען די פּריווילעגיעס פון די העכערע קלאַ־סען ערד־אייגענטימערס, איז ער אויך אַן אַנטשלאָסענער געגנער פון ערד־רענטע און פּריוואַטען ערד־אייגענטום בכלל. דזשאָרדזשע'ס פּראַקטישע פּראָגראַמע איז א סך א ראַדיקאַלערע, איידער די פּראָג־

ראמע פון די פיזיאָקראטען: ער פאָדערט ניט אַז „איינציגען ערד שטייער,“ נאָר אַז די ערד זאָל ווערען אַ נאַציאָנאַל אייגענטום — אַ „נאַציאָנאַליזירונג“ פון דער ערד. אויך די טעאָרעטישע הנחות פון דזשאָרדזש'ן זיינען זעהר ענליך צו די הנחות פון די פיזיאָקראטען; אַזוי, למשל, דערקלערט ער „פּראָצענט“ פון קאַפּיטאַל דורך דער פּראָדוקטיווער קראַפט פון דער ערד. צווישען די בורזשואזע קלאַסען אין אַמעריקע און דערהויפּט אין ענגלאַנד האָט די לערע פון דזשאָרדזש'ן געפונען אַ סך אָנהייגער. אין דעם בורזשואזען שטאַט וואָלט די נאַציאָנאַליזירונג פון דער ערד שטאַרק פאַרגרעסערט די מאַכט פון דער גרויס־בורזשואזיע, די עקאָנאָמישע — אָפּשאַפענדיג די ערד־אייגענטימערשע עקספּלואַטאַציע פון די קאַפּיטאַליסטען, — און אויך די פּאָליטישע — אָפּשאַפענדיג די פּאָליטישע קאָנקורענץ פון די אַגראַריער מיט דער בורזשואזיע.

ווען די אַלטע פּאָליטישע עקאָנאָמיע האָט אין איר ווייטערדיגער אַנטוויקלונג אויפגעהערט צו דינען די אינטערעסען פון דער בורזשואזיע, וואָס אירע אידעאָלאָגען האָבען אָוועקגעלייגט דעם פונדאַמענט פון אָט דער וויסענשאַפט, דאַן האָט זיך פון דער וויסענשאַפט אָפּגעטיילט אַ באַזונדערע זייטיגע צווייג, וואָס איר כאַראַקטעריסטישער שטריך איז גראַד צו דינען אָט די אינטערעסען.

די באַדערפעניש צו פעלשען די וויסענשאַפט איז געקומען ערשט אין דעם 19־טען יאָרהונדערט. די עקאָנאָמיסטען, וואָס זיינען געוועזען געוואוינט זיך סומך צו זיין אויף די אומפאַרענדערליכע, אייביגע געזעצען, וואָס זייערע פאַרגעהער האָבען אַנטדעקט, האָבען דערפיהלט, אַז אָט די געזעצען בייטען זייער כאַראַקטער און די ריכטונג פון זייער ווירקונג אויף די מענטשליכע מוחות. די אומפאַרענדערליכקייט פון די אַלטע עקאָנאָמישע געזעצען איז פאַרטונקעלט געוואָרען, עס איז דערוויזען געוואָרען, אַז דאָס זיינען געזעצען פאַר אַ באַשטימטער תקופה פון אַנטוויקלונג, און ווי געזעצען פון אָט דער תקופה זיינען זיי זיך סותר. דאַן איז געקומען די צייט פון די וואולגאַרע עקאָנאָמיסטען. באַ זיי אונטער די הענט איז די וויסענשאַפט פאַרוואַנדעלט

א. באָגדאַנאָוו

געוואָרען אין איר איינענעם היפוך. לאָמיר ברייננען עטליכע בייר־שפּילען פון דעם.

פּעטי־ריקאַרדאָ׳ס טעאָריע פון אַרבעט־ווערט לערנט אונז, אַז דער געברויך־ווערט פון אַ סחורה ווערט באַשטימט דורך דעם סכום אַרבעט וואָס אין איר ליגט. האָבען פון דעם די ענגלישע אוטאָפּיסטען געדרונגען, אַז דער לוין פאַר דער אַרבעט דאַרף זיין דער ווערט פון דעם גאַנצען פּראָדוקט (אַ טעות, וואָס שטאַמט פון דעם וואָס מע צעמישט אַרבעט מיט אַרבעטס־קראַפט: דער אַרבעטער פאַרקויפט, איינענטליך, ניט זיין אַרבעט, נאָר זיין אַרבעטס־קראַפט, און דערפאַר דאַרף ער קריגען, בא קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, דעם ווערט פון זיין אַרבעטס־קראַפט און ניט דעם ווערט פון דעם פּראָדוקט פון זיין אַרבעט). אַפּלייקענען אַט דעם שלום האָבען די וואולגאַרע אַפּאָלאָגעטען (פּאַרטיידיגער) ניט געקענט, מחמת זיי האָבען אויך ניט געוואוסט דעם חילוק צווישען אַרבעט און אַרבעטס־קראַפט. האָבען זיי אָנגעהויבען אָפּצולייקענען די טעאָריע גופא פון אַרבעטס־ווערט.

ווען אין ענגלאַנד איז געזעצגעבעריש איינגעשטעלט געוואָרען אַ 12־שעה׳דיגער אַרבעטס־טאָג, און די סאָציאַל־עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג האָט נאָכדעם אַרויסגעשטעלט די פראַגע וועגען אַ ווייטערדיגער פאַרקירצונג פון דעם אַרבעטס־טאָג, האָט די מערהייט אונטערנעמער געפונען, אַז אויב אַ נייער געזעץ אַזאַ זאָל דורכגעהן, וועלען דערפון ליידען זייערע אינטערעסען. די „וויסענשאַפט“, אין דער פּאַרשוין פון דעם פּראָפעסאָר פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע ס ע נ י אָ ר, איז גלייך אַרויסגעטראָטען מיט אַ באַהויפּטונג, אַז דער פּראָפיט ווערט געשאַפען אין דער לעצטער, דער 12־טער שעה פון דעם אַרבעטס טאָג.

סעניאָרס טענות זייגען געווען זעהר פּשוט׳ע. לאָמיר זאָגען, אַז די לייווענט, וואָס אַן אַרבעטער וועבט אויס אין אַ 12־שעה׳דיגען אַרבעטס טאָג, קאָסט 7 רובל 20 קאָפּ.; הייסט עס, אַז איטלעכע שעה אַרבעט ער אויס לייווענט פאַר 60 קאָפּ. דער קאַפּיטאַליסט אָבער גיט אויס אויף שפּין־פּאָדים און געצייג 6 רובל, אויף לוין פאַר דעם אַרבעטער 60 קאָפּ.; דער פּראָפיט איז בסך־הכל 60 קאָפּ. איז דאָך קלאָר, אַז אָט דער פּראָפיט איז באַשאַפען געוואָרען אין דער

לעצטער, דער 12־טער שעה, און אויב מען זאָל אראָפּנעמען אָט די שעה, וועט דער פאַבריקאַנט בלייבען מיט גאָרנישט.

דער אָפּאָנענט פאַרזעהט דאָ גאָר אינגאַנצען דעם פאַקט, אז דער נ י י ע ר ווערט, וואָס דער אַרבעטער האָט דאָ באַשאַפען, טרעפט אָן ניט 7 רובל 20 קאָפּ., נאָר בסך־הכל 1 רובל 20 קאָפּ., מחמת 6 רובל איז דאָך גאָר דער ווערט פון דעם מאַטעריאַל מיט די געצייג, וואָס געהט אַריין ווי אַ חלק אין דעם ווערט פון דער סחורה — לייוונט. הייסט עס, אין אַ שעה ווערט באַשאַפען נייע ווערט בסך־הכל אויף 10 קאָפּ.; און אויב מען זאָל דעם אַרבעטס טאָג פאַרקירצען אויף אַ שעה, און דער לוין זאָל בלייבען ווי פריהער, וועט דער פּראָפיט ווערען קלענער טאַקע ניט מער ווי אויף 10 קאָפּ. — אַנשטאָט 60 קאָפּ. וועט בלייבען 50 קאָפּ. אין דער'אמת'ן, אויב אויף 12 שעה גיט דער קאַפּיטאַליסט דעם אַרבעטער געצייג און מאַטעריאַל פאַר 6 רובל, הייסט עס, אַז אויף איין שעה דאַרף מען האָבען די זאַכען פאַר 50 קאָפּ., און אויף 11 שעה — פאַר 5 רובל 50 קאָפּ. אינאיינעם מיט די 60 קאָפּ. אַרבעטס לוין מאַכט עס אוים 6 רובל 10 קאָפּ.; דאָס איז די סומע פון דעם קאַפּיטאַליסטס הוצאות. סחורה וועט דערביי אויסגעאַרבעט ווערען מיט 1/12 ווייניגער ווי פריהער, ד. ה. ניט פאַר 7 רובל 20 קאָפּ., נאָר פאַר 6 רובל 60 קאָפּ. הייסט עס, דער פּראָפיט וועט זיין — 6 רובל 60 קאָפּ. מינוס 6 רובל 10 קאָפּ. — בלייבט 50 קאָפּ. און סעניאָר האָט אַפנים גערעכענט, אַז אויף אַן 11־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג וועט אויך אָוועקגעהן פאַר 6 רובל מאַטעריאַל און געצייג, אַזוי ווי פריהער; דאַן וואָלט קיין פּראָפיט גאָר ניט געבליבען.

אגב, די וואולגאַרע עקאָנאָמיע פלעגט שטענדיג זעהן אויסצוגעפינען פאַרשיידענע מאָראַלישע באַרעכטיגונגען פאַר דעם פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען. איינע פון די געוויינטליכע טענות איז געווען, אַז פּראָפיט איז אַ באַלוינונג דעם קאַפּיטאַליסט פאַר „איינהאַלטען זיך". דער קאַפּיטאַליסט וואָלט געקענט אויפעסען, פאַרטרינקען זיין קאַפּיטאַל, אָבער ער האַלט זיך אָפּ דערפון, ער באַנוצט זיין קאַפּיטאַל אויף אַ פּראָדוקטיווען צוועק און ברייננט דערמיט נוצען דער געזעל־

שאַפט. הייסט עס, זיין איינהאַלטען זיך איז אַ פאַרדינסט, פאַר וואָס עס קומט אים שכר.

און דער׳אמת׳ן, אַן איינצעלנער קאַפּיטאַליסט קען זיין קאַפּיטאַל צעטרענצלען, אָבער צי קען דאָס טאָן דער ק ל אַ ס קאַפּיטאַליסטען? פאַר אים באַשטעהט דער קאַפּיטאַל אין פּ ר אָ ד ו ק צ י אָ נ ס מ י ט ל ע ן, און אויסבריינגען זיי אינגאַנצען, ד. ה. אויסבייטען זיי אויף געברויך זאַכען איז לחלוטין אוממעגליך; וואָרים ווער וואָלט עס געקויפט אַט די אַלע פּראָדוקציאָנס מיטלען, ווען דער גאַנצער קלאַס קאַפּיטאַליסטען זאָל ווי איין מענטש מיט אמאָל „ווערען צעלאַזען“? און בכלל, עס איז גאַנץ מאָדנע צו טענה׳ן, אַז אַ מענש „גיט זיך אָפּ מיט פּרישות“, אין דער צייט וואָס ער ניצט אויס זיין אייגענטום, כדי אריינצוקריגען פּראָפיט.

כדי צו כאַראַקטעריזירען די באַציהונג פון דער וואולגאַרער פּאָליטישער עקאָנאָמיע צו די אַרבעטער, וועלען מיר בריינגען אַ ציטאַטע פון איינעם אַ פראַנצויזישען עקאָנאָמיסט.

„אין דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע ווערט דער אַרבעטער באַטראַכט ניט מער, ווי אַ גרונט קאַפּיטאַל, וואָס דאָס לאַנד האָט אָנגעזאַמעלט, געבענדיג די מיטלען פאַר דער אויסבילדונג און פולער אַנטוויקלונג פון דעם אַרבעטערס כחות. אין דער שייכות צו דער פּראָדוקציע פון רייכטימער, דאַרף מען קוקען אויף דעם אַרבעטער ווי אויף אַ מאַשינע, וואָס כדי אויפצובויען זי האָט מען אויסגעגעבען אַ געוויסען קאַפּיטאַל, און אַט דער קאַפּיטאַל הייבט אָן אריינצוטראָגען פּראָצענטען פון דעם מאָמענט אָן, ווען דער אַרבעטער ווערט אַ ניצליכער פאַקטאָר אין דער אינדוסטריע“.

נאָך ווייטער פאַרגעהט איינער פון די רוסישע אַפּאָלאָגעטען. וועגען דער וויסענשאַפטליכער טעאָריע, וואָס בריינגט אַרויס, אַז דער מערווערט ווערט באַשטימט פון דעם עודף געזעלשאַפטליך־פּראָדוקטיווער אַרבעט, וואָס שטייגט אַריבער דעם סכום אַרבעט וואָס פּראָדוצירט די לעבענסמיטלען פון די פּראָדוצירער, באַמערקט ער: „אַרבעטס־בהמות אָדער מילך־בהמות אַרבעטען אויס, זיכער, מער פּראָדוקטען, איידער וואָס עס קאָסט דעם באַלעבאָס זיי אויסצוהאַלטען, הייסט עס

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

זיי באַשאַפֿען מערוועט אויף דיזעלביגע יסודות ווי די מענטשליכע אַרבעטס קראַפֿט... אין דער צייט פֿון, לאָמיר זאָגן, א האַלבען אַר־בעטס טאָג דעקט א פֿערד א געוויסען חלק פֿון זיין ווערט אין געלט איינאַיינעם מיט די הוצאות אויף אויסצוהאַלטען אים, און די אַנדער העלפֿט פֿון דער טעגליכער אַרבעט גהעט אינגאַנצען לטובת דעם באַלע־באַס, שאַפֿענדיג פֿאַר אים מערווערט..." פֿאַרוואַנדלענדיג אַזוי די הויז־בהמות אין א פּראָדוקטיווען געזעלשאַפֿטליכען קלאַס, וואָס שיידט זיך ניט אפֿ אין עצם פֿון געדונגענע אַרבעטער, גהעט ער ווייטער מיט דערזעלביגער לאָגיקע און זאָגט די אייגענע זאַך וועגען מאַשינעס. אַז „ווען מען פֿאַרבייט די אַרבעטער מיט מאַשינעס, איז גאָר ניטאָ וואָס צו ריידען מכח אַן אַנוואָר פֿון די מעלות, וואָס זיינען פֿאַרבונדען מיט דער פֿריהער דערמאַנטער אייגענשאַפֿט פֿון מענטשליכער אַרבעטס־קראַפֿט" (ד. ה. מיט דער פֿייהיגקייט אין דעם פּראָצעס פֿון אַ ר ב ע ט צו באַשאַפֿען ווערטען; באַ אַן אַפּאָלאָגעט „האָרעווען", אַפּנים, מאַ־שינעס אויך.) — דער אויסטויש־פֿעטישיזם דערגעהט דאָ אַזוי ווייט, אַז ער ווערט כמעט פֿאַרוואַנדעלט אין זיין אייגענעם היפּוך — אין דעם נאַטוראַלען פֿעטישיזם.

אונטער דעם איינפֿלוס פֿון דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער אַנט־וויקלונג און דער אַנטוויקלונג פֿון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפֿט האָט די שול פֿון גראָבער אַפּאָלאָגיע געמוזט אָפּטרעטען דעם פּלאַץ פֿאַר דער שול פֿון קאָמפּראָמיס. די פֿאַרשטעהער פֿון אָט דער נייער שול זיינען מערסטענס פּראָפֿעסאָרען פֿון פּאָליטישער עקאָנאָמיע, — מענטשען, וואָס זיינען מחמת זייער מיטעלער געזעלשאַפֿטליכער לאַגע פּסיכאָלאָגיש מער גענייגט אויסצודריקען די שטרעבונגען צו א קאָמ־פּראָמיס. עקאָנאָמיסטען פֿון א מער פֿאַרביסענער קאָנסערוואַטיווער שאַטירונג האָבען דער נייער שול געגעבען אַן אומגערעכטע צונעמעניש „קאַטעדער־סאָציאַליסטען"; די שול אַליין רופֿט זיך די „רעאַליסטי־שע", „סאָציאַל־רעפֿאָרמאַטאָרישע", „היסטאָריש־עטישע" און ד. גל. דער נאָמען „קאַטעדער־רעפֿאָרמיסטען" וואָלט פּינקטליכער אויסגע־דריקט דעם עצם פֿון אָט דער ריכטונג.

אין זייערע טעאָרעטישע גרונט הנחות זיינען די „קאַטעדער־

רעפאַרמיסטען" ווינציג וואָס אָפּגעשיידט פון דער דייטשער היסטאָרי־שער שול פון די 40־ער יאָרען. אַ סך זייערע דערלאָזען איז אַ גרע־סערער מאָס די מעגליכקייט פון אַ היסטאָרישער ענדערונג אין די געזעלשאַפטליכע פאָרמעם. אַ סך שטרייכען אונטער ספּעציעל די עקאָנאָמיש אָרגאַניזאַטאָרישע באַדייטונג פון די אַלגעמיינע מלוכה אינטערעסען — אַ קראַפט, וואָס ד אַ ר ף , ק ע ן און ו ו ע ט ו ו ע ל ע ן פאַרווירקליכען די פאָדערונגען פון געזעלשאַפטליכער גערעכטיגקייט, און ניט די שטרעבונגען פון קלאַסען. די מערהייט גיט צו אַ בעזונדער גרויסע באַדייטונג דער אנערקענונג פון דער זעלב־שטענדיגער און וויכטיגער ראָלע, וואָס עס שפּילען אין עקאָנאָמישען לעבען די מאָראַלישע אַלטרואיסטישע געפיהלען און שטרעבונגען, ווי זיי מיינען (פון דאַנען נעמט זיך דער נאָמען פון דער שול — „היס־טאָריש־עטישע").

אין די פּראַקטישע פּראָגראַמעם פון די קאַטעדער־רעפאָרמיסטען געפינט מען אַ גרויסע פאַרשיידענאַרטיגקייט פון מיינונגען. די „רעאַ־ליסטען" זיינען בכלל אָנהייננער פון סאָציאַלע רעפאָרמעם; אַזוי אָבער ווי גראָד אויף אָט דעם געביט זעהט זיך אָן אַמשטאַרקסטען דער כאַראַקטער פון דער שול ווי פון אַ קאָמפּראָמיס שול, איז גאַנץ פאַרשטענדליך, אַז וועגען דער פראַגע, אויף ווי ווייט רעפאָרמעם זיינען ווינטשענסווערט, געהען די פאַרשיידענע פאַרשטעהער פון דער שול ניט גלייך ווייט. איינע זיינען כמעט דורכאויס קאָנסערוואַטיוו לויט זייערע אידעאַלען, למשל, ברענטאַנאָ, העלד, שמאָלער; אַנדערע, ווי למשל, וואַגנער, זיינען ביז אַ געוויסען גראַד נעהענטער אין דער היגזיכט צו די אוטאָפּיסטען, זיי רוקען נאָר אַוועק די פאַרווירקליכונג פון זייערע „שטאַט־סאָציאַליסטישע" אידעאַלען גאַנץ ווייט אין דער צוקונפט, און אויף דערווייל געפינען זיי פאַר מעגליך צו באַנוגענען זיך מיט געוויסע מעסיגע רעפאָרמעם אויפ'ן געביט פון פאַבריק־געזעץ־געבונג.

אַלע „רעאַליסטען" זיינען מסכים אויף איינס, אַז פאַר אַ נאָר־מאַלער געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע דאַרף מען רעכענען אַזאַ, וואָס פאַראייניגט די גרעסטע פּראָדוקטיוויטעט מיט אַ גערעכטער פאַר־

טיילונג. אבער וואָס מיינט א „גערעכטע פּאַרטיילונג" — ווענען דעם געהען זיי זיך שוין פאַנאַנדער אין זייערע מיינונגען.

שמאָלער, למשל, האַלט, אז א גערעכטע פּאַרטיילונג דאַרף באַלוינען איטלעכען לויט „זיין פּאַרדינסט" נאָך. אונטער „פאַרדינסט" פאַרשטעהט ער די פאַרשיידענאַרטיגסטע באַגריפען: טוגענדע, קענטעניסען, אַרבעט, אפילו קאַפּיטאַל (ד. ה. אייגענטליך די אַרבעט פון אנזאַמלען קאַפּיטאַל; זעה די פּאַראַגראַפען וועגען אורשפּרינג־ליכער און קאַפּיטאַליסטישער אנזאַמלונג). שמאָלערס אידעאַל פון סאָציאַלער איינאָרדענונג — איז אזא געזעלשאַפט, וואָס „שטעלט מיט זיך פאָר א לייטער פון פאַרשיידענע עקזיסטענצען, נאָר מיט לייכטע איבערגאַנגען פון איין שטאַפּעל צום אַנדערען". דאָס וואָלט געווען, פאַרשטעהט זיך, זעהר א שטאַנדהאַפטיגע סיסטעמע, מחמת איטלעכער נידעריגערער שטאַפּעל וואָלט פעסט איינגעהאַלטען ווערען אויף זיין נידעריגערער לאַגע דורך דעם דרוק פון אַלע העכערע: אן אידעאַל, קענטיג, פון ביוראָקראַטישער אפּשטאַמונג.

ברענטאַנאָ מיינט, אז די אומנאָרמאַלקייט פון די היינטיגע באַציהונגען נעמט זיך ניט דערפון, וואָס אַרבעט איז געוואָרען א סחורה, נאָר וואָס דאָס איז ניט פּונקט אזא סחורה ווי אַנדערע; וואָס דער פאַרקויפער פון אַרבעטס־קראַפט געפינט זיך ניט אין גלייכע באַדינגונגען פון מאַרק קאָנקורענץ מיט'ן קויפער. עס וואָלט געווען ווינטשענסווערט, מיינט ברענטאַנאָ, אזא ענדערונג אין די באַדינגונגען, אז די לאַגע פון ביידע צדדים זאָל זיין גלייך; דערגרייכען קען מען דאָס דורך דער אָרגאַניזירונג פון די פאַרקויפער פון אַרבעטס קראַפט אין פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, אויפ'ן שטייגער פון די ענגלישע „טרעיד יוניאָנס". מלוכה'ס עסק דערביי — איז צו פאַרלייכטערען די אָרגאַניזירונג פון אזעלכע פאַראיינען, אדער, לפּחות, ניט שטערען זיי. ווען דער פאַרקויפער פון אַרבעטס קראַפט וועט זיין ניט א יחיד, נאָר די יוניאָן, וועלען די באַדינגונגען פון אויסטויש זיין גלייכע, און דער רעזולטאַט וועט זיין — א גערעכטע פּאַרטיילונג. די ניט געאָרגאַניזירטקייט פון דער פּראָדוקציע אין גאַנצען איז פאַר ברענטאַ־

נאָ'ז, הייסט עס, ניט די הויפּט־אורזאַך פון די סתירות, וואָס ער וויל אָפּשאַפן.

אַנדערע רעאַליסטען, למשל, אַדאָלף וואַגנער, גיבען צו אַ סך מער באַדייטונג, איידער ברענטאַנאָ, דער דירעקטער אַריינמישונג פון דער מלוכה אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע.

אין אַלגעמיין האָט די „רעאַליסטישע“ שול ניט קיין קליינעם פאַרדינסט אין דער פאַנאַנדעראַרבעטונג פון אַ סך איינצעלנע עקאָנאָמישע פראַגעס לויט׳דעם היסטאָריש־סטאַטיסטישען מעטאָד.

אויפ'ן געביט פון אַבסטראַקט־עקאָנאָמישער טעאָריע דאַרפען מיר נאָך פאַרצייכענען די לערע וועגען ווערט, וואָס איז באַקאַנט אונטער'ן נאָמען „די טעאָריע פון דעם גרעניץ פון ניצליכקייט“, און איז איצטער גאַנץ פאַרשפּרייט צווישען די פאַרשטעהער פון דער קאַפּעדרע. אַרויסברייגגען דאָ אָט די גאַנצע לערע קענען מיר ניט, מחמת זי איז זעהר פאַרוויקעלט, וועלען מיר נאָר אָנווייזען אויף איר אויסגאַנגס פונקט. אָט דער שטאַנדפּונקט באַשטעהט אין דעם: דער פּראָדוקט האָט פאַר'ן מענטשען אַ געוויסען „סוביעקטיווען ווערט“, וואָס ווערט באַשטימט דורך דער נ י צ ל י כ ק י י ט פון דעם דאָזיגען פּראָדוקט פאַר אָט דעם מענטשען. איטלעכער מענטש שאַצט אָפּ אַ געוויסע סחורה לויט איר ניצליכקייט נאָך אויף זיין אייגענעם שטייגער, סוביעקטיוו, און ער באַטראַכט וואָס ער וואָלט געקענט מקריב זיין אויף צו קריגען אָט די סחורה, אָדער פאַרקערט. אַזאַ מין אָפּשאַצונג און אַזאַ פאַרגלייכונג מאַכען ביים אויסטויש אי די קויפער, אי די פאַרקויפער; דערביי ווייזט זיך אַרויס, אַז די סחורה האָט פאַר איטלעכען אַ אַנדער „סוביעקטיווען ווערט“; און דורך דעם צוזאַמענשטויס פון די „סוביעקטיווע ווערטען“ פון דער סחורה ווערט באַשטימט אויך איר אָביעקטיווער, ווירקליכער אויסטויש־ווערט. ווי אַזוי אַ מענטש קען פאַרגלייכען פאַרשיידענע סחורות אין זיין סוביעקטיווער אָפּשאַצונג, און ווי אַזוי די אַלע סוביעקטיווע אָפּשאַצונגען פון איין סחורה דורך די קויפער און פאַרקויפער קענען ברייגגען צו דער פאַרמירונג פון אַן אָביעקטיווען אויסטויש־ווערט פון דער סחורה — דאָס ווערט אַרויסגעבראַכט מיט דער הילף פון אַן אייגענאַרטיגען

באַגריף וועגן דעם „גרעניץ פון ניצליכקייט" און פאַרשיידענע אויס־רעכענונגען וועגן אים; דאָס אַלץ איז אָבער לחלוטין אוממעגליך איבערצוגעבן אין קורצן, און דעריבער וועלן מיר אַריבערגעהן גלייך צו דער אָנווייזונג פון די חסרונות פון דעם הויפּט שטאַנדפּונקט, אויף וועלכען דזשעוואָנס, מענגער, בעם־באַווערק און אַנדערע האָבן אויסגעבויט זייער טעאָריע פון דעם „גרעניץ פון ניצליכקייט".

די מעשה איז, אַז אַ מענטש ווערט געבאָרען, לעבט און אַנטוויקעלט זיך אין געזעלשאַפט, און ניט אויסער איר, און די פּסיכאָלאָגיע פון דעם יחיד מוז באַשטימט ווערען על־פּי הכרח פון דער געזעל־שאַפטליכער סביבה, וואו זי אַרבעט זיך אויס. און די סוביעקטיווע אָפּשאַצונג פון סחורות מוז זיך אויך אויספאָרמירען אין אָפּהייני־גיגקייט פון די געזעלשאַפטליכע באַדינגונגען. דער פאַרקויפער אָדער קויפער מוזען אין זייערע „סוביעקטיווע" אָפּשאַצונגען אונטערוואַר־פען זיך צו די פּרייזען, וואָס עקזיסטירען אויף'ן מאַרק אָביעקטיוו, אומאָפּהייניגיג פון זייער ווילען, און אויף אַזאַ'ן אופן ווירקען די לעצטע אויף דער סוביעקטיווער אָפּשאַצונג ניט אין אַ ערך מער, איידער פאַרקערט. אין אַן אומגעהייער גרויסער צאָל פאַלען קען דער יחיד בכלל ניט געבען קיין שום אָפּשאַצונג פון אַ געוויסער סחורה לויט איר ניצליכקייט נאָך; און מען מוז אָנווענדען אַ היפּש ביסעל פּלפּול, כדי צו שמועסען וועגן דעם „סוביעקטיווען ווערט", וואָס עס האָט, למשל, פאַר'ן מיליאָנער דעם קאַפּיטאַליסט אַן אַרשין ביליגע ציץ, וואָס ער פאַרקויפט, צי פאַר דער אָרעמער הוט־מאַכערין — אַ רייכע הוט, וואָס זי קען זיך ניט פאַרגינען אָנצוטאָן, צי פאַר דעם טרונעס־מאַכער — אַ טרונע, וואָס ער פּראָדוצירט, ניט האָבענדיג גאָר אין זינען אפילו אַליין עס צו באַנוצען. די טעאָרעטיקער פון סוביעקטיווען ווערט זיינען געצוואונגען געווען צו באַשאַפען אַ גאַנצע סכאָלאַסטיקע, כדי אויסצושפּרייטען זייער לערע איבער אַלע ווירקליכע פאַלען פון אויס־טויש אָפּשאַצונג.

די טעאָריע פון סוביעקטיווען ווערט שיקט אונז אָפּ פון דעם אויסטויש געביט צו די באַהעלטענישען פון דעם אינווייניגסטען נשמה לעבען פון איינצעלנע מענטשען, און אויף אַזאַ'ן אופן קומט אויס,

א. באָגדאַנאָוו

אַז זי דערקלערט פאַקטען, וואָס לאָזען זיך דירעקט, אָביעקטיוו אויס־פּאַרשען, דורך פאַקטען וואָס דערלאָזען ניט אַזאַ'ן אויספאָרשונג, זי דערקלערט דאָס זעהעוודיגע מיט'ן אומזעהעוודיגען. דאָס איז אַ גרונט חסרון, וואָס מאַכט אַט די טעאָריע אומניצליך פאַר דער ווי־סענשאַפטליכער אַרבעט פון דעם עקאָנאָמיסט.

די טעאָריע פון דעם גרעניץ פון ניצליכקייט ווערט אַרויסגע־שטעלט פון די בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען, ווי אַ געגענגעוויכט אַנקעגען דער טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט, אויף וועלכער עס שטיצען זיך די שונאים פון קאַפּיטאַל אין זייער אידייען קאַמף אַנקעגען דעם קאַ־פּיטאַליזם. ווען די ענגלישע אוטאָפּיסטען האָבען פון דער טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט געמאַכט דעם פאַלשען שלוס, אַז דער גאַנצער ווערט פון דעם פּראָדוקט „דאַרף געהערען צו דער אַרבעט", זיינען אַנקעגען דעם געדאַנק פון אַרבעטס־ווערט אַרויסגעטראָטען, ווי מיר האָבען שוין געזעהען, די וואָולגאַרע עקאָנאָמיסטען. ווען דער נייער דור עקאָנאָמיסטען, אַנהייגגער פון דעם אַרבעטער קלאַס, האָט אָנ־געהויבען אויסצוטייטשען פאַר די אַרבעטער אַז אַנדערען, שוין גאָר אַ ריכטיגען שלוס פון דער אַרבעטס טעאָריע — די אייביגע סתירה פון די קלאַסען אינטערעסען פון דעם פּראָלעטאַריאַט און דער בורזשו־אַזיע — דאַן האָט די עסטרייכישע שול מיט אירע צאָלרייכע אַנהייג־גער פון דער וועלט פון בורזשואַזע געלערנטע אָנגעהויבען די מלחמה אַנקעגען אַרבעטס־ווערט. אַ סך פון זיי, ווי למשל, בעם־באַווערק, ווייזען אַז גאָר אָפּענערהייט אויף דעם וויכטיגען פּאַרדינסט, ווי זיי מיינען, פון דער טעאָריע פון גרעניץ פון ניצליכקייט, וואָס זי נעמט צו דעם באַדען פון די „שעדליכע פאַלשע תורות" פון דער אַרבעטער פּאַרטיי. דערמיט גופא אַנערקענען זיי און שטרייכען אונטער דעם אַפּאָלאָגעטישען כאַראַקטער פון זייער טעאָריע.

די הויפּט פאַרשטעהער פון דער נייער עקאָנאָמישער וויסענ־שאַפט זיינען געוועזן פערדינאַנד לאַסאַל און קאַרל מאַרקס.

לאַסאַל איז מער געווען אַ פּראַקטישער פירער פון דער אַרבע־טער באַוועגונג, איידער דער באַשאַפער פון איר טעאָריע. אים האָט

זיך איינגעגעבען ברייט צו אָרגאַניזירען דעם דייטשען אַרבעטער קלאַס, אויפקלערענדיג פאַר די אַרבעטער צוויי גרונט געדאַנקען פון דער אַרבעטער פּאַרטיי: דעם געגענזאַץ פון די קלאַסען אינטערעסען, און די עקאָנאָמישע קלאַסען באַדייטונג פון פּאָליטישע רעכטען און פּאָליטישער מאַכט. ער האָט געפּאָפּולאַריזירט די עקאָנאָמישע טעאָריעס פון ריקאַרדאָ און מאַרקס. בּאַ ריקאַרדאָ האָט ער גענומען, הויפּטזאַכליך, זיין דערקלערונג פון די געזעצען, וואָס רעגירען איבער דעם אַרבעטס לוין (דאָס „אייזערנע געזעץ" פון לאַסאַל'ן); דאָס, פאַרשטעהט זיך, איז געווען אַ שוואַכע זייט פון זיין טעאָריע: ווי מיר האָבען געזעהען, איז דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט ניט קיין אומפאַרענדערליכע גרויס (דער נויטיגער מינימום לעבענסמיטלען, לויט ריקאַרדאָ און לאַסאַל), נאָר אַ גרויס אַ פאַרענדערליכע, וואָס ווענדט זיך אָן דעם לעבענס שטאַנד פון דעם אַרבעטער קלאַס, וואָס ער דערגרייכט אין זיין קאַמף אַנקעגען קאַפּיטאַל. אָבער אַט דער טעאָרעטישער פעלער האָט ווייניג געווירקט אויפ'ן דערפאָלג פון לאַסאַלס אידייאיש־אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט. אַ גרעסערע סכנה האָט געקענט זיין אין אַן אַנדער פּונקט פון לאַסאַל'ס אַנשויאונג: ער האָט זיך אַריינגעלאָזען אין דעם געדאַנק וועגען פּראָדוקציאָנס פאַראיינען. ער האָט געהאַלטען, אַז אַנטוויקלענדיג און פאַרשפּרייטענדיג אַט דעם סאָרט געזעלשאַפטען קען מען טריט בּאַ טריט אָפּשאַפען דעם קאַפּיטאַליזם; אין איטלעכער געזעלשאַפט אַזאַ האָט ער געזעהען אַ טיילווייזע פאַרווירקליכונג פון אַ העכערער אָרדענונג — אַן איבערגאַנג פון די פּראָדוקציאָנס מיטלען און דעם מערווערט אין די הענט פון די אַרבעטער. מיר ווייסען שוין, ווי פאַלש אַט דער געדאַנק איז: צווישען די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען איז דער סוף פון אַזעלכע פאַראיינען, וואָס אָדער זיי געהען אונטער, אָדער זיי פאַרוואַנדלען זיך אין קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען פון דעם אַקציאָנערען טיפּ; די לאַגע פון דעם אַרבעטער ק ל אַ ס קענען זיי ניט פאַרבעסערען, דעם איבערגאַנג פון אַ ל ע פּראָדוקציאָנס מיטלען אין זיינע הענט דערנעהענטערען זיי ניט. נאָר אפילו אַט דער פאַלשער געדאַנק האָט אין די הענט פון דעם געניאַלען פירער געבראַכט, קען זיין, אַ סך

מער נוצען, איידער שאַדען, פאַר דער אַנטוויקלונג פון דעם אַרבעטער קלאַס. ער האָט דערפון געצויגען דעם שלוס, אַז דער אַרבעטער קלאַס מוז האָבען פּאָליטישע גלייכבאַרעכטיגונג און פּאָליטישע מאַכט, כדי צו באַנוצען זיך מיט'ן מלוכה־אַפּאַראַט אויף איינצואָרדענען פּראָדוקציאָנס פאַראיינען, וואָס קאָנען זיך ברייט ניט אַנטוויקלען בּאַ דער פּאָליטישער הערשאַפט פון דער בורזשואַזיע (דער קאַמף פאַר אַלגעמיינעם וואַלרעכט). אין דערזעלביגער צייט האָט לאַסאַל מיט אַן אומגעוויינטליכער קראַפט דורכגעפירט אין דעם פּראָלעטאַרישען באַוואוסטזיין די פאַראייניגענדיגע געדאַנקען — פון קלאַסען קאַמף, קלאַסען אָרגאַניזאַציע, קלאַסען אידעאַל.

וואָס איז שייך קאַרל מאַרקס'ן, האָבען מיר דאָ באַזונדערס ניט וואָס צו ריידען וועגען זיינע אַנשויאונגען: דאָס גאַנצע בוך אונזערס איז, אין עצם, געווידמעט אויף אַרויסברייגען זיי. ער איז געוועזען דער גרעסטער אידייען אָרגאַניזאַטאָר פון דעם 19־טען יאָרהונדערט. ער האָט דער ערשטער געמאַכט פאַר אַ וויסענשאַפט די לערע וועגען געזעלשאַפטליכער אַנטוויקלונג, און האָט וויסענשאַפטליך פעסטגע־שטעלט דעם גאַנג פון אָט דער אַנטוויקלונג. אין זיינע הענט איז די סאָציאַלע וויסענשאַפט געוואָרען אַ ווירקליכער און מעכטיגער אינ־סטרומענט פון סאָציאַלען פּראָגרעס.

6). די פּראָצעסען פון געזעלשאַפטליכען פאָרשריט און צוריקשריט אין דעם פּעריאָד פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

די קאָנקורענץ, וואָס שטאַמט אַרויס פון דער ניט געאָרגאַניזירט־קייט אין דער פּראָדוקציע, בלייבט נאָך אַלץ איינע פון די קרעפטען, וואָס ענדערען די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען; אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם ווערט די ווירקונג פון אָט דער קראַפט נאָך שטאַרקער — זי באַשרייַנקט זיך מער ניט מיט די דערשייינונגען פון דער קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַל, נאָר זי רופט אַרויס פאַרשיידענ־

ארטיגע און פארוויקעלטע פראצעסען, וואס פירען טיילווייז צו דער אנטוויקלונג, טיילווייז צו א דעגראדאציע (צוריקשריט) פון די געזעלשאפטליכע פראדוקציאנס קרעפטען.

אינאיינעם מיט אט דער קראפט טרעט ארויס נאך אן אנדערע. די שטרעבונג פון דעם קויפער פון ארבעטס קראפט צו קויפען זי וואס ווערלוועלער, און די שטרעבונג פון די ארבעטער צו פארקויפען זי וואס טייערער, שטויסען זיך צענויף און רופען ארויס א סך פארשיידענע ענדערונגען, וואס אין תוך פירען זיי צו דער אנטוויקלונג אדער, פארקערט, צו א דעגראדירונג פון דעם ארבעטער קלאס, צו א פארבעסערונג אדער א פארערגערונג פון די מאטעריעלע, און נאך די מאטעריעלע — אויך פון אלע אנדערע באדינגונגען פון זיין עקזיסטענץ.

פריהער האבען מיר אט די קראפט אויך באטראכט ווי א באזונדער איינצעל פאל פון „קאנקורענץ" צווישען דעם קויפער און פארקויפער, ד. ה. פון זייער קאמף ביים אקט פון אויסטויש. אבער אין דער עפאכע פון מאשין־קאפיטאליזם קריגט אט די באזונדערע פארמע פון קאנקורענץ גאר א באזונדער כאראקטער און א באזונדער באדייטונג אין דעם לעבען פון דער געזעלשאפט; דער באזונדער כאראקטער באשטעהט אין דעם, וואס דער אנטאגאניזם צווישען די קויפער און פארקויפער פון ארבעטס קראפט שפרייט זיך אויס ניט נאר אויף זייערע אויסטויש באציהונגען, נאר אויך אויף גאנצע אידעאלאגיעס, דאס הייסט זעהר אויף א סך לעבענס דערשיינונגען אין פארשיידענע געביטען פון דעם געזעלשאפטליכען פראצעס; די באזונדערע באדייטונג דריקט זיך אויס אין א גאנצער רייע נייע געזעלשאפטליכע פארמעס, וואס קומען ארויס פון אט דעם אנטאגאניזם (קלאסען־ארגאניזאציעס, פאבריק־געזעצגעבונג א. ד. גל.).

אונטער דער אלץ מער פארשארפטער ווירקונג פון אט די צוויי קרעפטען — דער קאנקורענץ און דער ארבעטער באוועגונג — ווייזט ארויס דער געזעלשאפטליכער קאמף מיט דער נאטור, בכלל, זעהר א האסטיגען אנטוויקלונגס גאנג, וואס קיין איינע פון די פריהערדיגע געזעלשאפטליכע פארמירונגען האט פון דעם ניט געוואוסט.

א. באָגדאַנאָוו

א). קריזיסען.

די סטיכישע קראַפט פון קאָנקורענץ רופט ארויס די שטרעבונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע אויסצובּרייטערען זיך אָהן אַ שיעור. איטליכער באַזונדערער אונטערנעמער מוז זיך אונטערוואַרפען אָט דער שטרעבונג, ער קען זיך ניט אָפּשטעלען אין דער אויסברייטערונג פון זיין אונטערנעמונג און אין דער אַנטוויקלונג פון איר טעכניקע; אַניט וואָלט ער זעהר גיך געשלאָגען ווערען אין דער קאָנקורענץ מיט די אַנדערע מער ענערגישע קאַפּיטאַליסטען.

פּראָדוצירענדיג פאַר׳ן פאַרקויף, פאַרשטעהט דער קאַפּיטאַליסט, נאַטירליך, אַז עס איז ניט כדאי אויסצוברייטערען די פּראָדוקציע, ווען עס איז ניטאָ וואו אויסצוברייגגען די סחורה. אָבער אחוץ דעם פאַרשטעהט ער אויך, אַז אויב ער אַליין וועט פאַרקלענערען די פּראָדוקציע, וועט עס אים קיין שום נוצען ניט ברייגגען: די אַלגעמיינע לאַגע אויפ׳ן מאַרק וועט ער ניט אומענדערען, וואָרים איינער אַליין האָט ער אַ גאַנץ קנאַפּען באַטרעף: געווינען דערביי וועלען נאָר זיינע קאָנקורענטען, וואָס וועלען מיט נאָך מער נוצען פאַר זיך פאַרגרעסערען זייערע אונטערנעמונגען; און אפילו ווען די מערק וועלען טאַקע זיין ניט גינסטיג, וועט דאַן גראַד זיין אונטערנעמונג גיכער אונטערגעהן פון דעם פאַלען אין די פּרייזען, ווייל זי איז אַ קלענערע. דערצו האָט נאָך דער קאַפּיטאַליסט דעם חשבון, אַז באַ קלענערע פּרייזען וועט זיך אויסברייגגען מער סחורה, און די געהעכערטע פּראָדוקטיוויטעט אין זיין אונטערנעמונג וועט, הייסט עס, אַליין באַשאַפען פאַר זיך אַ מאַרק.

די שנעלע אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע אין אַלע אונטערנעמונגען ברייגגט פריהער אָדער שפּעטער צו אַ קאַפּיטאַליסטישער איבערפּראָדוקציע.

די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע באַשאַפט סחורות, ד. ה. פּראָדוקטען פאַר׳ן מאַרק, צום פאַרקויף. אויף אַזאַ׳ן אופן קומט אויס, אַז אַ פאַרגרעסערטע פּראָדוקציע מיינט אַ גרעסערען אָנבאָט פון

סחורות אויפ'ן מארק און, הייסט עס, כדי נאָרמאַל אָנצוגעהן, מוז זי אויך האָבן אַ גרעסערן נאָכפרעג. אויב דער נאָכפרעג אויף פּראָדוקטען שטימט ניט מיט דער גרויס פון זייער פּראָדוקציע, שטעהט אָפּ פון איר, דאַן קומט פאָר אַן אַלגעמיינעם פאַלען פון די מקחים; דערביי ווערט דער גאַנצער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקט טיילווייז פארקויפט נידעריגער פון זיין ווערט, און טיילווייז ווערט ער גאָר ניט פארקויפט. דער געוויינטליכער גאַנג פון דער פּראָדוקציע ווערט גע־שטערט אין זיין עצם: אַן אומגעהייערע מערהייט אונטערנעמונגען ליידט היזקות.

ווי אזוי איז אָבער מעגליך, אַז דער נאָכפרעג אין מארק אויף אַלע קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקטען זאָל גאָר זיין קלענער פון דעם אָנ־באָט?

די געזעלשאַפטליכע פּראָדוקציע ווערט רק גרעסער, און ניט נאָר גרעסער ווערט זי, — איר וואוקס געהט מיט אַן אַלץ גרעסערער שנעלקייט, מחמת די אורזאַך פון אָט דעם וואוקס — די קאָנקורענץ — ווירקט מיט רק אַ גרעסערער קראַפט, וואָס אייננגער עס ווערט דעם קאַפּיטאַל אויף די מערק וואָס זיינען פאראַן, און וואָס שווערער עס ווערט צו זוכען נייע מערק. די ענדערונגען אָבער פון דעם נאָכפרעג קומען פאָר לויט אַן אַנדער געזעץ.

דער נאָכפרעג אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט ווערט באַשטימט ניט פּשוט דורך דער עקזיסטירענדיגער באַדערפעניש פון די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט אין אַ געוויסען פּראָדוקט, נאָר דורך זייער קויף־קראַפט. די אויסטויש געזעלשאַפט, להיפוך צו דער נאַטוראַלער, אָנערקענט נאָר אַזאַ באַדערפעניש וואָס געהט צוזאַמען מיט די מיטלען אויף צו באַצאָלען פאַר איר באַפרידיגונג. דעריבער איז אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט גאַנץ מעגליך, און עס טרעפט טאַקע אין דער ווירקליכקייט, אַז צווישען דער באַפעלקערונג זאָל, למשל, זיין אַ געוואַלדיגע נויט אין ברויט, און דער נאָכפרעג אויף ברויט זאָל זיין אַ קנאַפּער; דער פּראָדוקט איז געשאַפען גע־וואָרען אין אַ גרויסער שפע און ער פוילט אָהן קיין שום נוצען אין

א. באָגדאַנאָוו

די שפּייכלערס, וואָרים די וואָס נויטיגען זיך אין אים האָבען ניט די מיטלען צו באַצאָלען פאַר אים.

בנוגע דעם נאָכפרעג, זעהען זיך אָן אין דער וואַקסענדיגער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע צוויי פאַרקערטע טענדענצען: איינע שטרעבט בסדר צו פאַרגרעסערען דעם נאָכפרעג, די אַנדערע — צו מאַכען אים קלענער. די ערשטע נעמט זיך פון אַזעלכע פאַקטען, ווי די פאַרקלענערונג פון די פּרייזען מחמת דעם פּראָגרעס פון דער טעכניקע, וואָס מאַכט די פּראָדוקטען מער צוגענגליך פאַר אַ ברייטערען קרייז קונים, — ווי די פאַרגרעסערונג פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און דעם מערווערט, וואָס קומט פון דער אַלגעמיינער פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע און וואָס מיינט אַ גרעסערע קויפקראַפט פון פאַרשיידענע קלאַסען, — ווי דאָס אויסגעפינען פון נייע מערק א. ד. גל. אין דעם גרונט פון דער צווייטער טענדענץ ליגט, פון איין זייט, די פאַרקלענערונג פון דער צאָל פון דער קליין-בורזשואַזיע און דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען מיט'ן פּראָגרעס פון דער קאָנצענטראַציע פון די אונטערנעמונגען, דער אַרויסשטויסונג פון די קלענערע און שוואַכערע דורך די גרעסערע און שטאַרקערע; פון דער אַנדערער זייט, דאָס אַרויסשטויסען פון אַרבעטער דורך מאַשינעס, וואָס עס רופט אַרויס אַ פאַרקלענערונג אין דער צאָל מענטשען, וואָס באַטייליגען זיך אין דער פּראָדוקציע און קריגען אַרבעטס לוין; אי דאָס ערשטע אי דאָס צווייטע מיינט אַ פאַרקלענערונג פון דער קויפקראַפט פון די געברויכער.

דער קאַמף פון אָט די צוויי טענדענצען באַשטימט די פאַקטישע ענדערונגען פון דער אַלגעמיינער סומע פון דעם נאָכפרעג אויפ'ן מאַרק. אין די פריהערע תקופות פון דער אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל איז די ערשטע טענדענץ זעהר שטאַרק: די שטענדיגע אויסברייטערונג פון די מערק פאַר'ן קאַפּיטאַל אויפ'ן חשבון פון די ניט קאַפּיטאַליסטישע לענדער און ניט קאַפּיטאַליסטישע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, וואָס ווערען אַריינגעצויגען אין די אויסטויש באַציהונגען, און טיילווייז אויך די אומאויפהערליכע אַנטשטעהונג פון אַלץ נייע און נייע אונטערנעמונגען, — דאָס אַלץ

ברייננגט דערצו, אַז דער שנעל וואַקסענדיגער נאַכפרעג דערגייט דעם אַנבאַט און יאָגט אים אפילו אריבער. אָבער וואָס מער דער קאַפּיטאַליזם פאַרכאַפּט אַלע לענדער און אַלע געביטען פון געזעל־שאַפטליכער ווירטשאַפט, מוז ער זיך אַלץ מער באַנוגענען מיט דער אויסברייטערונג פון די פריהערדיגע מערק, מחמת ער האָט ניט קיין מעגליכקייט צו געפינען נייע. די אַנטשטעהונג פון נייע אונטער־נעמונגען ווערט אַלץ זעלטענער, ווארים עס פאַדערט זיך שוין אַ סך אַ גרעסערער קאַפּיטאַל אויף אַנצוהייבען דאַס געשעפט. אויף אַזאַ'ן אופן קומען אַנשטאַט די פריהערדיגע באַדינגונגען פאַר דער פאַרגרע־סערונג פון דעם נאַכפרעג אַנדערע, ניט אַזוינע גינסטיגע. אין דער־זעלביגער צייט ווערט שטאַרקער די טענדענץ צו פאַרקלענערען דעם נאַכפרעג: דער טעכנישער פּראָגרעס קומט פאַר מיט אַלץ אַ גרע־סערער שנעלקייט און באַשרייגקט אַלץ מער די צאָל באַשעפטיגטע אַרבעטער, וואָס קריגען אַרבעטס לוין און זיינען די זיכערסטע קונים, מחמת זיי קויפען נאָר דאָס נויטיגע; דער פּראָצעס פון דער קאָנ־צענטראַציע פון די קאַפּיטאַלען פאַרקלענערט די צאָל אונטערנעמונגען, און דערמיט גופא פאַרקלענערט ער די צאָל קונים — קאַפּיטאַליסטען. וואָס שטאַרקער עס ווערען די פּראָצעסען, וואָס ווירקען צו פאַרקלע־נערען דעם נאַכפרעג, מוז דער וואוקס פון דעם נאַכפרעג ביסלעכווייז אָפּגעהאַלטען ווערען, הגם ער געהט נאָך אַז, ווי מען זעהט עס געוויינט־ליך אין דער ווירקליכקייט.

הייסט עס, מיר האָבען דאָ צוויי פּראָצעסען: פון איין זייט, אַן אומאויפהערליכער וואוקס פון דער פּראָדוקציע, פון דער אַנדער זייט, אַ פאַרגרעסערונג פון דעם נאַכפרעג אויף די פּראָדוקטען פון אָט דער פּראָדוקציע; די שנעלקייט פון דעם ערשטען פּראָצעס האַלט אין איין וואַקסען, די שנעלקייט פון דעם צווייטען איז לכתחילה אפילו אַ גאַנץ היפּשע, אָבער זי ווערט ביסלעכוויז קלענער. עס איז קלאָר, אַז פריהער אָדער שפּעטער מוז די פּראָדוקציע אריבעריאָגען דעם נאַכפרעג, עס מוז קומען אַז „איבערפּראָדוקציע". אי די טענדענץ צו אַן אומענדליכער אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע, אי די וויר־קונגען, וואָס האַלטען אָפּ דעם וואוקס פון דעם נאַכפרעג, קומען

א. באַגדאַנאָוו

אַלע פון איין אַלגעמיינעם קוואַל, האָבען איין אַלגעמיינע אורזאַך — קאָנקורענץ, ד. ה. אייגענטליך, דער אומאָרגאַניזירטער כאַראַקטער פון דעם געזעלשאַפטליכען צוזאַמענבונד צווישען די אונטערנעמונגען. הייסט עס, די שטרעבונג צו איבערפּראָדוקציע האָט אירע וואָרצלען אין די יסודות גופא פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע פון באַצי־הונגען.

די דערשיינונגען פון איבערפּראָדוקציע ווייזען זיך צום ערשטען געַנוג דייטליך אין דעם ערשטען פערטעל פון 19־טען יאָרהונדערט, ווען דער מאַשין־קאַפּיטאַליזם האָט שוין געמאַכט א היפּשען דערפאָלג; דער מאַנופאַקטור קאַפּיטאַליזם האָט פון אַזעלכע זאַכען ניט געוואוסט, ווייל עס האָט אים געפעלט אָט די אייגענשאַפט פון א האַסטיגער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, און ווייל עס איז נאָך געווען א מאַסע ניט־קאַפּיטאַליסטישע לענדער פאַר דער אויסברייטערונג פון די מערק.

אַן אַלגעמיינע איבערפּראָדוקציע דריקט זיך אויס אין אינדוסט־ריעלע קריזיסען, ווי מען רופט זיי. אַן אינדוסטריעלער קריזיס שטעלט מיט זיך פאָר א טיפע ברייטע אויפטרייסלונג פון דער גאַנצער סיס־טעמע פון דער געזעלשאַפטליכער באַלעבאַטישקייט, א פאַרוויקעלטען קאָמפּלעקס פון פאַרשיידענע דערשיינונגען, אויפפאַלענדיגע און גע־פערליכע לויט זייער כאַראַקטער: א שאַרפע פאַלונג פון פּרייזען, דער חורבן פון א סך אונטערנעמונגען, מאַסען־אַרבעטסלאָזיגקייט א. אז. וו. דאָס איז א געוואַלדיגע, געזעלשאַפטליך־סטיכישע צרה, וואָס כאַפּט אַרום פון צייט צו צייט די קאַפּיטאַליסטישע וועלט.

כדי קלאָר צו מאַכען זיך, פאַרוואָס די דערשיינונגען פון איבער־פּראָדוקציע האָבען זיך געקענט אַרויסווייזען ניט ביסלעכווייז, אין דער פאָרמע פון, למשל, אַן אָפענער, לאַנגזאַם וואַקסענדיגער איבער־געלאָדענקייט פון די מערק מיט א לאַנגזאַמען פאַלען פון די פּרייזען, נאָר דוקא שנעל, אין דער פאָרמע פון אמת'ע „קריזיסען", דאַרף מען האָבען אין זינען אָט וואָס. איבער דער ניט געאָרגאַניזירטקייט פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע קען קיין איין אונטערנעמער ניט האָבען קיין פּינקטליכע ידיעות ניט וועגען דעם צושטאַנד פון דער איג־

דוסטריע אין גאַנצען, און ניט וועגען דער לאַגע אין באַזונדערע צווייגען אירע. אמת, די בערזען־אָרגאַניזאַציע גיט אַ מעגליכקייט צו קריגען עפּעס ידיעות פון דעם מין; אָבער בּאַ דעם האַסטיגען וואוקס פון דער גאַנצער פּראָדוקציע און די באַדייטענדיגע וואַקלונגען פון דעם נאָכפרעג גיט זי ניט קיין מיטלען צו אורטיילען וועגען די פאַרענדערטע פאַרהעלטענישען צווישען דעם א ל ג ע מ י י נ ע ם סכום פון דער פּראָדוקציע און דער א ל ג ע מ י י נ ע ר סומע פון נאָכפרעג. דער שנעלער וואוקס פון דער פּראָדוקציע געהט אַז, אויף אַזאַ'ן אופן, ניט נאָר ווען דער נאָכפרעג איז נאָך גענוג גרויס, נאָר אַ געוויסע צייט אויך נאָכדעם ווי דאָס גלייכגעוויכט איז שוין גע־שטערט. אַ באַהאַלטענע איבערפּראָדוקציע איז שוין פאַראַן, נאָר זי ווייזט זיך נאָך מיט גאָרנישט ניט אַרויס: דער פאַבריקאַנט טוט נאָך אַלץ געשעפטעט אויפ'ן פריהערדיגען, און אפילו אויף אַ גרעסערען מאַסשטאַב, רעכענענדיג, אַז ער וועט געפינען קונים, ווי ער האָט זיי געפונען ביז איצטער; דער אָפּטאָווער סוחר מאַכט בּאַ אים גרויסע קניות, האָפענדיג ביסלעכווייז אויסצובריינגען די סחורה, אָדער גלייך איבערפאַרקויפען זי אויפ'ן ספּעקולאַטיווען שטייגער. פון אויסען זעהט אויס די לאַגע גאַנץ גינסטיג, און די איבערפּראָדוקציע ווערט נאָך שטאַרקער.

צום סוף קומט אַזאַ מאָמענט, ווען די איבערפּראָדוקציע ווייזט זיך שוין אַרויס גאַנץ ממשות'דיג, ווייל עס פעלט קונים אויף געוויסע סחורות. דער מקח פון אַט די סחורות גיט פּלוצלונג אַ פאַל, און אַ סך פון די האַנדעלס און אינדוסטריעלע אונטערנעמער, וואָס באַטען אַן אַט די סחורות אויפ'ן מאַרק, ווערען בדלות; אַנדערע זיינען געצוואונגען צו פאַרקירצען אָדער אויף אַ צייט אָפּצושטעלען זייער פּראָדוקציע. אין איין צווייג פון דער געזעלשאַפטליכער ווירטשאַפט קומט פאָר, אויף אַזאַ'ן אופן, אַ שאַרפע פאַרקלענערונג פון דער פּראָ־דוקציע מיט אַלע אירע רעזולטאַטען, ווי די פאַרקלענערונג פון דעם אַרבעטס לוין, אַרבעטסלאָזיגקייט א. ד. גל. אַזוי ווי צווישען די פאַרשיידענע צווייגען פון דער פּראָדוקציע איז פאַראַן אַן אייגגער צוזאַמענבונד, וואָס ווערט געשאַפען דורך דער געזעלשאַפטליכער

א. באַנדראַנאָו

ארבעטס צעטיילונג, ווערען אריינגעצויגען אין דעם קריזיס נאָך אנדע־רע צווייגען, למשל, די וואָס שטעלען צו פאר דער ערשטער מאַטעריאַלען און געצייג, — דער נאָכפרעג אויף די אַלע זאכען גיט פּלוצלונג א פאַל, — נאָכדעם, יענע וואָס זיינען אויף דעמזעלביגען אופן פאַר־בונדען מיט די צווייטע, א. אז. וו. דער וואוקס פון ארבעטסלאָזיגקייט איז אַן „איבערפּראָדוקציע" פון ארבעטס קראַפט און ברייננט מיט זיך א פאַרקלענערונג אין דעם נאָכפרעג אויף געברויך ארטיקלען פון די ארבעטער, ד. ה. עס ווערט ארויסגערופען אַן איבערפּראָדוקציע און א קריזיס אין די אַנטשפּרעכענדיגע פּראָדוקציאָנס צווייגען און נאָכדעם — אין די אַלע וואָס זיינען מיט זיי דירעקט פאַרבונדען.

אין א קריזיס, הייסט עס, טרעטען ארויס צוויי טיפּען פון איבער־פּראָדוקציע: ערשטענס, אַן אבסאָלוטע, וואָס ווענדט זיך אַן א צו גרויסען וואוקס פון דער פּראָדוקציע, וואָס יאָגט אריבער דעם נאָכפּרעג, און צווייטענס, א רעלאַטיווע, וואָס ווענדט זיך שוין אַן דעם פאַר־קלענערטען נאָכפרעג, וואָס קומט פון דער אַלגעמיינער אומאָרדענונג אין די געשעפטען, דעם קראַך פון אונטערנעמונגען, ארבעטסלאָזיגקייט א. ד. גל.; דאָס ערשטע איז אין אַזעלכע קריזיסען די הויפּט דער־שיינונג, דאָס צווייטע — איז שוין א פּועל־יוצא פון דעם ערשטען, און פאַראייניגענדיג זיך מיט אים, פאַרשטאַרקט עס אומגעהייער און פאַרשאַפט זיין ווירקונג.

עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אין דעם אַלגעמיינעם עקאָנאָ־מישען קראַך מוז אויך דער האַנדעל און קרעדיט געשעפט אומפאַרמייד־ליך האָבען א חלק אינאיינעם מיט די אַנדערע פּראָדוקציאָנס צווייגען. מען דאַרף נאָר צוגעבען, אַז שוין לויט זייער כאַראַקטער גופא, ווערען די אונטערנעמונגען פון די לעצטע צוויי סאָרטען גאָר שטאַרק צעטריי־סעלט: די סוחרים ליידען אויף זייערע פּלייצעס גיכער פון אַלעמען די ווירקונג פון דעם קנאַפּען נאָכפרעג; און די באַנקירען ליידען אי פון דעם וואָס א מאַסע בעל־חובות זייערע ווערען בדלות און הערען אויף צו צאָלען, אי פון דעם וואָס די בעל־פּקדונ'ס זייערע, אַנגעשראָ־קען פון דעם קריזיס, הייבען אַן אויף גיך ארויסצוציהען פון באַנק זייער געלט. דער חורבן פון די סוחרים און באַנקירען גראָבט אונטער

פאָליטישע עקאָנאָמיע

ווידער טאַקע די געשעפטען פון אַ סך אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען, וואָס באַנוצען זיך מיט זייער דינסט, און אַז. וו.

אַזוי פאַרשפּרייט זיך דער קריזיס פון איינע צווייגען פון דער פּראָדוקציע אויף די אַנדערע. אין דעם ווייזט זיך אַרויס ווי הויך פאַרוויקעלט און געקייטעלט עס איז די קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע. אין דער עפּאָכע פון נאַטוראַל ווירטשאַפט, ווען איטלעכע גרופּע האָט געלעבט כמעט אין אָפּגעזונדערט לעבען, האָט אַזאַ זאַך ניט געקענט טרעפען: ווען געוויסע גרופּעס זאָלען געווען אפילו אונטערגעהן אינגאַנצען, וואָלט עס אויך ווייניג וואָס געווירקט אויף דער לאַגע פון די אַנדערע. אין דער קליין־בורזשואַזער געזעלשאַפט איז שוין דער צוזאַמענבונד צווישען די ווירטשאַפטען מער אַנטוויקעלט, אָבער אין איטלעכען פאַל נעמט ער אַרום אַ לפי־ערך קליינע צאָל פון זיי, — און אַ צערודערונג פון דעם ווירטשאַפטליכען לעבען פאַרשפּרייט זיך ניט צו ווייט. די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט מיט איר הויך אַנטוויקעלטער אַרבעטס צעטיילונג איז אין דעם פּרט געגליכען צו די העכערע אָרגאַניזמען, ווען די פריהערדיגע געזעלשאַפטליכע פאָרמאַציעס קען מען פאַרגלייכען מיט די נידעריגערע אָרגאַניזמען: ווען מען זאָל צעקאַלעטשען אַ טייל פון דעם קערפּער בּאַ אַ מענטשען, ווערט דער גאַנצער אָרגאַניזם איבערלעבען אַ שווערען קריזיס, אַזוי אַז די שעדליכע ווירקונג רופט זיך אָפּ אפילו אויף די אברים, וואָס זיינען גאָר דערווייטערט פון דעם געשעדיגטען אָרט; פאַרקערט, בּאַ עפּעס אַ פּאָליפּ צי אַ וואָרעם, מיט אַ שוואַכער צעטיילונג פון דער לעבענסטעטיגקייט צווישען די טיילען פון קערפּער, ווערט אפילו אַ גאַנץ שטאַרקע באַשעדיגונג פון איין טייל שוואַך אָפּרופען זיך אויף די איבעריגע עלעמענטען פון דעם אָרגאַניזם.

אַ טיפּיש שאַרפער קריזיס כאַראַקטעריזירט זיך מיט אַ מערקווירדיג שאַרפען איבערגאַנג פון אַ בליהונגס צושטאַנד צו אַ קראַך. ביז דעם סאַמע אָנהייב פון דעם קריזיס אַנטוויקעלט זיך די אינדוסטריע זעהר שנעל, און ערב דעם שלימזל'דיגען טאָג דערגרייכט די אויפגעלעבטקייט צום העכסטען גראַד. די פּראָדוקציע איז געוואַלדיג

א. באַנדראַנאָוו

גרויס, אָבער די סחורה האָט אַ גוטען אָפּגאַנג, די מערק זיינען גענוג גרויס, דאַכט זיך. די גרויסע סוחרים קויפען באַ די פאַבריקאַנטען און איינע באַ די אַנדערע, די קליינע סוחרים קויפען באַ די גרויסע; ספּעקולאַנטען קויפען צוליב איבערפאַרקויפען, און שאַפען אַ כלומר'־שטע פאַרגרעסערונג פון דעם נאַכפרעג. אי די קאַפּיטאַליסטען, אי די אַרבעטער פיהלען זיך גוט ווי קיינמאָל ניט. איבעריגע סחורה קלייבט זיך אַלץ אָן. די באַהאַלטענע חולאת אַנטוויקעלט זיך אינווייניג איז דעם געזעלשאַפטליכען אָרגאַניזם. ערשט ווען זי דערגרייכט שוין צו אַ היפּשער מאָס, דאַן ברעכט זי אויס אין אַ קריזיס, און דערפאַר טאַקע ווייזט זי זיך אַרויס אַזוי שרעקליך אינטענסיוו.

דער ערשטער סימפּטאָם פון דעם קומענדיגען קראַך איז געוויינטליך דאָס, וואָס עס הייבען אָן אונטערצוגעהן די מער ספּעקולאַטיווע אונטערנעמונגען, וועמעס פאַלשע אויפבליהונג עס איז באַשאַפען געוואָרען דורך קינסטליכע בערזע מעטאָדען. עס געהט דורך אַ קלאַנג, אַז איין פירמע באַנקראָטירט, אַ צווייטע, אַ דריטע. קרעדיט, דער פיהלבאַרסטער טייל פון דעם עקאָנאָמישען אָרגאַניזם, שפּיגעלט גלייך אָפּ אויף זיך די אויפטרייסלונג, וואָס הייבט זיך אָן, און שפּיגעלט זי אָפּ זעהר שטאַרק — אין דער פאָרמע פון אַ קרעדיט קריזיס.

קרעדיט שטיצט זיך אויפ'ן געפיהל פון צוטרוי, און מענטשליכע געפיהלען בייטען זיך. באַ איטלעכען שטויס, וואָס קען זיין געפערליך פאַר דער געזעלשאַפטליכערווירטשאַפט, פאַלט אָן אויף אַלע קאַפּיטאַליסטען — די גרויסע, ווי די קליינע — אַן אומזיכערקייט מיט דעם מאָרגענדיגען טאָג, אַ שרעק פאַר זייערע קאַפּיטאַלען. דאָרט וואו עס הערשט די מורא, ווערט אויס צוטרוי און עס פאַלט דער קרעדיט. קרעדיט געשעפטען שטעלען זיך אָפּ. וואו מען קען נאָר, זעהט מען צוריק אַרויסצוקריגען דאָס אָפּגעגעבענע געלט. מע זוכט געלט, געלט און געלט. וואָרים קיין מענטשען גלויבט מען מער ניט, נאָר אין געלט. עס ווערט אַ בהלה צווישען די בערזע־לייט, באַנקירען, „ראַנטיע"; די ביינק ווערען באַלאַגערט פון מחנות קליענטען בעל־פּקדונ'ס. די ביינק זיינען געצוואונגען צו צאָלען די קרעדיטאָרען, אין דער צייט וואָס פון זייערע בעל־חובות קריגען זיי קיין געלט ניט, און

א סך פון זיי געהען אונטער ; אינאיינעם מיט די ביינק ווערען בדלות אויך זייערע בעל-פקדונ׳ס — די קאפיטאליסטען.

די האנדעלס און אינדוסטריעלע אונטערנעמער, אין זייער פיבערהאפטען געיעג נאך געלט, כאפען זיך צו פארקויפען די סחורות ; אבער דער נאכפרעג ווערט אלץ קלענער, מחמת איטלעכער זעהט איינצוהאלטען דאס געלט אויפ׳ן האנט. די מערק ווערען איבערגעלאדען מיט סחורה, די פרייזען פאלען אין דער ערד. איינע נאך דער אנדערער הייבען אן אונטערצוגעהן אויך די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען, און די, וואס בלייבען גאנץ, פארקלענערען אדער שטעלען אפ די פראדוקציע. די רעזערוו-ארמיי פארגרעסערט זיך שנעל אויף הונדערטער טויזענטער מענטשען, וואוהין עס געהען אריין אויך טויזענטער פארארעמטע קאפיטאליסטען. עס געהט אונטער אלץ וואס איז שוואך אין קאפיטאליסטישען זינען ; אבער אויך די שטארקע קומט אוים צו ליידען צרות.

נאך דעם קריזיס קומט אן א פעריאד פון שטילשטאנד. קיין נייע גרויסע קראכען טרעפען זיך ניט, אבער קיין פארבעסערונג איז אויך ניטא : די פראדוקציע און דער מארק זיינען אין א געדריקטען צושטאנד.

ביסלעכווייז הייבען אן צו צעגעהן זיך די גרויסע מאסען סחורות אויפ׳ן מארק : ביסלעכווייז בריינגט מען זיי אראפ. פאוואלינקע, איינע נאך דער אנדערער קומען די גרויסע אונטערנעמונגען צו זיך און הייבען אן אויסברייטערען די געשעפטען זייערע. טריט בא טריט קומט פאר דער איבערגאנג פון שטילשטאנד צו מעסיגער אויפבליהונג. די פראדוקציע דערגרייכט איבעראניים צו איר פריהערדיגער גרויס, און וואקסט זי נאך אריבער. דערביי ווייזט זיך ארוים, אז פון די פריהערדיגע קליינע אונטערנעמונגען זיינען א סך פארשוואונדען אהן א שפור, און די אלגעמיינע צאל אונטערנעמונגען האט זיך פארקלענערט. וואס ווייטער, ווערט אלץ לעבעדיגער, די אנטוויקלונג פון דער פראדוקציע ווערט ווידער א האסטיג שנעלע. עס חזר׳ן זיך איבער די אורזאכען און מיט זיי אויך די רעזולטאטען — און נאך דעם מאמענט פון העכסטער אויפבליהונג קומט א נייער קריזיס.

א. באַגדאַנאָוו

אַט דער גאַנצער קרייז דערשיינונגען האָט זיך שוין עטליכע מאָל איבערגע׳חזר׳ט אין דעם לעצטען יאָרהונדערט. דער ערשטער אַלגע־מיינער קריזיס אין דער פּראָדוקציע און פאַרנעקומען אין דעם יאָר 1825—1826; דער צווייטער — אין דעם יאָר 36—37; נאָכדעם אין 47־טען יאָר און אין 57־טען; ביז דאַן זיינען זיי פאָרגעקומען אין גאַנץ רעגעלמעסיגע פּעריאָדען, אַלע צען יאָר. נאָכדעם איז געווען אַ וועלט־קריזיס אין 1873־טען יאָר. לויט זיין קראַפט און דויער האָט ער איבערגעשטייגט אַלע פריהערדיגע קריזיסען: פאַרשפּרייטענדיג זיך פון לאַנד צו לאַנד, האָט ער זיך געצויגען עטליכע יאָר, ביז אַן ערד דעם יאָר 1878. נאָכדעם האָט זיך ביז דעם אָנהייב 90־ער יאָרען ניט געמערקט קיין גרויסע אַלגעמיינע אויפבליהונג, עס האָט מער געהערשט אַ שטילשטאַנד. אָבער בּיסלעכווייז איז דער שטילשטאַנד פאַרביטען געוואָרען אויף אַ רייכער אויפבליהונג פון דער וועלט אינדוסטריע, און נאָך עטליכע יאָר פון דער שטאַרקסטער אויפגעלעבטקייט האָט זיך אין דעם 99־טען יאָר אָנגעהויבען אַ נייער קריזיס. באַזונדער שטאַרק האָט ער געטראָפען רוסלאַנד, אָבער געפיהלט האָט ער זיך אומעטום. ער האָט זיך געצויגען עטליכע יאָר און איז געווען אומגעהייער גרויס. אַזוי, אין אין פראַנקרייך, וואָס האָט פון אים געליטען וויינינגער, איי־דער, לאָמיר זאָגען, דייטשלאַנד, די צאָל אַרבעטסלאָזע פאַרגרעסערט געוואָרען אויף אַ האַלבען מיליאָן — פון 400 טויזענט אין 1896 יאָר ביז 900 טויזענט אין 1902 יאָר.

מכוח דער פראַגע וועגען דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון די קריזיסען, דאַרפען מיר פאַרצייכענען צוויי פאַרשיידענע מיינונגען.

איינע האַלטען, אַז קריזיסען דאַרפען זיך אויך ווייטער איבער׳־חזר׳ן אין דערזעלביגער שאַרפער פאָרמע, ווי פריהער, נאָר די פּעריאָ־דען צייט צווישען זיי זיינען געוואָרען לייננגער. די גרויס און די פאַר־וויקעלטקייט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען מעכאַניזם, וואָס האָט זיך געוואַלדיג צעוואַקסען, פאָדערען אַ לייננגערע ווירקונג פון די קרעפטען, וואָס צעשטערען דאָס גלייכגעוויכט, כדי עס זאָל אויסברעכען אַ קרי־זיס; דערביי העלפט מיט אויך די גרעסערע געגענזייטיגע צונעפאַסט־קייט פון די עלעמענטען אין פאַרשיידענע צווייגען פון געזעלשאַפטלי־

כען לעבען, וואס קומט פון, למשל, דער אנטוויקלונג פון דער בערזען־ארגאניזאציע. די וועלט איבערפראדוקציע שפרייט זיך אויס אויפ׳ן גאנצען געביט פון דעם וועלט קאפיטאליזם, און מוז דעריבער דערגרייכען צו אסך א העכערען גראד, אז זי זאל זיך ארויסווייזען שארף און בולט. דערפאר אבער, אז זיי ברעכען שוין אויס, מוזען זיי זיין א סך אינטענסיווער און געפערליכער. אחוץ די טעארעטישע טעמים, רעדט לטובת אט דער מיינונג אויך דער פאקט, וואס זעכצען יאר זיינען אריבער צווישען די קריזיסען פון 57־טען און 73־טען יאר, און 26 יאר צווישען די קריזיסען פון 73־טען און 99־טען יאר, און אויך די באזונדער געוואלדיגע קראפט פון די לעצטע קריזיסען.

לויט אן אנדער מיינונג, בייט זיך דער כאראקטער גופא פון קריזיסען. די ליכטיגע צווישען־פעריאדען ווערען אלץ קירצער, די פעריאדען פון קריזיס און שטילשטאנד גיסען זיך צענויף און פארנעמען אלץ א גרעסערען טייל פון דעם פריהערדיגען צען־יאריגען קרייז. די איבערפראדוקציע נעמט אן א פארמע פון א כראנישער געדריקטקייט אין דער אינדוסטריע, וואס ווערט ביסלעכווייז פארוואנדעלט אין א כראנישע דערשיינונג און דערלאזט ניט די מעגליכקייט פון אזא שטארקער אויפגעלעבטקייט, אזא אינטענסיווען פראגרעס פון דעם פראדוקציאנס לעבען, וואס מוז זיך אומפארמיידליך איבערהאקען דורך א קריזיס. אבער די געדריקטקייט גופא ווערט אלץ א טיפערע; די טענדענץ צו א צעשטערונג פון דעם פראדוקציאנס לעבען ווערט כסדר אלץ שטארקער. פאר אט דער מיינונג זיינען בא היינטיגען טאג פאראן ווייניגער פאקטען, איידער פאר דער ערשטער; זי איז אבער געווען די הערשענדיגע איידער עס איז געקומען דער לעצטער קריזיס.

טיילווייזע קריזיסען פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציע שיידען זיך אפ פון אלגעמיינע קריזיסען, ערשטענס, דורך זייער אפשטאמונג גופא ניט פון אזעלכע אלגעמיינע אורזאכען, ווי די טענדענץ פון דעם קאפיטאליזם צו איבערפראדוקציע; און צווייטענס וואס זיי האבען ניט אזא גרויסען פארנעם לפי־ערך: זיי באַרכאפען אמאל באזונדערע לענדער, אמאל א געוויסע צווייג פון דער געזעלשאפטליכער ווירטשאפט, און רופען זיך אפ לפי־ערך שוואך אויסער

א. באָגדאַנאָוו

אַט דער באַשרייַנקטער סביבה. אָבער אַזעלכע טיילווייזע קריזיסען קענען זיך זייַן זעהר שטאַרק, און אין אייַנצעלנע פאַלען קענען זיי זיך קנאַפּ וואָס אָפּשיידען, לויט זייער אינטענסיוויטעט, פון אמת׳ע וועלט קריזיסען.

די אורזאַכען פון טיילווייזע קריזיסען זייַנען מלחמות, רעוואָלוציעס, ניט גערעטענישען, אומגעהייערע ספּעקולאַציעס אויף׳ן בערזע... אַזוי איז דער ענגלישער באַוועל קריזיס פון 1863—1864 יאָר אַרויסגערופען געוואָרען דורך דער מלחמה אין די פאַראייניגטע שטאַטען; די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע געדריקטקייט, וואָס רוסלאַנד האָט איבערגעלעבט אין 1891—1892 יאָר, איז געקומען פון אַ ניט גערעטעניש. א. ד. גל. לאָמיר באַטראַכטען דעם מעכאַניזם, ווי אַזוי אַזעלכע קריזיסען קומען, אויף לעבעדיגע פאַקטען.

דער בירגער־קריג אין די פאַראייניגטע שטאַטען אין די יאָרען 1860—1864, וואָס איז באַקאַנט אונטער׳ן נאָמען די מלחמה פאַר דער באַפרייאונג פון די נעגערס, איז געווען דער רעזולטאַט פון די געגענזייַטיגע אינטערעסען צווישען די הערשענדיגע קלאַסען אין די צפון־שטאַטען און די דרום־שטאַטען — דער אינדוסטריעלער בורזשואַזיע און דער לאַנד־אַריסטאָקראַטיע. די ערשטע האָט געשטרעבט צו פּראָטעקציאָניזם, צו הויכע גרעניץ־אָפּצאָלען אויף פּראָדוקטען פון דער באַארבעטענדיגער אינדוסטריע, וואָס זי האָט געוואָלט פאַרקויפען אויף הויכע פּרייזען; די צווייטע האָט געוואָלט פרייען האַנדעל, כדי וואָלוועלער צו קויפען אָט די פּראָדוקטען. וואָס איז שייך דער פּראָדוקציע פון רויע מאַטעריאַלען, איז די ביליגע שקלאַפען אַרבעט פון דרום געווען ניט קיין באַקוועמער קאָנקורענט פאַר די אונטערנעמער פון די צפון־שטאַטען, וואָס האָבען אָנגעווענדט געדונגענע אַרבעט. ווען דער עקאָנאָמישער קאַמף האָט אָנגענומען דעם כאַראַקטער פון אַ מלחמה, האָט אין ענגלאַנד אויסגעבראָכען אַ קריזיס, מחמת עס האָט געפעלט באַוועל פאַר דער טעקסטיל פּראָדוקציע, וואָרים אַ היפּשער טייל באַוועל פלעגט אַרייַנגעפירט ווערען פון די דרום־שטאַטען. די באַוועל אינדוסטריע איז שטאַרק פאַרקלענערט געוואָרען, און די רעזערוו־אַרמיי

איז פאַרגרעסערט געוואָרען כמעט אויף צוויי הונדערט טויזענט מענ־טשען. אזוי האָט דער געזעלשאַפטליכער קאַמף אין איין לאַנד גע־בראַכט צו אַן אינדוסטריעלען קריזיס אין אַן אנדער לאַנד, איבער דעם איינגען עקאָנאָמישען צוזאַמענבונד צווישען פאַרשיידענע לענדער, וואָס די געזעלשאַפטליכע אַרבעטס צעטיילונג באַשאַפט.

אַלענפאַלס, בנוגע אַזעלכע טיילווייזע קריזיסען, וואָס ווערען אַרויסגערופען דירעקט דורך פּאָליטישע אויפטרייסלונגען, ספּעקולאַ־ציעס, בכלל דורך באַדינגונגען פון אַ ריין געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער, איז ניט שווער צו באַווייזען, אַז די גרונט אורזאַך זייערע איז דיזעל־ביגע וואָס פון אַלגעמיינע קריזיסען — דער ניט געאָרגאַניזירטער כאַ־ראַקטער פון דער געזעלשאַפטליכער אַרבעטס צעטיילונג. נאָר אפילו דאָן ווען אַ קריזיס קומט, דאַכט זיך, פון ריין סטיכישע אורזאַכען, למשל, פון מעטעאָראָלאָגישע באַדינגונגען, וואָס פירען צו אַן אומגע־רעטעניש, ווייזט זיך אויך אַרויס, בּאַ אַ פּינקטליכערען אַנאַליז, אַז אין יסוד איז דאָ געוויינטליך דיזעלביגע אורזאַך. למשל, אַזעלכע גרויסע אומגערעטענישען, ווי אין 1891 יאָר אין רוסלאַנד, קענען מעגליך זיין נאָר בּאַ אַ שטאַרקער אויסצערונג פון דער ערד דורך דעם רויבע־רישען כאַראַקטער פון דער לאַנד־ווירטשאַפט. דער איבערגאַנג פון נאַטוראַלער צו אַן אַיסטויש ווירטשאַפט, און די פאַראַרעמונג פון דער פויערשער ווירטשאַפט, וואָס אַט דער איבערגאַנג רופט אַרויס, צווינגט די פויערען וואָס מער ערד צו פאַראַקערען און וואָס שטאַרקער צו עקספּלואַטירען דעם באָדען, דערביי ווערען די פּראָדוקטיווע קרעפטען פון דער ערד אַלץ מער אויסגעבראַכט און גאָר ניט באַנייט. נאָר מחמת די ערד איז זעהר אויסגעצערט, ווערט די ערד־אַרבעט אַזוי שטאַרק אַפּהיינגיג פון די וועטער באַדינגונגען, אַז עס ווערען מעגליך, און פון צייט צו צייט אפילו אומפאַרמיידליך, אַזעלכע אומגערעטע־נישען, וואָס טרעפען מיט אַמאָל אַ גאַנצע מדינה. הייסט עס, אַז אין דעם פאַל איז דער שטאַרקער קריזיס ניט קיין צופעליגע זאַך בּאַ דער עקזיסטירענדיגער סיסטעמע פון באַציהונגען; לפּי־ערך צופעליג קען מען רעכענען נאָר דאָס, וואָס דער קריזיס ברעכט אויס, למשל אין 1891 יאָר, און ניט אין 1890־טען.

א. באָגדאַנאָוו

פון די פארשיידענע געביטען פון דער געזעלשאפטליכער ווירט־שאפט ליידט מער פון אלע פון די שטערענדיגע ווירקונגען דאס געביט פון קרעדיט. אזוי ווי דער עצם פון קרעדיט באשטעהט דאך אין צוטרוי, איז פאר א קרעדיט־קריזיס גענוג א פשוט'ע מעגליכקייט פון אן אויפטרייסלונג אין די פראדוקציאנס באדינגונגען. למשל, עס איז דא א געפאר פון מלחמה; האט מען מורא, זי זאל ניט חרוב מאכען געוויסע לענדער, און די קאפיטאליסטען פון יענע לענדער, און דער־הויפט די רעגירונגען זייערע וועלען אויפהערען צו צאלען חובות. די ניט געזיכערטקייט פון דער לאגע גראבט אונטער דעם קרעדיט. עס ווערט א שטארקער נאכפרעג אויף געלט, א סך אונטערנעמער ווערען געצוואונגען אויפ'ן שטעל איינצוצאלען אזעלכע חובות, אויף וועלכע זיי האבען זיך גערעכנט צו קריגען א פראלאנגירונג. איבער דעם וואס דער נאכפרעג און דער אנבאט פון געלט שטימען ניט, ווערט דער אייגענטליכער קרעדיט־קריזיס נאך שווערער דורך א געלט־קריזיס; צו דעם פאלען פון קרעדיט קומט צו א חסרון אין געלט אויף די נויטיגע צאלונגען. די אויפטרייסלונג פארשפרייט זיך, נאטירליך, אויך אויף די ריין אינדוסטריעלע קריזען; ווארים פאר די אינדוסטריעלע קאַ־פיטאליסטען, וואס זייער קאפיטאל באשטעהט דאך, הויפטזאכליך, אין פראדוקציאנס מיטלען און אין די געשאפענע סחורות, אבער ניט אין געלט, איז די שטארקע פאדערונג אויף געלט זעהר שווער.

צו די טיילווייזע קריזיסען דארף מען צורעכענען אויך דעם כראָ־נישען קריזיס פון דער אייראפעאישער ערד־ארבעט, וואס ציהט זיך שוין פון פיל יארען. די הויפט אורזאכען פון דעם זיינען: ערשטענס, דער געוואלדיגער וואוקס פון דער לאנדווירטשאפטליכער פראדוקציע אין די פרוכטבארע לענדער פון אנדערע וועלט־טיילען. וואס דער ברויט זייערער איז ביליגער ניט נאר מחמת דער גרעסערער פראדוקטיוויטעט פון דער לאנדווירטשאפטליכער ארבעט, נאר ווי עס איז שוין פריהער אנגעוויזען געווארען, אויך מחמת דער לפי־ערך נידעריגער ערד־רענטע; צווייטענס, עס פעלען ארבעטער הענט פאר דער קאפי־טאליסטישער לאנדווירטשאפט אין אייראפע, ווייל די ערדלאזע פויע־רען ציהען אין די שטעט, וואו עס אנטוויקעלט זיך די באארבעטענ־

דיגע אינדוסטריע, און די לעבענס באַדינגונגען פאַר די געדונגענע אַרבעטער זיינען בעסערע.

לויט זייער פאָרמע, זיינען קריזיסען אין א געוויסען זינען א שריט אויף צוריק פון דער געזעלשאַפטליכער ווירטשאַפט, א צייטווייליגע פאַרקלענערונג פון די פּראָדוקטיווע קרעפטען פון דער געזעלשאַפט; אבער זיי גופא טאַקע דינען אויך פאַר א מעכטיגען אַנטרייבער צו טעכ־נישען פּראָגרעס, צו א ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען. ערשטענס, די קאָנקורענץ ווערט פאַרשאַרפט, א דאַנק דעם קריזיס, ביז צום העכסטען גראַד; צווייטענס, די שטרעבונג צו דעקען די היזקות, וואָס מען האט געליטען, דערוועקט די קאַפּי־טאַליסטען אויסצוזוכען נייע מיטלען רייכער צו ווערען; ענדליך, דריטענס — און דאָס איז דער עיקר — די אורזאַך פון דעם אַנוועד. וואָס דער קאַפּיטאַליסט האט געהאט אין דער צייט פון קריזיס, זעהט ער אין דעם פאַלען פון דעם פּרייז אויף סחורה, — שטרעבט ער, נאַ־טירליך, צו פאַרפולקומען די טעכניקע פון דער אונטערנעמונג אויף אזוי פיל, אז אפילו די נידעריגסטע פּרייזען זאָלען אים קיין היזק ניט פאַרשאַפען.

פאַרשנעלערענדיג דעם טעכנישען פּראָגרעס, העלפען די קריזיסען דער אַנטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען מיט אַלע זייערע רעזולטאַטען, אַריינגערעכענט אויך נייע קריזיסען. די טענדענץ פון אַנטוויקלונג ווערט דאַ איבערגעפלאָכטען מיט דער טענדענץ פו דע־גראַדאַציע. ווען די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט וואָלט ניט באַווי־זען צו באַשאַפען אין אירע טיפענישען א פעסטע גאַראַנטיע פון אַנט־וויקלונג — אין דער געשטאַלט פון דעם אַרבעטער קלאַס, וואָס אָרגאַ־ניזירט זיך אין א מעכטיגער קראַפט, כדי צו נעמען אויף זיך די גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע, — וואָלט זי געהאט אַלע שאַנסען אויף פאַנאַנדערצופאַלען און חרוב צו ווערען אין איינעם פון די נאָהענטסטע קריזיסען.

די קריזיסען, ווי דער שאַרפסטער סימן פון דער ניט געאָרגאַני־זירטקייט פון די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען, האָבען די לעצטע צייט

א. באָגדאַנאָוו

געגעבען א שטאַרקען אנשטויס אויף דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען צו פּרואווען אריינטראָגען מער אָרדענונג אין דעם עקאָנאָמישען לעבען.

ב). פאַראייניגונג פון אונטערנעמער.

ווען די סתירה צווישען דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען און די געזעלשאַפטליכע פאָרמעס האָט זיך פאַרשטאַרקט אויף אזוי פיל, אַז זי האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו באַלעסטיגען די בורזשואזיע גופא: די זעהר פאַרשאַרפטע קאָנקורענץ ביז אין טויט אריין, די קריזיסען, — דאַן האָט אויך דער קלאַס קאַפּיטאַליסטען אָנגעהויבען ביסלעכווייז צוצוטרעטען צום קאַמף מיט די אומבאַקוועמ־ליכקייטען פון די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, וואָס רירען אים אָן.

פאַר א מיטעל צום קאַמף דינט דאָ פאַר די אונטערנעמער די פאַר־אייניגונג, אָרגאַניזאַציע. מיט דער הילף פון אָרגאַניזאַציע שטרעבען די קאַפּיטאַליסטען צו פּאַראַליזירען די ווירקונג פון דער אַנאַרכיע אין דער פּראָדוקציע, וואָס ליגט אין דעם גרונט פון דער אומגעמעסיג־טער קאָנקורענץ, די קריזיסען א. אז. וו.

די אונטערנעמער פון א געוויסער פּראָדוקציאָנס צווייג אָרגאַני־זירען זיך אין א פאַרבאַנד און זעהען צו נאָרמירען די פּראָדוקציע, זי זאָל געהן לויט געוויסע כללים. אַזאַ פאַרבאַנד פון אונטערנעמער רופט זיך א ס י נ ד י ק א ט (אויף דייטש — ק א ר ט ע ל אויף ענגליש — פּ ו ל); זייער העכסטע, אַנטוויקעלטסטע פאָרמע רופט מען ט ר א ס ט.

די ערשטע פאַרזוכען צו אָרגאַניזירען סינדיקאַטען זיינען פאָרגע־קומען נאָך אין די 60־ער יאָרען פון דעם 19־טען יאָרהונדערט. נאָך דעם אַנטשלאָסענעם שטויס, אַז אָט די נייע פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע זאָל ארויסטרעטען אויפ׳ן סצענע, האָט געגעבען דער קריזיס פון 1873־טען און די ווייטערדיגע יאָרען. פון דאַן אָן זיינען די סינ־דיקאַטען אין א סך קאַפּיטאַליסטישע לענדער געוואָרען א גרויסע געזעלשאַפטליכע קראַפט.

דעם באַדען פאַר דער אַנטשטעהונג פון סינדיקאַטען האָבען צו־

געגרייט די פארשטארקטע קאנקורענץ פון די קאפיטאלען, די פאר־פארקלענערטע צאל אונטערנעמונגען און די פארגרעסערונג פון די איבערגעבליבענע. אויב די פאראייניגונג פון דעם קאפיטאל פון א געוויסער פראדוקציאנס צווייג איז די הענט פון א קליינער צאל אונ־טערנעמער איז נאך ניט פארגעקומען, אויב עס זיינען נאך פאראן א סך לפי־ערך קליינע אונטערנעמונגען, דאן איז די פאראייניגונג פון די אונטערנעמער אין א פארבאנד, ערשטענס, זעהר שווער, צווייטענס, ניט אזוי שטאנדהאפטיג. אז אלע אונטערנעמער פון אט דער פרא־דוקציאנס צווייג זאלען קומען צו א הסכם איז דאן כמעט אוממעגליך, און א היפשער טייל פון זיי וועט בלייבען אויסער דער ארגאניזאציע; און בא אזעלכע באדינגונגען איז דער קארטעל ניט בכוח אויסצו־פירען זיין אויפגאבע — צו נארמירען, רעגולירען די פראדוקציע. בכלל, א קארטעל איז א פארבאנד פון ג ר ו י ס ע אונטערנעמער.

וואס איז שייך דער פארמע גופא פון א קארטעל פאראייניגונג, איז זי אין א היפשער מאס צוגעגרייט געווארען דורך די אקציאנערע געזעלשאפטען, וואס שטעלען מיט זיך פאר שוין א געוויסע ארט פון פארבאנדען פון קאפיטאליסטען.

איינע פון די וויכטיגע באדינגונגען, וואס פארלייכטערען די פאראייניגונג פון אונטערנעמונגען אין סינדיקאטען, איז די פרא־טעקציאנס סיסטעמע אין דער אינדוסטריעלער געזעצגעבונג. — דער פראטעקציאניזם לייזט אויס די פאבריקאנטען אין דעם שטאט פון דער אויסלענדישער קאנקורענץ, ער שטעלט זיי אין א באזונדערער, געפרי־וויליגירטער לאגע, איבערלאזענדיג פאר זיי אין מאנאפאליע דעם אינערליכען מארק, און דערמיט באשאפט ער די גינסטיגסטע באדינ־גונגען פאר דער ארגאניזירונג פון סינדיקאטען. בא דער הערשאפט פון פראטעקציאניזם קען דער סינדיקאט לחלוטין אפשאפען די קאנ־קורענץ און ער גיט דעם גרעסטען נוצען פאר די קאפיטאליסטען. וואס טרעטען אין אים אריין. אבער בא פרייען האנדעל, קומט די קאנקורענץ פון די אויסלענדישע אונטערנעמער, וואס עס איז זיי שווער אריינצוציהען אין דעם סינדיקאט, און מאכט שטארק קאליע דעם נוצען פון דעם סינדיקאט פאר זיינע מיטגלידער: דער סינדיקאט

א. באָגדאַנאָוו

האָט ניט קיין מאָנאָפּאָליע אין דער פּראָדוקציע, הייסט עס קען ער אויך ניט נאָרמירען די פּראָדוקציע, צו באַשטימען לויט זיין ווילען נאָך איר גרויס און די פּרייזען פון אירע פּראָדוקטען. אָט דערפאַר אַנטוויקעלט זיך די קאַרטעלען־סיסטעמע באַזונדער שנעל אין די לענדער פון פּראָטעקציאָניזם, ווי אין די פאַראייניגטע שטאַטען, למשל. פונדעסטוועגען איז דער פּראָטעקציאָניזם ניט קיין נויטווענדיגע באַדינגונג פאַר דער אַנטשטעהונג פון סינדיקאַטען. אַזוי, איז אפילו אין ענגלאַנד, וואו עס איז פאַראַן די גרעסטע פרייהייט פון האַנדעל, נאָך דעם 1873־טען יאָר געגרינדעט געוואָרען אַ גרויסע צאָל קאַרטעלען, צווישען זיי ניט ווייניג רייכע און מעכטיגע. באַ אַ פּרייען האַנדעל קענען לייכטער אויפקומען אינטערנאַציאָנאַלע סינדיקאַטען.

דער ערשטער שריט אין דער אַנטוויקלונג פון קאַרטעלען זיינען געווען אָפט ניט געלונגען, זיינען געווען באַלייט מיט קראַכען און דורכפאַלען. די מיטגלידער פון די סינדיקאַטען, וואָס זיינען אויפגעצווינגען געוואָרען אין אַן עקאָנאָמישער אַנאַרכיע און זיינען דורכגעדרונגען געוואָרען מיט'ן גייסט פון „פרייער" קאָנקורענץ, האָבען זעהר אָפט אַרויסגעוויזען אַ פולשטענדיגע אומפייהיגקייט צו האַלטען דיסציפּלינע, צו פירען די געשעפטען געאָרגאַניזירטערהייט. זיי פלעגען אָדער אָפען אַריבערטרעטען די אַלגעמיינע באַשלוסען, אָדער זיי פלעגען זיך פון זיי אַרויסדרייען מיט פאַרשיידענע דריידלעך, און געליטען האָבען גראַד יענע מיטגלידער, וואָס האָבען געוויסענהאַפט געפאָלגט אַלע אָנגענומענע באַשריינקונגען. נאָך איצטער אפילו געהען אונטער אַ סך סינדיקאַטען מחמת דעמזעלביגען טעם.

אַז אַנדערע, נאָך אַ וויכטיגערע אורזאַך, פאַרוואָס אַ סך קאַרטעלען האָבען געהאַט אַ מפּלה, איז דאָס וואָס זיי האָט זיך ניט איינגעגעבען אַריינצוקריגען די ווירקליכע מאַכט איבער דער פּראָדוקציע פון זייער צווייג. ווען די קאָנקורענטען, וואָס זיינען געבליבען זעלבשטענדיג, פאַרגרעסערען זייער פּראָדוקציע, דאַן ווערט אַז די קאַרטעלען אָרגאַניזאַציע דעם זינען פאַר איר עקזיסטענץ; אירע מיטגלידער לוינט זיך גאָרניט צו פאָלגען די באַשריינקונגען, וואָס זיינען נאָר אַ טובה

פאַר זייערע שונאים; אז דער קאַרטעל זאָל איינשטעלען די מאַרק פּרייזען ווערט פּשוט אוממעגליך. דער גרעסטער אומגליק פאַר דעם סינדיקאַט איז, ווען די שטאַרקסטע אונטערנעמער פון דער פּראָדוקציאָנס צווייג, וויסענדיג גוט זייער אייגענע מאַכט, ווילען צום סינדיקאַט ניט צושטעהן. די פּראַקטיקע באַווייזט, אז דער סינדיקאַט קען דיקטירען פּרייזען נאָר דאַן, ווען בא אים אין די הענט געפינט זיך פון ⅔ ביז ¾ פון דעם גאַנצען מאַרק.

ווען דער סינדיקאַט פאַרכאַפּט ווירקליך די מאַכט איבער זיין פּראָדוקציאָנס צווייג, דאַן זיינען אַלע אונטערנעמונגען, וואָס זיינען ניט מסוגל צו פאַראייניגען זיך מיט אים, פאַר'משפּט צום טויט. דער סינדיקאַט ניצט אויס אומ'ברחמנות'דיג זיין קראַפט און זיין איינינגקייט אין דעם קאַמף מיט זיינע געגנער. למשל, דער דייטשער סינדיקאַט פון די אונטערנעמער פון שטאָב־אייזען האָט באַשלאָסען ארויסצושטעלען קאַמף־פּרייזען אנקעגען אַלעמען, „וואָס זיינען צו אים ניט צוגעשטאַנען". דער שווייצערישער סינדיקאַט פון שפּיצען־פאַבריקעס האָט, כדי אַנצולערנען די ווידערשפּעניגע, דערשלאָגען זיך פון דער רעגירונג, אז אויף די פאַבריקעס, וואו מען פלעגט פריהער ארבעטען איבערשטונדען, זאָל שטרייננג אַנגעווענדט ווערען אן 11־שעה'דיגער ארבעטס טאָג. ווייטער האָט ער געלאָזט מעלדען, אז אַלע וואָס זיינען אויף דינסט בא יענע אונטערנעמער, וואָס זיינען צום סינדיקאַט ניט צוגעשטאַנען, וועלען נאָך 3 חדשים צייט מער ניט צוגענומען ווערען אויף די פאַבריקעס פון דעם סינדיקאַט.

די אַנטוויקלונג פון קאַרטעלען איז געגאַנגען מערקווירדיג שנעל, אַבער אויך אין א שטרייננען סדר. אין זייער געשיכטע קען מען ביז היינטיגען טאָג אַנמערקען עטלעכע תקופות.

די ערשטע איז א צוגרייטונגס תקופה. עס ווערען צוזאַמענגעשטעלט שוואַכע איינשטימונגען אויף לפי־ערך קורצע טערמינען, כדי אויפצוהאַלטען די פּרייזען, אָדער כדי צו באַגרעניצען די פּראָדוקציע. מען מאַכט א סך פּראָבעס אונטער דער ווירקונג פון נאָך ניט קלאָרע שטרעבונגען. זעהר אָפט פאַלט מען דורך.

א. באָגדאַנאָוו

נאָכדעם קומט שוין די אָרגאַניזירונג פון אמת'ע קאַרטעלען. מע שליסט פעסטע פאַרבאַנדען אויף אַ לייגגערער צייט מיט'ן צוועק — צו ווירקען אי אויף דער איינשטעלונג פון די פרייזען, אי אויף דער באַשריינקונג פון דער פּראָדוקציע.

ביסלעכווייז ווערט די פאַראייניגונג אַלץ אַ פעסטערע. די פּראָגראַמע פון דעם קאַרטעל ווערט ברייטער. ארייגקריגענדיג די מאַכט איבער דער פּראָדוקציע, טיילט ער איין די מערק צווישען זיינע מיטגלידער, גרינדעט צענטראַלע ערטער אויף אויסצובריינגען די סחורות, פאַרפליכט די מיטגלידער איינצופירען בא זיך נייע טעכנישע אויסבעסערונגען און אז. וו.

צום סוף, ווערען אָפּגעשאַפט די לעצטע רעשטען פון קאָנקורענץ אינווייניג אין דעם פאַרבאַנד גופא, די לעצטע רעשטען פון זעלבשטענדיגקייט פון די באַזונדערע אונטערנעמער. דער פאַרבאַנד שטעלט איין אַלע קלייניגקייטען פון דער פּראָדוקציע און באַשטימט דעם פּראָפיט, וואָס קומט איטלעכען מיטגליד. עס באַקומט זיך איין קאָלאָסאַלע אונטערנעמונג — אַ ט ר אַ ס ט. די פריהערדיגע זעלבשטענדיגע אונטערנעמער זיינען דאָ פּראָסט אַקציאָנערען. בא היינטיגען טאָג איז דאָס די העכסטע פאָרמע פון אַ קאַרטעל.

איצטער נאָך קען מען געפינען אַלע פאָרמען פון קאַרטעלען איינע לעבען איינע; אָבער אומעטום באַמערקט זיך אַ שטרעבונג אריבערצוגעהן צו העכערע פאָרמען.

אַ גרויסע היסטאָרישע באַדייטונג האָט דאָס אויפקומען פון אינטערנאַציאָנאַלע סינדיקאַטען (אין 1889 יאָר האָט זיך גערעכענט 11 אַזעלכע, אין 1896 — איבער 40). — אַ בולט'ער אויסדרוק פון דעם פאַקט, אַז דער אַנטוויקעלטער קאַפּיטאַליזם איז אַן אינטערנאַציאָנאַלע דערשיינונג, וואָס ווייס ניט פון קיין נאַציאָנאַליטעטען. פון אַט די סינדיקאַטען איז כדאי צו באַמערקען דעם בליי און זילבער סינדיקאַט, וואָס אין זיינע הענט געפינט זיך ⅔ פון דעם גאַנצען זילבער און ½ פון דעם גאַנצען בליי, וואָס מען קריגט ארויס יערליך; נאָכדעם דעם טאַבאַק סינדיקאַט, דעם דינאַמיט סינדיקאַט און אַנד. דער אייל־טראַסט אין צפון־אַמעריקע האָט די לעצטע יאָרען געשטרעבט

אַריינצוקריגען דעם איינפֿלוס אויף דעם רוסישען נאַפֿט געשעפֿט; ווען דאָס גיט זיך אים איין, וואָלט דער טראַסט קיין שום קאָנקורענץ ניט געהאַט אין דער גאַנצער וועלט.

באַ היינטיגען טאָג ציילען זיך די סינדיקאַטען אין די הונדערטער.

די געוואַלדיגע מיטלען, וואָס די סינדיקאַטען פֿאַרמאָגען, גיבען זיי אַ מעגליכקייט שנעל אַנצואווענדען כל'ערליי אויסבעסערונגען, וואָס פֿאַר דעם איינצעלנעם אונטערנעמער זיינען זיי צו טייער. געווינטליך האָבען די סינדיקאַטען אין זייער דינסט גאַנצע מחנות געלערנטע ספּעציאַליסטען, און כדי צוצוגרייטען אַזעלכע ספּעציאַליסטען, גרינדען אָפֿט די סינדיקאַטען וויסענשאַפֿטליכע און לער אַנשטאַלטען. בכלל, די נייע פֿאָרמע פֿון אָרגאַניזאַציע פֿאַרשנעלערט דעם טעכנישען פּראָגרעס.

ווייטער, עס איז זעלבסטפֿאַרשטענדליך, אויף וויפֿיל די סינדיקאַטען פֿאַרשנעלערען דעם פּראָצעס פֿון קאָנצענטרירונג פֿון קאַפּיטאַלען. לויט די ציפֿערען פֿון די לעצטע יאָרען, האָט דער טאַבאַק טראַסט, למשל, איינגעשלונגען ניט ווייניגער פֿון 150 אונטערנעמונגען, דער אייל־טראַסט — באַ אַ 400, דער שטאָל־טראַסט — 785. דער קאַפּיטאַל פֿון 447 טראַסטען אין צפֿון־אַמעריקע טרעפֿט אָן 20 מיליאַרד דאָלער.

אויף דעם אַלגעמיינעם גאַנג פֿון דער אינדוסטריע ווירקען די סינדיקאַטען אין דעם זינען, וואָס זיי גיבען איר צו אַ מער רוהיגען, מער געשטעלטען כאַראַקטער, הגם נאָר טיילוויי. זיי פֿאַרהיטען די אינדוסטריע פֿון לפֿי־ערך קליינע אויפֿטרייסלונגען, טיילווייזע קריזיסען.

אָבער אינגאַנצען אָפּשאַפֿען וועלט־קריזיסען איז די קאַרטעלען אָרגאַניזאַציע ניט בכוח, ווי מען קען עס אַרויסזעהן פֿון אַט די באַטראַכטונגען: כל־זמן ניט אַלע אונטערנעמונגען האָבען זיך נאָך פֿאַראייניגט אין סינדיקאַטען, קען נאָך, פֿאַרשטעהט זיך, קיין רייד ניט זיין וועגען אַן אָפּשאַפֿונג פֿון די אַלגעמיינע קריזיסען. נאָר אַפֿילו ווען אַלע פּראָדוקציאָנס צווייגען זאָלען זיך שוין אָרגאַניזירען אין באַזונדערע סינדיקאַטען, וועט נאָך דאַן אויך די עקאָנאָמישע אַנאַרכיע ניט פֿאַרשווינדען. די קאָנקורענץ וועט נאָר אָננעמען אַ נייע, אפשר

א. באַגראַנאָוו

נאָך א שווערערע פאָרמע, איידער פריהער. צווישען די אָרגאַניזאַציעס פון באַזונדערע פּראָדוקציאָנס צווייגען הייבט זיך אָן אַ פאַרביסענער קאַמף. יעדער סינדיקאַט, ווי אַ מאָנאָפּאָליסט אויף זיין געביט, שטרעבט צו הייבען די פּרייזען אויף זיינע סחורות אָהן אַ שיעור; די אַנדערע שטרעבען אים אין דעם, און פון זייער צד שטרעבען זיי אויך צו אַזעלכע צוועקען; דער רעזולטאַט פון דעם קאַמף ווענדט זיך אָן דער קרעפטען פאַרהעלטעניש פון די סינדיקאַטען. כדי צו האָבען אַ באַגריף וועגען דער אָנגעשטריינגטקייט, דעם פאַרצווייפעלטען כאַראַקטער פון אָט דעם קאַמף, דאַרף מען האָבען אין זינען, אַז איינע פּראָדוקציאָנס צווייגען שטעלען צו פּראָדוקציאָנס מיטלען פאַר די אַנדערע, אַז צווישען אַלע צווייגען איז פאַראַן אַן איינגער שותפות'ער צוזאַמענבונד און אַן אָפּהייננגיגקייט. דער סינדיקאַט, למשל, פון די באַוועל פּלאַנטאַטאָרען גיט אַ הייב די פּרייזען אויף באַוועל; דער טעקסטיל סינדיקאַט האָט שוין אָבער ארויפגעצויגען די פּרייזען אויף געוועבען אַזוי הויך, ווי עס לוינט זיך פאַר אים בעסער, און ווייטער צו הייבען די פּרייזען קען שוין ברייננגען היזק, מחמת עס וועט זיך פאַרקלענערען דער נאָכפרעג. דאָן בלייבט פאַר דעם טעקסטיל סינדיקאַט איין ברירה — אָדער אָנצונעמען די פּרייזען אויף באַוועל, וואָס לוינען זיך אים ניט, אָדער אָפּצושטעלען אויף אַן אומבאַשטימטער צייט די פּראָדוקציע. אין דעם ערשטען פאַל, מוזען די געשעפטען פון דעם סינדיקאַט שטאַרק פאַרערגערט ווערען, און פריהער אָדער שפּעטער וועט ער מוזען פאַלען אין דעם קאַמף מיט די שטאַרקערע סינדיקאַטען. אין דעם צווייטען פאַל, באַקומט זיך אַ מין סטרייק צווישען די צוויי סינדיקאַטען איינער אַנקעגען דעם אַנדערען; דער וואָס וועט באַזיגט ווערען, מוז פאַרלירען זיין זעלבשטענדיגקייט; און אין דער צייט, וואָס אָט דער קאַמף ציהט זיך, הערשט אַ שרעקליכער עקאָנאָמישער קריזיס, וואָס טרעפט די גאַנצע געזעלשאַפטליכע ווירטשאַפט.

אין דער איצטיגער צייט ליידען די קאַרטעלען אין די אַלגעמיינע קריזיסען פון דער פּראָדוקציע קאָלאָסאַלע היזקות, ווערליג די קאָלאָסאַלע קאַפּיטאַלען זייערע. אַזוי האָט אין 1903 יאָר דער אַנווער

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אויפ'ן קורס פאר 100 פּ.ן די וויכטיגסטע קארטעלען אין צפון־אמע־ריקע אָנגעטראָפען 1754 מיליאָן דאָלער, בא 44% פון דעם אַלגע־מיינעם ווערט פון די אַקציעס.

נאָר אויב די קארטעלען אָרגאַניזאַציע קען אפילו ניט אַפּשאַפען די אַלגעמיינע קריזיסען, גיט זי אָבער די אונטערנעמער דאָך אַ מעגליכקייט גרינגער אריבערצוטראָגען זיי. מען קען אָבער ניט זאָגען דיזעלביגע זאַך מכוח די ארבעטער. אין דער'אמת'ן, אָנ־קעגען דער איבערפּראָדוקציע ווערען זיך די קארטעלען, פארקלענע־רענדיג די פּראָדוקציע, און אַ דאַנק דעם אַליין שוין ווערט קלענער דער נאָכפרעג אויף ארבעטער הענט. און דער טעכנישער פּראָגרעס, וואָס ווערט פארשנעלערט בא דער נייער פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע, העלפט נאָך מער דער פארגרעסערונג פון דעם קאפּיטאַליסטישען רע־זערוו. אחוץ דעם, די געוואַלדיגע עקאָנאָמישע מאַכט פון די סינדי־קאַטען ווערט אין אַ גרויסער מאָס אָנגעווענדט אויך דירעקט אָנקעגען די ארבעטער פאראיינען, הגם זי גופא רופט ארויס אויך זייער אַנט־וויקלונג. אויף צו קעמפען מיט די ארבעטער אָרגאַניזאַציעס קענען די טראַסטען אויסגעבען, און זיי גיבען אויס טאַקע געוואַלדיגע סומעס ; אַזוי אַז קעמפען מיט זיי מיט עפּעס אַ האָפענונג אויף דערפאָלג קע־נען די גרעסטע אָרגאַניזאַציעס — די פּראָפעסיאָנעלע און אויך, פאר־שטעהט זיך, די פּאָליטישע ארבעטער פארטייען, דורך זייער דרוק אויף דער מלוכה.

פארקלענערענדיג שטאַרק די צאָל אונטערנעמונגען, פארלייכטע־רען די סינדיקאַטען דערמיט גופא די איינפירונג פון אַ פאַבריק־גע־זעצגעבונג — אַ גינסטיגע באַדינגונג פאר דעם עקאָנאָמישען פּראָ־גרעס.

אויף ווי וויים גינסטיג עס איז די ווירקונג פון דער קארטעלען אָרגאַניזאַציע פאר דעם פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען, קען מען זעהן פון אַט דעם ביישפּיל. אין דער צייט וואָס אין מערב־אייראָפּע בכלל רעכענט זיך אַ פּראָפיט פון 5 ביז 7 פּראָצענט פאר זעהר אַ הויכען, האָט דער פּראָפיט פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען דינאַמיט טראַסט, וואָס פאראייניגט אַלע גרעסטע דינאַמיט־פאַבריקעס פון דער

א. באָגדאַנאָוו

וועלט, אַנגעטראָפּען אין די 80־ער יאָרען פון 8 ביז 15 פּראָצענט.

דער דיווידענד פון דעם געוואַלדיגען אייל־טראַסט אין צפון־אַמעריקע האָט פאַר 8 יאָר צייט (1896—1903) בא א נאָמינאַלען אַקציען קאַפּיטאַל פון 100 מיליאָן דאָלער אַנגעטראָפען יערליך פון 31% ביז 48%, אין דורכשניט 39%.

די ווירקונג פון דער נייער פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע אויף די מקחים איז אין גרעסטען טייל ניט גינסטיג פאַר די געברויכער — די סינדיקאַטען הייבען די מקחים, זיי בייטען אוים זייערע סחורות ניט אויף א גלייך־ווערטיגען, נאָר אויף א גרעסערען סכום אַנדערע סחורות, למשל, געלט. ווען די אַנדערע סחורות וועלען אָבער אויך אַריינפּאַלען אין די הענט פון די סינדיקאַטען, ווען די סינדיקאַטען וועלען אַריינגעמען דעם גרעסטען טייל פון דער פּראָדוקציע, דאַן דאַרפען זיך די מקחים פון סחורות ווידער אויסגלייכען; לכל הפחות די דורכשניטליכע פּרייזען אויף די סחורות פון די סינדיקאַטען מוזען קומען צו דער נאָרמע, וואָרים אַנקעגען איין מאָנאָפּאָליע וועט דאָך שטעהן אַן אַנדער מאָנאָפּאָליע. פונדעסטוועגען, אפילו איצטער ציהען די קאַרטעלען אויך ניט אַלעמאָל אַרויף די פּרייזען. די קאַרטעלען פון העכערען סאָרט קענען טאָן די בעסטע געשעפטען, אפילו ניט הייבענדיג די פּרייזען; אמאָל, פאַרקערט, לאָזען זיי נאָך אַרונטער דעם פּרייז, כדי צו פאַרגרעסערען דעם נאָכפרעג. אז דער אייל־טראַסט אין צפון־אַמעריקע האָט פאַרכאַפּט דעם מאַרק אין זיינע הענט, האָט ער אַרונטערגעלאָזען די פּרייזען אויף נאַפט. וואָס בעסער, ברייטער, טעכניש העכער די פּראָדוקציע פון דעם סינדיקאַט איז אַוועקגעשטעלט, אַלץ גיכער קען מען פון אים דערוואַרטען, ער זאָל אַרונטערלאָזען די פּרייזען.

אין דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען רופען די סינדיקאַטען אַרוים א שאַרפען געגענזאַץ צווישען די אינטערעסען פון דעם געאָרגאַניזירטען און ניט געאָרגאַניזירטען טייל זיינעם. די אונטערנעמער, וואָס שטעהען באַזונדער, פירען א פאַרביסענעם קאַמף אַנקעגען די סינדיקאַטען, וואָס טראָגען אויף זיי דעם טויט, זיי קריגען אַרוים געזעצע, וואָס זיינען פיינדליך צו דער נייער פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע, זיי

הייבען אויף אנקעגען איר די געזעלשאפטליכע מיינונג א. ד. גל. אבער סוף־כל־סוף איז דאס אלץ אומזיסט: די קראפט פון די סינדיקאטען האלט אין איין וואקסען.

ג). די פאראייניגונג פון פארשיידענע צווייגען פון דער אינדוסטריע.

אין דער געזעלשאפטליכער ארבעטס צעטיילונג קריגט איין אונטערנעמונג פון דער אנדערער די פּראָדוקציאָנס מיטלען — מאטעריאלען און געצייג. אט די פאָרמע פון געגענזייטיגען צוזאמענבונד פון די אונטערנעמונגען האט פאר די אונטערנעמער געוויסע אומבאקוועמליכקייטען: זי רופט ארויס א קאמף, און אפט זעהר א פארביסענעם, צווישען די אונטערנעמונגען, וואס געפינען זיך אין אזעלכע באציהונגען. אויב די שפינער פאבריקעס ציהען ארויף דעם מקח פון שפין־פאדים, און די וועבערייען האבען גראד קיין מעגליכקייט ניט צו הייבען דעם מקח אויף געוועבען, דאן וועלען די וועבעריי פאבריקאנטען ליידען היזקות, און זיי קענען זיך דערשלאגען צוריק צו די פריהערדיגע פרייזען אויף מאטעריאלען, סיידען דורך א קאמף מיט די שפינער, פארקלענערענדיג די פּראָדוקציע.

פון דאנען נעמט זיך א נייע שטרעבונג אין דער אינדוסטריע. פריהער האט די הערשענדיגע שטרעבונג צו אנטוויקלען די טעכניקע ארויסגערופען א ספּעציאליזירונג פון די אונטערנעמונגען ביז׳ן העכסטען גראד, א פארשמעלערונג פון זייער טעטיגקייטס פעלד, און איצטער, פארקערט, טרעט ביסלעכווייז ארויס אנשטאט דער ספּעציאליזירונג אן אויסברייטערונג פון דעם טעטיגקייטס קרייז פון איינצעלנע אונטערנעמונגען. דער קאפּיטאליסט שטרעבט צו ארגאניזירען אין זיין אייגענער אונטערנעמונג די פּראָדוקציע פון אלע מאטעריאלען און אינסטרומענטען, וואס זיינען אים נויטיג; אויף אזא׳ן אופן דערגרייכט ער צו דער קלענסטער אפּהייניגקייט פון אנדערע אונטערנעמער. זעלבסטפארשטענדליך, אז אזא פאראייניגונג פון געזעלשאפטליך צעטיילטע פּראָדוקציעס, וואס זיינען נויטיג איינע פאר די אנ־

א. באָגדאַנאָוו

דערע, — אזא „אינטעגראציע“ זיינען בכוח דורכצופירען נאָר די גרעסטע קאַפּיטאַלען; אין דער העכסטער מאָס קענען עס פאַרווירקליכען די גרויסע אַקציען געזעלשאַפטען און טראַסטען.

די אינטעגראַציע פון אונטערנעמונגען איז אַ פּראָצעס, וואָס איז זעהר ענליך צו דער אויספאַרמירונג פון קארטעלען, נאָר ער נעמט ארום אַן אַנדער זייט פון די אונטערנעמונגען. אָט די צוויי טענדענצען זיינען ממלא איינע די אַנדערע; אָבער, אפילו אינאיינעם, זיינען זיי אויך ניט בכוח איבערצואַנדערשען אין תוך דעם געבוי פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, בפרט נאָך אַז אין אירע גרעניצען קענען זיי ניט דערגעהן ביז צום סוף.

אָט די איבערבויאונג איז בכח צו פאַרווירקליכען נאָר ד י א נ ט ו ו י ק ל ו נ ג פ ו ן ד ע ר א ר ב ע ט ע ר ב א ו ו ע ג ו נ ג.

צענטער קאפיטעל.

די סאציאליסטישע געזעלשאפט.

די עפאכע פון אינדוסטריעלען קאפיטאליזם האט זיך נאך ווייט ניט פארענדיגט; אבער די ניט שטאנדהאפטיגקייט פון אירע באציהונגען האט זיך שוין פולשטענדיג ארויסגעוויזען. עס זיינען ארויסגעבראכט געווארען די סתירות, וואס ליגען אין ווארצעל פון אט דער ארדענונג און וואס גראבען זי אונטער אלץ טיפער און טיפער, און אויך די אנטוויקלונגס כוחות, וואס באשאפען דעם פונדאמענט פאר א נייער ארדענונג. עס איז אנגעמערקט געווארען, אין די הויפט שטריכען, די ריכטונג, אין וועלכער עס געהט אי די צעשטערונג, אי די אנטוויקלונג. אויף אזא'ן אופן, איז שוין איצטער מעגליך צו ציהען שלוסען וועגען דעם, ווי אזוי עס וועט אויסזעהן די נייע ארדענונג, מיט וואס זי שיידט זיך אפ אין גרונט פון דער איצטערדיגער ארדענונג.

עס קען זיך אויסדוכטען, אז די וויסענשאפט האט קיין רעכט ניט צו ריידען וועגען דעם, וואס עס איז נאך ניטא, און צו וואס די פארגאנגענהייט האט נאך ניט געגעבען קיין גענויען ביישפיל. אזא געדאנק איז זעהר פאלש. טאקי צוליב דעם עקזיסטירט די וויסענשאפט, זי זאל פארויסזעהן. פארשטעהט זיך, א זאך, וואס האט נאך ניט געהאט קיין גענויען ביישפיל, קען זי גאר גענוי ניט פארויסזעהן. אבער אויב עס איז אין אלגעמיין באוואוסט דאס, וואס עס איז דא, און עס איז אויך באוואוסט, אין וואסער זייט דאס ענדערט זיך, דאן איז די וויסענשאפט מחויב צו ציהען דעם שלוס, וואס פון דעם וועט ארויסקומען. זי מוז ציהען דעם שלוס צוליב דעם, כדי די מענטשען זאלען זיך מיט אים רעכענען אין זייערע מעשים, אז זיי זאלען ניט

א. באָגדאַנאָוו

פאר׳פטר׳ן אומזיסט זייערע כוחות, ארבעטענדיג להיפוך צו דעם וואס עס דארף קומען, אפהאלטענדיג די אנטוויקלונג פון נייע פארמעס,— נאר אז זיי זאלען האבען א מעגליכקייט באוואוסטזיניג צו ארבעטען פאר דער פארשנעלערונג און פארלייכטערונג פון אט דער אנטוויק־לונג.

די שלוסען פון דער סאציאלער וויסענשאפט וועגען דער קומענ־דיגער ארדענונג קענען ניט זיין זעהר גענוי, ווארים די אומגעהייערע פארוויקעלטקייט פון די געזעלשאפטליכע דערשיינונגען דערלאזט אונז ניט בא היינטיגען טאג ארומצונעמען זיי אין זייער גאנצען פארנעם, מיט אלע פרטים, נאר ניט מער — ווי אין אלגעמיינע שטריכען. דעריבער קען אויך דאס בילד פון דער נייער ארדענונג געגעבען ווערען נאר אין נאך מער אלגעמיינע שטריכען. אבער אט דאס זיינען אויך די *וויכטיגסטע* שטריכען, דערהויפט פאר דעם מענטשען פון אונזער צייט.

בא דעם היינטיגען צושטאנד פון דער וויסענשאפט איז אומ־מעגליך פעסטצושטעלען, כאטש אפילו אומגעפער, די צייט פון דער גרינטליכער אומענדערונג פון די געזעלשאפטליכע פארמעס, און ווען זיי וועלען פארביטען ווערען אויף נייע; אפילו דעם איבערגאנג גופא צו אט די נייע פארמעס דארף מען אויך אננעמען מיט א תנאי; א נייע, א העכערע ארדענונג וועט קומען נאר דאן, *אויב די גע־זעלשאפט וועט געהן פאראויס אין איר אנטוויקלונג*, ווי זי איז געגאנגען פאראויס ביז איצטער. די געשיכטע פון דער פארצייטיגער וועלט באווייזט, אז מענטשליכע געזעלשאפטען קענען אמאל געהן אויך אויף צוריק, קענען אונטער־געהן, צעפאלען זיך; די געשיכטע פון דער פרימיטיווער מענטשהייט, און אויך פון געוויסע אפגעשלאסענע מזרח געזעלשאפטען, דערציילט אונז וועגען דער מעגליכקייט פון א לאנגען שטילשטאנד. אבער פאר א שטילשטאנד אדער א דעגראדאציע דארפען זיין גענוגענדיגע אור־זאכען; אין דעם לעבען פון דער היינטיגער געזעלשאפט קען מען אויף אזעלכע ניט אנווייזען. בלייבען שטעהן קען זי ניט, מחמת דער גרויסער צאל סתירות און דעם האסטיגען לעבענס גאנג, וואס זיי רו־

פען ארויס. ארויסרופען א פונדאמענטאלע דעגראדאציע וואָלטען אט די סתירות געקענט נאך דאן, ווען עס וואלט ניט געווען פאר די אויגען גענוג קרעפטען און עלעמענטען פאר אנטוויקלונג; אָבער זיי זיינען פאראן, און ביז איצטער האבען דיזעלביגע געזעלשאפטליכע סתירות געהאָלפען צו אנטוויקלען און צו פארמערען זיי. די פּראָדוקציאנס קרעפטען פון דער געזעלשאפט האלטען אין איין וואקסען, עס וואקסט אויך און עס אָרגאניזירט זיך אן אומגעהייערער קלאס אין דער געזעלשאפט, וואס שטרעבט צו פארווירקליכען די נייע פארמעס. דעריבער איז ניטא קיין ערנסטע פאקטען, וואס אויף זייער גרונט וואלט מען געדארפט מורא האבען פאר א באוועגונג אויף צוריק, א דעגראדירונג פון דער געזעלשאפט. א סך מער גרונט איז דא צו קלער'ען, אז זי וועט ווייטער געהן מיט איר וועג און וועט באשאפען נייע פארמעס.

1). די באציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור.

די אנטוויקלונג פון דער מאשין־טעכניקע קריגט נאך אין דעם קאפיטאליסטישען פעריאד שוין א כאראקטער פון אזא כסדר'דיגער אומאויפהערליכקייט, אז עס ווערט גאנץ מעגליך צו באשטימען די טענדענצען, און הייסט עס אויך די ווייטערדיגע רעזולטאטען פון אט דער אנטוויקלונג. די הויפט טענדענץ איז שוין אנגעמערקט געוואָרען — דאס איז די שטרעבונג צו א ו ט א מ א ט י ז ם פון דער מאשין־ארבעט. אנשטאט דער מאשינע פון דעם אלטען טיפ, בא וועלכער א מער אדער ווייניגער היפשער טייל פון די נויטיגע מעכאנישע באוועגונגען ווערט דורכגעפירט דורך דעם ארבעטערס הענט, קומט א נייער טיפ — און אווטאמאטישער מעכאניזם, וואו דעם ארבעטערס ראלע באשטעהט כמעט דורכאויס אין אכטונג צו געבען און קאנטראלירען די ווירקונג פון דער מאשינע. אט דער קאנטראל גופא ווערט אלץ איינפאכער און לייכטער מיט דער איינפירונג פון רעגולירענדיגע געהילפס אפאראטען; ער פארלירט אלץ מער זיין קליינ־

א. באָגדאַנאָוו

ליכקייט און קריגט אלץ מער א כאראקטער פון נאר אן אלגעמיינער אויפפאסונג, אז די פארשיידענע אפאראטען, וואס געהען אריין אין דעם צוזאמענשטעל פון דער מאשינע, זאלען ווירקען ווי געהעריג: דער מעכאניקער דארף גאר ניט קוקען אלע ווײַלע אויף׳ן מאנאמעטער צי אויף׳ן שטראם-צייילער און איטלעכם מאל אליין אננעמען מיטלען כדי איינצושטעלען דעם געהעריגען דרוק פון דעם דאמף צי די קראפט פון דעם עלעקטרישען שטראם, וויבאלד צו דער מאשינע געהען אזעלכע רעגולאטארען, וואס האלטען אויף אט די זאכען אווטאמאטיש אויף א באשטימטען גראד; ער דארף נאר פון צייט צו צייט דערקונדיגען זיך צי ארבעטען די רעגולאטארען גופא, פון צייט צו צייט איבעררוקען זיי, אויך זעהן באזארגען שנעל צו פאררעכטען זיי, אויב זיי ווערען קאליע, א. ד. גל. אבער דערביי ווערט אלץ העכער אויך דער גראד פון קענטעניש, פארשטאנד, פון דער פעהיגקייט צו באנעמען א זאך, פון אלגעמיינער פסיכישער אנטוויקלונג, וואס עס פאדערט זיך פון דעם ארבעטער. די ארבעט בא דער מאשינע ווערט, לויט איר טיפ נאך, אלץ מער אן „ארגאניזאטארישע," אלץ מער אן אינטעלעקטועלע, אלץ ווייניגער א האנטווערקערשע, און פאדערט אלץ ווייניגער מעכנישע פלינקייט פון אן איינגען ספעציאליסט. די ארבעט מיט׳ן שכל קריגט אלץ מער איבערוואג איבער דער ארבעט מיט די מוסקולען.

דערביי וואקסט די צאל מאשינעס און דער סכום מעכאנישע ענערגיע, וואס זיי אנטוויקלען, אין אזא קאלאסאלער מאס, אז די מענטשליכע פיזישע קראפט ווערט ניט אן ערד קליין אנקעגען אט דער געוואלדיגער סומע. די נאטור קרעפטען טוען אפ פאר דעם מענטשען א ריזיגע ארבעט, — ווי פאלגעווודיגע טויטע קנעכט, וואס זייער מעכטיגקייט וואקסט אהן א סוף.

א באזונדער וויכטיגע באדייטונג פאר דער אנטוויקלונג פון די נייע געזעלשאפטליכע פארמעס האט די טעכניקע פון דעם פארקערצווישען מענטשען. איר האסטיגער פראגרעס, וואס מערקט זיך צום סוף פון דער עפאכע פון קאפיטאליזם, פירט באשיימפערליך דערצו, אז עס זאלען אפגעשאפט ווערען אלע שטערונגען, וואס די נאטור און

דער רוים שטעלען ארוים אנטקעגען דער פארבינדונג און דער פאראייניגונג פון מענטשען. די אויסבעסערונג פון דראטלאזען טעלעגראף און טעלעפאן וועט, קענטיג, גאר אין דער נאהענטער צוקונפט באשאפען פאר די מענטשען א מעגליכקייט צו האבען דירעקטע באציהונגען אויף יעדער מהלך און איבער יעדער נאטירליכער שטערונג. די אלץ וואקסענדיגע שנעלקייט פון אלע מיטלען צום פארען וועט פיזיש דערנעהענטערען די מענטשען אינאיינעם מיט די פראדוקטען פון זייער ארבעט אויף אזוי פיל, וואס די פריהערדיגע דורות האבען וועגען דעם אפילו ניט געקענט חלומ'ען. ווייטער, עס איז קיין ספק ניט, אז עס איז שוין נאהענט דער מאמענט, ווען מען וועט קענען בויען לופטפליאפאראטען, וואס מען וועט קענען פריי קערעווען. די לייזונג פון אט דער שווערסטער פראבלעמע וועט געבען די מענטשליכע באציהונגען א רעאלע אומאפהייגיגקייט פון די געאגראפישע באדינגונגען פון דער ערדם אויבערפלאך, פון זיין געבוי און זיינע פארמעס.

די ווירקליכע מאכט פון דער געזעלשאפט איבער דער נאטור, וואס אנטוויקעלט זיך אהן א גרעניץ אויפ'ן גרונט פון א וויסענשאפטליך געארגאניזירטער טעכניקע — אט דאס איז דער ערשטער כאראקטעריסטישער שטריך פון דער נאך־קאפיטאליסטישער ארדענונג.

2). די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דער פראדוקציע.

ווי מיר האבען שוין געזעהען, ענדערט די מאשין־טעכניקע אין דעם קאפיטאליסטישען פעריאד די פארמעס פון צוזאמענארבעטונג אין צוויי הינזיכטען. פון איין זייט, פארלירט די טעכנישע ארבעטס צעטיילונג דעם כאראקטער פון „ספעציאליזירונג", וואס פארשמעלערט און באגרעניצט דעם ארבעטערס פסיכיקע, און ווערט מער ענליך צו „פשוט'ער קאאפעראציע", וואו די ארבעטער פירען דורך אן איינארטיגע ארבעט; דערביי ווערט די טעכנישע „ספעציאליזירונג" אריבער־

געטראָגען פון דעם מענטשען אויף דער מאַשינע. פון דער אַנדער זייט, ווערען די גרעניצען גופא פון אַט דער צוזאַמענאַרבעטונג אויסגעברייטערט אין אַן אומגעהייערער מאָס; עס קומען אויף אונטערנעמונגען, וואָס פאַראייניגען אין איין איינגעשטעלטער סיסטעמע טויזענטער און צענדליגער טויזענטער אַרבעטער.

אַט די ביידע טענדענצען, דאַרף מען זיך פאָרשטעלען, וועלען באַ דער נייער אָרדענונג אַנטוויקלען זיך ניט אין אַן ערד ווייטער, איידער אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם. די חלוקים פון פּראָפעסיאָנעלער ספּעציאַליזירונג מוזען ווערען אַזוי אומבאַדייטענדיג קליין, אַז עס פאַרשווינדט לגמרי די פּסיכישע צעשיידטקייט, וואָס ווערט באַשאַפען פון דער פאַרשיידענאַרטיגקייט אין דעם מענטשענס אַרבעטס לעבען; דער צוזאַמענבונד פון זייער געגענזייטיגער פאַרשטענדיגונג און אייניגונג ברייטערט זיך אויס אָהן קיין שום שטערונגען און פאַרפעסטיגט זיך אויפ׳ן יסוד פון דערווירקליכער געמיינזאַמקייט פון דעם לעבענס אינהאַלט.

אין דערזעלביגער צייט וואַקסט די געאָרגאַניזירטע אַרבעטס פאַראייניגונג אָהן אַן אָפּשטעל, גרופּירענדיג די מענטשען אין די הונדערטער טויזענטער און אין די מיליאָנען אויף איין אַלגעמיינער אַרבעטס פּראָבלעמע.

פון דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון אַט די צוויי פריהערדיגע טענדענצען קומען אויף שוין צוויי נייע אייגענשאַפטען פון דער נאָך־קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג. פון איין זייט, ווערט בייגעקומען און עס פאַרלירט איר באַדייטונג די שטאַנדהאַפטיגע פאָרמע פון ספּעציאַליזירונג — די צעטיילונג פון דעם אָרגאַניזאַטאָר און דעם אויספאָלגער. פון דער אַנדער זייט, אַלע אַרבעטס גרופּירונגען פון מענטשען ווערען אַלץ מער באַוועגליך, פליסענדיג.

הגם אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם דערנעהענטערט זיך שוין די אויספאָלגונגס אַרבעט אַרום די מאַשינעס, לויט׳ן כאַראַקטער נאָך, צו אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט, פונדעסטוועגען בלייבט נאָך צווישען זיי אַ גאַנץ היפּשער מהלך, און דעריבער בלייבט נאָך אַלץ פעסט די אָפּגעזונדערטקייט צווישען דעם אָרגאַניזאַטאָרס ראָלע און

דעם אויספאָלגערס: דער געניטסטער אַרבעטער אין דער מאַשין פּראָדוקציע איז נאָך ווייט ניט דאָס, וואָס איר דירעקטאָר, און קאָן דעם לעצטען ניט פאַרבייטען. אָבער די ווייטערדיגע אַנטוויקלונג אין דער פּערוויקעלטקייט און איידעלקייט פון די מעכאַניזמען, און אינאיינעם דערמיט אויך פון דעם אַרבעטערס אַלגעמיינער אינטעליגענץ, מוז אונטערגראָבען אַט דעם אונטערשייד, און מוז באַשאַפען די שטענדיגע מעגליכקייט לייכט צו פאַרבייטען אַ אָרגאַניזאַטאָר מיט אַ אויספאָלגער און פאַרקערט. עס פאַרשווינדט די אַרבעטס אומגלייכהייט פון אַט די צוויי טיפען, און זיי גיסען זיך צענויף אינאיינעם.

אינאיינעם מיט די לעצטע רעשטען פון פסיכישער „ספּעציאַליזאַציע" פאַרשווינדט אויך די נויטווענדיגקייט און דער זינען פון צובינדען געוויסע מענטשען צו געוויסע איינצעלנע אַרבעטען. גאָר פאַרקערט, די נייע אַרבעטס פאָרמעס פאָדערען אַזאַ בויגעוודיגקייט פון פאַרשטאַנד און אַזאַ פאַרשיידענאַרטיגקייט פון דערפאַרונג, אַז כדי צו אַנטוויקלען און אויפצוהאַלטען עס, מוז טאַקע פשוט דער אַרבעטער פון צייט צו צייט בייטען זיין אַרבעט, אַריבערגעהענדיג פון איין מאַשינע צו אַן אַנדערער, פון אַן „אָרגאַניזאַטאָרישער" ראָלע צו אַן „אויספאָלגערישער" און פאַרקערט. און דער פּראָגרעס פון דער טעכניקע, ניט אין אַן ערך אַ שנעלערער איידער אין אונזער איצטיגער עפּאָכע, אויסבעסערענדיג כסדר די מאַשינעס און די קאָמבינאַציעס זייערע, מוז מאַכען אין דעם העכסטען גראַד באַוועגליך און שנעל פאַרענדערליך די גרופּירונגען גופא פון די מענטשליכע קרעפטען אין באַזונדערע אַרבעטס־סיסטעמעס („אונטערנעמונגען", ווי מען רופט זיי איצטער).

דאָס אַלץ וועט מעגליך צו פאַרווירקליכען אַ דאַנק דעם, וואָס די פּראָדוקציע אין גאַנצען *וועט פון דער געזעלשאַפט געאָרגאַניזירט באַוואוסטזיניג און פּלאַנמעסיג*. אויפ'ן גרונט פון וויסענשאַפטליכער דערפאַרונג און אַרבעטס סאָלידאַריטעט וועט באַשאַפען אַן אַלגעמיינע, פאַראייניגענדיגע אָרגאַניזאַציע פון אַרבעט; עס וועט אָפּגעשאַפט די אַנאַרכיע, וואָס אין דער עפּאָכע פון קאַפּיטאַליזם שיידט זי פאַנאַנדער באַזונדערע

אונטערנעמונגען — דורך אז אומ׳ברחמנות׳דיגער קאָנקורענץ, און גאַנצע געזעלשאַפטליכע קלאַסען — דורך אַ פאַרביסענעם קאַמף. די וויסענשאַפט ווייזט אַן דעם וועג צו אזאַ אָרגאַניזאַציע, זי אַרבעט אויס די מיטלען אויף אויסצופירען זי; די פאַראייניגטע כוחות פין באַוואוסטזיניגע אַרבעטער פאַרווירקליכט זי.

אין אַט דער נייער סיסטעמע פון פּראָדוקציע איז איטליכער אַרבעטער ווירקליך גלייך צום אַנדערען, ווי באַוואוסטזיניגע עלעמענטען פון איין שכל׳דיגען גאַנצען; אין אַט דער סיסטעמע ווערט איטליכען געגעבען אַלע באַדינגונגען, כדי אַלזייטיג און אין דער פולסטער מאָס צו אַנטוויקלען זיין אַרבעטס קראַפט און מיט דער גרעסטער צוועקמעסיגקייט אַנצוואַווענדען זי פאַר אַלעמענס נוצען.

הייסט עס, אַ האַרמאָנישע אָרגאַניזאַציע פון דער גאַנצער פּראָדוקציאָנס סיסטעמע, בא דער גרעסטער באַוועגליכקייט פון אירע עלעמענטען און זייערע גרופּירונגען, און בא אַ הויכער פּסיכישער איינאַרטיגקייט פון די וואָס אַרבעטען, ווי פון אַלזייטיג אַנטוויקעלטע באַוואוסטזיניגע אַרבעטער, — דאָס איז דער צווייטער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער נאָך־קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט.

3). די פאַנאַנדערטיילונג פון די פּראָדוקטען.

די פאַנאַנדערטיילונג פון די פּראָדוקטען איז בכלל אַ נויטווענדיגער טייל פון דער פּראָדוקציאָנס סיסטעמע, און ווענדט זיך אינגאַנצען אַן דער לעצטער אין איר אָרגאַניזאַציע. די פּלאַנמעסיגע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע האָט אין זינען אויך אזאַ אָרגאַניזאַציע פון דער צעטיילונג. דער אַלערהעכסטער אָרגאַניזאַטאָר איז איןביידע פאַלען די געזעלשאַפט אַליין, ווי אַ גאַנצע: זי טיילט איין די אַרבעט, און אין איינקלאַנג דערמיט טיילט זי אויך איין די פּראָדוקטען פון אַרבעט. דאָס איז פּונקט דער היפּוך פון יענער אַנאַרכישער, ניט געאָרגאַני־

זירטער צעטיילונג, וואָס דריקט זיך אויס אין אויסטויש און פּריוואַט אייגענטום, וואָס קומט פאַר אויפ'ן יסוד פון קאָנקורענץ און דעם גראָבען קאַמף פון אינטערעסען.

דער פּרינציפּ פון דער צעטיילונג דרינגט אַרויס דירעקט פון די יסודות פון דער אָרגאַניזאַציע פון דער צוזאַמענאַרבעטונג. אויב די פּראָדוקציאָנס סיסטעמע איז איינגעשטעלט אויף אַזאַ'ן אופן, אַז זי דאַרף באַזאָרגען פאַר איטלעכען מיטגליד פון דער געזעלשאַפט אַ פולע און אַן אַלזייטיגע אַנטוויקלונג פון זיינע קרעפטען און זייער צוועקמעסיגע אַנווענדונג פאַר דעם נוצען פון אַלעמען, דאַן מוז די סיסטעמע פון צעטיילונג געבען אים אַלע געברויך־מיטלען, וואָס ער האָט נויטיג אי פאַר אַט דער אַנטוויקלונג פון די כוחות, אי פאַר זייער אַנווענדונג. אומגעפער אַט דער געדאַנק, הגם ניט גאַר פולשטענדיג און פּינקטליך, ווערט אויסגעדריקט אין דער געוויינטליכער, אַזוי גערופענער, קאָמוניסטישער פאָרמולע וועגען דער איינטיילונג פון דער אַרבעט און דעם פּראָדוקט: פון איטלעכען לויט זיינע כוחות נאָך, איטלעכען לויט זיינע באַדערפעניסען נאָך.

די געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע און דער צעטיילונג מיינט, פאַרשטעהט זיך, אויך אַ געזעלשאַפטליכען אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס מיטלען, און פון די געברויך־אַרטיקלען, וואָס די געזעלשאַפטליכע אַרבעט באַשאַפט, — ביז דעם רעכטען מאָמענט, ווען די געזעלשאַפט גיט זיי איבער צו איינצעלנע מענטשען פאַר געברויך. דאַרטען, אויף דעם געביט פון געברויך, וואָס איז בעצם אינדיווידועל, הייבט זיך אָן דאָס „אינדיווידועלע אייגענטום“. דאָס האָט, פאַרשטעהט זיך, גאָרנישט צו טאָן מיט'ן קאַפּיטאַליסטישען פּריוואַט־אייגענטום, וואָס איז קודם־כל אַן אייגענטום פון פּריוואַט מענטשען אויף פּראָדוקציאָנס מיטלען, און שליסט אין זיך ניט איין דאָס רעכט פון די אַרבעטער אויף די נויטיגע געברויך מיטלען.

די פאַרוויקלעכקייט פון דער נייער פאַרטיילונגס אָרגאַניזאַציע מוז זיין, קענטיג, אַן אומגעהייערע, און זי פאָדערט אַזאַ אַנטוויקלונג פון דעם סטאַטיסטישען און אינפאָרמאַציאָנס אַפּאַראַט, וואָס אונזער עפּאָכע איז עס נאָך גאַנץ ווייט צו דערגרייכען. אָבער אויך אין

א. באָגדאַנאָוו

אונזער עפּאָכע פאַרמירען זיך שוין, אין די פאַרשיידענסטע אָפּטיילען פון דעם עקאָנאָמישען לעבען, פאַרשיידענע עלעמענטען, וואָס וועלען נאָכדעם דינען פאַר אַ מאַטעריאַל צוליב אַזאַ אַפּאַראַט: אין דעם באַנק און קרעדיט געשעפט — אַגענטורען און קאָמיטעטען פון עקספּערטען אויף קלאָר צו מאַכען די לאַגע פון די מערק, די בערזען אָרגאַניזאַציע און ד. גל.; אין דער אַרבעטער באַוועגונג — די אָרגאַניזאַציע פון בשותפות'ע קאַסעס פאַר געגענזייטיגער הילף, קאָנסום־געזעלשאַפטען; ווייטער, אַהער איז אויך שייך די אָרגאַניזאַציע פון מלוכה פאַרזיכערונג (אינשורענס) א. אַז. וו. די אַלע עלעמענטען אָבער מוזען זיך אין תוך איבעראַנדערשען, כדי אַריינצוגעהן אין דער שפּעטערדיגער צעטיילונגס סיסטעמע, וואָרים איצטער זיינען זיי אינגאַנצען צוגעפּאַסט צו דער אַנאַרכישער סיסטעמע פון דעם קאַפּיטאַליזם און זיינען אונטערגעוואָרפען צו אירע פאָרמעס. דאָס זיינען גיכער צעשפּרייטע קערענדלאַך פון **אורגעשטאַלטען** פון דער קומענדיגער איינהייטליכער און האַרמאָנישער סיסטעמע פון צעטיילונג.

הייסט עס, **אַ געזעלשאַפטליך געאָרגאַניזירטע צעטיילונג, אויפ'ן יסוד פון אַ געזעלשאַפטליכען אייגענטום פון אַלע פּראָדוקציאָנס מיטלען** — דאָס איז דער דריטער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער נאָך־קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג.

4). די געזעלשאַפטליכע פּסיכאָלאָגיע.

די גרונט פאָרמע פון דער נייער געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע באַשטימט דעם ערשטען שטריך פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע, וואָס טרעט אַרויס אין אירע גרעניצען: דער העכסטער גראַד פון **געזעלשאַפטליכקייט**. די אַרבעטס געאייניגטקייט פון דער גרויסער מענטשליכער משפּחה און די גרונט איינאַרטיגקייט אין דער אַנטוויקלונג פון מענטשען מוזען באַשאַפען אַזאַ גראַד פון געגענזייטיגען מיטגעפיל און געגענזייטיגען פאַרשטעהן זיך צווישען מענטשען, וואָס אַ שוואַכע אָנווייזונג אויף דעם קען מען זעהן נאָר אין

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער היינטיגער סאָלידאַריטעט פון די באַוואוסטזיניגע און קעמפּענדיגע עלעמענטען פון דעם אַרבעטער קלאַס — דעם פאַרשטעהער פון דער קומענדיגער געזעלשאַפט אין די היינטיגע צייטען. אַ מענטש, וואָס איז אויפגעצויגען אין דער עפּאָכע פון פאַרביסענער קאָנקורענץ, פון אומ׳ברחמנות׳דיגער עקאָנאָמישער פיינדשאַפט צווישען מענטשען, גרופּעס און קלאַסען, קען זיך אפילו גאָר ניט פאָרשטעלען יענע העכסטע אַנטוויקלונג פון חבר׳שען צוזאַמענבונד צווישען מענטשען, וואָס וואַקסט אָרגאַניש אַרויס פון די נייע אַרבעטס באַציהונגען.

פון דער רעאַלער מאַכט פון דער געזעלשאַפט איבער דער אויסערליכער נאַטור און איבער דער אייגענער אינערליכער נאַטור שטאַמט אַרויס נאָך אַ אַנדער שטריך אין דער פּסיכאָלאָגיע פון דער נייער וועלט — דאָס איז, וואָס עס איז **ניטאָ קיין שום פעטישיזם**, נאָר אַ ריינע, קלאָרע דערקענונג, וואָס איז באַפרייט פון אַלערליי אָפּגעטער פון מיסטיציזם און פון סמנים פון מעטאַפיזיקע. עס פאַרשווינדען די לעצטע שפּורען פון נאַטוראַלען פעטישיזם, וואָס שפּיגעלט אָפּ די לחלוטין אָפּגעשאַפטע הערשאַפט פון דער אויסערליכער נאַטור איבער דעם מענטשען; עס ווערט צעשטערט און אויסגענעקערט ביז׳ן וואָרצעל דער סאָציאַלער פעטישיזם וואָס שפּיגעלט אָפּ די הערשאַפט איבער דעם מענטשען פון די סטיכישע קרעפטען פון דער געזעלשאַפטליכער נאַטור, די מאַכט פון דעם מאַרק און פון קאָנקורענץ. אָרגאַניזירענדיג באַוואוסטזיניג און פּלאַנמעסיג זיין קאַמף מיט די סטיכישע קרעפטען פון דער נאַטור און זיינע אייגענע באַציהונגען אין אַט דעם קאַמף, נויטיגט זיך דער מענטש ניט אין קיין אָפּגעטער, וואָס פאַרקערפּערען דאָס געפיהל פון אומבאַהאָלפענקייט אַנקעגען די כוחות פון דער אַרומיגער וועלט, וואָס ער קען ניט בייקומען; דאָס ניט־דערקענטע הערט פאַר אים אויף צו זיין ניט־דערקענבאַר, ווארים דער פּראָצעס פון דערקענטעניש, פּלאַנמעסיג געאָרגאַניזירט אויפ׳ן יסוד פון געאָרגאַניזירטער אַרבעט, געהט האַנט אין האַנט מיט אַ באַוואוסטזיין פון קראַפט, אַ געפיהל פון נצחון, ווארים אין דעם מענטשענס לעבענס דערפאַרונג איז ניטאָ מער קיין געביט, וואָס זאָל זיין אַרומגערינגעלט מיט אַ טויבער וואַנט פון געהיימעניש.

א. באָגדאַנאָוו

ווי א רעזולטאַט פון אַט די ביידע אַנגעוויזענע שטריכען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע, קומט אויף נאָך א דריטער שטריך — די פּראָגרעסיווע אָפּשאַפונג פון צוואַנג נאָרמעס און בכלל פון צוואַנג עלעמענטען אין געזעלשאַפטליכען לעבען.

די לעבענס באַדייטונג פון כל'ערליי צוואַנגס מיטלען — פון מנהג, רעכט, מאָראַל — באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי רעגולירען די לעבענס סתירות צווישען מענטשען, גרופּעס, קלאַסען. די אַלע סתירות פירען צו קאַמף, קאָנקורענץ, שנאה, געוואַלט, און שטאַמען פון דער ניט געאָרגאַניזירטקייט, דער אַנאַרכישקייט פון דעם געזעלשאַפטליכען כלל. די צוואַנגס נאָרמעס, וואָס די געזעלשאַפט אַרבעט אויס, טייל־ווייז אומבאַוואוסטזיניג, טיילווייז באַוואוסטזיניג, אין איר קאַמף מיט אַט דער ניט געאָרגאַניזירטקייט און אַט די סתירות, ווערען פאַר די מענטשען אַן אויסערליכע קראַפט, צו וועלכער זיי וואַרפען זיך אונטער; און אין דער מדרגה פון אַזאַ אויסערליכער קראַפט, וואָס שטעהט איבער דעם מענטשען, ווערען אַט די נאָרמעס פאַרוואַנדעלט אין פעטישען, ד.ה. מענטשען קריגען וועגען זיי אַ פאַלשע פאָרשטעלונג, ווי וועגען עפּעס העכערס, וואָס פאָדערט פאַרערונג אָדער פאַרגעטערונג. ווען ניט אַט דער פעטישיזם, וואָלטען די צוואַנגס נאָרמעס ניט געהאַט אַזאַ מאַכט איבער מענטשען, וואָס איז נויטיג, כדי איינצוהאַלטען די לעבענס סתירות. דער נאַטוראַלער פעטישיסט האַלט, אַז מאַכט, רעכט, מאָראַל שטאַמען פון דעם „תוך פון די זאַכען". דאָס מיינט — א העכערע אָפּשטאַמונג, אַן אַבסאָלוטע באַדייטונג. דער פעטישיסט גלויבט אין אַזאַ העכערען און אַבסאָלוטען כאַראַקטער פון די נאָרמעס, און מיט דער טרייהייט פון א קנעכט איז ער זיי אונ־טערטעניג און שיצט זיי.

ווען די געזעלשאַפט הערט אויף צו זיין אַנאַרכיש און פאָרמירט זיך אויס אין הארמאָנישע פאָרמעס פון אַן איינגעאָרדנעטער אָרגאַני־זאַציע, דאַן הערען אויף די לעבענס סתירות אין איר סביבה צו זיין אַ פונדאַמענטאַלע, שטענדיגע דערשיינונג, נאָר אַ פּריוואַטע און אַ צופעל־ליגע. די צוואַנגס נאָרמעס אָבער זיינען אַ סאָרט „געזעצען" אין דעם

זינען, וואָס זיי דאַרפֿן רעגולירן דערשײַנונגען, וואָס חזר'ן זיך איבער, וואָס שטאַמען גופֿא פֿון דעם געבוי פֿון דער געזעלשאַפֿט: זעלבסטפֿאַרשטענדליך, אַז בײַ דער נײַער אָרדענונג פֿאַרלירן זיי זייער זינען. וואָס איז שייך די צופֿעליגע און פּריוואַטע סתירות, איז בײַ דער הויכער אַנטוויקלונג פֿון דעם ס אָ צ י אַ ל ע ן ג ע פֿ י ה ל און פּונקט אַזאַ הויכער אַנטוויקלונג פֿון ד ע ר ק ע נ ט ע נ י ש, קען מען זיי לײַכט בײַקומען אויך אָהן ספּעציעלע „געזעצן", וואָס די „מאַכט" דאַרף דורכפֿירן מיט געוואַלט. למשל, אויב אַ גייסטיג־קראַנקער פֿאַרשאַפֿט אַ סכנה און אַ שאַדן צו אַנדערע מענטשען, דאַרף מען ניט האָבען קיין באַזונדערע „געזעצן" און „מאַכט־אָרגאַנען", כּדי אָפּצור־שאַפֿען אַזאַ סתירה. נאָר עס איז גענוג די אָנווייזונגען פֿון דער וויסענ־שאַפֿט, כּדי צוועקמעסיג צו היילען דעם מענטשען, און דאָס סאָציאַלע געפֿיהל פֿון די אַרומיגע, כּדי ניט צו דערלאָזען אַ געוואַלד־טאַט פֿון זײַן זײַט, און אויך אים וואָס ווייניגער געוואַלט צו פֿאַרשאַפֿען.

דער זינען פֿון צוואַנגס נאָרמעס אין אַ געזעלשאַפֿט פֿון העכערען טיפּ פֿאַרלירט זיך נאָך מער, וויבאַלד אַז מיט דער פֿאַרשווינדונג פֿון דעם סאָציאַלען פֿעטישיזם, וואָס איז מיט זיי פֿאַרבונדען, פֿאַרלירען זיי דאָך אויך זייער „העכערע" מאַכט.

פֿאַלש דיינקען יענע, וואָס מיינען, אַז אין דער נײַער געזעלשאַפֿט דאַרף פֿאַרבלײַבען אַ „מלוכה אײַנאָרדענונג", ד. ה. אַ רעכטס־אָרגאַני־זאַציע, ווײַלע מע מוז האָבען געוויסע צוואַנגס געזעצען, למשל, אַ געזעץ, אַז איטלעכער זאָל אַ באַשטימטע צאָל שעה אַרבעטען פֿאַר דער געזעלשאַפֿט. איטלעכע מלוכה אײַנאָרדענונג איז אַ ן אָ ר ג אַ נ י־ זאַ צ י ע פֿ ו ן ק ל אַ ס ע ן ה ע ר ש אַ פֿ ט, און דאָס איז ניט מעגליך דאָרטען, וואו עס זיינען ניטאָ קיין קלאַסען. וואָס איז שייך דער אײַנטיילונג פֿון דער אַרבעט אין דער געזעלשאַפֿט, איז בײַ דער נײַער אָרדענונג גאַראַנטירען דערפֿאַר, פֿון איין זײַט, די אָנווייזונגען פֿון דער וויסענשאַפֿט און אירע אויסדריקער, די טעכנישע אָרגאַניזאַטאָרען פֿון דער אַרבעט, וואָס טוען נאָר אין דעם נאָמען פֿון דער וויסענשאַפֿט, אָבער ניט אין דעם נאָמען פֿון מאַכט, און פֿון דער אַנדער זײַט — די קראַפֿט פֿון סאָציאַלען געפֿיהל, וואָס בינדט צענויף די מענטשען אין

א. באָגדאַנאָוו

איין ארבעטס פאַמיליע דורך דער אויפריכטיגער שטרעבונג צו טאָן אַלץ פאַר דער טובה פון אַלעמען.

נאַר אין דעם איבערגאַנגס פעריאָד, ווען עס זיינען נאָך פאַראַן די רעשטען פון די קלאַסען סתירות פון דער פאַרגאַנגענהייט, קען געמאָלט זיין אַ מלוכה פאַרמע אויך פאַר דער נייער געזעלשאַפט — „דער צוקינפטיגער שטאַט“. אָבער אויך די מלוכה איז אַן אָרגאַני־זאַציע פון קלאַסען הערשאַפט, נאָר — פון דער הערשאַפט פון פראָ־לעטאַריאַט, דעם קלאַס, וואָס פאַרניכטעט די צעטיילונג פון דער געזעל־שאַפט אויף קלאַסען, און אינאיינעם דערמיט שאַפט ער אָפּ נאָכדעם אויך די מלוכה פאַרמע פון דער געזעלשאַפט. *)

5) די אַנטוויקלונגס כוחות.

די נייע געזעלשאַפט איז געבויט ניט אויף אַן אויסטויש ווירט־שאַפט, נאָר אויף אַ נאַטוראַלער. צווישען דער פּראָדוצירונג און דעם געברויך פון סחורות שטעהט ניט קיין מאַרק, קיין מקח וממכר, — נאָר אַ באַוואוסטזיניג און צוועקמעסיג איינגעשטעלטע צעטיילונג.

*) דאָס איז ניט מער ווי אַ שפּיל מיט ווערטער, וועלכער שטאַמט פון פרידריך ענגעלס'ן און האָט געהאט א ריין פּאָלעמישען צוועק — צו ענט־פערען די אַנאַרכיסטען אין דעם ערשטען אינטערנאַציאָנאַל, וועלכע האָבען געפאָדערט די אָפּשאַפונג פון דעם „שטאַט“. די אַנאַרכיסטען האָבען געמיינט, אז די אינדוסטריע קען אָרגאַניזירט ווערען אין דער פאָרמע פון א פרייען פאַרבאַנד פון פרייוויליגע קאָאָפּעראַטיווען, וואו יעדער יחיד קען קומען און געהן, ווען ער וויל. זעלבסטפאַרשטענדליך, אַזאַ פאָרמע פון אָרגאַניזאַ־ציע אין אַזאַ אונטערנעמונג ווי למשל אן אייזענבאַן איז פשוט אוממעגליך. ענגעלס האָט געטרייסט די אַנאַרכיסטען־קאָמוניסטען, אַז אי"ה ווען די קאָ־מוניסטישע געזעלשאַפט וועט שוין אין גאַנצען אינסטאָלירט ווערען, וועט מען ניט דאַרפען קיין צוואַנג, יעדער וועט טאָן זיין שטיקעל אַרבעט פריי־וויליג. עס איז אָבער קלאָר באַשיימפערלאַך, אז אין יעדער אָרגאַניזירטער אונטערנעמונג מוזען זיין אַדמיניסטראַטאָרס, וואָס אָרגאַניזירען די אַרבעט, וואָס ווייזען אָן יעדערען זיין פּלאַץ, וואָס פּאַסען אויף, אַז די נויטיגע מאַ־טעריאַלען זאָלען אָנקומען אויף דעם ריכטיגען פּלאַץ א. אַז. וו. אימיצער מוז זיי אויסקלייבען אָדער אָנשטעלען און די אנדערע דאַרפען זיי פאָלגען. דאַ האָט איר שוין בעצם וואַלען, מאכט, געזעצען, ד. ה. אלע עלעמענטען פון דעם „שטאַט“. דערמיט וואָס מען וועט אים געבען אַן אַנדער נאָמען, בייט מען ניט איבער דעם עיקר. (רעדאַקטאָר).

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די נייע נאַטוראַלע ווירטשאַפט שיידט זיך אָפּ פון דער אַלטער, — למשל, דער פּרימיטיוו קאָמוניסטישער, — דערמיט, וואָס זי נעמט אַרום ניט אַ גרויסע צי אַ קליינע קהלה, נאָר אַ גאַנצע געזעלשאַפט פון הונדערטער מיליאָנען מענטשען, און שפּעטער — די גאַנצע מענטשהייט.

אין די געזעלשאַפטען מיט אַן אויסטויש ווירטשאַפט זיינען די אַנטוויקלונגס כחות — די „רעלאַטיווע איבערבאַפעלקערונג", קאָנקורענץ, קלאַסען קאַמף, — ד. ה. אייגענטליך א י נ ו ו י י נ י ג ס ט ע ס ת י ר ו ת פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען. אין די נאַטוראַלווירטשאַפטליכע געזעלשאַפטען, וואָס מיר האָבען פריהער באַטראַכט — די פּאַטריאַרכאַלע, די פעאָדאַלע און ד.גל. — באַשטעהען אָט די כוחות, אין דעם לעצטען סך־הכל, אין דער „אַבסאָלוטער איבערבאַפעלקערונג". ד. ה. אין אַן א ו י ס ע ר ל י כ ע ר ס ת י ר ה , אין אַ סתירה צווישען דער געזעלשאַפט און דער נאַטור, צווישען דעם וואוקס פון דער באַדערפעניש אין לעבענס מיטלען, וואָס קומט פון דער פאַרמערונג, און דעם סכום פון אָט די מיטלען, וואָס די נאַטור שטעלט צו באַ די באַשטימטע אַרבעטס מעטאָדען.

אין דער נייער נאַטוראַל־ווירטשאַפטליכער געזעלשאַפט ליגען די אַנטוויקלונגס כוחות ווידער אין אַן א ו י ס ע ר ל י כ ע ר ס ת י ר ה — צווישען דער געזעלשאַפט און דער נאַטור, אין דעם פ ר אָ צ ע ס ג ו פ אַ פ ו ן ד ע ם ק אַ מ ף פון דער געזעלשאַפט מיט דער נאַטור. דאָ פאָדערט זיך ניט די לאַנגזאַם ווירקענדיגע קראַפט פון איבערמאָסיגער פאַרמערונג, כדי דער מענטש זאָל ווייטער פאַרפולקומען זיין אַרבעט און זיין דערקענטעניש: די באַדערפענישען פון דער מענטשהייט וואַקסען אין דעם פּראָצעס גופא פון אַרבעט און דערפאַרונג. איטלעכער נייער זיג איבער דער נאַטור און אירע סודות שטעלט אַרויס נייע פּראָבלעמעס און רעטענישען פאַר דער הויך־געאָרגאַניזירטער, האַרמאָנישער פּסיכיקע פון דעם נייעם מענטשען, וואָס איז פיהלבאַר צו איטלעכען פעלער און ווידערשפּרוך. הערשאַפט איבער דער נאַטור מיינט אַ שטענדיגע אַנזאַמלונג פון געזעלשאַפטליכער ענערגיע, וואָס זי קריגט אַריין פון דער אויסערליכער נאַטור. צום סוף זוכט

א. באָגדאַנאָוו

די ענערגיע אַז אויסגאַנג און געפינט אים אין ש א פ ו נ ג, אין דער באַשאַפונג פון נייע פאַרמעס פון אַרבעט און דערקענטעניש.

אמת, אַז אַנזאַמלונג פון ענערגיע פירט ניט אַלעמאָל צו שאַפונג — זי קען פירען אויך צו אַנטאַרטונג. די פּאַראַזיטישע קלאַסען פון דער היינטיגער און פון די פריהערדיגע געזעלשאַפטען, אַנזאַמלענדיג ענערגיע אויפ'ן חשבון פון דער אַרבעט פון אַנדערע מענטשען, זוכען פאַר איר אַ אויסגאַנג ניט אין שאַפען, נאָר אין אויסגעלאַסענקייט, אין אומנאַטירליכען געראַפינירטען געברויך; און דאָס פירט צו אַן אַפּשוואַכונג פון דער פסיכיקע, צום אונטערגאַנג פון דעם קלאַס. — אָבער אַזוי זיינען נאָר פּ א ר א ז י ט ע ן; זיי לעבען ניט אין דעם קרייז פון געזעלשאַפטליך־ניצליכער אַרבעט, נאָר כמעט דורכאויס אין דער ספערע פון ג ע ב ר ו י ך; נאַטירליך, אַז אין אַט דער סביבה זוכען זיי אויך נייע לעבענס פאַרמעס — און געפינען זיי אין ראַפּי־נירטקייט און אומנאַטירליכקייטען. — די נייע געזעלשאַפט וויים ניט פון אַזעלכע פּאַראַזיטען; דאָרטען זיינען אַלע — אַרבעטסלייט, און אין דער ספערע פון א ר ב ע ט באַפרידיגען זיי דעם דאָרשט צו שאַפען, וואָס שטאַמט פון דעם איבערפלוס ענערגיע. זיי בעסערען אויס די טעכניקע און די דערקענטעניש, — און הייסט עס אויך די אייגענע נאַטור.

די נייע אַנטוויקלונגס קרעפטען, וואָס ווערען געבאָרען פון דעם מענטשענס אַרבעטס דערפאַרונג, ווירקען אַלץ שטאַרקער און שנעלער, וואָס ברייטער, פאַרוויקעלטער, אַלזייטיגער אַט די דערפאַרונג איז. אין דער נייער געזעלשאַפט, מיט איר קאָלאָסאַלען פאַרנעם און פאַר־וויקעלטקייט פון דער אַרבעטס סיסטעמע, מיט איר אומגעהייערער גע־קייטעלטקייט, וואָס דערנעהענטערט און פאַראייניגט די דערפאַרונג פון די פאַרשיידענסטע (בּאַ אַ גליינען ג ר א ד אַנטוויקלונג) מענטש־ליכע פּערזענליכקייטען, מוזען אַט די אַנטוויקלונגס קרעפטען באַשאַ־פען אַזאַ האַסטיגען פּראָגרעס, וואָס מיר קענען דערפון אַפילו קיין גע־נויען באַגריף ניט האָבען. דער האַרמאָנישער פּראָגרעס פון דער קומענדיגער געזעלשאַפט איז ניט אין אַ ערד אינטענסיווער, איידער

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער האַלב־סטיכישער פּראָגרעס פון אונזער עפּאָכע, וואָס וואַקעלט זיך צווישן ווידערשפּרוכען.

אַלע עקאָנאָמישע שטערונגען צו אַנטוויקלונג זיינען אין דער נייער געזעלשאַפטליכער סיסטעמע אָפּגעשאַפט. אַזוי איז די פאַרשפּרייטונג פון מאַשינעס, — וואָס איז דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט געפינט זי אַ גרעניץ אין דער גרויס פון דער הכנסה פון דער מאַשינע, — אין דער נייער געזעלשאַפט אַפּהייגניג דורכאויס פון איר פּראָדוקטיוויטעט. און מיר האָבען שוין געזעהען, אַז אַ מאַשינע, וואָס איז זעהר ניצליך פאַר דער איינשפּאָרונג פון אַרבעט, לוינט זיך ניט אָפּט זעהר שטאַרק פון דעם שטאַנדפּונקט פון קאַפּיטאַליסטישען פּראָפיט (זעה דעם קאַפּיטעל וועגען דער פאַרשפּרייטונג פון מאַשינעס).

די אונטערשטע שורה, — די העכסטע מדרגה, וואָס מיר קענען זיך נאָר פאָרשטעלען אין הערשאַפט איבער דער נאַטור, אָרגאַניזירטקייט, געזעלשאַפטליכקייט, פרייהייט, פּראָגרעס — דאָס איז די אַלגעמיינע כאַראַקטעריסטיקע פון דער נייער, סאָציאַליסטישער אָרדענונג.